

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.
Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.
Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*

РЖ «АПК України», 2015, № 1

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ**

**Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека**

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

1
2015

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

1(63)'2015

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Я.М. ГАДЗАЛО

Заступник головного редактора

В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар

О.В. КАПРАЛЮК

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК

С.А. БАЛЮК

А.В. БАЛЯН

М.І. БАЩЕНКО

С.А. ВОЛОДІН

І.В. ГРИНИК

В.М. ЖУК

О.М. ЖУКОРСЬКИЙ

А.С. ЗАРИШНЯК

І.І. ІБАТУЛЛІН

Ш.І. ІБАТУЛЛІН

О.О. ІВАЩЕНКО

Г.М. КАЛЕТНИК

Ю.О. ЛУПЕНКО

М.С. МАНДИГРА

Д.О. МЕЛЬНИЧУК

М.Д. МЕЛЬНИЧУК

В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО

С.М. РИЖУК

М.В. РОЇК

О.І. ФУРДИЧКО

EDITORIAL BOARD

Editor-in-chief

Ya. HADZALO

Deputy editor-in-chief

V. VERGUNOV

Responsible secretary

O. KAPRALYUK

Editorial board members

V. ADAMCHUK

S. BALLYUK

A. BALYAN

M. BASHCHENKO

S. VOLODIN

I. GRYNKY

V. ZHUK

O. ZHUKORSKIY

A. ZARYSHNYAK

I. IBATULLIN

SH. IBATULLIN

O. IVASHCHENKO

G. KALETNIK

Yu. LUPENKO

M. MANDYGRA

D. MELNYCHUK

M. MELNYCHUK

V. PETRYCHENKO

S. RYZHUK

M. ROYIK

O. FURDYCHKO

Київ
2015

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Національна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий Заснований у 1999 р. комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

1(63)'2015

Засновники —
Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:

ШЕЛЕПОВ В.В.
КАРГІНА О.В.
ЛІСНЕВИЧ Л.О.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
РУЧКО Т.В.

Редактор
РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:
ШЕЛЕПОВ В.В.
РОМАЩЕНКО М.І.

Коректор
ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.

Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 27.03.2015 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 12,09.
Обл.-вид. арк. 18,57.

Друк ФОП Корзун Д.Ю.
вул. 600-річчя, 21, м. Вінниця, 21027,
тел.: (0432) 69-67-69, 60-30-00.

© ННСГБ НААН, 2015
© Державне видавництво
“Аграрна наука” НААН,
оригінал-макет, 2015

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	7
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	10
Ґрунтознавство	14
Агротехніка	17
Сільськогосподарська меліорація	21
Добрива	24
Охорона природи. Сталий розвиток.	26
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	29
Біотехнологія	32
Рослинництво	34
Загальні питання	34
Хлібні злаки. Зернові культури	36
Кормові культури	39
Технічні культури	42
Садівництво. Плодівництво	44
Овочівництво. Городництво	47
Декоративні культури. Квітництво	50
Тваринництво	51
Загальні питання	51
Конярство	52
ВРХ. Скотарство	54
Вівчарство. Козівництво	57
Свинарство	59
Птахівництво	64
Домашні кролі. Хутрові звірі	67
Бджільництво. Шовківництво	69
Рибне господарство. Аквакультура	72
Ветеринарія	75
Харчова і переробна промисловість.	79
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	83
Список скорочень і аббревіатур	87
Авторський показчик	88
Алфавітно-предметний показчик	91
Показчик використаних періодичних і продовжуваних видань	98
Біобібліографічні, бібліографічні та історико-бібліографічні серії ННСГБ НААН (1998–2014)	100

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture.	7
Organization and Administration of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	10
Soil Science	14
Cultivation Technique	17
Agricultural Irrigation	21
Fertilizers	24
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	26
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	29
Biotechnology	32
Plant Cultivation	34
General Issues	34
Food Grains. Cereals	36
Forage Plants	39
Industrial Crops	42
Horticulture. Fruit-Growing	44
Vegeticulture	47
Decorative Cultures. Flower Growing	50
Animal Breeding	51
General Issues	51
Horse-breeding	52
General Livestock. Cattle	54
Sheep-breeding	57
Pig-breeding	59
Poultry-keeping	64
Rabbit-breeding. Fur-farming	67
Bee-keeping. Sericulture	69
Fish-breeding. Aquaculture	72
Veterinary Medicine	75
Food and Processing Industry. Produce of Animal Breeding	79
Forestry	83
Abbreviation List	87
Author Index	88
Subject Index	91
Used Periodical and Serials Publications Index	98
Biobibliographic and Historic Bibliographic Series by NSAL of NAAS (1998–2014)	100

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук;
- міжгалузевий та міждержавний обмін інформацією;
- інформування про найновішу аграрну продукцію, методи і технології.

Підготовка видання РЖ “Агропромисловий комплекс України” передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, РЖ ННСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРЬКА
БІБЛІОТЕКА НААН**
вул. Героїв оборони, 10
м. Київ, 03127, Україна,
тел. (044) 258-42-81

**ІНСТИТУТ
ВОДНИХ ПРОБЛЕМ
І МЕЛІОРАЦІЇ НААН**
вул. Васильківська, 37
м. Київ, 03022, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal Agroindustrial Complex of Ukraine (AJ AIC) is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of agriculture;
- promotion in integration of sciences;
- interbranch and interstate exchange of information;
- informing about the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AJ the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of National Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our AJ will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03127 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
**NATIONAL SCIENTIFIC
AGRICULTURAL LIBRARY OF NAAS**
Tel. (044) 258-42-81

03022 MSP, Kyiv,
37 Vasylykivs'ka Str.,
**INSTITUTE OF HYDRAULIC PROBLEMS
AND LAND RECLAMATION OF NAAS**
Tel. (044) 257-40-30

63 (091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК [001+338.43](477)(092)

2015.1.1. СЕЛЯНСЬКИЙ СИН: ДУХ І СПРАВА АКАДЕМІКА ВОЛОДИМИРА ЮРЧИШИНА / за ред. чл.-кор. НАН України О.М. Бородині; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". — К., 2015. — 352 с. Шифр 545180.

Юрчишин В.В. — вчений аграрно-економічної науки, наукова школа Юрчишина, наукові здобутки.

У виданні висвітлено основні етапи життя, науково-дослідної та науково-педагогічної діяльності В.В. Юрчишина — видатного вченого економіста-аграрія, академіка Національної академії аграрних наук України. Видання містить віхи його біографії: 1) висвітлено життєвий, науковий і педагогічний шлях ученого, хронологічний показник праць та наукову школу; 2) особливий вчений — учні та соратники про ювіляра — вміщено спогади сучасних вчених (В.М. Жука, С.М. Ніколаєнко, С.М. Кваші та ін.); 3) особлива людина — думки друзів і колег, які разом працювали і продовжують справу академіка; 4) наукові здобутки В.В. Юрчишина: сучасний погляд — розкриває соціально-економічні аспекти аграрного розвитку як соціально-економічного процесу. Закінчується видання публікацією важливіших праць академіка, зокрема — щодо формування і системи розбудови новітньої державної аграрної політики. Видання рекомендовано для тих, хто цікавиться історією та станом аграрно-економічної науки.

УДК [630*+634.1]:001(091/092)"18/19"

2015.1.2. ПРОФЕСОР О.Ф. РУДЗЬКИЙ (1837–1901) — ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ У ГАЛУЗІ ЛІСІВНИЦТВА І ПЛОДІВНИЦТВА / Гончаренко І.М. // Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства: матеріали міжнар. наук. конф. / Уман. нац. ун-т садівництва. — Умань: Вид-ц "Сочинський", 2014. — С. 362–364. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 545106.

Рудзький О.Ф., лісівництво, плодівництво, Лісовий ін-т, наукова школа лісівництва.

Відмічено, що у 2014 р. минуло 100 років з часу виходу ювілейного довідника журналу "Плодоводство", одним із засновників та першим редактором якого був Олександр Феліціанович Рудзький. Народився О.Ф. Рудзький в 1837 р. на Волині, вищу освіту здобув у Санкт-Петербурзькому лісовому ін-ті, після закінчення якого у 1857 р. вступив на службу до Міністерства державного майна. У 1880 р. його було запрошено на кафедру лісовпорядкування Лісового ін-ту, де він підготував і видав фундаментальні праці: "Справочная книга по лесоводству", "Лесная таксация", "Руководство по устройству русских лесов" та ін. Варто також зазначити, що професор О.Ф. Рудзький зробив переклад роботи німецького садовода М. Гоше "Руководство к плодководству для практиков", яка користувалась великим попитом, хоч ціна була високою. В останні роки життя О.Ф. Рудзький працював редактором "Энциклопедии русского сельского хозяйства", його учнями є майже всі відомі лісоводи кінця XIX — початку XX століть: Г.Ф. Морозов, Д.М. Кравчинський, М.М. Орлов та ін. Наукова та державна діяльність професора О.Ф. Рудзького заслуговує на глибоку повагу і шану сучасників, він зробив вагомий внесок у розвиток с.-г. науки і освіти.

УДК [631.52+635.9+630*+528](091/092)

2015.1.3. БОНДАРЕНКО МИКОЛА ІВАНОВИЧ: ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ЗНАНОГО НАУКОВЦЯ / Шлапак В.П., Масловата С.А. // Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства: матеріали міжнар. наук. конф. / Уман. нац. ун-т садівництва. — Умань, 2014. — С. 10–15. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 545106.

Бондаренко М.І. — вчений декоративний садівник, Уманський с.-г. ін-т, сорти тополі й жоржин, дендрологічний парк.

Відмічено, що у листопаді 2014 р. минуло 105 років від дня народження Бондаренка Миколи Івановича — кандидата с.-г.

наук, завідувача кафедри меліорації, геодезії, лісівництва і декоративного садівництва Уманського с.-г. ін-ту (1969–1982 рр.), відомого селекціонера пірамідальної тополі і квіткових рослин. Народився Микола Іванович 18 листопада 1909 р. на Вінниччині, закінчив Уманський плодово-ягідний ін-т (1930–1933 рр.), у 1955 р. захистив кандидатську дисертацію. Творчий і науковий шлях М. Бондаренко пройшов в Уманському с.-г. ін-ті, починаючи асистентом кафедри фізіології і закінчуючи її завідувачем. Надзвичайну цінність досліджень М. Бондаренка становлять понад 63 сорти пірамідальної тополі (український кипарис) та понад 300 нових сортів квіткових рослин, зокрема жоржин "Маковий" та "Сітчатий кремовий". Виведені сорти демонструвалися на багатьох виставках, були високо оцінені і тепер поширені в різних р-нах України. Як учасник бойових дій (1941–1946 рр.) М.І. Бондаренко нагороджений трьома орденами Великої Вітчизняної війни і 13 медалями за визволення багатьох міст і країн. Добру пам'ять залишив про себе М.І. Бондаренко в Умані, Ін-ті дендрологічному парку "Софіївка", де й сьогодні вирощують його сорти тополі та квітів. Помер М.І. Бондаренко 1-го липня 1982 року.

УДК 63:001.89(091)(477)

2015.1.4. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ДОСЛІДНА СПРАВА В УКРАЇНІ: ВІД ВИТОКІВ ДО СУЧАСНОСТІ / Панченко П.П., Кириленко І.Г., Вергунов В.А. // Аграрна історія України: еволюція соціально-економічних відносин. — Вид. доп. і перероб. — К.: Аграр. наука, 2014. — С. 513–535. Шифр 1930.

С.-г. дослідна справа, сільське господарство, освіта, творчі дослідні справи.

Відмічено, що історичними дослідженнями вдалося умовно відтворити весь шлях зародження, становлення та розвитку с.-г. дослідної справи, яка складається з заснування і розвитку сільського господарства, освіти і дослідної справи. Становлення і розвиток сільського господарства умовно поділено на періоди: перший — від 400 тис. р. до н.е. до VI–VII ст. н.е. — період формування сучасної флори і фауни та появи форм господарювання — землеробства і тваринництва. Другий етап розпочався з об'єднання "Русь" з центром у Києві в VI–VII ст. Третій — 1242–1650 рр. — ведення сільськогосподарства Галицько-Волинської Русі у складі Великого Князівства Литовського, Польського Королівства та Козацької держави до початку правління Петра І. Четвертий — збіг з особистим баченням майбутнього країни Петром І та появи літописів (книг) про ведення сільського господарства. П'ятий — 1861–1917 рр. має два періоди, пов'язані з реформами: скасування кріпацтва і століпницькою, за яких технічний прогрес майже не впливав на розвиток сільського господарства. Шостий — виокремлюється колективним веденням сільського господарства і відповідним науково-освітнім забезпеченням його розвитку. Сьомий — радикально розділяє Україну і Росію щодо ведення аграрного сектору економіки. В Україні його можна трактувати як адаптацію до умов приватної власності на землю з урахуванням потреби європейської інтеграції. Розвиток і становлення с.-г. освіти також поділено на етапи: перший — безсистемний, або спроба запровадити вивчення с.-г. знань у загальноосвітню підготовку до шостого — з моменту набуття Україною державності з активним проявом приватного у навчанні й Болонським процесом підготовки с.-г. фахівців. С.-г. дослідна справа також поділена на відповідні етапи: перший — від створення наприкінці IX ст. Києво-Печерського яблуневого саду до шостого, у якому Україна робить пошук інноваційної оптимальності для мережі існуючих інститутів і дослідних станцій. Закінчується нарис віддання належної шани творцям державної справи (С.М. Богданову, П.Р. Сльозкіну, С.Ф. Третьякову та багатьом ін.), яку вони запровадили у вигляді с.-г. дослідної справи з 1883 року.

УДК 630*:378.001.89(091/092)(477)

2015.1.5. ПРОФЕСОР ЄВГЕНІЙ ВЕНЕДИКТОВИЧ АЛЕКСЕЄВ (1869–1930). ДО 145-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ / Токарева О. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 198, ч. 1. — С. 234–238. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). Шифр 544648.

Алексеев Е.В. — фундатор лісогосподарської освіти, лісове господарство, Київський с.-г. ін-т.

Відмічено, що у 2014 р. виповнилося 145 років від дня народження талановитого вченого, педагога, виробничника, блискучого організатора та адміністратора у сфері лісового господарства та вищої лісогосподарської освіти — професора Євгенія Венедиктовича Алексеева. Учений був знавцем лісового господарства, в т.ч. з лісокультурних, лісівничих, лісонасінневих, лісовпорядних питань. Алексеев поєднував наукові цілі пізнання природи лісу з використанням цих знань для практики лісового господарства. Народився Є. Алексеев 28 вересня 1869 р. у Петербурзі, закінчив Санкт-Петербурзький лісовий ін-т (1894), працював завідувачем лісовпорядних робіт у лісах Костромської, Казанської губерній та Біловезькій Пущі. Робота в останній збагатила Є. Алексеева знаннями біології природних хвойно-широколистяних лісів за участю граба. У 1914 р. учений переходить на роботу старшого лісничого Київського округу, де розпочалася його професійна наукова діяльність. Працюючи завідувачем лісового підвідділу, відділу Наркомзему УРСР, Є. Алексеев розпочав енергійну діяльність щодо організації лісоінженерного факультету при Київському с.-г. ін-ті, який було відкрито у 1922 р. і деканом якого було призначено Є. Алексеева з присудженням йому звання професора лісівництва. На цій посаді він працював до дня своєї смерті. Під керівництвом Є. Алексеева було створено навчально-дослідне Боярське лісництво у складі кількох лісових дач: Голосіївська, Будаєвська, Жорнівська та Дзвінківська, було вибрано і збудовано корпус лісоінженерного факультету. Для викладання на лісоінженерному факультеті вчений запросив акад. Є.Ф. Вотчала, проф. Д.І. Товстоліса та О.Г. Лебедева. Є. Алексеев вперше розробив класифікацію типів лісів, став автором гніздового висівання сосни та дуба у грабових дібровах. Досконалий знавець рубок відновлення, у праці “Насіннево-лісососні рубки” навів аналіз та узагальнив досвід цих рубок у різних місцях Росії та України. Останньою науковою працею став навчальний посібник “Лісівництво”, в якому висвітлено питання лісівництва. Професор Є. Алексеев був обдарованим педагогом, відзначався великою вимогливістю до авторитету лісницької спеціальності та непримиренним ставленням до нецтва у своїй галузі. В особі Є. Алексеева лісівники багатьох поколінь шанують пам'ять про великого вченого, який на прикладі своєї діяльності показав, наскільки плідним є союз науки з практикою.

УДК 631.5/.6(091/092)“1920”

2015.1.6. ДО 90-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ М.К. ШИКУЛИ (1925–2006) / Тараріко О.Г., Тонха О.Л., Демиденко О.В. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 2. — С. 78.

Шикун М.К. — вчений-грунтознавець, біологічне землеробство, полтавський експеримент, наукова школа М. Шикун.

Виповнилось 90 років від дня народження доктора с.-г. наук, професора Миколи Кіндратовича Шикуні — відомого ґрунтознавця-ерозіоніста, засновника ґрунтозахисного та біологічного землеробства в Україні, який 25 років працював завідувачем кафедри ґрунтознавства та охорони ґрунтів Національного ун-ту біоресурсів і природокористування України. Його ім'я тісно пов'язане з проведенням у 1974–1984 рр. Полтавського експерименту, під час якого здійснено прискорену розробку та широке впровадження ґрунтозахисної системи землеробства. Народився М.К. Шикун 5 січня 1925 р. на Херсонщині, закінчив Московську с.-г. академію ім. К.А. Тимирязєва, аспірантуру при Українському НДІ ґрунтознавства та агрохімії, де в 1960 р. захистив кандидатську, а в 1968 р. — докторську дисертацію. Головними напрямками творчих пошуків М. Шикуні були охорона і відтворення родючості ґрунтів за їх с.-г. використання. Площа впровадження ґрунтозахисних технологій сягнула понад 1 млн га. М. Шикун заснував наукову школу ґрунтозахисного та біологічного землеробства, підготував 14 докторів та понад 50 кандидатів

наук, опублікував більше 650 наукових праць. Вчений удостоєний звання лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1991 р.) і “Заслуженого діяча науки і техніки України” (1996 р.). Наукова школа ґрунтозахисного та біологічного землеробства зберігає і примножує традиції свого вчителя — М.К. Шикуні.

УДК 631.52/.53:929+37.015.31Єнкен

2015.1.7. ПРОФЕСОР БОРИС КАРЛОВИЧ ЄНКЕН (1873–1943): НАРИС ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ / Вергунов В.А.; ННСГБ НААН. — К.: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2014. — 432 с. — (Іст.-бібліогр. сер. Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії”; кн. 74). Шифр 544664.

Єнкен Б.К. — вчений-селекціонер, агрономія, дослідна справа, наукові праці Б.К. Єнкена.

Видано монографію, у якій методом історико-наукового аналізу вперше комплексно реконструйовано життя і творчу спадщину одного з організаторів вітчизняної суспільної агрономії і с.-г. дослідної справи, вченого-селекціонера, педагога, історика і бібліографа аграрної науки — Бориса Карловича Єнкена (1873–1943). Дослідження проведено з використанням маловідомих і нещодавно відкритих для широкого користування документів з архівів Російської Федерації та України, а також доступних публікацій з періодичних і монографічних видань. Розглянуто окремі періоди життя і діяльності вченого з питань організації та ведення вітчизняної с.-г. дослідної справи, в першу чергу для потреб селекції та насінництва. Вперше систематизовано бібліографію наукових праць. Основна увага зосереджена на науково-освітній діяльності Б.К. Єнкена на українських землях: у Харкові (1908–1919, 1925–1926, 1930), Одесі (1924), Мелітополі (1927–1929) та Києві (1928–1929). Закінчується монографія передумом наукових праць із трудів, журналів, газет — 115 праць різного напрямку за 1907–1917 рр.

УДК 631.54:631.81.031:001(091/092)

2015.1.8. Д.Н. ПРЯНИШНИКОВ — ОСНОВОПОЛОЖНИК ОТЕЧЕСТВЕННОЙ АГРОХИМИЧЕСКОЙ НАУЧНОЙ ШКОЛЫ. К 150-ЛЕТИЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ (1865–1948) / Минеев В.Г. // Агрохимия. — 2015. — № 1. — С. 3–15. — Библиогр.: 8 назв.

Прянишников Д.М., агрохімія, наукова агрохімічна школа.

Наведено вклад засновника вітчизняної агрономічної наукової школи Д.М. Прянишникова у розвиток ідей і напрямів з агрохімії, основ фізіології живлення рослин, а також виробництва й застосування добрив у нашій країні. Д.М. Прянишников народився 25 жовтня (6 листопада) 1865 р. у м. Кяхте Іркутської губернії. Закінчив Іркутську гімназію, Московський ун-т і Московський с.-г. ін-т. Його вчителями були видатні вчені вітчизняної науки: К.А. Тимирязєв, А.Г. Столетов, Г.Г. Густавсен, І.А. Стебут та ін. У 1892–1894 рр. Д.М. Прянишников стажувався за кордоном з вивчення питань агрохімії в Німеччині та Франції. Після повернення з-за кордону почав читати курс “Вчення про добрива” у Московському с.-г. ін-ті на кафедрі землеробства. Наукова діяльність Д.М. Прянишникова багатогранна, проте більше уваги він приділяв питанням живлення рослин азотом і фосфором. За ініціативою Д.М. Прянишникова було створено Довгопрудну агрохімічну дослідну станцію, директором якої він був декілька років. Агрохімічна лабораторія у Московському с.-г. ін-ті послужила базою для організації у 1931 р. Всесоюзного ін-ту добрив у системі Наркомзему СРСР. У 1929 р. Д.М. Прянишников було обрано дійсним членом АН СРСР, а у 1935 р. — дійсним членом ВАСГНІЛ, пізніше — почесним членом багатьох зарубіжних наукових установ. За 50 років Д.М. Прянишников вніс великий внесок у розвиток агрохімічної науки, створив наукову школу, із якої вийшли видатні вчені: М.І. Вавилов, А.Г. Дояренко, В.М. Клечковський, А.В. Петербурзький і багато ін. Створена агрохімічна наукова школа стала основою найвидатніших теоретичних і практичних досягнень не тільки в галузі агрохімії, але й у суміжних науках, пов'язаних з підвищенням родючості ґрунтів і продуктивності землеробства.

УДК 638.14(091/092)(477)

2015.1.9. СЕКРЕТЫ УЛЬЯ ПРОКОПОВИЧА / Корж В. // Пчеловодство. — 2014. — № 10. — С. 61–62.

Прокопович — фундатор бджолиного вулика, рамки вулика, будова втулкового вулика.

Відмічено, що у 2014 р. виповнилось 200 років від дня винаходу П.І. Прокоповичем відомого у всьому світі втулкового вулика з рухомими рамками. Епохальні винаходи XIX ст. — вулик П.І. Прокоповича (1814), вощина І. Меринга (1857), медогонка Ф. Грушки (1865), а також відкриття так званого бджолиного простору Л. Лангстромом (1865) зробили можливими появу, розвиток і існування сучасного раціонального бджільництва. Проте довго залишався невідомим опис будови втулкового вулика, його креслень. Опис будови вулика П.І. Прокоповича, який надано у другому томі його творів, зроблено на підставі версії видавців, зокрема решітки Прокоповича, через яку матка не повинна переходити у верхню медову секцію вулика. Після видання тритомника вибраних

творів П.І. Прокоповича харківський бджоляр В. Корж знайшов випадково книгу "Краткий обзор пчеловодства в России", видану німецькою мовою в 1841 р. в Лейпцигу, у якій були креслення вулика П. Прокоповича. За ними вдалося визначити не тільки конструктивні особливості, але й реальні розміри вулика. Особливостями креслення було те, що завдяки ним вдалося визначити значення решітки з пропилами, через які не могла проходити матка. Прямі пропили розміром 12 мм, а не фігурні, як пишуть деякі автори, слугували для проходу бджіл для відкладання меду і не пропускали матку. На основі цих креслень з німецької книги "Kurze Übersicht die Bienensucht in Russland", у 2014 р. в Ін-ті бджільництва ім. П.І. Прокоповича відбулося урочисте відкриття пам'ятника "200 років вулику П.І. Прокоповича", зробленого на кошти 114 пасічників за ініціативою і проектом автора цієї статті В. Корж.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.
Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК [338.43:332.122]:338.1:334.02(477.8)

2015.1.10. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА МЕХАНІЗМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ: монографія / за ред.: Борщевського В.В., Васильціва Т.Г. — Л.: Аверс, 2014. — 176 с. — Бібліогр.: 193 назв. Шифр 544532.

Пріоритети інноваційного розвитку, території сільські, господарські комплекси, інституційні дисфункції.

Досліджено механізми та виявлено стратегічні пріоритети інноваційного розвитку сільських територій України, зокрема в західному регіоні України. Розкрито теоретичну сутність функціонування основних механізмів інноваційного розвитку сільських територій, до яких віднесено: інституційний, фінансовий та соціальний. Подано аналітичні матеріали, які дають змогу ознайомитись зі специфікою функціонування господарських комплексів сільських територій західного регіону України в контексті їх інноваційного розвитку, що використовуються недостатньо через низку бар'єрів, зумовлених інституційними дисфункціями, неналежним розвитком інфраструктури аграрного ринку, низьким рівнем диверсифікованості сільської економіки, а також дефіцитом якісного людського та соціального капіталу. Окреслено пріоритетні напрями удосконалення їх інституційного, організаційно-управлінського та інфраструктурного забезпечення.

УДК 330.341.1:330.322

2015.1.11. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ / Войтович Н.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: наук. журн. — Миколаїв, 2014. — Вип. 3, т. 2. — С. 59–66. — Бібліогр.: 9 назв.

Інноваційно-інвестиційне забезпечення, підприємства аграрні, інвестиції, джерела фінансування, державна підтримка інвестування.

Визначено особливості інноваційно-інвестиційного забезпечення аграрних підприємств. Проаналізовано динаміку обсягів інвестицій у сільське господарство. Здійснено оцінку інвестицій в основний капітал аграрних підприємств України за джерелами фінансування. Охарактеризовано надходження прямих та іноземних інвестицій у сільське господарство з окремих країн світу. Запропоновано шляхи вдосконалення механізму державної підтримки інвестування інноваційного розвитку аграрних підприємств з урахуванням їх цілей та стратегії розвитку. Сформовано систему оцінки інноваційно-інвестиційного забезпечення аграрних підприємств від розроблення проекту до отримання кінцевого результату.

УДК 336.77:631.16

2015.1.12. ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА: монографія / Олійник О.О. — К.: ЦП "Компринт", 2014. — 270 с. — Бібліогр.: 258 назв. Шифр 544764.

Фінансово-кредитна система, аграрний сектор економіки, фінансовий стан, кредитна підтримка агробізнесу, кредитний портфель.

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування фінансово-кредитної системи аграрного сектору економіки України, зокрема проаналізовано сучасні підходи до визначення сутності та завдань фінансово-кредитної системи з погляду вітчизняної та західної науки, представлено концепцію побудови фінансово-кредитної системи та підходи до оцінювання ефективності її функціонування. Проаналізовано фінансовий стан та тенденції розвитку аграрного сектору як у цілому, так і в розрізі окремих груп підприємств, а також визначено потребу у фінансуванні для вирощування зернових та технічних культур в Україні. З використанням міжнародних індикаторів здійснено комплексний аналіз державної фінансової підтримки сільського господарства, при цьому особливу увагу приділено механізмам державної кредитної підтримки агробізнесу. Проведено оцінювання ефективності фінансового посередництва в аграрному секторі економіки та його впливу на розвиток агробізнесу. Визначено напрями формування ефективної структури фінансово-кредитної системи аграрного сектору економіки України. Обґрунтовано пропозиції щодо впровадження схеми гарантування кредиту для малих і середніх підприємств аграрного сектору та заплановано модель галузевого кредитного портфелю як інструмент вирішення проблеми кредитного раціонування для с.-г. підприємств.

УДК 336.77:657.422.1:338.432(075)

2015.1.13. МЕХАНІЗМИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ: монографія / Вдовенко Л.О. — Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2013. — 378 с. — Бібліогр.: 418 назв. Шифр 544735.

Банківське кредитування, аграрна сфера, фінансове забезпечення, кредитні ризики, підприємницька діяльність.

Розглянуто теоретичні і методологічні основи банківського кредитування в аграрній сфері: проведено аналіз теоретичних напрацювань щодо сутності і ролі банківського кредиту в фінансовому забезпеченні діяльності аграрних підприємств, обґрунтовано роль банківської системи у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності аграр-

них підприємств, що дало можливість сформувати складові механізми банківського кредитування. Проаналізовано стан банківського кредитування в аграрній сфері, який визначається як недостатній. Запропоновано механізм оптимізації кредитних ризиків у системі банківського кредитування та організаційний механізм управління банківським кредитним забезпеченням. Вивчено зарубіжний досвід кредитування підприємств у аграрній сфері і реалії застосування його в умовах української економіки та обґрунтовано методичні підходи до надання банківських кредитів.

УДК 338.246.027

2015.1.14. ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Метельєва І.Д., Голинська О.В., Яцкевич І.В. — О.: ВМВ, 2013. — 294 с. — Бібліогр.: 261 назва. Шифр 544813.

Економічний механізм, державна підтримка с.-г. підприємств, комплексний економічний механізм.

Досліджено теоретико-методологічні засади та практика функціонування економічного механізму державної підтримки с.-г. підприємств України. З точки зору системного підходу визначено його сутність та зміст. Охарактеризовано сучасний стан державної підтримки сільського господарства в Україні. Проаналізовано вплив основних інструментів та процесів, наведено їх структуру. Досліджено генезу комплексного економічного механізму, виокремлено основні елементи, проведено їх оцінку в контексті чинного законодавства. Обґрунтовано основні напрями та шляхи вдосконалення економічного механізму державної підтримки с.-г. підприємств України.

УДК 338.43(477)

2015.1.15. ОСОБЛИВОСТІ АГРОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ / Майовець Є.Й., Топішко О.І. // Вісник Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського. — 2014. — Вип. 3. — С. 161–167. — Бібліогр.: 19 назв.

Агровиробництво, домогосподарства, агрохолдинги.

Проаналізовано структуру та динаміку виробництва с.-г. продукції. За часи незалежності України головну роль у забезпеченні продовольством відіграли домогосподарства, які спеціалізуються переважно на вирощуванні овочів, плодів і ягід, молока та м'яса ВРХ. Станом на 2012 р. їх частка у виробництві цих продуктів коливається в межах 68–97%. Агрохолдинги концентруються на виробництві експортно-орієнтованої продукції. Це зернові, сояшник, ріпак та соя. Така спеціалізація зумовлена швидкою окупністю витрат, високим рівнем прибутку, можливістю виходу на зарубіжні ринки. Проте діяльність агрохолдингів має і негативні сторони, основними з яких є вививання коштів із сільських територій та незацікавленість у наймі на роботу некваліфікованих місцевих жителів. Це може призвести до значних економічних та соціальних потреб. Запропоновано шляхи покращення ситуації в агросекторі на основі вдосконалення партнерських відносин між агровиробниками та державою.

УДК 338.432(477):338.246.87

2015.1.16. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ: ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / Криленко В.І. — Миколаїв: Вид-ць В.П. Шамрай, 2014. — 468 с. — Бібліогр.: 398 назв. Шифр 544326.

Економічна безпека, аграрний сектор, проблеми регулювання та забезпечення, державна підтримка, політика регуляторна держави.

Розкрито теоретичні основи регуляторної політики (РП) держави у сфері забезпечення економічної безпеки аграрного сектору, охарактеризовано засади розвитку РП аграрного сектору. Висвітлено сучасний стан РП держави у сфері забезпечення економічної безпеки аграрного сектору. Наголошується на необхідності аналізу численних ризиків та джерела загроз економічній безпеці. Розглядається державна підтримка як складова РП у сфері забезпечення економічної безпеки аграрного сектору. Визначено місце і роль технологічної безпеки аграрного сектору в умовах сучасної України, оцінюється сучасний її стан, роль с.-г. складової аграрного сектору у забезпеченні економічної безпеки України. Конкретизовано задачі розвитку інноваційно-інвестиційних процесів

у с.-г. виробництві. Розкрито регуляторні важелі забезпечення економічної безпеки аграрного сектору в Україні.

УДК 338.436.33

2015.1.17. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ: монографія / Міщенко Д.А. — Дніпропетровськ, 2014. — 308 с. — Бібліогр.: 374 назви. Шифр 544492.

Державне регулювання, інституційний механізм, аграрний сектор економіки, агропродовольчий комплекс.

Досліджено теоретичні основи організаційних та інституційних механізмів державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки України. Обґрунтовано його методологічні основи. Розглянуто стан і розвиток інституційного механізму державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки, окреслено шляхи удосконалення державного регулювання аграрного сектору економіки в умовах глобальних змін зовнішнього середовища та напрями оновлення і реорганізації інститутів управління аграрним сектором економіки. Розроблено пропозиції щодо удосконалення інституційних форм державного регулювання розвитку агропродовольчого комплексу.

УДК 338.439.003.13:637.5

2015.1.18. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА СВИНИНИ: монографія / Гончаров В.М., Дубравіна Л.І. — Луганськ: ТОВ "Прес-експрес", 2014. — 176 с. — Бібліогр.: 168 назв. Шифр 544130.

Організаційно-економічне забезпечення, виробництво свинини, внутрішньогосподарські зв'язки.

Досліджено теоретичні основи формування організаційно-економічного забезпечення підвищення ефективності с.-г. виробництва. Проаналізовано чинники підвищення ефективності виробництва свинини. Вивчено сучасний рівень розвитку підприємств, зайнятих виробництвом свинини в Україні. Розроблено методичні підходи до оцінювання чинників формування ефективності виробництва с.-г. продукції. Запропоновано конкретні заходи та моделі управління процесом формування ефективності виробництва свинини. Запропоновано оптимальну модель формування планів розвитку підприємства з нарощування об'ємів виробництва та впорядкування системи внутрішньогосподарських зв'язків.

УДК 338.439.4

2015.1.19. АГРОПРОМИСЛОВІ ФОРМУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: монографія / Басоркіна Н.Й. — О.: ІПРЕД НАН України, 2013. — 441 с. — Бібліогр.: 550 назв. Шифр 544122.

Агропромислові формування, продовольча безпека, ринкова теорія, великотоварне виробництво, державне регулювання.

Висвітлено причини негативних тенденцій у продовольчому забезпеченні населення України, загрози національній продовольчій безпеці і шляхи відродження національної економіки. Результати теоретичних узагальнень дали можливість дійти висновку, що використання ринкової теорії в Україні без її спеціального пристосування до ринкових трансформацій умов призвело до негативних наслідків. Для досягнення позитивних результатів використання теорії ринкової економіки, стабільного розвитку економіки і забезпечення продовольчої безпеки необхідне ретельне вивчення всіх аспектів, наслідків впровадження і напрямів адаптації цих процесів до умов України за допомогою розумного державного регулювання. Показано, чому Україна нині перетворилась на експортера декількох видів с.-г. сировини, а по деяких видах продовольства стала імпортозалежною, чому більше 20 років не використовувались переваги концентрації та інтеграції агропромислового виробництва, які були притаманні вітчизняному агропромисловому сектору. Наведено розроблені автором механізми, які потрібні для відродження великотоварного виробництва в Україні, представленого сьогодні у розповсюдженій формі агрохолдингів, і визначено, яким чином керувати процесом створення агропромислових формувань, щоб досягти максимальної ефективності їх діяльності на соціоекономічній основі. Запропоновано механізми державного

регулювання процесами укрупнення в агропромисловому секторі України з метою побудови стійкої системи продовольчої безпеки і повернення вітчизняної економіки до стану світових лідерів — постачальників якісного продовольства.

УДК 620.92:338.432

2015.1.20. РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОСНОВА СТАБІЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ / Калетник Г.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 1. — С. 3–11. — (Сер. Екон. науки). — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 544841.

Виробництво біопалив, стабільність агропромислового комплексу, сировинний потенціал, енергетична безпека.

Проведено оцінку паливно-енергетичного сектору України. Здійснено оцінку динаміки вартості традиційних видів палива у світі та в Україні. Проаналізовано сировинний потенціал України у контексті виробництва біологічних видів палива за умови забезпечення енергетичної, економічної та продовольчої безпеки держави. Проведено аналіз показників експорту основних с.-г. культур, що є потенційною сировиною для виробництва біопалива. Обґрунтовано необхідність налагодження виробництва біоетанолу, біодизеля та біогазу на території України задля стабільного функціонування с.-г. виробництва і забезпечення населення та аграрного комплексу країни паливом та біогазом. Визначено потенціал виробництва біогазу з кукурудзи на силос. Здійснено оцінку роботи бурякоцукрового комплексу України. Розраховано баланс попиту і пропозиції на ринку цукру в Україні. Розглянуто особливості виробництва біопалива у країнах, що є світовими лідерами у галузі відновлення енергетики.

УДК 631.1:339.564:338.439.6

2015.1.21. ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНОГО АПК В СВІТЛІ ПРОГНОЗІВ СВІТОВОГО РИНКУ ПРОДОВОЛЬСТВА / Кириленко І.Г., Дем'янчук В.В. // Економіка АПК. — 2015. — № 1. — С. 21–28. — Бібліогр.: 5 назв.

Світовий ринок продовольства, аграрна продукція, стратегія аграрного експорту.

Досліджено зміни обсягів і структури експорту основних видів вітчизняної аграрної продукції (зерно: пшениці, кукурудзи, ячменю; рослинні олії, яловичина, свинина, м'ясо птиці) протягом 2000–2013 рр. Результати дослідження показують, що для підвищення прибутковості експорту вітчизняної аграрної продукції необхідно змінити діючу модель та в цілому чинну стратегію аграрного експорту з урахуванням процесів, що можуть відбуватися на світовому ринку продовольства, а також в умовах імплементації Угоди про асоціацію з ЄС. З цією метою доцільно опрацювати відповідну концепцію розвитку експорту аграрної продукції на найближче десятиліття, яке стане основою при розробленні державних програм розвитку галузі, які, з огляду на існуючі на світовому продовольчому ринку очікування, мають бути спрямовані на розвиток галузі м'ясного та молочного скотарства, а також на збільшення експорту продукції вітчизняної харчової промисловості.

УДК 631.145:330.3:334.012.82:334.012.42

2015.1.22. МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ: монографія / Ніценко В.С. — Херсон: Вид-ць Гринь Д.С., 2014. — 352 с. — Бібліогр.: 327 назв. Шифр 544335.

Механізми розвитку, інтегровані підприємницькі структури, агропродовольча сфера.

Обґрунтовано методологічні та методичні засади і розроблено практичні рекомендації щодо вирішення важливої наукової і практичної проблеми розробки механізмів формування і функціонування інтегрованих підприємницьких структур в агропродовольчій сфері. Встановлено, що формування інтеграційних процесів у системі підприємств агропродовольчої сфери в Україні знаходиться в стадії становлення і подальшого розвитку, що характеризується інтенсивними інтеграційними процесами. Розкрито зміст, а також виявлено й охарактеризовано протиріччя економічних інтересів суб'єктів інтегрованих об'єднань агропродовольчої сфери. Розроблено підхід до формування стратегії управління виробничою стабільністю інтегрованої структури, а також механізм стра-

тегічного управління процесами розвитку інтегрованих структур агропродовольчої сфери. Сформульовано вимоги до формування ефективної системи корпоративного управління й запропоновано структуру управління інтегрованою агропродовольчою корпорацією. Обґрунтовано науково-методичні підходи до управління комерційною діяльністю інтегрованого об'єднання підприємств агропродовольчої сфери.

УДК 631.155:334.76(477)

2015.1.23. РЕГУЛЮВАННЯ МІЖГАЛУЗЕВИХ ВІДНОСИН У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: монографія / Томілін О.О. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2014. — 320 с. — Бібліогр.: 347 назв. Шифр 544282.

Регулювання міжгалузевих відносин, агропромисловий комплекс, галузеві показники, стратегічні пріоритети розвитку.

Обґрунтовано теоретико-методичні основи регулювання міжгалузевих відносин в агропромисловому комплексі. Розроблено методологічні підходи щодо формування економічного механізму регулювання міжгалузевих відносин в агропромисловому комплексі. На основі комплексного аналізу основних галузевих показників визначено перспективні і стратегічні пріоритети розвитку міжгалузевих відносин на сучасному етапі розвитку аграрної економіки. Особливу увагу приділено розкриттю методологічних засад розвитку міжгалузевих зв'язків як матеріального субстрату міжгалузевих економічних відносин в агропромисловому комплексі. Розроблено рекомендації щодо напрямів удосконалення організаційного механізму регулювання міжгалузевих економічних відносин у с.-г. виробництві.

УДК 631.164.23:330.322:330.341.1

2015.1.24. ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВИМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ ЗА КРИЗОВИХ ДИСБАЛАНСІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ: монографія / Федун І.Л. — Тернопіль: Крок, 2014. — 434 с. — Бібліогр.: 794 назви. Шифр 544540.

Інноваційно-інвестиційна активність, кризові дисбаланси, економічний простір, виробництво агропромислове, інституційна база.

Представлено результати комплексного дослідження теоретичних та практичних аспектів підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві України за кризових дисбалансів економічного простору. Вивчено економічні умови та чинники впливу на інноваційно-інвестиційну активність, обґрунтовано стабілізаційні важелі її підвищення в агропромисловому виробництві. З метою підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві окреслено передумови активізації інноваційно-інвестиційних процесів і напрями модернізації механізму державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності й інституційної бази в агропромисловому виробництві. Запропоновано концептуальну модель розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в агропромисловому виробництві, визначено стратегічні орієнтири її активізації.

УДК 631.22.004.14:330.3

2015.1.25. ФУНКЦІОНУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ХОЗЯЙСТВ І ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ: монографія / Калинич Н.В., Липчук В.В., Лебедь В.Н., Лысенко Е.А. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2014. — 228 с. — Бібліогр.: 175 назв. Шифр 544285.

Функціонування фермерських господарств, конкурентне середовище, обслуговуюча кооперація, інтенсифікація, ринок збуту.

Викладено основні теоретичні, методологічні і практичні питання функціонування фермерських господарств, моделювання їх розмірів з обґрунтуванням варіантів розвитку на кооперативній основі й на власній технічній базі. Фермерське господарство, яке функціонує в конкурентному середовищі з відповідно розвиненою ринковою інфраструктурою і, в першу чергу, с.-г. обслуговуючою кооперацією, яка надає послуги особистим селянським і фермерським господарствам. Без цієї інфраструктури фермерські господарства приречені на зникнення. Показано, що державна підтримка фермерських господарств має відповідати стратегії розвитку аграрного сектору економіки країни. Дрібні фермерські господарства

менш конкурентоспроможні порівняно з великими с.-г. підприємствами за ціновим фактором і забезпечують на 35% вищу ціну продукції. При низькому рівні інтенсифікації у фермерському господарстві, що займає 10 га ріллі, витрати на 1 га площі сівозміни зростають до 30% порівняно з підприємством, яке має 500 га. Але ефективними можуть бути й дрібні ферми, які тримають 10–50 корів, де крім досягнення за допомогою збутових кооперативів високих цін реалізації молока, буде розвиватися ринок кормів та/або виробнича кооперація фермерів. Коопероване використання техніки або її оренда забезпечує прибутковість навіть при невеликих розмірах фермерських господарств (10–150 га ріллі) та низького рівня інтенсифікації виробництва. Показано, що більшість фермерських господарств, які не мають стабільних ринків збуту, досягла найвищого рівня рентабельності (50–70%) при дуже низьких витратах технологічних ресурсів. При цьому вони одержують прибуток з розрахунку на 1 га ріллі в 2–3 рази менше, ніж за високого рівня інтенсифікації.

УДК 633.1:631.11:001.8

2015.1.26. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ / Шпикуляк О.Г., Материнська О.А., Мазур Г.Ф. // Економіка АПК. — 2014. — № 12. — С. 42–49.

Виробництво зерна, витрати, ринкове середовище.

Розглянуто теоретико-методичні положення формування ефективності й оцінки витрат у виробництві зерна с.-г. підприємствами з окресленням загальнотеоретичних положень формування ефектів господарського обміну в ринковій економічній системі. Сформовано авторське бачення теоретичних аспектів сутності — значимості ефективності в особливому інституційному ринковому середовищі, а також систематизовано фактори формування витрат як основи визначення рівня результативності виробництва, зокрема зерна. В заданому ракурсі дослідження поєднані як загальноекономічні положення, так і положення бухгалтерського обліку як інструментарію формального оформлення динаміки вкладання ресурсів у виробничий процес. Визначено, що витрати формують ефективність, а досягнутий рівень ефективності опосередковує обсяг витрат, тому між даними інституційними утвореннями в системі виробництва зерна існує всебічна залежність.

УДК 636.38/39

2015.1.27. РЕЗЕРВИ ЗБІЛЬШЕННЯ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА І М'ЯСА В УКРАЇНІ / Пабат В.О., Вінничук Д.Т. // Економіка АПК. — 2014. — № 12. — С. 37–42. — Бібліогр.: 12 назв.

Виробництво молока і м'яса, тваринництво, допоміжні галузі тваринництва.

Розглянуто сучасний стан тваринництва. Особливу увагу приділено розвитку виробництва молока і м'яса в Україні. Розкрито першопричини кризового становища тваринництва.

Запропоновано деякі аспекти підвищення ефективності виробництва та шляхи стабілізації розвитку галузі. Досліджено комплекс питань теоретичного й практичного характеру, які пов'язані з організацією допоміжних галузей тваринництва. Вивчено зарубіжний досвід формування допоміжних супутніх галузей тваринництва, продукція яких близька до молочном'ясної галузі. Визначено основні концептуальні напрями збільшення валового виробництва тваринницької продукції на основі раціонів годівлі тварин із низьким рівнем зернових кормів.

УДК 658.5:637.1:33.067.8

2015.1.28. УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Россиха В.В., Осетрова О.П. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2014. — 264 с. — Бібліогр.: 135 назв. Шифр 544274.

Управління вартістю, підприємства молокопереробні, інструментарій оцінки вартості.

Розкрито еволюцію становлення категорії "вартість", "вартість підприємства". Обґрунтовано інструментарій оцінки вартості як розрахункового виміру цінності й узагальнюючого економічного показника ретроспективи діяльності, поточного стану і розвитку бізнесу. Висвітлено організаційні підходи до практики управління вартістю підприємства. Встановлено інноваційну сутність управлінської концепції підвищення вартості компанії. Розглянуто методологічні засади, методичні підходи та досвід оціночної діяльності. Проведено моніторинг показників вартісної оцінки і здійснено оцінку вартості досліджуваних молокопереробних підприємств. Визначено особливості, основні положення і шляхи управління підвищенням вартості підприємств молочної промисловості.

УДК 658.589:338.432

2015.1.29. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ / Лупенко Ю.О. // Економіка АПК. — 2014. — № 12. — С. 5–11. — Бібліогр.: 10 назв.

Інноваційна діяльність, аграрна сфера, інформаційне забезпечення, інноваційна продукція, комерціалізація.

Розглянуто питання щодо пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в аграрній сфері, шляхи її активізації та можливості переходу на інноваційну модель розвитку. Показано нерівномірність розподілу інноваційного потенціалу аграрної сфери на регіональному рівні та його негативний вплив на зв'язок науки з виробництвом, інформаційне забезпечення товаровиробників щодо наукової продукції, комерціалізацію наукових розробок і попит на інноваційну продукцію в цілому. Визначено, що найефективнішим напрямом розв'язання проблеми у зазначеному ракурсі слід вважати підвищення функціональності регіональних центрів наукового забезпечення Національної академії аграрних наук України з орієнтацією на зближення академічної науки з освітою й виробництвом та дієвою пропаганди результатів досліджень аграрної науки.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 631.3.02:004.358.001.891.57

2015.1.30. ПРИНЦИП МІНІМУМУ ВЗАЄМОДІЇ ЕЛЕМЕНТІВ МЕХАНІЧНОЇ СИСТЕМИ, ЯК ОСНОВА ВИЗНАЧЕННЯ ПАРАМЕТРІВ РОБОЧОГО ЕЛЕМЕНТА МАШИНИ / Кравчук В., Давидюк В. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільськогосподарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2014. — Вип. 18(32), кн. 1. — С. 56–65. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 544656.

Принцип мінімуму взаємодії елементів, система механічна, робочий елемент машини, рослинна сировина, деформація.

За мету роботи прийнято розроблення фундаментальних положень для визначення необхідних параметрів робочих елементів машин, які підвищували б ефективність виконання технологічних операцій. У роботі наведено принцип мінімуму взаємодії елементів механічної системи і методи створення систем диференціальних рівнянь, запропоновано принцип збереження потужності, при цьому методи, які впливають з нього, є необхідними і достатніми для створення аналітичних моделей. Для їх практичного використання визначають граничне значення деформації. За математичним забезпеченням комп'ютерної системи розробляють пакет прикладних

програм та встановлюють теоретичне значення деформації об'єкта рослинної сировини, значення якої порівнюють з граничним. За порівняльними показниками встановлюють необхідні кінематичні і конструкційні параметри робочого елемента машини.

УДК 631.3.02:004.358.001.891.57

2015.1.31. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МУЛЬЧУВАННЯ ҐРУНТУ ФРАГМЕНТАМИ СТЕБЕЛ КУКУРУДЗИ ДИСКОВИМ ЗНАРЯДДЯМ / Давидюк В. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2014. — Вип. 18(32), кн. 2. — С. 61–76. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 544657.

Мульчування ґрунту, фрагменти стебел кукурудзи, дискові знаряддя.

Наведено показники мульчування ґрунту фрагментами стебел кукурудзи та функціональних випробувань ґрунтообробного агрегату з лижним пристроєм для завалювання стебел рослин та часткової їх деформації. Показано, що мульчування ґрунту фрагментами стебел кукурудзи на глибину 0,12 м при швидкості ґрунтообробного агрегату 3,0 км/год становить 87%. При цьому продуктивність за годину основного часу становить 2,7 га/год. Довжина фрагментів стебел кукурудзи: до 15 мм — 53%, до 30 см — 21%, більше 30 см — 26%. З'ясовано, що за експлуатаційними і технологічними показниками роботи агрегату дискова борона БДВП-3,0 з лижним пристроєм виконує мульчування ґрунту зі швидкістю до 9,9 км/год. При цьому виявлено, що потужності трактора Т-150К недостатньо для роботи ґрунтообробного агрегату на вищих швидкостях. Економічний ефект від використання лижного пристрою для завалювання та попередньої деформації стебел рослин під час мульчування 80 га поля, зайнятого стеблами кукурудзи, з наступним висівом пшениці становить 94,25 тис. грн. Він отриманий за рахунок підвищення якості обробітку ґрунту поля, зайнятого стеблами кукурудзи, та підвищення наявності органічної речовини в ґрунті, що зумовило підвищення врожайності озимої пшениці на 7,0 ц/га та зменшення внесення органічних та мінеральних добрив на 12,3 ц/га.

УДК 631.312

2015.1.32. ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТОМОЇ ЕНЕРГОЕМНОСТІ УДОСКОНАЛЕНОЇ СКРЕПЕРНОЇ УСТАНОВКИ З УРАХУВАННЯМ ЯКОСТІ РОБОТИ / Хмельовський В.С., Ікальчик М.І. // Сільськогосподарські машини: зб. наук. ст. — Луцьк, 2014. — Вип. 29/30. — С. 145–152. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 544849.

Питома енергоємність, скреперна установка, якість роботи, прибирання гною.

Обґрунтовано основні параметри удосконаленої скреперної установки (СУ) для прибирання гною за яких значення її питомої енергоємності, з урахуванням якості роботи, набувають мінімальних значень. Установлено, що питомі витрати енергії, з урахуванням якості прибирання гною, змінюються від 0,3 до 2,1 кВт·год/т. Зі збільшенням швидкості руху скрепера від 0,04 до 0,18 м/с спостерігається зменшення питомих витрат удосконаленої СУ. Встановлено також, що питомі витрати енергії, з урахуванням якості прибирання гною, приймають мінімальне значення при куті розкриття скрепера 120°, куті нахилу скребків скрепера 55° та швидкості руху скрепера 0,15 м/с.

УДК 631.312.44

2015.1.33. ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО ПЛУГА / Надикто В.Т. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 10. — С. 51–54. — Бібліогр.: 10 назв.

Плуг оборотний, оранка, агрегат орний, борозна, згінний гребінь.

Установлено, що за оранки ділянки завширшки 68,2 м і площею 8,2 га сумарний шлях руху на поворотній смузі МТА з оборотним плугом становить 1980 м, а зі звичайним — 2035 м, тобто більший лише на 55 м (2,7%). За середньої швидкості маневру 1,75 м/с (6,3 км/год) сумарні витрати часу на повороти агрегатом зі звичайним орним знаряддям будуть більшими лише на 0,5 хв. За збільшення оброблюваної площі

майже в 1,5 раза (12 га замість 8,2) ширина поля становитиме 100 м. Тоді орний МТА зі звичайним плугом на поворотних смугах подолає шлях більший на 850 м. За означеної вище середньої швидкості маневру на поворотній смузі (1,75 м/с) зростання витрат часу на повороти цим орним агрегатом становитиме лише 8 хв. Отже, єдиною перевагою оборотного плуга перед звичайним є можливість виконання оранки без згінних гребенів і розгінних борозен. За практично однакової продуктивності праці порівнюваних орних агрегатів, неістотної різниці між невикористаними витратами ними часу зміні, а також значно вищої (в рази) вартості оборотного плуга, придбання останнього є економічно недоцільним.

УДК 631.316

2015.1.34. ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ВИПРОБУВАННЯ КУЛЬТИВАТОРНОГО АГРЕГАТУ З УДОСКОНАЛЕНИМИ РОБОЧИМИ ОРГАНАМИ / Козаченко О.В., Шкрегель О.М., Сівірін О.М. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Механізація та автоматизація виробничих процесів. — 2013. — Вип. 10. — С. 95–99. — Бібліогр.: 10 назв.

Культиваторний агрегат, лапи культиваторні стрілочасті, криволінійна форма леза, стійкість ходу, обробіток ґрунту поверхневий.

Наведено результати виробничих випробувань культиваторного агрегату з удосконаленими лапами, що мають криволінійну форму леза, та визначено техніко-економічні показники ефективності його використання. Досліджувані культиваторні лапи встановлювались на культиватор КПС-4, який агрегувався з трактором МТЗ-82. Показано технологічну ефективність стрілочастих культиваторних лап з криволінійною формою леза, яка полягає в зменшенні забивання лап ґрунтом та рослинними залишками в 1,6 раза, кращій стійкості ходу по глибині в 1,5 раза, покращенні якості кришіння ґрунту та підрізання рослин бур'янів різного ботанічного складу. При цьому продуктивність культиваторного агрегату, укомплектованого експериментальними стрілочастими лапами, порівняно з серійним культиваторним агрегатом збільшилась на 15,6%. Застосування стрілочастих лап з криволінійною формою леза на культиваторі КПС-4 за поверхневого обробітку ґрунту дає змогу зменшити затрати праці на 14%, а витрати паливно-мастильних матеріалів — майже на 17,5% порівняно з серійними стрілочастими лапами з прямолінійною формою леза. Річний економічний ефект від використання удосконаленого культиватора становить 7197,6 грн.

УДК 631.333

2015.1.35. ОБҐРУНТУВАННЯ КОНСТРУКЦІЇ ВІДЦЕНТРОВОГО РОЗКИДАЧА МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ / Кобець А.С., Науменко М.М., Пономаренко Н.О. // Сільськогосподарські машини: зб. наук. ст. — Луцьк, 2014. — Вип. 29/30. — С. 42–53. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544849.

Розкидач відцентровий, добрива мінеральні, математичні вирази, розсіювач добрив дисковий.

Запропоновано конструкцію розкидача, який може покращити рівномірність розсіювання гранул за рахунок того, що вони злітають з диска трьома потоками з різними кінематичними характеристиками. Передбачено спеціальний пристрій, який забезпечує окреме живлення кожного з трьох вилітаючих з диска потоків гранул. Виведено достатньо прості для інженерного застосування математичні вирази, які дають можливість обґрунтовувати параметри конструкції дискового розсіювача добрив, що пропонується, а також розраховувати абсолютну швидкість вильоту гранул з диска і кут вильоту, які необхідні для визначення ширини захвату робочого органу.

УДК 631.35:633.521

2015.1.36. РОЗСТИЛАЛЬНІ ПРИСТРОЇ ЛЬОНОЗБИРАЛЬНИХ МАШИН [Текст]: монографія / Толстушко М.М., Хайліс Г.А., Толстушко Н.О. — Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2014. — 160 с. — Бібліогр.: 178 назв. Шифр 544281.

Розстиральні пристрої, льонозбиральні машини, льонокомбайн, стрічка льону, підрівнювально-розстилочний пристрій.

Висвітлено питання підвищення якості виконання технологічних операцій збирання льону за допомогою льонозбираль-

них машин (ЛМ). Наведено характеристики льону-довгунця, проаналізовано способи збирання льону, а також наявні конструкції ЛМ та їх пристроїв для повертання, підрівнювання і розстилення стеблових стрічки льону. На підставі теоретичних і експериментальних досліджень розроблено підрівнювально-розстилювальний пристрій для льонокомбайна, що уможливорює якісніше розстилення стрічки стебел на льоновищі. Наведено аналітичні залежності для визначення параметрів пристрою та обґрунтовано режим його роботи. Польові випробування свідчать про доцільність застосування на льонокомбайні розробленого підрівнювально-розстилювального пристрою замість розстилювального щита.

УДК 631.35:633.521(066)

2015.1.37. ПІДРІВНЮВАЛЬНІ ПРИСТРОЇ ЛЬОНОЗБИРАЛЬНИХ МАШИН [Текст]: монографія / Налобіна О.О., Пуць В.С., Толстушко М.М. — Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2014. — 172 с. — Бібліогр.: 167 назв. Шифр 544815.

Підрівнювальні пристрої, льонозбиральні машини, розтягнутість стрічки льону, перекося стебел льону.

Висвітлено результати теоретичних і експериментальних досліджень, спрямованих на розробку механіко-технологічних і технічних засад підвищення ефективності збиральних робіт, які забезпечують зменшення розтягнутості стрічки льону і перекося стебел у ній у ході виконання операцій розстилення спеціальними розстилювальними пристроями льонозбиральних комбайнів. Розроблено підрівнювальні пристрої, що уможливають зменшення відносної розтягнутості стебел у стрічці льону. Наведено аналітичні залежності для визначення параметрів пристроїв та обґрунтовано їх режими роботи. Показано, що використання розробленого пристрою для підрівнювання стрічки льону дає змогу зменшити її розтягнутість у середньому на 9,6% та кут перекося стебел у стрічці на 11,2%.

УДК 631.354(872)

2015.1.38. ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ І ТЕХНОЛОГІЧНО-КОНСТРУКЦІЙНОЇ СХЕМИ УНІВЕРСАЛЬНОГО ПОДРІБНЮВАЧА-РОЗПОДІЛЮВАЧА ПОЖИВНИХ ЗАЛИШКІВ І СОЛОМИ / Лінник М.К., Говоров О.Ф. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 5. — С. 46–50. — Бібліогр.: 11 назв.

Обґрунтування технологій подрібнювача-розподільювача, технологічно-конструкційна схема, післяжнивні залишки, солома.

Наведено результати аналізу сучасних технологій використання післяжнивних залишків, і передусім — соломи, раціональними з яких є технології для одержання теплової енергії та органічного удобрення ґрунту, причому оптимальною нині є технологія удобрення ґрунту з подрібненням валків соломи подрібнювачами-розподільювачами, які агрегатуються з тракторами, обладнаними подрібнювальними апаратами з горизонтальною віссю обертання і вентилятором для збільшення ширини смуги розподілення подрібненої соломи до 8 м. Конструкційну схему такого подрібнювача-розподільювача показано на рисунку. Описано будову і технологічний процес цього подрібнювача-розподільювача.

УДК 631.354.2:338.12:001.8

2015.1.39. ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ПРОДУКТИВНОСТІ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ ВІД МЕХАНІЧНИХ ВТРАТ ЗЕРНА ЗА МОЛОТИЛЬНО-СЕПАРУВАЛЬНИМ ПРИСТРОЄМ КОМБАЙНІВ / Демко О., Демко А., Надточій О., Якимів Р. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2014. — Вип. 18(32), кн. 1. — С. 177–185. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544656.

Продуктивність комбайнів зернозбиральних, осипання зерна, молотильно-сепарувальний пристрій, пропускна здатність.

Запропоновано теоретичну залежність продуктивності зернозбиральних комбайнів (ЗК) від механічних втрат, що виникають за молотильно-сепарувальним пристроєм (МСП). Визначено залежність пропускної здатності ЗК від терміну живих через коефіцієнт осипання зерна та граничного значення втрат за МСП. Показано граничну залежність, коли зернові культури дозріли і знаходяться в стані “спокою” в

межах 5–6 діб агростроків жнив, а натуральне осипання — в межах 0,01–0,05% від валового збору по прогнозованій площі для збирання за умови, що культура дозріває одночасно. Аналітично досліджено точку перегибу кривих продуктивності через пропускну здатність залежно від прийнятих значень граничних втрат.

УДК 631.354:631.51

2015.1.40. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ СУЧАСНОГО ЗЕРНОЗБИРАЛЬНОГО КОМБАЙНА САМПО-УКРАЇНА 300 / Войтюк Д.Г., Волянський М.С., Смолінський С.В., Гуменик Ю.О., Занько М.Д. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 196, ч. 1. — С. 66–70. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 544645.

Зернозбиральний комбайн Сампо-Україна 300, жатка, молотарка, технологічна надійність, очищення зерна.

Наведено результати досліджень українського сучасного зернозбирального комбайна Сампо-Україна 300, який найкраще відповідає потребам комбайнового ринку України. Встановлено, що функціональна здатність основних систем комбайна жатки та молотарки забезпечує технологічну надійність роботи комбайна на швидкостях до 10 км/год. Продуктивність комбайна досягає 15–18 т зерна за годину основного часу. Якість роботи — рівень втрат зерна за комбайном та дроблення зерна в цілому задовольняють вимогам проекту ТУ. Система очищення зерна забезпечує добре очищення від незернових домішок, внаслідок чого засміченість бункерного зерна є незначною — 0,9–1,1% при допустимій 2,0%. Коефіцієнт використання змінного часу становить 0,71, що відповідає вимогам проекту ТУ. За період випробувань напрацювання по комбайну становило 45 год основного часу. За цей період скошено 97 га ранніх зернових колосових культур і намолочено 380 т зерна. Коефіцієнт надійності становить 1,00. Слід відзначити високий технічний рівень та рівень елементарної бази комбайна. Згідно з технологічною схемою і технічними рішеннями, використаними в конструкції, параметрами системи обмолоту і основної сепарації зерна, шириною молотарки, довжиною клавійного соломотруса і здатністю жатки працювати в режимі високих робочих швидкостей комбайн може забезпечити технологічно надійну та високопродуктивну роботу з намолотом до 18 т зерна за годину основного часу.

УДК 631.354:633.1

2015.1.41. ОБҐРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СЕМИ ЗЕРНООЧИСНИХ МАШИН ДЛЯ ОБРОБКИ ЗЕРНОВОГО ВОРОХУ ПІСЛЯ ОБМОЛОЧУВАННЯ / Дерев'яно Д.А. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 6. — С. 52–57. — Бібліогр.: 10 назв.

Машини зерноочисні, зерновий ворох, обмолочування.

Розглянуто використання високоефективних та високопродуктивних зерноочисних машин (ЗМ) з різними аспіраційними системами. Для забезпечення необхідних технологічних, незалежних одна від одної швидкостей руху повітря у пневмосепарувальних каналах на ЗМ встановлюється діаметральний вентилятор з регулюванням частоти обертання. У пневмосепарувальних каналах передбачено регульовальні вікна з регульовальним механізмом їх відкриття, що розміщується вище зони сепарування. Застосування експериментального пневмосепарувального каналу другої аспірації, що передбачає двостадійне очищення зернового вороху з установленням маятникового герметизувального клапана, дасть змогу поліпшити якість очищення та підготовки насіння на всіх стадіях. Досліджено вплив розміщення очисних решіт на продуктивність машин та якість насінневого матеріалу. Використання двоярусної схеми розміщення решіт забезпечить збільшення площі розподільних решіт порівняно з базовими в 1,5 раза, вдвічі за однакової площі підсвічних решіт і в стільки ж разів підвищить їхню продуктивність. Відмічено, що запропонована конструкція очисників плоских решіт значно спрощує конструкцію решітного стану, зменшує металоємність, ліквідує наявність недосяжних для очищення зон без додаткових пристосувань.

УДК 631.356.2

2015.1.42. КОНСТРУКЦІЙНО-КІНЕМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ВІБРАЦІЙНОГО ВИКОПУВАЛЬНОГО РОБОЧОГО ОРГАНУ ПРИ УДАРНОМУ КОНТАКТІ З ПИЛОМ КОРЕНЕПЛОДУ / Адамчук В., Булгаков В., Головач І. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2014. — Вип. 18(32), кн. 1. — С. 220–232. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 544656.

Вібраційний викопувальний робочий орган, коренеплід, ударна взаємодія, частота коливань.

Розроблено теорію ударної взаємодії вібраційного викопувального робочого органу (ВВРО) з пилом коренеплоду цукрових буряків, закріплених у ґрунті, під час наїзду робочого органу на коренеплід. Побудовано математичну модель ударної взаємодії робочого органу з коренеплодом в одній точці, на підставі якої одержано аналітичні умови незламування хвостової частини коренеплодів під час зазначеної взаємодії. Розроблено алгоритм розрахунку допустимої частоти коливань ВВРО за умов незламування коренеплодів під час ударної взаємодії. Визначено спектри допустимих, зведених до точки удару, мас робочого органу, допустимих частот коливань робочого органу та допустимих швидкостей поступального руху копача за умов незламування коренеплодів під час удару з урахуванням конструкційних параметрів ВВРО та фізико-механічних властивостей коренеплодів цукрового буряку.

УДК 631.358.4

2015.1.43. ОСНОВИ РОЗРОБКИ АДАПТОВАНИХ ТРАНСПОРТНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ СИСТЕМ КОРЕНЕЗБИРАЛЬНИХ МАШИН [Текст]: монографія / Барановський В.М., Підгурський М.І., Паньків М.Р. [та ін.]. — Тернопіль: Вид-во ТНТУ, 2014. — 351 с. — Бібліогр.: 263 назви. Шифр 544151.

Адаптовані транспортно-технологічні системи, коренезбиральні машини, адаптовані коренезбиральні машини, коренеплоди буряків.

Відмічено, що характерною ознакою розвитку сучасних коренезбиральних машин (КМ) є розробка і дослідження адаптованих викопувальних транспортно-очисних комбінованих робочих органів (АВТОКРО) і адаптованих транспортно-очисних комбінованих робочих органів (АТОКРО), впровадження яких дасть змогу значно розширити їх строки, діапазон і способи застосування протягом року шляхом забезпечення збирання коренеплодів цукрових, кормових, столових буряків і деяких сортів моркви однією адаптованою коренезбиральною машиною (АКМ) при задовільних показниках якості її роботи. Рекомендовано такі раціональні параметри АВТОКРО та АТОКРО: діаметр викопувального диска — 0,45 м; кут атаки диска — 30°; глибина ходу диска — 0,07–0,09 м; частота обертання приводного вала — 600–660 об./хв; швидкість руху подавального транспортера — 1,5–1,6 м/с; діаметр шнека — 0,6 м; частота обертання шнека — 80–100 об./хв; кут підйому гвинтової лінії — 30°; висота витка шнека — 0,25 м. Показано, що АКМ забезпечує зниження загальної кількості домішок у воросі зібраних коренеплодів у 2,5 раза порівняно з серійною машиною. Загальний економічний ефект за 1 рік експлуатації АКМ від підвищення її функціональних показників становить 31713,83 грн, або 105,7 грн/га.

УДК 631.361.022

2015.1.44. УТОЧНЕНА МОДЕЛЬ ДИНАМІКИ РУХУ МОЛОТИЛЬНОГО БАРАБАНА ЗЕРНОЗБИРАЛЬНОГО КОМБАЙНА / Ловейкин В.С., Човнюк Ю.В., Ляшко А.П. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 196, ч. 3. — С. 82–92. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 544844.

Молотильний барабан, зернозбиральний комбайн, привод, швидкість кутова, прискорення молотильного барабана.

Досліджено два випадки зміни приводного моменту, а саме: постійний момент приводного механізму; параболічна зміна моменту. Відмічено, що мають місце коливання кутової швидкості та прискорення молотильного барабана. Всі ці коливання є небажаними, адже вони призводять до виникнення вібрацій молотильного барабана, що передаються на привід

і всю конструкцію молотильного пристрою, підшипники і самого комбайнера. Встановлено, що збільшення жорсткості приводного механізму збільшує частоту коливань кутової швидкості та прискорення молотильного барабана. Зазначено, що при постійному моменті приводного механізму виникає "биття" і тому такий режим функціонування невідгідний. Рух молотильного барабана буде стійкішим при параболічній або не кубічній зміні приводного моменту механізму. При цьому коливання кутової швидкості та прискорення молотильного барабана є меншими, ніж при постійному моменті приводного механізму.

УДК 631.372

2015.1.45. ВПЛИВ ПАРАМЕТРІВ РУШІЯ КОЛІСНОГО ТРАКТОРА НА ПОКАЗНИКИ УЩІЛНЕННЯ ҐРУНТУ / Шкарівський Г.В., Присяжний В.Г., Погорілий С.П. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 196, ч. 1. — С. 171–176. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 544645.

Трактор колісний, параметри рушія колісного трактора, ущільнення ґрунту, машини ґрунтообробні.

Викладено результати експериментальних досліджень, які дали можливість установити, що за обладнання колісних тракторів ХТ3-16131 та ХТ3-17221 шинами 15,5R38, 23,1R26 і 66×43.00LR25 максимальне ущільнення ґрунту спостерігається за обладнання їх колесами з шинами 15,5R38. Об'ємна маса ґрунту, отримана при дослідженні цих тракторів, становила відповідно 1,63 та 1,65 г/см³ в шарі 0–10 см. Заміна шин 15,5R38 на шини 23,1R26 дала можливість зменшити щільність (об'ємну масу) в обох випадках на 6%, а заміна їх на широкопрофільні 66×43.00LR25 сприяла зменшенню щільності ґрунту на 7 і 13% відповідно. Аналогічна динаміка зменшення щільності ґрунту відбувається і в шарі 10–20 см, але зі значно меншим приростом. У шарах 20–30, 30–40 і 40–50 см щільність ґрунту істотно вища, ніж у попередніх шарах і показники щільності не суттєво відрізняються від контролю, де ходова частина впливу на ґрунт не чинила, що може пояснюватися дією робочих органів ґрунтообробних машин.

УДК 631.372:62–843

2015.1.46. МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ПОКАЗНИКІВ РОБОТИ МАШИНО-ТРАКТОРНОГО АГРЕГАТУ НА ДИЗЕЛЬНОМУ БІОПАЛИВІ / Голуб Г.А., Чуба В.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 194, ч. 1. — С. 181–187. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). Шифр 544641.

Математичне моделювання, біопаливо дизельне, оранка, витрати палива, швидкість руху.

Одержана математична модель вияву залежності динаміки руху машинно-тракторного агрегату (МТА) від зміни параметрів агротехнологічного середовища та типу палива дала можливість установити, що динаміка руху МТА не залежить від виду палива і при роботі трактора з двигуном Д-245 на технологічній операції оранки перехідний процес при зміні навантаження становить 18 с, а при розгоні до початкового швидкісного режиму — 7 с. Установлено також, що під час перехідного процесу, викликаного збільшенням навантаження на агрегат, швидкість МТА зменшується від 8,50 до 5,67 км/год. При цьому відбувається зменшення витрати палива на 33,27%, тобто для дизельного палива відбувається зменшення витрати від 15,85 до 10,57 кг/га, для дизельного біопалива без підігріву — від 18,51 до 12,35 кг/год, а для дизельного біопалива з підігрівом — від 17,21 до 11,48 кг/год. Для виходу агрегату на початкову швидкість руху (8,5 км/год) необхідно збільшити подачу палива на 16,65% відносно початкової витрати палива або на 74,88% відносно величини подачі палива при швидкості 5,67 км/год.

УДК 662.768.4

2015.1.47. ОЛІЯ І ГАС ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ПАЛИВО ДЛЯ ТРАКТОРНОГО ДИЗЕЛЯ / Нікітін М.М., Логуш І.В., Чвартацький І.І., Фльонц І.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 194, ч. 1. — С. 226–231. —

(Сер. Техніка та енергетика АПК). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544641.

Паливо альтернативне, ріпакова олія, авіаційний гас, дизельне паливо, тракторний дизель.

Розглянуто питання можливості використання як альтернативного палива для тракторного дизеля суміші ріпакової олії та авіаційного гасу. Досліджено вплив на властивості такої суміші зміни її складу та температури. Вивчалися суміші гас/олія складу: 70/30; 60/40; 50/50; 40/60; 30/70. Густина, в'язкість та цетанове число (ЦЧ) вивчали при температурах паливної суміші: 0°C, 10, 20, 40 та 60°C. Показано, що найближчі показники до показників дизельного палива (ДП) має суміш гас/олія 60/40. Суміш складу 70/30 навіть дещо краща за ДП, а суміш 50/50 із меншою кількістю гасу має показники

густини і в'язкості гірші за ДП для усього температурного діапазону. Цетанове число суміші змінюється у зворотному напрямі: найменше для суміші 70/30 — 43,1, а найбільше для суміші 30/70 — 49,9. Зміна потужності двигуна при роботі з паливною сумішшю 70/30 становить близько 1%, що знаходиться у межах точності розрахунку. Зменшення потужності при роботі на суміші складу 50/50 може становити близько 4%, а 30/70 — 10–12%. На думку авторів, паливна суміш на основі рослинної олії холодного віджимання та часу у порції 70/30 є ефективною, оскільки найбільше відповідає вимогам щодо дизельного пального і практично не змінює потужність двигуна при його використанні. Перераховано переваги від застосування палива на основі рослинної олії холодного віджимання та гасу.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.4:582.929

2015.1.48. РОЗПОДІЛ БІОГЕННИХ ЕЛЕМЕНТІВ У ҐРУНТІ / Гнатюк Н.О. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.8. — С. 110–119. — Бібліогр.: 45 назв. Шифр 544860.

Елементи біогенні, рослини ароматичні, вуглець, магній, гісоп.

Досліджено динаміку розподілу біогенних елементів у ґрунті під ароматичними рослинами під час вирощування у ґрунтово-кліматичних умовах Північного і Центрального Лісостепу України. На дослідних ділянках протягом вегетаційного періоду спостерігалось зменшення кількості вуглецю, що може свідчити про покращання окисно-відновних процесів у кореневій зоні рослин, а крім цього, рослини гісопу в умовах сірого лісового ґрунту протягом вегетаційного періоду позитивно впливають на розподіл кальцію та магнію. У ґрунті під час вирощування ароматичних видів рослин збільшується вміст вуглецю (рис.). Показано, що у ґрунті протягом вегетаційного періоду існує істотна розбіжність між певним вмістом біогенних елементів під дослідними ароматичними рослинами, яку необхідно враховувати під час їх вирощування (табл.).

УДК 631.4:631.45

2015.1.49. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА НА РОДЮЧІСТЬ СІРОГО ЛІСОВОГО ҐРУНТУ / Мазур Г.А., Ткаченко М.А., Григора Т.І., Пастух Н.Р., Місніченко О.В., Мороз Н.П., Питель Я.О., Замлинська В.М. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2014. — Вип. 1/2. — С. 17–24. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 544555.

Землеробство органічне, родючість ґрунту, побічна продукція рослинництва, гумус, вапнування.

Показано, що тривале багаторічне застосування побічної продукції рослинництва для удобрення призупиняє темпи мінералізації органічної речовини, дає можливість відтворювати запаси гумусу сірого лісового ґрунту, а за поєднання з вапнуванням — навіть підвищувати їх на 24–26,4%. Але для істотного підвищення продуктивності культур сівозміни удобрення такого рівня недостатньо. На 21-й рік внесення органічних добрив продуктивність сівозміни перевищувала неудобренений контроль лише на 13%, поступаючись традиційній системі удобрення, де приріст становив 55–93%. За поєднання удобрення з вапнуванням (1,0 Нг) продуктивність становила в середньому 3,50 т/га зернових одиниць, що перевищує контроль без добрив на 32%. Отже, для підвищення сумарної продуктивності культур типової 7-пільної сівозміни на 5–10 т/га, побічної продукції рослинництва недостатньо, хоча рівень відтворення родючості може бути задовільним.

УДК 631.4:631.8

2015.1.50. ЗМІНИ РЕАКЦІЇ ҐРУНТОВОГО РОЗЧИНУ МІЖ ІХ (2006–2010 рр.) ТА Х (2011–2013 рр.) ТУРАМИ АГРОХІМІЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ҐРУНТІВ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАС-ТІ / Роман Б.В., Десенко В.Г., Жадан Б.І. // Вісник Центру нау-

кового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2014. — Вип. 17. — С. 216–220. Шифр 544851.

Реакція ґрунтового розчину, агрохімічне обстеження ґрунтів, підкислення ґрунтів, добрива (органічні, фізіологічно кислі).

Відмічено, що в Х турі обстежена площа середньокислих та слабокислих ґрунтів порівняно з ІХ туром зросла в усіх ґрунтово-кліматичних зонах області в цілому на 4,4%. Підкислення площ ґрунтів між двома суміжними турами обстеження ґрунтів не таке й значне, але воно свідчить про тенденцію до зростання площ кислих ґрунтів на майбутнє. Причиною зростання кислотності ґрунтів в області, розташованій на висококарбонатних лесових породах з середнім та важким гранулометричним складом, де основними ґрунтами є чорноземи типові та чорноземи звичайні (більше 80%), може бути вторинне підкислення ґрунтів зростаючими дозами фізіологічно кислих, особливо азотних, мінеральних добрив. Крім того, підкисленню ґрунту також сприяло і зменшення внесення в ґрунт органічних добрив, які є джерелом надходження кальцію. Для запобігання підкисленню ґрунтів фізіологічно кислі добрива слід нейтралізувати вапняковими матеріалами та внесенням гною.

УДК 631.41(477.41)

2015.1.51. ГУМУСОВИЙ СТАН ЧОРНОЗЕМІВ ТИПОВИХ ЛЕГКОСУГЛИНКОВИХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Богданович Р.П., Олійник В.С. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 195, ч. 1. — С. 33–36. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 544644.

Чорноземи типові (гумусовий стан), горизонт гумусоаккумулятивний, гумус (утворення і нагромадження), речовина органічна.

Встановлено, що найвищий вміст гумусу у чорноземі типовому відмічено під лісосмугою у верхньому гумусоаккумулятивному горизонті (3,76%). У ґрунті ріллі вміст гумусу у варіанті з гноєм дещо вищий порівняно з перелогом — 3,69%, оскільки при внесенні добрив у ґрунт потрапляє значна кількість органічної речовини — напіврозкладеної азотом, із високим коефіцієнтом гуміфікації. Якщо замінити гній на солому + сидерати, то гумусу буде менше (3,31%). Найбільше органічної речовини спостерігалось також під лісосмугою — 4,52%. На перелозі вміст органічної речовини дещо вищий, ніж на ріллі у всіх горизонтах. Найвища потенційна здатність до гумусоутворення була на перелозі — 0,9. За використання соломи як добрива гуміфікація уповільнюється, а потенційна здатність до гумусоутворення зростає. Запаси енергії гумусу чорнозему під лісосмугою поступалися чорноземам ріллі і перелогу тільки у верхньому горизонті — майже удвічі за рахунок меншої потужності гумусового горизонту. Найбільший запас енергії гумусу у профілі виявився на перелозі — 9723 млн кДж. Інтенсивність гумусонагромадження в 0–30 см шарі ґрунту вища за внесення органічних добрив на 0,07–0,14 од., ніж на перелозі та під лісосмугою.

УДК 631.417.2:631.445.2:631.8

2015.1.52. ДИНАМІКА ЛАБІЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ГУМУСУ ЯСНО-СІРОГО ЛІСОВОГО ПОВЕРХНЕВО ОГЛЕСНОГО ҐРУНТУ ЗАЛЕЖНО ВІД ТРИВАЛОГО УДОБРЕННЯ І ПЕРІОДИЧНОГО ВАПНУВАННЯ / Оліфір Ю.М., Габрієль А.Й., Германович О.М., Сивак Л.М. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.: Оброшине, 2014. — Вип. 56, ч. 1. — С. 141–147. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 544654.

Системи удобрення, речовини лабільні гумусові, вапнування, живлення рослин, гумусоутворення.

Висвітлено результати досліджень впливу тривалого застосування різних систем удобрення та періодичного вапнування в сівозміні на динаміку вмісту лабільних гумусових речовин у ясно-сірому лісовому поверхнево оглеєному ґрунті під кукурудзою на силос та ячменем ярим. Показано, що вміст лабільного гумусу на контролі без добрив та за використання самих мінеральних добрив є достатньо високим як на початку, так і протягом усього періоду вегетації. Дослідження групового та фракційного складу гумусу в умовах дослідів показали, що при включенні ясно-сірого лісового поверхнево оглеєного ґрунту у систему землеробства без добрив та за внесення самих мінеральних добрив у складі гумусу переважає накопичення рухомих фульвокислот, здатних до швидкої мінералізації та міграції за профілем, свідчить про негативні наслідки вказаного антропогенного впливу та призводить до деградації ґрунту. У варіанті внесення мінеральних добрив на фоні вапна вміст лабільного гумусу є суттєво нижчим, що підкреслює виключну роль вапнування в інтенсифікації процесів гумусонакопичення на кислих ґрунтах. За орґано-мінеральної системи удобрення на фоні вапнування вміст рухомих орґанічних речовин під кукурудзою і ячменем є нижчим порівняно з контролем без добрив та мінеральною системою удобрення і стабільним під час усього періоду вегетації, забезпечуючи оптимальні умови живлення рослин та процесів гумусоутворення.

УДК 631.417.2:631.459:631.445.4:631.45

2015.1.53. ВПЛИВ ЕРОЗІЇ НА РОДЮЧІСТЬ ЧОРНОЗЕМНИХ ҐРУНТІВ СТЕПУ УКРАЇНИ / Поляшенко Наталія // Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 15–16 трав. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — Ч. 1. — С. 154–155. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 544514.

Ерозія, родючість чорноземних ґрунтів, гумусовий ґоризонт, ґрунти еродовані, речовини поживні.

Показано, що потужність гумусового горизонту чорноземів звичайних становила 78 см і вони визначені як нееродовані. Для нееродованих чорноземів південних цей показник становив 47 см, для середньоеродованих — 32 см. Виявлено, що запаси гумусу у гумусовому горизонті чорноземів звичайних становили 66,3 для нееродованих та 63,3 т/га для середньоеродованих ґрунтів. Крім того, спостерігалось зменшення кількості гумусу по профілю. Так, якщо в орному шарі (0–30 см) вміст гумусу в нееродованому ґрунті становив 6,6%, то у шарі 0–100 см він дорівнював 4,2%. У середньоеродованих ґрунтах цей показник відповідно становив 6,0 та 3,4%. У чорноземів південних, як і у звичайних, з розвитком ерозійних процесів також спостерігалась тенденція до зменшення кількості гумусу. Вміст калію та фосфору також зменшується вниз по профілю. Кількість калію у гумусовому горизонті чорноземів південних нееродованих становив 310,2 мг/100 г, у середньоеродованих — 307,7 мг/100 г. Вміст фосфору становив 52,2 та 7,0 мг/100 г відповідно, причому в першому випадку у шарі 0–10 см цей показник дорівнював 106,2 мг/100 г, у другому — лише 10,4 мг/100 г ґрунту. Отже, внаслідок прояву ерозійних процесів відбувається зменшення потужності гумусового горизонту чорноземних ґрунтів Степу України. Зі зливом ґрунту виноситься гумус і поживні речовини, що призводить до зниження урожайності с.-г. культур.

УДК 631.42:631.445.4(477)

2015.1.54. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ОПТИМАЛЬНЫХ И РЕАЛЬНЫХ ПАРАМЕТРОВ ЧЕРНОЗЕМОВ УКРАИНЫ / Медведев В.В., Плиско И.В., Бигун О.Н. // Почвоведение. — 2014. — № 10. — С. 1247–1261. — Библиогр.: 39 назв.

Параметри чорноземів, культури польові, поживні елементи, деградаційні процеси, основний обробіток ґрунту.

Використовуючи базу даних про властивості ґрунтів України (сучасний стан ґрунтів) і оптимальних параметрів ґрунтів (прийнятих згідно з вимогами польових культур), виявлено позитивні і негативні характеристики чорноземів. На основі порівняння реальних і оптимальних параметрів оцінено рівень родючості чорноземів України. Основні проблеми, які стримують одержання високих урожаїв на цих ґрунтах: дефіцит продуктивної вологи, помірний запас і від'ємний баланс поживних елементів, а також деградаційні процеси як наслідок незбалансованого і неякісного землекористування. Для чорноземів характерні ризики переуцільнення (особливо в піднаслідковому шарі весною із-за вологості ґрунту, близького до фізичної стиглості і пониженої щільності складу) та утворення брил під час основного обробітку. Чорноземи мають суттєво понижено порівняно з природними аналогами водостійкість ґрунтової структури. Для збереження і стійкого використання чорноземів в Україні має діяти відповідна стратегія — програми, закони, моніторинг, новітні ґрунтозахисні технології і жорсткий контроль їх виконання.

УДК 631.43

2015.1.55. ПРОЯВЛЕНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ ДЕГРАДАЦИИ В РАСПАХИВАЕМЫХ ПОЧВАХ / Медведев В.В., Плиско И.В. // Агрохимия і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 81. — С. 16–28. — Библиогр.: 31 назв. Шифр 06 544546.

Фізична деградація, брилистість, структуроутворення ґрунту, оранка.

Дослідженнями 6 полів у Поліссі, Лісостепу і Степу України встановлено ознаки фізичної деградації — брилистість у поверхнево шарі і переуцільнення в орному шарі та плужній підшві. Фізичну деградацію діагностували за співвідношенням з оптимальними, модельними і гранично допустимими параметрами, одержаними відповідно в модельних дослідках, на основі масових визначень і розрахунковим способом. Брилистість проявляється повсюдно, що свідчить про погіршення процесу структуроутворення на оранці. Переуцільнення частіше за все проявляється на краях полів та пониженнях, де більше відчувається дія ходових систем машинно-тракторних агрегатів. Обробіток полів має проводитись за технологією точного землеробства, оскільки брилистість і переуцільнення в орному шарі та плужній підшві не мають суцільного характеру.

УДК 631.445.2:631.8

2015.1.56. ЗМІНА ФОСФАТНОГО РЕЖИМУ ТЕМНО-СІРОГО ОПІДЗОЛЕНОГО ҐРУНТУ ПІД ВПЛИВОМ РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Лопушняк В.І. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2014. — Вип. 3, т. 1. — С. 139–145. — Бібліогр.: 8 назв.

Фосфатний режим ґрунту, ґрунт темно-сірий опідзолений, система удобрення.

Наведено результати багаторічних досліджень впливу мінеральної, орґанічної та орґано-мінеральної систем удобрення з різним насиченням орґанічними добривами на фосфатний режим темно-сірого опідзоленого ґрунту в короткоротаційній польовій плодозмінній сівозміні Західного Лісостепу України. Встановлено суттєвий вплив різних систем удобрення на формування фосфатного фонду темно-сірого опідзоленого ґрунту. Незважаючи на однакові дози фосфорних добрив у сівозміні, застосування орґано-мінеральної системи удобрення сприяє збільшенню частки орґанічних форм фосфору в ґрунті, особливо у шарі 0–60 см порівняно з мінеральною на 14–26%. Водночас за сумісного внесення орґанічних і мінеральних добрив неістотно знижуються показники вмісту мінеральних сполук фосфору і нерозчинного залишку. На глибині 60–80 см різниця в показниках різних форм фосфору в ґрунті за різних систем удобрення практично нівелюється.

УДК 631.445.4

2015.1.57. ОСОБЛИВОСТІ ЧОРНОЗЕМІВ, ЯКІ ЗАЛЯГАЮТЬ УЗДОВЖ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ МЕЖІ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЧОРНОЗЕМІВ ВИЛУЖЕНИХ НА ЛІВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНИ / Канивець В.І., Канивець С.В., Матухно Ю.Д., Ку-

лик Н.А. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 81. — С. 40–44. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 543702.

Особливості чорноземів, гумусовий горизонт, кислотність, вапнування, орний шар.

Розглянуто властивості чорноземів перехідної смуги між підзонами підтипу чорноземів вилужених (північні) і чорноземів типових у Лівобережному Лісостепу України, зокрема на північно-східних землях Чернігівщини. Характерною ознакою чорноземів типових малогумусних і чорноземів регрованих, що прилягають до підзони чорноземів вилужених, на відміну від класичних, є їхня відносно висока насиченість кальцієм і магнієм, гумусовий горизонт має помітну кислотність. Такі ґрунти слід вапнувати. Чорноземи регровані містять менше гумусу, ніж чорноземи типові малогумусні, вміст його в орному шарі становить понад 3%. Забезпеченість доступними формами фосфору і калію великою мірою залежить від рівня внесення добрив, зокрема недостатньої кількості азоту.

УДК 631.445.4:631.15:504.53.06:504.054.272

2015.1.58. ЕКОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ҐРУНТІВ ТЕХНОГЕННО ЗАБРУДНЕНИХ ПЕРЕВАЖНО КАДМІЄМ, ЦИНКОМ ТА МІДДІО / Самохвалова В.А., Погромська Я.А., Фатеев А.І., Зуза С.Г., Зуза В.О. // Ґрунтознавство. — 2014. — Т. 15, № 1/2. — С. 42–52. — Бібліогр.: 20 назв.

Ґрунт техногенно забруднений, ремедіація ґрунту, важкі метали.

Обґрунтовано спосіб ремедіації ґрунту, техногенно поліелементно забрудненого переважно Cd, Zn і Cu, у якому за рахунок використання як сорбент-меліоранту сполук заліза і фосфорних добрив у певному співвідношенні, за градацією забруднення ґрунтів забезпечується підвищення ефективності їх екологічної реабілітації та відновлення природних буферних властивостей шляхом впливу на процеси міграції важких металів різних класів небезпечності і трофічного режиму у ґрунтах та продуктивності рослин з підвищеними показниками екологічної безпеки. Технічним результатом розробленого способу є прискорення процесів фізико-хімічної фіксації важких металів шляхом сумісного внесення структуро-поліпшувача неорганічного типу разом з мінеральними субстратами, чим забезпечується ефективне зниження токсичності забруднювачів, оптимізація і відновлення екологічного стану системи ґрунт — рослина, її стійкість до забруднення важкими металами.

УДК 631.445.4:631.417.7(478)

2015.1.59. РАЗНООБРАЗИЕ АМИНОКИСЛОТ ЧЕРНОЗЁМА ТИПИЧНОГО (МОЛДАВИЯ) / Фрунзе Н.И. // Почвоведение. — 2014. — № 12. — С. 1483–1489. — Бібліогр.: 17 назв.

Амінокислоти, чорнозем типовий, мікробні угруповання.

Досліджено вміст і склад амінокислот у чорноземі типовому. Вивчалися такі варіанти чорнозему: природний фон під перелогом і три варіанти під кормовою сівозмінною: неудообрений фон, варіанти з внесенням мінеральних і органічних добрив. У всіх варіантах визначали кількісний вміст 18 амінокислот. Показано, що згідно з індексом домінування Сімпсона, в експериментальних варіантах під впливом антропогенних і фізико-хімічних факторів відбувся перерозподіл амінокислот і їх можна охарактеризувати наступним чином: неудообрений фон — найвище число видів амінокислот з другорядною роллю і найменше число рідкісних видів, поява аланіну як субдомінанти, а також втрата гліцином статусу субдомінанти; мінеральний фон — єдиний варіант з двома домінуючими амінокислотами і переходом аланіну із групи субдомінантів у розряд домінуючих; органічний фон — варіант, де субдомінуючими видами є аланін і гліцин, які в решті варіантів є окремими; природний фон — ґрунт, де другим субдомінуючим видом був гліцин, а другорядним — метіонін. Крім того, в орних варіантах метіонін і гістидин втратили статус другорядних представників і перейшли в розряд рідкісних, незначних видів. Найбільша різноманітність амінокислот і найбільша вирівняність їх відносно чисельності характерні для природного ґрунту, а в ґрунтах с.-г. використання ці показники менші. Зроблено висновок, що зміни в структурі комплексу амінокислот, які відбуваються при с.-г. використанні чорнозему, аналогічні змінам у структурі

ґрунтових мікробних угруповань, які спостерігаються при стресових впливах.

УДК 631.45

2015.1.60. СОДЕРЖАНИЕ И ЗАКОНОМЕРНОСТИ АНТРОПОГЕННОЙ ЭВОЛЮЦИИ ПОЧВ / Медведев В.В. // Ґрунтознавство. — 2014. — Т. 15, № 1/2. — С. 17–32. — Бібліогр.: 40 назв.

Антропогенна еволюція ґрунтів, полігенетичні утворення, анізотропність, ритміка ґрунтоутворення, родючість ґрунтів.

Ґрунти, що тривалий час розорюються, є типовими полігенетичними утвореннями, тому що в їхньому формуванні поряд з природними значну роль відіграють антропогенні фактори. Під дією механічного, хімічного, меліоративного й інших видів впливів природні ґрунти втрачають свої будову, властивості й режими. Підсилюється анізотропність, просторова гетерогенність, формуються нові типи горизонтальних і вертикальних ґрунтових профілів, зростає рівноважна щільність, змінюється структура порогового простору, спостерігається гальмування процесів агрегації, втрачається здатність до зміни властивостей і режимів як основної умови протидії деградаційним процесам, порушується ритміка ґрунтоутворення. Значні зміни відбуваються в мікродисперсній мінеральній і органічній частинах. Зменшується загальна кількість гумусу, зростає його лабільність, спостерігається оглеєння, відзначається підкислення. Зазначено, що в умовах незбалансованого й неякісного землекористування навіть просте відтворення родючості ґрунтів неможливе, а рівноважний (стабільний) стан властивостей і режимів ґрунтів скоріше помилкове твердження, бо сформоване на підставі недостатньо тривалих досліджень. У результаті антропогенної еволюції за відносно короткий історичний проміжок часу сформувалось нове тіло — антропогенно перетворений ґрунт. Цей факт вимагає відбиття в класифікації ґрунтів і коректив у вивченні, управлінні їхньою родючістю й використанні. Обговорено можливі сценарії подальшої антропогенної еволюції ґрунтів: деградація, удавана рівновага й "розумне" точне землеробство.

УДК 631.452/459:631.95

2015.1.61. КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ЗАГАЛЬНОЇ ДЕГРАДОВАНOSTЬ ОРНИХ ЗЕМЕЛЬ / Палапа Н.В., Сігалова І.О., Крикунова О.В., Карпук Л.М. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2014. — Вип. 3, т. 2. — С. 134–143. — Бібліогр.: 8 назв.

Деградованість орних земель, дегуміфікація, ерозія, родючість ґрунтів, екологічна ситуація.

Проведено комплексну оцінку загальної деградованості орних земель Київської обл. за ступенем прояву та територіальним поширенням ґрунтових деградаційних процесів, що дає змогу обґрунтувати зміну пріоритетів у ряду традиційних і нових видів деградації ґрунтів зони Лісостепу, Полісся та перехідної міжзональної території. Відмічено, що для зони Полісся найбільш значимими виявились процеси дегуміфікації, виснаження на калій, забруднення радіонуклідами, підкислення та перезволоження. На території лісостепової зони значних масштабів набули: виснаження ґрунту на поживні елементи, дегуміфікація, ерозія, дефляція, забруднення ¹³⁷Cs, підкислення та засолення. На орних землях перехідної міжзональної території найбільше лімітують родючість ґрунтів процеси дегуміфікації, виснаження на основні поживні елементи, підкислення та перезволоження. Оцінка масштабів прояву деградаційних процесів вказує на необхідність проведення негайних природоохоронних заходів щодо збереження та відтворення родючості ґрунтів і поліпшення екологічної ситуації в області.

УДК 631.452:631.454:631.95(477.51)

2015.1.62. АГРОЕКОЛОГІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ҐРУНТІВ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Яцук І.П., Ліщук А.М. // Агроєкологічний журнал. — 2014. — № 3. — С. 36–42. — Бібліогр.: 9 назв.

Агроєкологічне оцінювання ґрунтів, родючість, гумус, ступінь кислотності, токсиканти, природоохоронні заходи.

Розглянуто проблеми сучасного агроєкологічного стану земель с.-г. призначення Чернігівської обл. Наведено результати оцінювання агроєкологічного стану ґрунтів за по-

казниками їх якості: родючістю, вмістом гумусу, доступних форм поживних елементів у орному шарі, ступенем кислотності, забрудненням токсикантами тощо. Відмічено, що на території Чернігівської обл. намітилась тенденція до зменшення у землях с.-г. призначення вмісту гумусу, рухомого фосфору, обмінного калію та азоту. Також спостерігається дефіцит кальцію та магнію. Масштабними є прояви процесів підкислення, засолення і ерозії ґрунтових ресурсів. Указано на необхідність проведення природоохоронних заходів зі збереження та підвищення продуктивності земель с.-г. призначення шляхом вапнування кислих ґрунтів, відновлення балансу гумусу і поживних речовин шляхом збалансованого застосування мінеральних і органічних добрив.

УДК 631.46:631.445.41:631.84

2015.1.63. ВПЛИВ СПОСОБУ ОБРОБІТКУ НА СПРЯМОВАНІСТЬ ТА НАПРУЖЕНІСТЬ МІКРОБІОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У СІРОМУ ЛІСОВОМУ ҐРУНТІ / Малиновська І.М., Гаврилов С.О. // Ґрунтознавство. — 2014. — Т. 15, № 1/2. — С. 54–62. — Бібліогр.: 13 назв.

Мікробіологічні процеси, обробіток ґрунту, мінералізація гумусу.

Досліджено спрямованість та інтенсивність мікробіологічних процесів у сірому лісовому ґрунті за різних способів його основного обробітку у варіантах: без добрив (контроль); з внесенням побічної продукції попередника; з внесенням побічної продукції та мінеральних добрив у дозі $N_{60}P_{60}K_{60}$. Встановлено, що спосіб і глибина основного обробітку ґрунту впливає на чисельність і фізіолого-біохімічну активність мікроорганізмів більшості досліджених еколого-трофічних і функціональних груп. Найменшою чисельністю мікроорганізмів характеризується ґрунт після оранки, а найбільшою — після поверхневого обробітку. Обробіток ґрунту впливає на активність освоєння органічної речовини: за оранки цей процес проходить активніше, ніж за обробітку без обертання скиби. Обробіток з обертанням скиби викликає активізацію мінералізації гумусу, інтенсивність якої вища, ніж за дискування і поверхневого обробітку на 11,9 і 49,6% відповідно. Максимальне уповільнення мінералізації гумусу досягається за поверхневого обробітку ґрунту і заорювання побічної продукції попередника у сівозміні.

УДК 631.468:631.86

2015.1.64. ВІДНОВЛЕННЯ РОДЮЧОСТІ ЧОРНОЗЕМІВ ЛІСОСТЕПУ В СУЧАСНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ / Балаєв А.Д., Тонха О.Л. // Науковий вісник Національного університету

біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 195, ч. 1. — С. 14–19. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544644.

Відтворення родючості чорноземів, гумусовий стан, біологічна активність.

Досліджено показники гумусового стану і біологічної активності чорноземів типових крупнопилувато-середньосуглинкових на лесі в короткоротаційній сівозміні у стаціонарному досліді кафедри ґрунтознавства та охорони ґрунтів ім. М.К. Шикuli. Відмічено, що відновлення родючості чорноземів досягають шляхом мінімізації обробітку ґрунту і внесення органо-мінеральних добрив із використанням побічної продукції. За даними автора, в ґрунтах усіх ґрунтово-кліматичних зон України можна забезпечити бездефіцитний баланс гумусу при використанні як органічних добрив побічної продукції (табл.). Застосування глибокого плоскорізного обробітку з використанням органо-мінеральних добрив збільшує в 0–40 см шарі ґрунту чисельність мікроорганізмів, які беруть участь у синтезі меланінів, на 12–85%, підвищує на 0,15% вміст органічної речовини і зменшує у два рази кількість гуматрозкладаючих мікроорганізмів.

УДК 631.472.445

2015.1.65. КАРБОНАТНІ УТВОРЕННЯ В ПРОЦЕСІ РЕГРАДАЦІЇ ЛІСОСТЕПОВИХ ОПІДЗОЛЕНИХ ҐРУНТІВ ТА ЇХ ГЕНЕТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ / Канівець С.В. // Агроекологічний журнал. — 2014. — № 1. — С. 55–59. — Бібліогр.: 5 назв.

Карбонатні утворення, реградований ґрунт, вторинна карбонізація, місцелярний запліснявілий горизонт.

Висвітлено стан вивчення реградаційних процесів як вторинної карбонізації і руйнування ілювіальних горизонтів лісостепових опідзолених ґрунтів. На прикладі глибокого перетину реградованого ґрунту Середньоруської височини на території Харківської обл. у межах Лісостепу з обмеженням і нестійким зволоженням наведено нові дані про процес реградації. Показано, що в лесовій породі на глибині 160–185 см проявляється насичення вторинними карбонатами у вигляді яскраво вираженої білястості міцелярного запліснявілого горизонту з призмоподібною структурою. Доведено, що він утворився до епохи сучасної агроландшафтної реградації, має давню і складну історію, спостерігається навіть у дібровах. Обґрунтовано завдання з уточнення систематичного положення реградованих ґрунтів і подальшого їх вивчення.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК [631.582.1+631.582.2]:631.5:635.67

2015.1.66. УРОЖАЙНОСТЬ САХАРНОЙ И ЛОПАЮЩЕЙ-СЯ КУКУРУЗЫ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ БЕССМЕННО И В СЕВООБОРОТАХ / Маслиев С.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 4. — С. 44–47. — Бібліогр.: 10 назв.

Кукурудза цукрова/розлусна, сівозміна, попередники, добрива мінеральні, обробка ґрунту, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу попередників польової і овочевої сівозмін та беззмінного вирощування кукурудзи на врожайність качанів цукрової і зерна розлусної кукурудзи у лівобережній частині Степу України. Встановлено, що в овочевих сівозмінах, які краще забезпечені вологою і живленням, вплив попередників на формування врожайності практично невеличався. Врожайність качанів цукрової кукурудзи після основних овочевих, баштанних і деяких зернових і кормових культур була практично однаковою і досягала 8,28–8,79 т/га в обгортках і 5,66–6,15 т/га — без них. Зменшення врожайності відмічалось лише після буряків, моркви і капуста. Ефективною ланкою польових сівозмін для вирощування зерна кукурудзи на харчові цілі була наступна: чорний пар — пшениця — кукурудза, у якій най-

краще відбувалось пригнічення бур'янів і формувалась найбільша врожайність зерна — 7,96 т/га в обгортках і 6,35 т/га без них. У польових сівозмінах максимальну врожайність качанів цукрової (8,45–8,47 т/га) і зерна розлусної кукурудзи (2,66–2,86 т/га) було одержано за розміщення їх після озимих жита і горохо-вівсяної суміші на зеленому кормі, а в овочевій зрошуваній (відповідно 8,86–9,46 і 2,57–2,78 т/га) — ще й після баштанових, ріпчастої цибулі та ранньої картоплі. На зрошуваних і заплавних землях харчові підвиди кукурудзи за беззмінного вирощування формують відносно високу врожайність зерна: 8,56–9,36 т/га качанів цукрової і 3,92–4,70 т/га зерна розлусної кукурудзи при достатньому забезпеченні посіву поживними речовинами, за дбайливої заботи післяжнивних решток, ефективного захисту від шкідників і хвороб та глибокої оранки попередника. Післяукісні і проміжні посіви розлусної і цукрової кукурудзи хоча й забезпечують високу врожайність зерна, проте його вологість при збиранні висока — 29–33% і більше, що утруднювало подальше його зберігання або збільшувало витрати на сушіння. Зроблено висновки, що кращими попередниками вирощування харчових підвидів кукурудзи у польових сівозмінах є ланка: чорний пар — пшениця — кукурудза і однорічні трави на зеленому

корм, в овочевій — баштанній, ріпчаста цибуля і рання картопля. За повторних посівів вирощування харчових підвидів кукурудзи можливе лише за внесення добрив, захисту рослин і глибокої оранки попередника.

УДК 631.16:631.527:631.5

2015.1.67. ТЕХНОЛОГІЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО, ПРИДАТНОГО ДЛЯ ПИВОВАРІННЯ / Василько Н.І., Козаченко М.Р., Наумов О.Г. та ін. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2014. — Вип. 16. — С. 26–36. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 544850.

Ячмінь ярий, пивоваріння, сорти ячменю, технологія вирощування ячменю, врожайність ячменю, економічна ефективність вирощування ячменю.

Наведено результати вивчення технології та економічної ефективності вирощування ячменю ярого, придатного для пивоваріння. Пивоварне зерно ячменю характеризується низьким вмістом білка (9,0–11,5%), високою екстрактивністю — не менше 79% та масою 1000 зерен на середньому рівні 45–54 г, що гарантує здатність до проростання. Зерно пивоварного ячменю в Україні досі залишається імпортованою культурою. Для усунення імпорту пивоварного зерна ячменю в Ін-ті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва створили низку сортів пивоварного напрямку (табл.) й розробили технології їх вирощування (табл.), яка гарантує одержання врожайності на рівні 5,0 т/га. Для одержання врожайності на рівні 5,0 т/га потрібно: визначити місце в сівозміні та використовувати сорти пивоварного ячменю. Для сівби потрібно використовувати тільки сертифіковане насіння, яке обов'язково підлягає протруйванню рекомендованими протруйниками (бункер, лоспел, вінцит та ін.). Крайцями попередниками для ячменю є просапні культури (кукурудза на зерно та силос, рідше — цукрові буряки). Для зменшення вмісту білка потрібно зменшити внесення азотних добрив, але збільшити фосфорно-калійні. Доза добрив повинна бути розрахована на рівень врожайності 5 т/га. Насіння повинне бути рівномірно загортане, безпліцевий обробіток ґрунту проводити небажано, оскільки на поверхні залишається багато насіння бур'янів. Упродовж вегетації проводиться захист рослин від бур'янів та ураження хворобами. Вирощувати пивоварний ячмінь економічно вигідно лише за одержання врожайності близько 5 т/га. За такої врожайності рівень рентабельності становить 34–53% проти 1,6–10% за врожайності 2,1–3,0 т/га. Зроблено висновок, що для одержання врожайності на рівні 5 т/га потрібно використовувати вітчизняні пивоварні сорти, сертифіковане насіння, чітко дотримуватися умов вирощування та мати високий рівень матеріально-технічної оснащеності.

УДК 631.5:633.15:631.165

2015.1.68. ГУСТОТА ПОСІВУ ЯК ВИРІШАЛЬНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЮ ЗЕРНА КУКУРУДЗИ / Бомба М., Дудар І., Литвин О., Тучапський О., Костюк С. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2014. — № 18. — С. 170–173. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 544986.

Кукурудза, гібрид, густина посіву, урожайність, економічна ефективність.

Висвітлено результати досліджень щодо урожайності та економічної ефективності вирощування гібридів кукурудзи (Кремінь 200 СВ та Сандріна) різних груп стиглості залежно від густоти стояння рослин (ГСП) (70–90 тис./га). Збільшення ГСП від 70 до 90 тис./га призводить до підвищення висоти рослин і прикріплення нижнього качана в обох гібридів кукурудзи. Водночас спостерігається зменшення діаметра стебел та маси рослини загалом. Встановлено також істотне зниження кількості качанів на 100 рослин за умови збільшення густоти посіву: на 40 і 20 шт. у обох гібридів. Зменшення площі живлення внаслідок збільшення густоти від 70 до 90 тис./га зменшувало масу зерна з однієї рослини: на 18 г у гібрида Кремінь 200 СВ і на 33 г — у гібрида Сандріна. У ранньостиглого гібрида кукурудзи Кремінь 200 СВ за ГСП 80 тис./га одержано 82 ц/га, у середньораннього гібрида Сандріна за густоти 70 тис./га — 85,0 ц/га. На варіантах із густрою посіву 80 і 70 тис./га відповідно для гібридів Кремінь 200 СВ та Сандріна одержано кращі показники економічної ефективності: рівень рентабельності 134–147%, коефіцієнт енергетичної ефективності — 3,9–4,2.

УДК 631.51.02:633.15:581.143:631.81

2015.1.69. СИСТЕМА ОБРАБОТКИ ПОЧВЫ NO-TILL ДЛЯ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ САХАРНОЙ КУКУРУДЗЫ / Ефремова Е.Н., Тютюма Н.В. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2014. — № 6. — С. 16–17. — Библиогр.: 8 назв.

Кукурудза цукрова, обробіток ґрунту, міжфазні періоди, біостимулятор росту, добрива мінеральні.

Наведено результати впливу обробітку ґрунту *no-till*, передпосівної обробки насіння біостимуляторами росту, доз мінеральних добрив на тривалість міжфазних періодів у посівах цукрової кукурудзи сорту Хуторянка і гібридів Лакомка і Бостон в умовах Волгоградської обл. (Росія). Вивчали більш значущі міжфазні періоди: сівба — сході, сході — 7-й лист, 7-й лист — викидання волоті, викидання волоті — молочна стиглість на фоні *no-till*, стимулятора росту Гібберросс та $N_{60}P_{30}K_{40}$. Встановлено, що обробка насіння стимулятором росту Гібберросс на гібриді Бостон за обробки ґрунту за системою *no-till* сприяли скороченню терміну розвитку фаз на добу, що пов'язано з накопиченням рослинних залишків у верхньому шарі ґрунту, утриманням вологи, утворенням мульчі. Застосування мінеральних добрив сумісно з біостимуляторами росту продовжувало міжфазні періоди, за виключенням сівба — сході. Без стимуляторів росту і мінеральних добрив період дозрівання у гібрида Бостон у середньому за 7 років становив 79 діб, у сорту Хуторянка — 81, у гібрида Лакомка — 82 доби. Внаслідок обробки насіння біостимулятором росту Гібберросс період досягання цукрової кукурудзи скорочувався у середньому на 2–3 доби. Більш ефективно він проявився на гібриді Бостон — досягання за 75 діб. Унесення $N_{60}P_{30}K_{40}$ призводило до продовження вегетаційного періоду всіх гібридів і сорту від 2 до 5 діб. Сумісне застосування біостимулятора росту і мінеральних добрив скорочувало вегетаційний період удвічі. Зроблено висновок, що настання фаз вегетації рослин взаємопов'язане з біологічними особливостями гібридів, а також температурним, водним, поживним режимами та іншими факторами зовнішнього середовища.

УДК 631.51:633.111:631.81

2015.1.70. УРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНИКІВ, ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ТА УДОБРЕННЯ В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Кохан А.В., Самойленко О.А., Лень О.І., Семьяшкіна А.О. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2014. — Вип. 16. — С. 99–102. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544850.

Пшениця озима, врожайність зерна, попередник, обробіток ґрунту, система удобрення, сівозміна.

Наведено результати вивчення сівозмін з короткою ротацією та різним насиченням їх пшеницею озимою за різних систем удобрення та способів обробітку ґрунту. Залежно від насичення сівозміни пшеницею озимою змінювалася і її врожайність зерна. Так, найменшу врожайність було одержано за насичення пшениці більше 60% — 3,8 т/га. У сівозмінах, де попередником були бобові та кормові культури, а насичення сівозміни становило 25–33%, врожайність зерна сягала 4,8–5,0 т/га. Нарівні з сівозмінами, на формування врожайності зерна впливає і обробіток ґрунту. Найкращі умови для росту і розвитку рослин складаються при класичному обробітку, за якого одержано 4,91 т/га. За мінімалізованих схем обробітку рівень врожайності зерна пшениці зменшився на 0,19–1,76 т/га. Найнижчу врожайність 3,15 т/га одержано за системи *no-till*. При залишенні побічної продукції з додаванням N_{10} на кожному тонну соломи та мінерального добрива $N_{50}P_{50}K_{50}$ забезпечило врожайність зерна на рівні 4,65 т/га. Зроблено висновок, що для одержання високої врожайності зерна пшениці озимої слід ретельно обирати попередник, дотримуватися сівозмін, використовувати побічну продукцію як органічне добриво з одночасним класичним удобренням за зменшеною нормою, що позначається на собівартості кінцевої продукції.

УДК 631.51:633.16:632.51:631.165

2015.1.71. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ СПОСОБІВ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ЗА УМОВ ВИРОЩУВАННЯ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО / Томашівський З., Томашівський О. // Вісник

Львівського національного аграрного університету. — Л., 2014. — № 18. — С. 158–160. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 544986.

Ячмінь ярий, спосіб обробітку ґрунту, бур'яни, врожайність, економічна ефективність.

Наведено результати вивчення впливу способів обробітку ґрунту на забур'яненість посіву, урожайність і якість зерна ячменю ярого та економічну ефективність. Способи обробітку ґрунту суттєво впливали на забур'яненість посіву ячменю ярого. Найменша кількість бур'янів на час сходів (33 шт./м²) і перед збиранням (26 шт./м²) була на варіанті з комбінованим обробітком ґрунту плугом ПЯ-4-35 + ЛК-4,0 на 5–6 см. Найбільшу кількість бур'янів (50 шт./м²) на час сходів і перед збиранням врожаю (35 шт./м²) відмічено на варіанті мілкої оранки на 12–14 см. Застосування комбінованого обробітку плугом ПЯ-4-35 забезпечило найбільшу кількість рослин (240 шт./м²), продуктивних стебел (588 шт./м²), кількість зерен на колосі (21,6 шт.) та масу зерна з одного колоса. Такий спосіб забезпечив найбільшу врожайність 45,2 ц/га, що дало приріст 3,5 ц/га порівняно з контролем. Найбільшу вартість валової продукції (3842,0 грн/га), найменшу вартість 1 ц продукції (46 грн), найбільший прибуток (1762,8 грн/га) і рівень рентабельності (84,8%) одержано на варіанті комбінованого обробітку плугом ПЯ-4-35 та передпосівною культивуванням ЛК-40 на 5–6 см. Зроблено висновок, що комбінований обробіток ґрунту є важливим засобом боротьби з бур'янами, поліпшення структури врожаю та підвищення врожайності ячменю ярого на 3,5 ц/га або на 8,4% порівняно з контролем.

УДК 631.512:632.51:633.111

2015.1.72. ВПЛИВ СПОСОБІВ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА ЗАБУР'ЯНЕНІСТЬ І ВИДОВИЙ СКЛАД БУР'ЯНІВ В ПОСІВАХ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Шубала Г. // Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 15–16 трав. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — Ч. 1. — С. 200–203. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544514.

Пшениця м'яка озима, спосіб обробітку ґрунту, забур'яненість посіву пшениці, видовий склад бур'янів.

Наведено результати вивчення впливу різних способів основного обробітку ґрунту (оранка, розпушування ґрунту та дискування) у короткоротаційній сівозміні у зоні Західного Лісостепу України протягом 2011–2013 рр. Відмічено, що на орних землях України офіційно зафіксовано присутність понад 738 видів бур'янів, які відзначаються великою ботанічною і біологічною різноманітністю, строком проростання насіння. Дводольні бур'яни мають значно вищий рівень шкідливості дії, ніж однодольні. Встановлено, що при полицевій оранці забур'яненість посівів пшениці озимої була найменшою — 14,9 шт./м², де переважали малорічні бур'яни — 14,39 шт./м² (лобода біла, підмаренник чіпкий та ін.). Багаторічних бур'янів налічувалось у межах 0,69 шт./м² (берізка польова, осот польовий). За розпушування ґрунту культиватором на глибину 16–18 см забур'яненість зросла в 2,0 рази порівняно з оранкою і становила: малорічні види — 26,8 шт./м² (лобода біла, підмаренник чіпкий, мишій зелений та ін.). Кількість багаторічних бур'янів збільшилась до 2,3 шт./м² (берізка польова, осот польовий). Проведення дискового обробітку ґрунту призводило до ще більшої кількості бур'янів — 29,1 шт./м², зокрема малорічних — 26,8 шт./м², багаторічних — 2,3 шт./м². Зроблено висновок, що обробіток ґрунту є основним засобом регулювання забур'яненості посівів пшениці озимої у сівозміні.

УДК 631.526.3:631.582:633.112

2015.1.73. УРОЖАЙНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ЗЕРНА СОРТІВ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ ЯРОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНИКА / Усов О., Манько К., Глубокий О. // Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 15–16 трав. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — Ч. 1. — С. 183–186. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 544514.

Пшениця тверда яра, попередник пшениці, сорти пшениці, врожайність пшениці.

Наведено результати вивчення впливу попередників (кукурудза на зерно, соя та буряки цукрові) на формування врожайності зерна та вмісту білка у сучасних сортах пшениці

твердої ярої (Спадщина, Нашадок, Харківська 39, Династія, Новація, Ізоolda та Жизель) в умовах Лівобережного Лісостепу України у посушливому 2013 р. Виявлено, що середня врожайність сортів пшениці твердої по попереднику кукурудза на зерно становила 1,50 т/га, вміст білка — 16,90%. Найвищу врожайність зерна (1,82 т/га) сформував сорт Династія, найменшу (0,89 т/га) сорт Харківська 39. Найвищий вміст білка (17,68%) забезпечив сорт Новація, найменший (15,82%) сорт Ізоolda. По попереднику соя середня врожайність сортів становила 1,42 т/га, вміст білка — 17,03%. Найвищу врожайність забезпечив сорт Жизель — 1,60 т/га, найменшу — 1,02 т/га сорт Харківська 39. Проте сорт Харківська 39 містив найбільшу кількість білка в зерні — 17,93%, найменшу — 15,54% сорт Ізоolda. По буряках цукрових середня врожайність зерна сортів становила 1,71 т/га, вміст білка — 16,02%. Найвищу врожайність сформували сорти Спадщина та Жизель — 2,07 і 2,02 т/га відповідно. При цьому у цих сортів містилась найменша кількість білка в зерні — 15,23 і 15,14% відповідно. Найбільший вміст білка в зерні забезпечив сорт Харківська 39 — 16,94% за найменшої врожайності 1,44 т/га. Дослідженнями встановлено тісну обернену кореляцію між урожайністю сортів та вмістом білка у зерні: –0,81 по попереднику буряки цукрові; –0,63 — по сої і –0,47 — по кукурудзі на зерно.

УДК 631.53.3:633.15:632.51

2015.1.74. ЗВУЖЕННЯ МІЖРЯДЬ КУКУРУДЗИ — ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ / Кравець С. // Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 15–16 трав. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — Ч. 1. — С. 88–91. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 544514.

Кукурудза, спосіб сівби, забур'яненість посіву, гербіциди, врожайність кукурудзи.

Наведено результати вивчення впливу ширини міжрядь посіву кукурудзи на їх забур'яненість та врожайність зерна в умовах Північного Степу України. Вивчали міжряддя 70 і 35 см, оброблені механізовано, вручну і хімічним (гербіциди: Харнес, Стеллар, ПАР металат і Таск 64) способом. Установлено, що при звуженні міжрядь до 35 см відбувається значніше затінення поверхні ґрунту листками рослин, що впливає як на кількість, так і суху масу бур'янів. Проте за відсутності механізованого догляду за посівами зі звуженими міжряддями зростає забур'яненість порівняно з широкорядними посівами і механізованим доглядом — 466 г/м² сухої маси бур'янів у першому випадку і 116 г/м² — у другому. Використання гербіцидів у посівах з міжряддями 35 см було найефективнішим. Їх кількість на кінець вегетації становила 6,8 шт./м², а суха біомаса — 53 г/м². У широкорядних посівах ці показники становили відповідно 8,6 шт./м² і 61 г/м². Посіви кукурудзи з міжряддями 35 см порівняно з широкорядними були більш врожайними (3,25–6,04 і 2,69–5,71 т/га відповідно). Крім приросту врожайності, за звуження міжрядь не проводились механізовані їх обробіток, що уможливило заощаджувати 8–10 л/га пального. Зроблено висновок, що за наявності у господарствах технологічних можливостей посіви кукурудзи зі звуженими до 35 см міжряддями мають перспективу впровадження.

УДК 631.55.03:631.871:631.526.3

2015.1.75. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ ВІВСА ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ ПЕРЕДКАРПАТТЯ / Іванців Р.Є. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.: Оброшине, 2014. — Вип. 56, ч. 1. — С. 45–51. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 544654.

Овес, сорт вівса, живлення вівса, препарати бактеріальні, строки збирання вівса, врожайність вівса.

Наведено результати вивчення впливу мінеральних добрив, бактеріальних препаратів та строків збирання на врожайність сортів вівса в умовах Передкарпаття. Вивчали сорти Ант і Аркан, вирощені за різних норм удобрення (N₄₅P₄₅K₄₅; N₆₀P₆₀K₆₀; N₃₀P₉₀K₉₀ + N₃₀) та збирання у фазі воскової, повної стиглості зерна і перестою на 10 діб. Сорти вівса по-різному реагували на умови вирощування — підвищення норм мінеральних добрив і обробку насіння бактеріальними препаратами. У середньому за два роки (2012–2013) найвищу врожайність одержано по сортах Аркан (5,13 т/га) та

Ант (4,42 т/га) на фоні живлення $N_{30}P_{90}K_{90} + N_{30}$ на початку виходу рослин у трубку + обробка насіння препаратами (ФМБ 32–3, ризоплан, діазофіт). Приріст зерна сорту Аркан до контролю (без добрив) становив 1,82 т, зокрема від препаратів — 0,15 т. На цьому ж фоні живлення без використання препаратів урожайність досягла 5,03 т/га з приростом до контролю 1,67 т. Дещо вища ефективність бактеріальних препаратів (0,23 і 0,37 т) була на нижчих фонах мінерального живлення ($N_{45}P_{45}K_{45}$ і $N_{60}P_{60}K_{60}$). Строки збирання вівса також мали значний вплив на його врожайність — як ранній (воскова стиглість), так і перестій рослин на корені спричиняли зниження врожайності. Недобір за раннього збирання на удобрених варіантах становив: у сорту Аркан 0,24–0,36 т, сорту Ант — 0,09 т проти відповідно 5,18 і 4,42 т/га; втрати від перестою рослин на корені 10 діб відповідно 0,64–0,68 т і 0,41–0,48 т. Зроблено висновок, що в умовах Передкарпаття сорт Аркан формує більшу врожайність (5,18 т/га), ніж сорт Ант (4,42 т/га), але відрізняється більшими втратами зерна як за раннього збирання, так і при перестой рослин на корені.

УДК 631.559:631.413.2:631.86

2015.1.76. ВИРОЩУВАННЯ ВІВСА В УМОВАХ РАДІОАКТИВНОГО ЗАБРУДНЕННЯ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ / Бортнік А.М. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2014. — Вип. 17. — С. 5–8. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 544851.

Овес, радіонукліди, Полісся, забруднення ґрунту, біопрепарати, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу мікробіологічного препарату Азотер у комплексі з різними видами добрив на формування врожайності вівса в умовах радіоактивного забруднення ґрунту. Встановлено, що використання біопрепарату Азотер сумісно з добривами забезпечує достовірні прирости зерна вівса на рівні 16 та 42% порівняно з контролем — 2,39 т/га. Найвищий приріст врожайності (1 т/га) був на варіанті з внесенням $N_{45}P_{30}K_{30}$ у комплексі з біопрепаратом Азотер. Внесення добрив та препарату значно зменшує накопичення ^{137}Cs . В усіх варіантах дослідів із застосуванням добрив і препарату вміст ^{137}Cs становив 10,8–14,8 Бк/кг, що значно нижче допустимого рівня (50 Бк/кг). Зроблено висновок, що застосування ферментованих мікробіологічних препаратів сумісно з добривами є ефективним заходом для отримання високих, стабільних і безпечних для здоров'я людини урожаїв с.-г. культур.

УДК 631.559:633.11:631.8

2015.1.77. УРОЖАЙНІСТЬ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО СОРТУ ДОКУЧАЄВСЬКИЙ 15 ЗАЛЕЖНО ВІД ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ НОРМ ВІСІВУ ТА ПОЗАКОРЕНЕВИХ ПІДЖИВЛЕНЬ / Рожков А.О., Чернобай С.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 4. — С. 30–34. — Бібліогр.: 8 назв.

Ячмінь ярий, сорт ячменю ярого, норма висіву ячменю, підживлення позакореневі ячменю, комплексні добрива, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу норм висіву насіння, позакореневого підживлення та комплексного добрива на врожайність сорту ячменю ярого Докучаєвський 15 в умовах Харківської обл. Вивчали 4 норми — від 4,0 до 5,5 млн/га з інтервалом 0,5 млн (контроль, оброблений водою, позакореневе підживлення кристалом спеціальним, реакомом та їх сумішшю з біопрепаратом "Агро-ЕМ"). У середньому за роки досліджень (2012–2014) найбільшу врожайність (2,49 т/га) одержано за посівної норми 5 млн/га, що на 0,25 т/га вище контролю. Частка зміни показника врожайності зерна за різних норм висіву залежала від умов року і становила 53,1% у 2012 р., 71,4 — у 2013 і 75,0% — у 2014 р. Зміна показників урожайності від позакореневого підживлень була значно меншою і становила 2,31–2,43 т/га або 13,9–24,5%. Урожайність зерна в усі роки досліджень мала тісний прямий кореляційний зв'язок із кількістю рослин і пагонів на одиниці площі ($r = 0,752$), висотою рослин (0,729), масою зерна з 1 м² (0,927) та масою соломки ($r = 0,893$). Зв'язок між урожайністю зерна та масою 1000 шт., масою зерна з головного колосу був слабкий зворотний — $r = -0,161$ та $r = -0,315$ відповідно. Найтіснішим ($r = 0,997$) був зв'язок між урожайністю зерна й масою зерна зі снопа.

УДК 631.559:633.15:551.50:631.816.1

2015.1.78. ОБРАЗОВАНИЕ ПОЧАТКОВ И УРОЖАЙНОСТЬ КУКУРУДЗЫ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ УСЛОВИЙ ВЫРАЩИВАНИЯ / Багринцева В.Н. // Кормопроизводство. — 2014. — № 11. — С. 22–26. — Бібліогр.: 9 назв.

Кукурудза, гібриди кукурудзи, качани кукурудзи, агротехніка вирощування кукурудзи, погодні умови, врожайність кукурудзи.

Наведено результати вивчення впливу погодних умов року, технології вирощування на утворення качанів і врожайність гібридів кукурудзи різних груп стиглості в умовах Ставропольського краю упродовж 2000–2011 рр. Виявлено, що вплив погодних умов року на утворення кількості качанів краще проявляється за порівняння результатів досліджень, отриманих у роки з різким коливанням величини опадів. Так, сприятливий за зволоженням 2004 р. забезпечив у середньому на всіх гібридах утворення 110,7 качанів на 100 рослин. У посушливому 2006 р. число качанів зменшилось на 14,5 шт./100 рослин і відповідно врожайність — 9,59 і 4,35 т/га. Внесення добрив ($N_{120}P_{90}K_{90}$) збільшувало число качанів і врожайність на 9–13,3%. Строки сівби для утворення качанів також мали велике значення — за оптимального строку сівби у середньому по всіх гібридах утворилось 98 шт./100 рослин, за пізніх їх число зменшилось до 91 шт. При цьому врожайність зерна знизилась від 6,16 до 5,19 т/га. На качаноутворення впливала і густота стояння рослин — більше утворювалось качанів за густоти стояння 50–55 тис. рослин/га. Збільшення/зменшення густоти викликало зниження врожайності зерна на 30%. Засмічення посівів бур'янами призводило до зменшення кількості початків від 100–101 шт. (при застосуванні гербіцидів) до 96–97 шт. і відповідно врожайності — від 7,6 до 5,17 т/га. По попереднику пшениця озима утворювалася у середньому 91 початок, по ячменю ярому — 89. Спосіб основної обробки ґрунту також впливав на величину кількості початків — за оранки утворювалось до 121 початків, за поверхневої — 113. Урожайність знижувалась на 12,9% — від 9,32 до 8,12 т/га. Зроблено висновок, що отриманню оптимальної кількості качанів сприяють: погодні умови під час цвітіння, ранні строки сівби, оптимальна густота стояння рослин, кращий попередник, проведення оранки ґрунту та боротьба з бур'янами і удобрення посіву.

УДК 631.559:633.15:631.153.3:631.816.1

2015.1.79. ОПТИМАЛЬНЫЙ СТОТЫСЯЧНИК / Лавренко С., Ревтёв О. // Зерно. — 2014. — № 11. — С. 59–64.

Кукурудза, технологія вирощування, добрива мінеральні, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу елементів технології вирощування (спосіб основної обробки ґрунту, фон живлення, техніка догляду за посівом тощо) на формування врожаю кукурудзи на зрошенні в умовах Південного Степу України. Встановлено, що застосування оранки порівняно з безплігивним розпушуванням забезпечило приріст врожайності зерна 0,04–0,31 т/га. На неудобрених варіантах одержано саму низьку врожайність — 4,28 т/га. За внесення $N_{60}P_{60}$ врожайність зросла на 65,7%, а за внесення $N_{120}P_{120}$ приріст становив 126,2%. Система захисту рослин від бур'янів відіграє важливу роль у формуванні врожайності. На варіантах з хімічним захистом порівняно з механічною прополкою приріст врожайності становив 0,22–0,53 т/га, а за комплексного (механічна + хімічна) — 0,43–0,95 т/га. Згідно з отриманими даними, найвищу врожайність зерна кукурудзи в контрольних варіантах отримано за густоти стояння 80 тис. рослин/га — 4,76 т/га, за внесення $N_{60}P_{60}$ за 100 тис. рослин/га — 8,25 т/га, а за $N_{120}P_{120}$ за густоти стояння 120 тис. рослин/га — 10,7–11,0 т/га. Проте ефективність того чи іншого елемента технології визначається рівнем рентабельності. На неудобрених варіантах з оранкою, зрошення призвело до збитків на 0,8–2,7%. Внесення добрив сприяло збільшенню рентабельності на 2,2–32,5%. Максимальний рівень рентабельності досягнуто за врожайності 10–11 т/га при оранці ґрунту на глибини 28–30 см, внесенні добрив $N_{120}P_{120}$, густоті стояння рослин 100 тис. рослин/га та комбінованому захисту (механічний + хімічний) рослин від бур'янів.

УДК 631.582.2:635.67:631.559

2015.1.80. СТРОКИ СІВБИ РОЗЛУСНОЇ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНИКІВ / Семеняка О.І. // Вісник Степу:

зб. наук. пр. / Кіровоград. держ. с.-г. дослід. станція Ін-ту сіл. госп-ва степової зони НААН. — Кіровоград, 2013. — Вип. 10: Агропромислове виробництво України — стан та перспективи розвитку: матеріали IX Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 28–29 берез. 2013 р. — С. 42–46. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 544628.

Кукурудза розлусна, строки сівби, попередники, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу попередників (кукурудза на зерно, соняшник та соя), погодних умов року та строків сівби (t ґрунту = 8–10, 12–14, 16–18°C) на врожайність гібрида розлусної кукурудзи Гостинець в умовах Північного Степу України впродовж 2011–2012 рр. 2011-й рік характеризувався достатнім зволоженням за підвищеного температурного режиму, 2012 р. — сухим і жарким,

що сприяло формуванню різних показників продуктивності рослин. Так, по попереднику кукурудза на зерно кількість продуктивних качанів на 100 рослин становила 90–103 шт., вихід зерна — 87,3–88,1% при масі зерна з качана 98–113 г; по попереднику соняшник — 80–91 шт., 85,6–87,8% і 85–93 г відповідно. Більш високими показниками продуктивності були по попереднику соя: 94–102 качани на 100 рослин, вихід зерна — 84,8–86,9%, маса зерна у качані — 106–114 г. У сухому жаркому 2012 р. по всіх попередниках ці показники були набагато меншими. Проте, вищу урожайність зерна розлусної кукурудзи — 1,85–2,02 т/га одержали по попереднику соя. Недобір урожаю по попереднику кукурудза на зерно порівняно з попередником соя становив 0,26–0,50 т/га, після соняшнику — 0,20–1,08 т/га. Істотної різниці у показниках урожайності залежно від строку сівби не відмічено.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6:631.432.2:626.86

2015.1.81. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ ОСУШУВАЛЬНО-ЗВОЛОЖУВАЛЬНИХ СИСТЕМ НА РІВНІ МЕЛІОРОВАНИХ ПОЛІВ ЗА ЇХ РЕЛЬЄФНОЮ ДИФЕРЕНЦІАЦІЄЮ / Матус С., Рокочинський А. // Досягнення та перспективи розвитку водогосподарської галузі: до 100-річчя від дня народження Гаркуші М.А. — першого міністра меліорації і водного господарства України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 верес. 2014 р. — К.: ДІУЕВР, 2014. — С. 118–121. Шифр 544879.

Осушувально-зволожувальна система, меліоровані поля, рельєфна диференціація.

Розроблено та запропоновано методику організації осушувально-зволожувальних систем (ОЗС) з розвиненим рельєфом місцевості шляхом її розбиття на рівні меліоративних полів на ділянки (модулі) у межах виділених контурів з вирівняними в них рельєфними умовами та умовами водорегулювання. Визначено та доведено, що рельєфна диференціація організації і управління водорегулюванням на осушуваних землях з розвиненим рельєфом місцевості на основі ОЗС блочно-модульного типу дає змогу зменшити розмах варіювання параметрів водорегулювання у межах меліорованого поля в середньому на 20–25% та підвищити врожайність вирощуваних культур на 10–15%.

УДК 631.6:631.543:633.34(477.72)

2015.1.82. ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ СОЇ В ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ [Текст]: монографія / Вожегова Р.А., Морозов В.В., Писаренко П.В., Булигін Д.О.; за ред. проф. В.В. Морозова. — Херсон: Вид-во "ЛТ-ОФІС", 2014. — 166 с. — Бібліогр.: 200 назв. Шифр 544663.

Режим зрошення, соя, витрати поливної води, густина стояння, вологість ґрунту.

Наведено результати досліджень щодо розробки та вдосконалення окремих елементів технології вирощування нових середньостиглих сортів сої в посушливих умовах Південного регіону України, що дає можливість обґрунтувати витрати поливної води та використання найбільш оптимальної густоти стояння рослин для одержання високого рівня врожайності та якості продукції. Удосконалення системи зволоження ґрунту та густоти стояння рослин здійснюється за допомогою спостережень за показниками сумарного водоспоживання, середньодобового водоспоживання, показників накопичення сухої та сирої речовини, інтегрованих показників ефективності фотосинтезу. З метою повного використання ґрунтово-кліматичного потенціалу регіону доцільно висівати нові районовані середньостиглі сорти сої Аратта і Даная та застосовувати режим зволоження 60–80–60% НВ в розрахунковому шарі ґрунту 0–50 см, який забезпечить підтримку оптимальної для критичного періоду розвитку рослин сої вологості ґрунту на рівні 80% НВ у поєднанні з встановленою оптимальною густиною стояння 500–600 тис. рослин/га. Вдосконалена технологія забезпечує урожай сої — 3,1–3,5 т/га,

вміст білка у насінні — 34–35%, жиру — 21–22%, собівартість виробництва 1 т зерна сої становить 1762–1794 грн при зрошувальній нормі 2700–3000 м³/га та 6–8 поливах.

УДК 631.6:631.582:631.42

2015.1.83. РОЛЬ СІВОЗМІН У ЗБЕРЕЖЕННІ РОДЮЧОСТІ ТЕМНО-КАШТАНОВОГО ҐРУНТУ ПРИ ПОЛИВІ МІНЕРАЛІЗОВАНИМИ ВОДАМИ / Коваленко А.М. // Вісник аграрної науки. — 2014. — Спецвипуск (вересень). — С. 49–53. — Бібліогр.: 10 назв.

Родючість ґрунту, ґрунт темно-каштановий, зрошення, води мінералізовані.

Досліджено напрями змін хімічних, фізико-хімічних і фізичних властивостей ґрунту під впливом тривалого зрошення водами підвищеної мінералізації. Встановлено, що внаслідок тривалого зрошення мінералізованими водами відбувається зміна хімічних, фізико-хімічних і фізичних властивостей ґрунту. За 2 ротації польових сівозмін із поливною водою на кожний гектар надійшло 39,2–52,8 т солей, у т.ч. 11,9–16 т солей натрію (залежно від сівозміни). Це призвело до збільшення в ґрунтовому розчині водорозчинних солей в 2,5–2,8 раза, зокрема натрію в 5,2–6,4 раза. У ґрунтовому вбирному комплексі на 6,7–7,3% зменшився вміст кальцію і одночасно з цим у 2,2–2,3 раза збільшився вміст натрію. Введення у сівозміни люцерни значною мірою гальмувало негативний вплив на ґрунт поливів мінералізованою водою. Одночасно з погіршенням фізичних і фізико-хімічних властивостей ґрунту його хімічні властивості поліпшились. За 2 ротації сівозмін запаси гумусу в шарі 0–25 см збільшились на 22,26–24,58 т/га. Про загальне поліпшення стану ґрунтів свідчить і підвищення урожайності культур у 2-й ротації сівозмін порівняно з 1-ю.

УДК 631.6:633.34(477.7)

2015.1.84. ВПЛИВ РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ ТА ГУСТОТИ СТОЯННЯ РОСЛИН НА ПРОДУКТИВНІСТЬ СОЇ В ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ / Булигін Д.О., Морозов В.В. // Вісник аграрної науки. — 2014. — Спецвипуск (вересень). — С. 22–27. — Бібліогр.: 10 назв.

Режим зрошення, густина стояння рослин, продуктивність сої.

Відмічено, що з метою повного використання ґрунтово-кліматичного потенціалу доцільно висівати нові районовані середньостиглі сорти сої та застосовувати режим зрошення 60–80–60% НВ у розрахунковому шарі ґрунту 0–50 см, який забезпечує підтримку оптимальної для критичного періоду розвитку рослин сої вологості ґрунту на рівні 80% НВ у поєднанні з встановленою оптимальною густиною стояння 500–600 тис. рослин/га. Оптимальний діапазон окупності поливної води спостерігається в межах значень сумарного водопостачання від 4240 до 4780 м³/га. Приріст урожайності за рахунок зрошення водою 11 класу за ДСТУ 2730–94 в середньому за роки досліджень становив 2,39–2,71 т/га, за урожайності середньостиглих сортів сої 3,1–3,5 т/га вміст

у насінні білка — 34–35% та жиру — 21–22%. Собівартість виробництва 1 т зернової сої становить 1762–1794 грн при зрошувальній нормі 2700–3000 м³/га та кількості поливів 6–8 разів.

УДК 631.615:631.432

2015.1.85. СТРУКТУРНІ МЕЛІОРАЦІЇ ЯК ЗАХІД УПРАВЛІННЯ ВОДНИМ РЕЖИМОМ ОСУШУВАНИХ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ / Фурман В., Троцюк В. // Досягнення та перспективи розвитку водогосподарської галузі: до 100-річчя від дня народження Гаркуші М.А. — першого міністра меліорації і водного господарства України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 верес. 2014 р. — К.: ДІУЕВР, 2014. — С. 93–95. Шифр 544879.

Меліорації структурні, водний режим, ґрунти осушуваних торфові.

Встановлено закономірності динаміки рівня ґрунтових вод, вологості та вологозапасів кореневмісного шару осушуваних торфових ґрунтів для років різної забезпеченості опадами при проведенні на них структурних меліорацій. Відмічено, що в Україні меліоративний фонд торфових і оторфованих ґрунтів становить 1,1 млн га. Найбільш заболоченою зоною в державі є Полісся, де болота займають ≈60% усієї території. Забезпечення високих врожаїв с.-г. культур на торфових ґрунтах має базуватись на диференційованому забезпеченні рослин водою у відповідності з їх фізіологічними потребами протягом усього періоду вегетації. Встановлено, що оптимальний водний режим для с.-г. культур на торфових ґрунтах формується за підтримки вологості в кореновому 0–45 см шарі в періоди посівів — проростання на рівні гранично-польової вологості (ГПВ), інтенсивного нарощування біомаси — 0,9–0,8 ГПВ з поступовим зниженням її до кінця вегетації до вологості розриву капілярного зв'язку (ВРК). Доведено, що підтримання необхідного режиму ґрунтових вод шляхом попереджувального їх шлюзування на фоні внесення розрахункових норм фосфорно-калійних добрив дає змогу одержати врожайність кормових буряків на рівні 45–50 т/га, кукурудзи — 35 т/га, картоплі — 18–21 т/га. Показано, що внесення в торфовий ґрунт 200 т/га піску або 100 т/га глини дає можливість за несприятливого режиму ґрунтових вод за рахунок зміни складу і властивостей цих ґрунтів, помітно покращити їх аерацію і забезпеченість рослин водою, що в результаті уможливить зростання врожайності с.-г. культур на 25–30%.

УДК 631.615:631.582

2015.1.86. ТРАНСФОРМАЦІЯ ОРГАНІЧНОЇ РЕЧОВИНИ ОСУШЕНИХ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ У КОРМОВИХ СІВОЗМІНАХ / Проневич В. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2014. — № 18: Агрономія. — С. 80–86. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 544986.

Органічна речовина, осушені торфові ґрунти, кормові сівозміни, мінералізація, вуглецевий комплекс.

Доведено, що найнижчий рівень мінералізації органічної речовини і знижена біохімічна активність спостерігаються в торфових ґрунтах, тривалий час зайнятих луками. За інтенсивного використання торфових ґрунтів відбувається різке збільшення фракцій гумінових кислот, зменшення фульвокислот і негідролізованого залишку органічної речовини порівняно з лучним ґрунтом. На фоні зростання біологічної активності у ґрунтах, зайнятих сівозмінами з просапними та кормовими культурами, відбувається значне збільшення мінералізації органічної речовини. У всіх освоєних ґрунтах збільшується вміст валового вуглецю, що пов'язано з руйнуванням речовин вуглецевого комплексу і зростанням у складі органічної речовини торфу вмісту високовуглецевих гумусових речовин.

УДК 631.62

2015.1.87. РЕГУЛЮВАННЯ ВОДНОГО РЕЖИМУ ҐРУНТІВ НА СИСТЕМАХ ДВОСТОРОННЬОЇ ДІЇ В ПОЛІССІ УКРАЇНИ / Тищенко О. // Водне господарство України. — 2014. — № 6. — С. 35–39. — Бібліогр.: 6 назв.

Водний режим ґрунтів, системи двосторонньої дії, осушувані землі, зразкові меліоративні об'єкти.

Відмічено, що основою для високоефективного с.-г. використання осушуваних земель в умовах Полісся України є

регулювання водно-повітряного режиму на цих землях згідно з вимогами до росту і розвитку с.-г. культур, для чого традиційно застосовують системи двосторонньої дії. Створювати і підтримувати оптимальний водно-повітряний режим ґрунтів можливо лише на системах двосторонньої дії з гарантованим регулюванням, які побудовані в поліському регіоні України лише на площі майже 90 тис. га, що в цілому не перевищує 6% від усіх осушуваних земель. Показано доцільність створення на осушувальних системах зразкових меліоративних систем, на яких слід відпрацьовувати технології гарантованого регулювання водного режиму ґрунтів. У зразкових господарствах, створених на системах двосторонньої дії, досліджено різні способи подачі води у колекторно-дренажну мережу для підґрунтового зволоження. Дослідження свідчать, що найбільш ефективним способом є подача води у верхів'я дрен, за якого регулюється водно-повітряний режим ґрунту на всій зволожуваній площі.

УДК 631.621

2015.1.88. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ЕКОЛОГО-МЕЛІОРАТИВНОГО СТАНУ ОСУШЕНИХ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Дячук О., Чугай Є., Рокочинський А. // Досягнення та перспективи розвитку водогосподарської галузі: до 100-річчя від дня народження Гаркуші М.А. — першого міністра меліорації і водного господарства України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 верес. 2014 р. — К.: ДІУЕВР, 2014. — С. 113–115. Шифр 544879.

Еколого-меліоративний стан, осушені торфові ґрунти, осушувальні системи, галузь меліорації.

Розглянуто сучасний стан та шляхи поліпшення еколого-меліоративного стану осушених торфових ґрунтів Західного Полісся України на прикладі осушувальних систем (ОС) “Заболоття” та “Стубла”. Виявлено проблеми зміни водно-фізичних властивостей торфових ґрунтів, а саме: зменшення природних вологозапасів, коефіцієнтів фільтрації і водовіддачі, що призводить до погіршення їх еколого-меліоративного стану (зменшення родючості ґрунтів, вторинне заболочення меліорованих земель, виникнення пожеж тощо). Звуження меліоративних заходів призвело до виникнення цілого комплексу проблем, розв'язання яких неможливе без науково-технічного супроводу. Найбільш важливими завданнями є: забезпечення сталого та надійного функціонування наявних меліоративних систем (МС); зниження енерго- та матеріалоємності МС; підвищення ефективності використання меліорованих земель; поліпшення екологічного стану осушених с.-г. угідь. Розв'язання цих проблем має узгоджуватись з перспективою розвитку галузі, економічними можливостями держави, врахуванням накопиченого вітчизняного та зарубіжного досвіду.

УДК 631.626.8:502:633.18.03

2015.1.89. АГРОЕКОЛОГІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАКРИТОЇ ЧЕКОВОЇ РИСОВОЇ СИСТЕМИ З ОБОРОТНИМ ЦИКЛОМ ВОДОВОКОРИСТАННЯ / Морозов В.В., Грановська Л.М., Морозов О.В., Дудченко К.В., Корнбергер В.Г. // Агроекологічний журнал. — 2014. — № 1. — С. 77–82. — Бібліогр.: 4 назви.

Закрита чекова рисова система, оборотний цикл водокористування, меліоративний режим, рівень ґрунтових вод, засолення ґрунтів.

Наведено результати 23-річних досліджень роботи єдиної у світовій гідромеліоративній практиці закритої чекової рисової зрошувальної системи (ЗЧЗС-М) із оборотним циклом водокористування. Визначено багаторічний вплив системи на еколого-меліоративний стан і параметри меліоративного режиму агроландшафту, що забезпечують сприятливі еколого-економічні умови та отримання високих урожаїв рису і супутніх культур. Відмічено, що замкнутий цикл водорозподілу на рисових зрошувальних системах формує особливий тип меліоративного режиму. Загальне засолення ґрунтів зони аерації не перевищувало 0,15–0,20%, хлоридно-сульфатний тип засолення ґрунтів істотно не змінився. Існуючий режим рівнів ґрунтових вод в умовах роботи ЗЧЗС-М не впливає на погіршення гідрогеолого-меліоративного стану агроландшафту. За весь період експлуатації (1990–2013 рр.) на ЗЧЗС-М забезпечувався рівень ґрунтових вод 1,8–2,2 м,

що не перевищує критичної величини. Важливим показником гідрохімічних процесів, що відбуваються у ґрунтових водах, є поступовий метаморфізм їх хімічного складу. Результати порівняння типів хімічного складу ґрунтових вод на ЗЧЗС-М 2013 р. і 1990 р. засвідчили, що істотних змін цього показника не відбувалося: мінералізація ґрунтових вод — 2,1–2,6 г/дм³, тип їх хімічного складу — сульфатно-гідрокарбонатний, магнієво-натрієвий. Впровадження ЗЧЗС-М значно поліпшує еколого-агромеліоративний стан ландшафту.

УДК 631.67:581.4(477.72)

2015.1.90. ПЛАНУВАННЯ ЗРОШЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ВОДНИМ РЕЖИМОМ ҐРУНТУ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ ГОСПОДАРСТВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Вожегова Р.А., Лавриненко Ю.О., Коковіхін С.В., Писаренко П.В., Найдьонов В.Г., Нижегородко В.М. // Вісник аграрної науки. — 2014. — Спецвипуск (вересень). — С. 44–48. — Бібліогр.: 7 назв.

Зрошення, водний режим ґрунту, програмно-інформаційний комплекс, режим зрошення.

В Інституті зрошуваного землеробства НААН розроблено програмно-інформаційний комплекс "Іригація" та "Гідромодуль" у вигляді надбудови до електронного процесора Microsoft Office Excel. За результатами моделювання водного режиму ґрунту користувачі мають можливість планувати режим зрошення та оперативного коригування його залежно від поточних погодних умов. Використання розроблених програмних продуктів через Обласне управління водного господарства Херсонської обл. дало змогу оптимізувати в господарствах роботу насосних станцій, заощадити воду, енергоносії, технічні засоби, трудові ресурси, сприяло підвищенню урожайності та поліпшенню якості продукції, зростанню економічної ефективності та екологічної безпеки зрошуваного землеробства.

УДК 631.67:631.4

2015.1.91. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ / Малярчук М.П., Найдьонова В.О. // Вісник аграрної науки. — 2014. — Спецвипуск (вересень). — С. 11–15. — Бібліогр.: 10 назв.

Землі зрошувані, зрошувальні системи, системи землеробства.

Досліджено стан використання зрошуваних земель в Україні та визначено напрями підвищення їх ефективності. Зазначено, що використання всієї площі зрошуваних земель у південному регіоні забезпечувало виробництво 29% зерна, 87 — плодовоовочевої продукції, 26 — технічних, 63 — кормових культур, 100% рису до загального обсягу виробництва, а продуктивність зрошуваного гектара була в 2–2,5 раза вищою порівняно з неполивним. Використання зрошуваних земель на перспективу необхідно пов'язувати з динамікою реконструкції зрошувальних систем. Це дасть можливість вирощувати достатню кількість сировини для роботи переробних підприємств та виробництва кормів для забезпечення тваринництва. У цілому експериментально обґрунтовано впровадження п'яти систем землеробства на зрошуваних землях відповідно до спеціалізації господарств, яка сформувалась і має перспективу подальшого розвитку.

УДК 631.67:633.11(477.72)

2015.1.92. СУМАРНЕ ВОДОСПОЖИВАННЯ ТА ВИПАРЮВАННЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Писаренко П.В., Мішукова Л.С. // Вісник аграрної науки. — 2014. — Спецвипуск (вересень). — С. 28–33. — Бібліогр.: 6 назв.

Водоспоживання, випарювання, пшениця озима, зрошення.

Встановлено показники сумарного водоспоживання пшениці озимої у різні періоди росту та розвитку рослин в умовах зрошення півдня України. У зоні Степу водоспоживання рослин значною мірою зумовлене гідротермічними умовами вегетації рослин. Найвищі показники сумарного водоспоживання спостерігали у середні за посушливості роки, що становили у 2-метровому шарі ґрунту 4263 м³/га, а у вологі та посушливі вони знижувалися до 3993 та 3685 м³/га відповідно. Спостереження за показниками середньодобового випарювання рослин пшениці озимої свідчать про те,

що вона має форму параболи з максимальним значенням (59,3 м³/га) у міжфазний період колосіння — початок молочної стиглості зерна. За вегетацію пшениці озимої, враховуючи і зимовий період, у середньому за 12 років вирощування цієї культури на зрошенні витрачається майже 5,2 тис. м³/га води, що вказує на необхідність зрошення в умовах Південного Степу.

УДК 631.674.1:633.18.03

2015.1.93. ВПЛИВ ЗРОШЕННЯ ДРЕНАЖНО-СКИДНИМИ ВОДАМИ НА УРОЖАЙНІСТЬ РИСУ В УМОВАХ КРАСНОЗНАМ'ЯНСЬКОЇ ЗРОШУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ / Морозов О., Дудченко К., Корнбергер В. // Досягнення та перспективи розвитку водогосподарської галузі: до 100-річчя від дня народження Гаркуші М.А. — першого міністра меліорації і водного господарства України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 верес. 2014 р. — К.: ДІУЕВР, 2014. — С. 121–125. Шифр 544879.

Зрошення, дренажно-скидні води, рис, зрошувальні системи.

Дослідження проведено впродовж 2009–2013 рр. на рисовій зрошувальній системі Ін-ту рису НААН. Ґрунти дослідної ділянки — каштанові солонцюваті середньосуглинкові. Аналіз мінералізації дренажно-скидної води (ДСВ) свідчить, що це вода середньої якості. ДСВ може застосовуватися для зрошення рису та супутніх середніх за солестійкістю с.-г. культур рисової сівозміни за умови створення промивного режиму зрошення та хімічних меліорацій. Оскільки підпір встановлюється не більше ніж на чотири місяці, це не призводить до виникнення у ґрунті процесів заболочення, вторинного засолення і осолонцювання. Описано технологію використання ДВС рисових зрошувальних систем (РЗС) шляхом регулювання рівня ґрунтових вод автоматичними підпірними спорудами. Аналіз урожайності рису за період дослідження показав, що на дослідних ділянках вона змінювалась у межах 52,5–82,4 ц/га (середнє значення 65,2 ц/га), на контрольних ділянках — 43,8–61,6 ц/га (середнє — 55,4 ц/га). Різниця досліджуваного показника між дослідними і контрольними ділянками становила в середньому 8,6 ц/га. Технологія використання дренажно-скидних вод РЗС для зрошення рису та супутніх с.-г. культур дає змогу зменшити зрошувальну норму рису на 1000–1300 м³/га, об'єми скидів за межі системи на 750–1000 м³/га, що підвищує ефективність використання зрошувальної води, поліпшує екологічний стан прилеглих територій і дає економічний ефект 2000–2500 грн/га.

УДК 631.674.3

2015.1.94. НАУКОВІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОСУШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ГУМІДНОЇ ЗОНИ / Яцик М., Чалий Б., Мозоль Н. // Досягнення та перспективи розвитку водогосподарської галузі: до 100-річчя від дня народження Гаркуші М.А. — першого міністра меліорації і водного господарства України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 верес. 2014 р. — К.: ДІУЕВР, 2014. — С. 95–97. Шифр 544879.

Осушувані землі, гумідна зона, родючість ґрунтів.

Відмічено, що на території гумідної зони України зосереджено 62% меліоративного фонду мінеральних та 71% торфоболотних ґрунтів країни. За останні роки посіви с.-г. культур займають майже 66%, сіножаті і пасовища — 32%, багаторічні насадження — 2% від загальної посівної площі. Майже в усіх регіонах гумідної зони спостерігається зниження врожайності с.-г. культур і збільшення площ осушуваних земель, які не використовуються в аграрному виробництві. Сучасні вимоги до розвитку аграрного виробництва на осушуваних землях гумідної зони потребують удосконалення існуючих систем землеробства, запровадження новітніх технологій вирощування с.-г. культур, які б забезпечили не тільки одержання високого врожаю та якісної продукції, а і одночасне збереження та підвищення родючості ґрунтів, екологічного рівновагу довкілля. Показано напрями ефективного використання осушуваних земель гумідної зони. Реалізація науково обґрунтованого комплексу організаційних та економіко-технологічних заходів щодо раціонального використання осушуваних земель гумідної зони забезпечить гарантоване підвищення врожаїв основних вирощуваних культур до 40%, що становить понад 5 млрд грн національного доходу країни щороку.

УДК 631.674.5

2015.1.95. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ЗРОШЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ДОЩУВАЛЬНИХ МАШИН ІЗ ЗАБОРОМ ВОДИ З ТИМЧАСОВОГО ЗРОШУВАЧА / Бабіцький В., Коначов Б., Вельбік А. // Досягнення та перспективи розвитку водогосподарської галузі: до 100-річчя від дня народження Гаркуші М.А. — першого міністра меліорації і водного господарства України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 верес. 2014 р. — К.: ДІУЕВР, 2014. — С. 70–72. Шифр 544879.

Зрошення, машини дощувальні, тимчасовий зрошувач, природне зволоження.

Відмічено, що в областях, де вирощування с.-г. культур ведеться в умовах недостатнього зволоження, на початок 90-х років минулого століття було побудовано зрошувальні системи на площі $\approx 2,6$ млн га, із них дощуванням поливалося майже 95% усіх поливних земель, а загальний парк дощувальних машин і установок налічував майже 33 тис. одиниць. Станом на 1994 р. їх чисельність становила майже 25% від загальної кількості (8,17 тис. од.). Станом на 2013 р. площа зрошуваних земель зменшилась до 2,17 млн га, а фактично поливалося ≈ 614 тис. га. За потреби у майже 26 тис. одиниць у 2013 р. кількість поливних машин становила 6,3 тис. одиниць, з яких у робочому стані залишилося близько 5,6 тис. Що ж до дощувальних агрегатів ДДА-100МА, то їх кількість зменшилась майже до 700 одиниць, з яких у робочому стані знаходиться 533. Відновлення зрошення на Півдні України потребує широкого впровадження сучасної дощувальної техніки. Враховуючи значну потребу і перспективність використання дощувальних машин із забором води з тимчасового зрошувача, на існуючих зрошувальних мережах налагоджено випуск вітчизняних машин, зокрема

дві модифікації ДМФ-Фзк-А1–107–50 і ДМФ-Фзк-А1–107–100 та МДФА-70/130. Ці машини не поступаються аналогічним закордонного виробництва. Наведено техніко-експлуатаційні параметри зазначених вітчизняних зрошувальних машин.

УДК 631.674.6

2015.1.96. КРАПЛИННЕ ЗРОШЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ / Ромащенко М., Шатковський А. // Досягнення та перспективи розвитку водогосподарської галузі: до 100-річчя від дня народження Гаркуші М.А. — першого міністра меліорації і водного господарства України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 верес. 2014 р. — К.: ДІУЕВР, 2014. — С. 60–62. Шифр 544879.

Зрошення краплинне, промислові системи, овочі, культури баштанні, картопля, багаторічні насадження, просапні культури.

Наведено історію розвитку, зроблено аналіз стану краплинного зрошення (КЗ) с.-г. культур в Україні. Відмічено, що станом на 1980 р. в Україні було 400 га промислових систем КЗ садів та виноградників. Сьогодні КЗ охоплює в Україні понад 75 тис. га. За цим показником Україна 18-та у світі (серед 112 країн). На частку південного регіону припадає понад 90% усіх площ, а найбільші площі КЗ на Херсонщині — 34,5 тис. га (рис.). Овочі, баштанні культури і картопля займають майже 53% площ під КЗ або 40 тис. га. Значну частку займають багаторічні насадження: плодові (17,34 тис. га або 23%), виноград (8,29 тис. га або 11%) і ягідні (3,02 тис. га або 4%). Інші просапні (кукурудза, соя, буряк, соняшник, лікарські та ефіроолійні) культури займають 6,79 тис. га або 9%. Обґрунтовано перспективи і тенденції розвитку краплинного зрошення в сучасних умовах.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН БІКІН А.В.

УДК 631.8.003.13:633.49

2015.1.97. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРЕПАРАТУ НАНОВІТ НА ПОСАДКАХ КАРТОПЛІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ СОРТІВ / Поліщук І.С., Мацера А.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 6(83). — С. 17–21. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 544852.

Основне удобрення, позакореневе підживлення, добрива на хелатній основі, картопля, сорти, висота рослин, кількість стебел.

Вивчено вплив макро- і мікродобрив “*Nanovit*” на хелатній основі для позакореневих підживлень у різні фази росту і розвитку рослин з метою виявлення їх впливу на підвищення біоенергетичної продуктивності сортів картоплі Серпанок і Фантазія. Встановлено, що позакореневе підживлення макро- і мікрокомпонентами добривами сприяло оптимізації живлення картоплі на кожному етапі росту і розвитку. Відмічено значний вплив на нагромадження листостеблової маси та висоти рослин картоплі залежно від застосування останніх. Найвищі показники біоенергетичної продуктивності сортів картоплі Серпанок та Фантазія спостерігали у варіанті із внесенням Нановіт супер + Сульфат магнію + карбамід впродовж 3 років досліджень. При цьому висота рослин та кількість пагонів були найбільшими у 2013 р., що, можливо, було наслідком повноцінного забезпечення рослин елементами живлення і сприяло оптимальному накопиченню поживних речовин у рослинах. Зроблено висновок, що оптимальне мінеральне живлення та сприятливі погодні умови відіграють важливу роль у накопиченні біоенергетичного потенціалу рослин.

УДК 631.8:635.13

2015.1.98. ВПЛИВ ДОБРИВ НА РОДЮЧІСТЬ ТЕМНО-СІРОГО ОПІДЗОЛЕНОГО ҐРУНТУ ЗА РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ МОРКВИ СТОЛОВОЇ / Бикін А.В., Гончар С.Г. // Науковий вісник Національного університету біо-

ресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 195, ч. 1. — С. 37–40. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 544644.

Добрива, технологія вирощування, морква столова, родючість ґрунту, мікроелементи.

Досліджено вплив застосування добрив на родючість темно-сірого опідзоленого ґрунту за гребеневої та безгребеневої технології вирощування моркви столової. Польовий дослід було закладено на темно-сірому опідзоленому легкосуглинковому ґрунті, що сформувався на лесоподібних суглинках. Уміст гумусу в орному шарі становив 3,0%, підорному — 2,4%, pH_{KCl} — 6,3. Із добрив у дослідженнях використовували: аміачну селітру із вмістом N — 34,5% (ГОСТ 2–85), суперфосфат гранульований з вмістом P_2O_5 — 19,5% (ГОСТ 16306–80), каліймагнезію — K_2O — 27% (ГОСТ 844–79), добрива торговельної марки КЕМІРА ГРОУХАУ Кеміра картопляне-5 (безхлорне комплексне добриво N — 10,7%, P_2O_5 — 8,7%, K_2O — 16% + мікроелементи) й акварин № 5 (N — 18,0%, K — 18,0%, MgO — 2,0%, S — 1,5% та мікроелементи: Fe — 540, Mn — 420, B — 200, Zn — 140, Cu — 100, Mo — 40 мг/кг). Тверді добрива вносили під передпосівну культивування. Позакореневе підживлення посівів моркви акварином № 5 проводили в різні фази росту і розвитку рослин. Установлено, що умови живлення моркви столової на темно-сірому опідзоленому ґрунті значною мірою визначалися нормами внесення мінеральних добрив. Застосування $N_{135}P_{105}K_{180}$ позитивно впливало на нагромадження доступних для рослин форм основних елементів живлення в ґрунті як за гребеневої, так і безгребеневої технології вирощування моркви столової.

УДК 631.81:581.16:633.11

2015.1.99. ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ ЗА РІЗНИХ ПОГОДНИХ УМОВ / Попов С.І., Фурсова Г.К., Авраменко С.В., Леонов В.Ю. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ

Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2014. — Вип. 17. — С. 50–57. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 544851.

Система удобрення, пшениця озима, попередник, якість зерна, вміст білка і клейковини в зерні.

Наведено результати багаторічних досліджень (1998–2012) з вивчення впливу основного удобрення та погодних умов року на показники якості зерна пшениці озимої після попередників чорний пар та горох на зерно. Встановлено високу ефективність органо-мінерального основного удобрення на фоні застосування засобів захисту, що сприяло одержанню зерна 2–3 класу. Найвищі показники вмісту білка (13,70–13,86%) та клейковини (29,65–32,92%) забезпечувала система удобрення, що включала внесення гною (30 т/га) та мінеральних добрив $N_{30}P_{30}K_{30}$. Після попередників найбільший вміст клейковини в зерні формувалася на фоні післядії гною + $N_{60}P_{60}K_{60}$ і в середньому за роки досліджень становив 33,53% після чорного пару та 30,85% після гороху на зерно. Найвищі показники вмісту клейковини в зерні пшениці озимої після обох попередників (чорний пар та горох на зерно) одержано в роки з гідротермічним коефіцієнтом за вегетаційний період у межах 0,5–1,0.

УДК 631.81:631.524:635.21

2015.1.100. ОПТИМИЗАЦИЯ ПРОДУКТИВНОСТИ КАРТОФЕЛЯ ПРИ ПОМОЩИ ОРГАНИЧЕСКИХ И МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ / Костюк В.И. // Агрохимия. — 2014. — № 11. — С. 26–29. — Библиогр.: 10 назв.

Продуктивність картоплі (багатокритеріальна оптимізація), картопля, добрива органічні і мінеральні.

Установлено, що стратегії органо-мінерального живлення картоплі, орієнтовані на збільшення кількості картопляних бульб у гнізді та середньої маси товарної бульби, характеризуються різноспрямованими особливостями. Показано, що за вибору найкращого режиму живлення рослин картоплі доцільно використовувати метод багатокритеріальної оптимізації на основі розбудови функції бажаності. Запропоновано компромісні схеми мінерального живлення картоплі сорту Хібіньський ранній, що задовольняють взаємовиключні схеми мінерального живлення. Зазначено, що оптимізація продукційного процесу на $N_{120}P_{120}K_{120}$ кореневого живлення досягається шляхом збалансованих змін морфологічних особливостей цілої рослини, а саме — зменшення сумарної площі листової поверхні та збільшення чистої продуктивності фотосинтезу в асимілюючих органах даної культури.

УДК 631.816.1/2:631.81.095.337

2015.1.101. ЕФЕКТИВНІСТЬ КОРЕГУВАННЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ СОНЯШНИКА ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ / Панасенко Є.В. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2014. — Вип. 16. — С. 182–186. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 544850.

Удобрення, живлення мінеральне, функціональна діагностика, корегування, соняшник, олійність насіння, врожай.

Встановлено ефективність позакореневого підживлення соняшнику для забезпечення бездефіцитного живлення за результатами функціональної діагностики на різних рівнях удобрення, що дало підстави вважати таку діагностику перспективною. Функціональну діагностику мінерального живлення культури за різних рівнів удобрення проводили з використанням портативної лабораторії "Агровектор ПФ-014". За результатами діагностики встановлено дефіцит Mg, Mn, Zn, Fe, Co. Потреба у цих елементах на удобреному варіанті значно збільшується порівняно з контролем. Застосування позакореневого підживлення на удобреному фоні сприяло приросту врожайності на 0,29 т/га (11%) та підвищенню олійності насіння на 1,2%, що підвищило вихід олії з гектара на 14% та дало змогу одержати врожай 1,43 т.

УДК 631.816:633.853

2015.1.102. ПРОДУКТИВНІСТЬ ОЗИМОГО РІПАКУ ЗАЛЕЖНО ВІД РІЗНИХ РІВНІВ УДОБРЕННЯ / Шевчук Р.В., Ровна Г.Ф., Кириєнко Г.С. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.; Оброшине, 2014. — Вип. 56, ч. 2. — С. 108–114. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 545000.

Методи удобрення, ріпак озимий, врожайність ріпаку, вихід олії ріпаку.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу розрахункових методів удобрення для одержання запланованого врожаю ріпаку озимого на чорноземі типовому слабогумусному легкосуглинковому в умовах Західного Лісостепу України. Головним чинником формування врожаю вважаються мінеральні добрива, застосування яких забезпечує зростання врожаю на 30–50%. Розраховано показники продуктивності та якості насіння ріпаку залежно від варіантів живлення. Встановлено, що в середньому за 3 роки максимальний врожай насіння (4,08–4,40 т/га), вихід олії (1,73–1,85 т/га) одержали на варіантах, де добрива вносили за розрахунковими методами на заплановану врожайність 4 т/га.

УДК 631.82:546.22:635.64/.65:631.445.4

2015.1.103. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ СІРКОВІСНИХ ДОБРІВ ПРИ ВИРОЩУВАННІ СОЇ Й ТОМАТІВ НА ЧОРНОЗЕМІ ТИПОВОМУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Генгало О.М., Бордюжа Н.П., Генгало Н.О., Білоцерківцев Т.І., Лікар С.П. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 195, ч. 1. — С. 48–56. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544644.

Добрива, сульфат амонію (з гуматами), аміачна селітра, чорнозем типовий, соя, томати, врожайність, показники якості.

Здійснюється порівняльна оцінка використання різних видів сірковмісних добрив при вирощуванні сої й томатів на чорноземі типовому малогумусному. Вивчали ефективність аміачної селітри, традиційного сульфату амонію і сульфату амонію з гуматами на фоні збалансованого фосфорно-калійного удобрення. Встановлено, що внесення N_{60} у вигляді сульфату амонію з гуматами на фоні $P_{60}K_{60}$ забезпечило найвищу врожайність сої — 3,13 т/га при вирощуванні на чорноземі типовому малогумусному. Найбільшу кількість протеїну, жиру та золи за мінімального вмісту клітковини спостерігали за внесення N_{60} у вигляді сульфату амонію з гуматами на фоні $P_{60}K_{60}$ — відповідно 40,1; 21,4; 5,58 та 7,35%. Використання N_{80} у вигляді сульфату амонію з гуматами на фоні $P_{90}K_{90}$ сприяло одержанню найвищої врожайності томатів — 53,1 т/га при вирощуванні на чорноземі типовому малогумусному. Найбільшу кількість кондиційних плодів забезпечило внесення $N_{80}P_{90}K_{90}$ із застосуванням сульфату амонію з гуматами. Використання сульфату амонію з гуматами за вирощування сої і томатів на чорноземі типовому малогумусному в Правобережному Лісостепу України було ефективнішим порівняно із застосуванням аміачної селітри та традиційного сульфату амонію.

УДК 631.82+631.847.21:632:633.16

2015.1.104. ФІТОСАНІТАРНИЙ СТАН ПОСІВІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗА ДІЇ МІКРОБНОГО ПРЕПАРАТУ МІКРОГУМІНУ ТА РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Тимошенко О.П., Лепеха О.П. // Сільськогосподарська мікробіологія: міжвід. темат. наук. зб. — Чернівці, 2014. — Вип. 20. — С. 74–80. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 544872.

Система удобрення, Мікрогумін, ячмінь ярий, гнилі коренів, захворювання листя, фітосанітарний стан посівів.

Вивчено вплив різних систем удобрення та мікробного препарату Мікрогуміну на фітосанітарний стан посівів ячменю ярого сорту Гося в умовах польового стаціонарного досліді з короткочасною сівозмінною (картопля — ячмінь ярий — горох — пшениця озима). Досліджено розвиток і поширення корневих гнилей, а також ринхоспориозу, борошнистої роси і темно-бурої плямистості. За використання органічної системи удобрення спостерігається зниження поширення і розвитку корневих гнилей та ринхоспориозу на листках ячменю ярого. При застосуванні мінерального удобрення відмічено зниження захворюваності, особливо за середніх доз добрив ($N_{60}P_{60}K_{60}$). Мікробний препарат Мікрогумін за поєднаного застосування з органічними та мінеральними добривами сприяв покращанню фітосанітарного стану посівів ячменю ярого.

УДК 631.84:633.11

2015.1.105. СТРАТЕГІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВНЕСЕННЯ АЗОТНИХ ДОБРІВ ПІД ОЗИМУ ПШЕНИЦЮ / Мірошніченко М., Доценко О., Савченко Ю., Гладких Є., Галушка С. // Пропозиція. — 2015. — № 1. — С. 58–63.

Добрива азотні, пшениця озима, витрати азоту непродуктивні, ефективність застосування добрив.

Пшениця озима є вираженим азотофілом — використовує для формування врожаю значну кількість азоту. Розроблено і запропоновано науково обґрунтовану систему удобрення пшениці, у якій враховано основні закономірності споживання рослинами елементів живлення в процесі вегетації. У всьому світі ефективність використання посівами зернових культур азоту із мінеральних добрив не перевищує 33%. Для зменшення непродуктивних витрат азоту з добрив відомі такі прийоми як дражування гранул (сіркою або воском), капсулювання полімерним покриттям (карбамід-формальдегідною смолою), введення азоту до складу сполук з низькою розчинністю або додавання до хелатів. Одним з найпоширеніших способів живлення азотом є застосування рідких форм азотних добрив, зокрема безводного аміаку, що підвищує ефективність використання азоту з ґрунту. Особливу увагу приділено зональній специфіці та біогенним чинникам підживлення пшениці. Для ранньовесняного підживлення озимих зернових культур рекомендовано застосовувати аміачну селітру або карбамідаміачну суміш. Ефективним вважається дворазове їх застосування у нормі 51 кг/га д.р. на початку вегетації та у фазі кушіння. В останні роки спостерігається підвищений інтерес до сульфату амонію для ранньовесняних підживлень. Установлено, що ефективність азотного підживлення підвищується за внесення мікроелементів: молібдену, марганцю, міді та цинку.

УДК 631.86:631.41(477)

2015.1.106. СЕЗОННА ДИНАМІКА ОРГАНІЧНИХ РЕЧОВИН ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ УДОБРЕННЯ / Балаєв А.Д., Богданович Р.П., Олійник В.С. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 2. — С. 16–19. — Бібліогр.: 14 назв.

Органічна речовина, гумус, рухомі гумусні речовини, солома, сидерати, мінеральні добрива, чорнозем типовий.

Визначено вплив різних варіантів удобрення на сезонну динаміку органічних речовин чорнозему типового. Застосовано польовий, лабораторно-аналітичний, математичний та

статистичний методи. Встановлено, що використання соломи та сидератів сумісно з мінеральними добривами значною мірою впливає на сезонну циклічність руху органічних речовин у чорноземі типовому. За використання удобрення (солома 1,2 т/га + N₁₂ + сидерати + N₇₈P₆₈K₆₈) на чорноземі типовому легкосуглинковому у шарі 0–10 см та 10–20 см з квітня по жовтень спостерігали значні коливання вмісту органічних речовин (до 0,42%), гумусу (до 0,28%) і рухомих гумусних речовин (до 0,18%). Установлено, що надходження великої кількості свіжої органічної речовини до ґрунту посилює інтенсивність відновлення цих показників до початкового рівня.

УДК 631.875:631.674.6:633.635

2015.1.107. ОСОБЛИВОСТІ РЕЖИМІВ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ ПРОСАПНИХ КУЛЬТУР / Ромащенко М.І., Шатковський А.П., Журавльов О.В., Черевичний Ю.О. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 2. — С. 51–56. — Бібліогр.: 15 назв.

Зрошення краплинне, технологія, культури просапні, режим зрошення, урожайність, водоспоживання.

Проведено удосконалення та наукове обґрунтування режимів краплинного зрошення просапних культур в умовах Степу. Застосовано загальноприйняті методи: лабораторні, математичної статистики та польові короткотермінові дослідження. Одержані залежності “водоспоживання — врожайність” за краплинного зрошення в однофакторному досліді зображено за допомогою кривих. Вони мають вигляд асиметричної параболи, яка описується квадратичним рівнянням. Коефіцієнт детермінації R² = 0,81–0,98 свідчить про тісний взаємозв'язок між показниками водоспоживання та врожайності. Встановлено, що оптимальним діапазоном зволоження легких і середніх суглинків для просапних культур є вузький інтервал 85–95% НВ, що передбачає проведення поливів невеликими нормами за одночасного скорочення міжполивних періодів. Визначено, що максимальні показники добового водоспоживання просапних культур за краплинного зрошення становлять в умовах Степу сухого 9–12 мм, Степу південно-центрального — 8–11 мм.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 502.36.62:631.6(477)

2015.1.108. ПРОБЛЕМИ ОЦЕНКИ ИЗМЕНЕНИЙ И ОХРАНЫ ГЕОЛОГИЧЕСКОЙ СРЕДЫ В МЕЛИОРИРУЕМЫХ РАЙОНАХ / Медведев О. // Водне господарство України. — 2014. — № 6. — С. 18–21.

Охорона геологічного середовища, меліорація с.-г., землеробство зрошуване.

Висвітлено стан і шляхи вирішення проблем оцінки зміни і охорони геологічного середовища в меліорованих районах. Водні меліорації — активний фактор змін водно-сольового режиму в зонах аерації й активного водообміну, а також складу, структури і властивостей ґрунтів і порід цих зон. Часто ці зміни мають незворотній характер, а їхні наслідки у зв'язку з недостатнім вивченням мають непередбачуваний характер й іноді завдають великих збитків економіці і здоров'ю населення. Вказується на необхідність реконструкції діючих меліоративних систем з метою підвищення їх ефективності. Необоротне піднімання рівня іригаційно-ґрунтових вод на значних площах водороздільних рівнин призводить на окремих ділянках до гідроморффізування ґрунтів, підтоплення орних с.-г. угідь і сільських населених пунктів. Незважаючи на проведення захисних заходів, їхня ефективність є низькою: значні території залишаються в підтопленому стані чи під його загрозою. Одним з негативних чинників водних меліорацій, які впливають на інженерно-геологічні властивості порід (насамперед лесових) є їх стійке чи періодичне сезонне замочування. Ґрунтові, гео-

лого-гідрогеологічні та інженерно-геологічні умови рівнинних регіонів істотно ускладнені за рахунок широкого розповсюдження блюдець і подів. Маловивченою проблемою (з позицій охорони геологічного середовища) у меліорованих регіонах є експлуатаційні запаси й хімічне забруднення підземних вод. Використання басейнів ґрунтових вод і їх поповнення за рахунок поверхневого стоку стає нині важко актуальною проблемою. Обґрунтовано комплекс природоохоронних заходів з метою забезпечення високоефективного використання зрошуваних земель за мінімального постачання поливної води для одержання одиниці с.-г. продукції.

УДК 502.4(477.8)(292.452)

2015.1.109. МЕРЕЖА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ШТУЧНИХ ОБ'ЄКТІВ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ / Михайлович Н.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.6. — С. 95–102. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544858.

Природно-заповідний фонд, ботанічний сад, дендрологічний парк, парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва.

Здійснено аналіз ретроспективного і сучасного стану мережі природно-заповідного фонду (ПЗФ) штучних об'єктів Карпатського регіону з метою визначення її ефективності й показника заповідності. За результатами досліджень виділено 2 періоди в історії створення мережі штучних об'єктів ПЗФ Українських Карпат. Вказано на необхідність посиленої охорони цих об'єк-

тів, оскільки на їхній території зростає значна кількість інтродуцентів. Стан дендроекзофлори штучних об'єктів ПЗФ Карпат завжди був актуальним не лише з наукового погляду, а й з практичного. З'ясовано, що порівняно з територією України показник заповідності становить 14%. Площа штучних об'єктів ПЗФ на території Українських Карпат становить 535,95 га, загальною кількістю 43 об'єкти, з яких 30 — місцевого і 13 — загальнодержавного значення. Наведено коротку характеристику штучних об'єктів загальнодержавного значення. Слід зауважити, що після встановлення незалежності на теренах Українських Карпат не створено жодного штучного заповідного парку. Зафіксовано повну відсутність зоологічних парків. Зроблено висновок про необхідність розширення мережі штучних об'єктів природно-заповідного фонду Українських Карпат і посилення догляду на окремих об'єктах.

УДК 504.03:32:316.32(477)

2015.1.110. ГЛОБАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ТА УКРАЇНА [Текст]: монографія / Перга Т.Ю. — Ніжин, 2014. — 288 с. Шифр 544271.

Екологія, політика екологічна, неоконвергенція екологічна, глобальне екологічне управління, природоохоронна діяльність.

Досліджувалися чинники зародження глобальної екологічної політики та головні етапи її становлення протягом 1972–2012 рр. Проаналізовано основні її напрями, а також проблеми і здобутки. Уперше у вітчизняній та світовій науковій думці висунуто теорію екологічної неоконвергенції. Неминучість неоконвергенції обґрунтовується глобалізацією ресурсних і довкільних проблем та породженням численних викликів сталому розвитку, надзвичайною витратністю мінімізаційних та превентивних заходів, що унеможлиблює одержання позитивних результатів поза рамками міжнародного співробітництва, необхідністю більшого узгодження дій світової спільноти з ключових питань глобального розвитку, обміну досвідом щодо використання найефективніших практик. Розглянуто сутність, інституційну архітектуру й шляхи реформування глобального екологічного управління. Спрогнозовано подальший розвиток міжнародної природоохоронної діяльності та екологізації економічних відносин. Висвітлено роль і місце України в глобальній та регіональній екологічній політиці. Запропоновано низку пропозицій щодо розширення участі в міжнародному співробітництві з екологічної проблематики.

УДК 504.03:332.14:551.58(477+100)

2015.1.111. ПРИРОДНО-КЛИМАТИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ И РАЗВИТИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ [Текст]: монографія / Ходаков В.Е., Соколова Н.А., Крючковский В.В. — Херсон, 2015. — 344 с. — Библиогр.: 320 назв. Шифр 544352.

Екологія соціальна, природно-кліматичні фактори, соціально-економічні системи, економіка регіональна, інвестиції.

Висвітлено роль впливу природно-кліматичних чинників (ПКЧ) на сталий розвиток соціально-економічних і виробничих систем. Системно викладено вплив ПКЧ на всі сфери життєдіяльності держави і людини: менталітет і здоров'я людини, с.-г. виробництво, житлово-комунальне господарство, будівництво і промисловість, транспорт і транспортне господарство, заходи щодо нейтралізації негативних ПКЧ, а також їхній вплив на розвиток науки. Викладено тенденції зміни клімату на глобальному й регіональному рівнях, а також прогнози можливих природно-кліматичних трансформацій, особливості успішних економік деяких західних країн з несприятливими природно-кліматичними умовами: Швеції, Норвегії, Фінляндії та ін. Наведено оцінку впливу ПКЧ на економіку країни й окремих регіонів. Розроблено методологію та інформаційні технології, оцінювання стійкості розвитку й інвестиційної привабливості регіонів, а також необхідність державного антикризового управління соціально-економічними системами. Наведено рекомендації щодо адаптації галузей економіки до реальних природно-кліматичних чинників, характерних для країн Східної Європи і, насамперед, — України.

УДК 504.05:551.58:551.577.5:631.5(100+477)

2015.1.112. ЗАСУХА, СУХОВІЙ І ПИЛОВА БУРЯ В ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ [Текст] / Бабиш А.О., Бабиш-Побережна А.А. — Вінниця, 2014. — Т. 1. — 468 с.

Шифр 544874; Т. 2. — 536 с. — Библиогр.: 318 назв. Шифр 544875.

Метеорологічні явища несприятливі, клімат (глобальні зміни), засуха, суховій, пилова буря, урожайність с.-г. культур, структура виробництва с.-г. культур.

Висвітлено результати дослідження складних метеорологічних явищ: засухи, суховію і пилової бурі та їх впливу на посіви в період глобальних змін клімату. Розкрито сучасний рівень пізнання природи цих явищ, особливості формування, поширення і впливу на врожайність с.-г. культур у Новому і Старому світі. Показано інтенсивність розвитку та ймовірність прояву несприятливих явищ в Україні та наведено комплекс заходів боротьби з ними. Аргументовано вплив глобальних змін клімату на світову торгівлю зерновими і зернобобовими культурами. Досліджено процес розорювання степів, прерій, саван та особливості розвитку систем землеробства в Новому і Старому світі для нарощування виробництва продовольства в період глобальних і локальних змін клімату. Представлено сучасні системи землеробства, які забезпечують підвищення родючості ґрунту і збереження вологи в процесі боротьби з несприятливими метеоявищами. Наведено аналіз впливу глобального потепління і вологозабезпечення на структуру посівів, виробництво продовольчих ресурсів і споживання білка. Висвітлено особливості поширення засухи, суховію, пилової (чорної) бурі та їх впливу на врожай у різних ґрунтово-кліматичних зонах України. Проаналізовано збитки світової економіки від засухи, суховію і чорної бурі. Обґрунтовано основні заходи боротьби з ними в умовах сучасного землеробства.

УДК 504.064.2(477)

2015.1.113. СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ / Шевченко І.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.10. — С. 95–102. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 544862.

Екологічна політика, екологічна стратегічна оцінка, європейське співтовариство, антропогенне навантаження на довкілля, природокористування раціональне.

Вивчалися особливості розвитку та формування стратегічної екологічної оцінки (СЕО) як необхідного інструменту управління екологічною політикою. Проаналізовано чинну законодавчо-нормативну базу СЕО і визначено її слабіше наближення до норм законодавства країн європейського співтовариства. Вказано на необхідність створення нових підходів для впровадження цієї оцінки як одного з інноваційних поглядів на екологічну політику. Обґрунтовано практично-методологічні шляхи впровадження процесу СЕО на всіх ієрархічних рівнях застосування. Зазвичай СЕО розглядають як системний і попереджувальний процеси, які здійснюються з метою аналізу впливу на довкілля запропонованих проєктів стратегічного характеру, а також з метою інтегрування результатів оцінки в процес прийняття рішень. Наголошено, що проведення СЕО не ставить за мету заборону діяльності, що потенційно може мати негативні екологічні наслідки. Вона має економічний ефект (зокрема за рахунок економії часу та засобів на погодження й отримання дозволів). Зокрема, передбачена процедура залучення зацікавлених сторін до обговорення проблем і перспектив матиме довгостроковий позитивний ефект через створення суспільної обізнаності, підвищення небайдужості, кращого висвітлення проблем території та ін. Слід зауважити, що така оцінка сприятиме зниженню антропогенного навантаження за рахунок комплексного використання ресурсів та компромісного вирішення проблем збереження довкілля й економічного розвитку суспільства. Зазначено, що стратегічна екологічна оцінка сприяє забезпеченню сталого розвитку в Україні та становленню прозорого процесу прийняття рішень, без обмеження конкурентоспроможності економіки.

УДК 504.064.3:502.45(477.43/.44)

2015.1.114. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ПОДІЛЛЯ / Мудрак О.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.5. — С. 63–74. — Библиогр.: 13 назв. Шифр 544857.

Екологічний моніторинг, природно-заповідні території, екомережа регіональна, біорізноманіття, природокористування раціональне.

Висвітлено питання організації та вдосконалення системи екологічного моніторингу (ЕМ) заповідних територій Поділля (Тернопільська, Хмельницька та Вінницька області), які займають 60,9 тис. км² (10,1%) території України. Головне завдання ЕМ — спостереження за станом довкілля з метою контролю впливу на живі організми, популяції тварин, рослинний покрив, репрезентативні й унікальні ландшафтні комплекси для прийняття оперативних управлінських рішень щодо регуляції екологічної ситуації, розробки дієвої регіональної екополітики, коротко- і довготермінових природоохоронних програм. Представлено види моніторингу природоохоронних територій (фоновий, імпактний, біоекологічний і медико-екологічний), його складові і завдання. Особливу увагу приділено розробці схеми комплексної системи ЕМ (види, рівні, напрями, параметри, методика і порядок проведення). Проаналізовано основні недоліки організації чинної системи ЕМ природоохоронних територій у межах регіональної екомережі. Запропоновано комплекс заходів для вдосконалення системи екомоніторингу заповідних територій Поділля.

УДК 504.064.3:574.001.25(477.43/.44)

2015.1.115. МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ) [Текст]: монографія / Нагорнюк О.М., Верестун Н.О., Собчик В.Т., Білявський С.Г. — Херсон, 2014. — 136 с. — Бібліогр.: 156 назв. Шифр 544331.

Моніторинг соціально-екологічний, екологічна культура селян, природокористування збалансоване.

Наведено основні положення формування екологічної культури сільського населення з урахуванням принципів збалансованого екологічного розвитку суспільства й методик організації та проведення постійного (регулярного) соціально-екологічного моніторингу з метою визначення рівнів екологічної культури, моралі, свідомості людей та формування в них розуміння екологічних законів, норм поведінки (етики) у навколишньому середовищі, знань про необхідність збереження і відтворення природних ресурсів України. Для сучасної України питання екологічної культури сільського населення, його високої екологічної свідомості стало життєво важливим. Пошук шляхів розв'язання різноманітних екологічних проблем, що стоять перед країною і пов'язані з агросферою, яка є основною сферою господарювання, необхідно починати саме з підвищення екологічної культури сільського населення.

УДК 504.54:332.142.6(477.8)

2015.1.116. ЗАХОДИ ЩОДО ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ ЕКОСИСТЕМ У ПРОЕКТАХ ЗЕМЛЕУСТРОЮ / Гуцуляк Г., Гуцуляк Ю. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2014. — № 18: Агрономія. — С. 24–29. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 544986.

Екосистеми природні, землеустрій, охорона природи.

Розроблено науково обґрунтовані заходи щодо поліпшення земельних угідь, їх комплексної меліорації, відображені у проектах землеустрою, з метою охорони природних екосистем в Україні. Урахування меліоративного стану орних земель з погляду с.-г. виробництва в ринкових умовах, їх поділ за придатністю має велике значення для розміщення с.-г. культур. З огляду на це є доцільним проведення еколого-економічної класифікації придатності орних земель. Для визначення інвестиційної привабливості с.-г. землекористування необхідно знати, який урожай можна одержати з конкретної земельної ділянки, і якими будуть затрати для досягнення цієї врожайності. Такі дані виробничої продуктивності землі відображає еколого-економічна класифікація придатності орних земель, яка ґрунтується на рівні окупності затрат на вирощування с.-г. культур та агроекологічній придатності ріллі.

УДК 504.74:574.38:636(477.75)

2015.1.117. ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ ВОДНИХ ЕКОСИСТЕМ І ПРИБЕРЕЖНИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАХІДНОГО КРИМУ / Масберг І.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л.,

2014. — Вип. 24.9. — С. 138–144. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544861.

Екосистеми водні, біоіндикація, ґрунт прибережний, мул, тваринництво, повітря атмосферне.

Здійснено комплексну екологічну оцінку стану ґрунту, води, мулу, атмосферного повітря в зонах розміщення тваринницьких ферм та за їх межами в умовах Західного Криму. Вивчався стан водних екосистем і прибережних територій методами біоіндикації. Оцінка викидів в атмосферу шкідливих газів за допомогою газоаналізаторів показала перевищення об'ємів викидів порівняно з ГДК для H₂S та NO₃ на відстані навіть 500 м від свиногокомплексу та птахофабрики. Оцінка викидів NH₃ в атмосферне повітря навколо цих об'єктів (середні показники за 2011–2013 рр.) засвідчила значне перевищення викидів цього газу за їх межами. Його відносять до подразнювальних газів, що зумовлюють подразнення дихальних шляхів та слизових оболонок. Для дослідження стану повітря використано біоіндикацію за допомогою *Robinia pseudoacacia* L. Усереднені дані значення відсотка її зрілого насіння кола озера Сасик у 1,5 раза нижчі, ніж на території о. Донузлав. Це свідчить, що атмосферне повітря довкола о. Сасик зазнає значного забруднення викидами шкідливих газів. За станом прісних водойм — кількість лактокопозитивних кишкових паличок (colі-індекс) — виявлено значний негативний вплив свиногокомплексу та птахофабрики на водойми. Одержані показники перевищують нормативне значення в десятки разів, що свідчить про відсутність очисних споруд і пряме скидання відходів тваринництва у водойму.

УДК 631.95:338.439.001.25:066.83(477)

2015.1.118. ЯКІСТЬ І БЕЗПЕЧІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ / Фурдичко О.І., Дем'янюк О.С. // Агро-екологічний журнал. — 2014. — № 1. — С. 7–12. — Бібліогр.: 11 назв.

Продовольча безпека, екологія с.-г., агровиробництво, харчування дитяче, стандартизація с.-г. продукції.

Проаналізовано стан продовольчої безпеки (ПБ) України як складової національної безпеки щодо с.-г. виробництва. Зазначено, що проблема ПБ в останні десятиліття набуває дедалі більшої актуальності у світі та, зокрема, в Україні — державі з потужним природно-ресурсним потенціалом для аграрного виробництва, яка здатна забезпечити продовольством значну частину населення країн Європи. Продовольча безпека та забезпечення населення безпечними та якісними продуктами харчування, а також вихід на світовий ринок можуть бути реалізовані лише за умови впровадження міжнародних стандартів та нормативів і сертифікації виробництва, застосування міжнародного досвіду і практики ведення сільського господарства, сучасних екологічно безпечних технологій, зокрема органічних, екобезпечного використання ресурсів агросфери і дотримання жорсткого контролю на всьому технологічному ланцюзі виробництва с.-г. продукції. Слід зазначити, що підвищення якості продуктів харчування та їх відповідності міжнародним стандартам має забезпечити виробництво стандартизованої продукції високоякісного продовольства й наповнення внутрішнього ринку рівня ризиків виникнення небезпеки для життя і здоров'я українського народу.

УДК 631.95:504.54(477.43/.44)

2015.1.119. МЕТОДИКА АГРОЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ І КЛАСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ (НА ПРИКЛАДІ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ) [Текст]: монографія / Ганчук М.М., Білявський Г.О.; М-во екології та природ. ресурсів України, Держ. екол. академія післядипломної освіти та управління. — Вінниця, 2014. — 79 с. — Бібліогр.: 57 назв. Шифр 544877.

Агроекологія, оцінка агроекологічна, агроландшафт, токсиканти, екологічна безпека.

Висвітлено основні положення екологічної класифікації й методик екологічного районування агроландшафтів за ступенем забруднення токсикантами (солі важких металів, пестициди і радіонукліди) з метою встановлення рівнів забруднення токсикантами та виділення екологічних районів для подальшого їх екобезпечного використання. Наведено

методику екологічної паспортизації агроландшафту, метою якої є створення інформаційної бази для екологізації процесів, гармонізації взаємозв'язків у системі "природа — людина", а також підвищення якості екологічного контролю в Україні. В умовах сучасного агровиробництва основною умовою підвищення його ефективності є стабілізація компонентів агроекосистем шляхом установа раціонального їх співвідношення та наступної оптимізації, внаслідок чого забезпечується їхнє функціонування й одержання найбільшої продуктивності.

УДК 631.95:546.47:504.54(477)

2015.1.120. ЕКОЛОГО-ГЕОХІМІЧНІ ПРОЦЕСИ МІГРАЦІЇ ЦИНКУ В АГРОЛАНДШАФТАХ УКРАЇНИ / Єгорова Т.М. // Агроекологічний журнал. — 2014. — № 3. — С. 14–22. — Бібліогр.: 16 назв.

Агроландшафт, цинк, міграція цинку, еколого-геохімічні процеси, біогенне поглинання.

Висвітлено екологічну роль цинку (Zn) для живих організмів, зокрема для росту і розвитку с.-г. культур, тварин і людини в агроландшафтах Правобережного Лісостепу і Степу України. Проведено аналіз неінфекційних фітопатологій с.-г. рослин та мікроелементозів тварин за дисбалансу Zn. Обґрунтовано значення еколого-геохімічних процесів для оцінювання агроландшафтів. Запропоновано узгоджену систему параметрів і критеріїв перерозподілу мікроелементів між компонентами довкілля. Встановлено, що на території Лівобережного Лісостепу і Степу України існує надлишок умісту Zn у біогеохімічних харчових ланцюгах. Шляхом статистичного оцінювання отримано величини розподілу Zn у ґрунтах, алювіальних відкладах і поверхневих водах геохімічних ландшафтів цієї території загалом та агроландшафтів різного функціонального використання — сіножатей і пасовищ, орних земель, садів і виноградників, сільських селітебних територій. Визначено екологічні, геохімічні та біогеохімічні оціночні коефіцієнти міграції Zn в ґрунтоутворювальних породах, ґрунтах, поверхневих водах і с.-г. рослинах. Завдяки зрівноваженій міграції Zn у ґрунтоутворювальних породах агроландшафти Лісостепу і Степу України потенційно забезпечені необхідною і навіть надлишковою кількістю Zn. Природні ґрунтові процеси сприяють концентрації Zn, а антропогенне освоєння земель — його розсіюванню, що пояснює низький вміст його рухомих форм. Концентрація Zn знижується у такій послідовності: сіножаті і пасовища — орні землі — селітебні території. Найбільшу інтенсивність концентрації Zn може проявляти пшениця озима, найменшу — жито озиме. Натомість дикоросле різнотрав'я характеризується інтенсивним біогенним розсіюванням Zn. Узгодженість розподілу Zn у поверхневих водах із кліматичною зональністю та зростання його концентрації від Лісостепу до Південного Степу просторово корелює зі зростанням інтенсивності біологічного поглинання цього есенційного мікроелемента та рівнями забезпеченості ним агрокультур.

УДК 631.95:631.452:631.438

2015.1.121. РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТІВ РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ ТЕРИТОРІЙ / Дутов О.І., Булигін С.Ю. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 5. — С. 51–54. — Бібліогр.: 10 назв.

Радіоекологія, родючість ґрунту, радіоактивне забруднення ґрунту, протирадіаційні заходи, радіоактивно забруднена с.-г. продукція.

Визначено тенденції можливих змін радіоекологічної ситуації на радіоактивно забруднених територіях. Ґрунти України, забруднені внаслідок Чорнобильської катастрофи, мають тенденцію до погіршення стану і деградації, що може підвищити їх радіаційну критичність і спричинити ускладнення радіоекологічної ситуації. Визначено, що система ґрунтово-агрохімічних заходів, яка сформувалася в післяреформний період, не спрямована на виробництво радіоекологічно безпечної с.-г. продукції та на забезпечення її відповідності показникам гігієнічного нормативу ГН 6.6.1.1.-130–2006 (ДР-2006), тому потребує подальшого вдосконалення. На сучасному етапі розвитку радіаційної ситуації природні реабілітаційні процеси значно уповільнилися. На підставі узагальнення великого обсягу даних виявлено тенденції до негативних змін основних ґрунтово-агрохімічних чинників, що визначають радіологічну критичність агроекосистем радіоактивно забруднених територій (уміст гумусу, реакція ґрунтового розчину (рН (KCl)), забезпеченість ґрунтів доступним фосфором і рухомих калієм тощо). Слід зазначити, що подальше поліпшення радіологічної ситуації можливе лише за умови впровадження комплексу с.-г. заходів, спрямованих на збереження й підвищення родючості ґрунтів, гарантоване виробництво радіологічно безпечної с.-г. продукції.

УДК 631.95:633/635

2015.1.122. ЕКОЛОГІЧЕСКОЕ РАСТЕНИЕВОДСТВО [Текст]: монографія / Храмцов Л.И., Храмцов В.Л. — Никополь, 2014. — 304 с. Шифр 544725.

Екологічне рослинництво, агротехнологія, мінеральні синтетичні речовини, пестициди, субстанція ґрунту.

Наведено теоретичне обґрунтування екологічного рослинництва (ЕР), широкого застосування органічних і мінеральних добрив, вилучення з агротехнологій синтетичних мінеральних елементів і пестицидів, стимуляторів росту, збільшення посівів зернобобових культур й багаторічних трав, впровадження біопрепаратів захисту рослин. Вивчалась порівняльна модель такого фундаментального процесу, як ріст рослин і відповідне йому поглинання води і поживних речовин. Виділено вже 100 етапів органогенезу рослин. Глибоко проаналізовано показники впливу навколишнього середовища на культивовані рослини, зокрема клімату (добові коливання температури повітря, кількість опадів) і ґрунту (динаміка хімічного складу, мікробіологічні процеси, що визначають його здоров'я; водний баланс та ін.). У зв'язку з потеплінням клімату України необхідно проектувати комп'ютерні моделі перспективних природно-антропогенних пейзажів і впровадження ЕР. Слід враховувати дуже динамічну ґрунтову субстанцію, вплив навколишнього середовища і польової агротехніки, взаємозв'язок біоекологічних кореляційних показників величиною не менше 80%, а також використовувати матеріали космічних зйомок і безпілотних літальних апаратів (допустиме різноманіття родючості поля має бути не більше 5% площі з урахуванням кадастрового землеустрою).

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 632.3:633.63:579.84

2015.1.123. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ХІМІЧНИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ РОСЛИН ДЛЯ ОБМЕЖЕННЯ РОЗВИТКУ БАКТЕРІАЛЬНИХ ХВОРОБ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Саблук В.Т., Дворак К.П., Суслик Л.О., Буценко Л.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 204. —

С. 114–120. — (Сер. Біологія, біотехнологія, екологія). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 544634.

Фунгіциди, бактерії, буряки цукрові, ураження цукрових буряків, ефективність засобів захисту, бактерицидна дія.

Викладено результати лабораторних досліджень з визначення бактерицидної дії широкого спектра хімічних засобів захисту рослин на збудників бактеріальних хвороб цукрових

буряків та результати польових досліджень із встановлення ефективності фунгіцидів для обмеження розвитку бактеріальної плямистості листків цукрових буряків. У лабораторних умовах встановлено відсутність бактерицидної дії більшості препаратів, окрім протруйника Вітавак 200ФФ, в.с.к., фунгіцидів Імпакт 12,5%, к.е., Альто Супер 330 ЕС, к.е. та Фальком 460 ЕС, к.е., які діяли на окремі штами збудників. Ефективність фунгіцидів у польових умовах щодо обмеження розвитку плямистості листків була найвищою у препарата Імпакт 12,5%, к.е. і становила 30 та 32% у посівах цукрових буряків гібридів Каньйон і Баккара; 25 і 27% у гібридів Український ЧС-72 і Олександрія; ефективність Альто Супер 330 ЕС, к.е. становила 17% у посівах зарубіжних гібридів та 13 і 14% на рослинах Український ЧС-72 і Олександрія. Найменшою була ефективність фунгіциду Фалькон 460 ЕС, к.е.: у посівах гібридів Український ЧС-72 13% і Каньйон — 5%.

УДК 632.38:578.863.1:57.083.223:631.8

2015.1.124. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ, СПРИЧИНЕНОЇ POTATO VIRUS M., НА РОСЛИНАХ КАРТОПЛІ ЗА ДІЇ МІКРОБНИХ ПРЕПАРАТІВ / Будзанівська І.Г., Бова Т.О., Кучерявенко О.О., Пиріг О.В., Дмитрук О.О. // Сільськогосподарська мікробіологія: міжвід. темат. наук. зб. — Чернівці, 2014. — Вип. 20. — С. 60–65. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 06 544872.

Вірусна інфекція, картопля, рибонуклеаза, мікробні препарати, висота рослин, концентрація хлорофілу.

Досліджено особливості розвитку вірусної інфекції, спричиненої *Potato virus M.*, на рослинах картоплі за дії мікробних препаратів. У дослідженні використовували колекційний штам М-вірус картоплі (МВК). Накопичення вірусу проводили на рослинах *Lycopersicon esculentum* Mill., які заражали у фазі 3–4 листків методом механічної інокуляції. Через 21 день після інфікування рослини томатів перевіряли на наявність МВК методами електронної мікроскопії та ПЛР. Встановлено, що застосування біопрепаратів Біограну та Бактопасльону за умов штучного інфікування МВК сприяло покращанню фізіологічного стану рослин картоплі сорту Жуковський ранній, а саме збільшенню висоти уражених рослин на 6,0–15,5% та сумарного вмісту хлорофілу відносно контролю. За дії біопрепаратів відмічено зниження концентрації МВК у рослинах і, як наслідок, зниження активності рибонуклеази.

УДК 632.4:634.75

2015.1.125. ФІТОФТОРОЗ СУНИЦІ (PHYTOPHTHORA SASTORUM SCHROET) У ЗАХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Скорейко А.М., Андрійчук Т.О., Хомяк В.В. // Карантин і захист рослин. — 2014. — № 12. — С. 14–16. — Бібліогр.: 12 назв.

Фітофтороз, збудник фітофторозу (виявлення і ідентифікація), фітосанітарний стан, обстеження.

Проведено аналіз фітосанітарного стану насаджень суниці західного регіону України на наявність і поширення фітофторозу. Наведено результати обстеження насаджень суниці у Вінницькій і Чернівецькій областях, у яких не виявлено карантинну хворобу *Ph. fragariae*. За локально-вибіркового обстеження суниці на Придністровській дослідній станції садівництва збудник фітофторозу (*Ph. sactorum*) виявлено в 6,3% випадків. Частота вилучення інших патогенних хвороб варіювала в межах 4,9–55,2%. Локально-вибірковим обстеженням насаджень суниці на території Вінницької обл. із некротизованих ділянок коренів виділяли *Pythium spp.* (7,5%), *Fusarium spp.* (7,8%), *Ph. sactorum* (5,2%). У таблиці представлено частоту трапляння 9 різновидів грибів в с. Оленівка, Могилів-Подільського р-ну.

УДК 632.4:635.657

2015.1.126. РОЗВИТОК КОРЕНЕВИХ ГНИЛЕЙ НУТУ ТА ВИДОВИЙ СКЛАД ЇХ ЗБУДНИКІВ / Кирик М.М., Таранухо Ю.М., Піковський М.Й., Дяченко О.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 195, ч. 1. — С. 152–155. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 544644.

Гнилі кореневі нуту, нут, гриби Fusarium (симптоми, поширення, розвиток).

Вивчено поширення і розвиток кореневих гнилей нуту в умовах Правобережного Лісостепу України. Уточнено діагностичні ознаки хвороби та видовий склад її збудників. У результаті проведених обліків встановлено, що в умовах Правобережного Лісостепу України нут проявив досить високу чутливість до збудників кореневих гнилей. Протягом 2011–2012 рр. виявлено суттєве поширення і розвиток кореневих гнилей нуту. Так, у вегетаційний період 2011 р. кількість хворих рослин варіювала від 44,0 до 83,3%, а розвиток хвороби становив відповідно 21,0 і 39,2%. У 2012 р. ці показники були в межах 46,7–63,5 і 25,3–26,8% відповідно. Із уражених тканин коренів рослин вилучено *F. oxysporum* (Schlecht.) Snyd. et Hans. var. *orthoceras*, *F. moniliforme* Sheld., *F. javanicum* ma *F. solani*. Часто з уражених тканин коренів одночасно виділяли по декілька різних видів грибів *Fusarium spp.*, що свідчить про наявність комплексної інфекції кореневих гнилей нуту.

УДК 632.6:593.294.1

2015.1.127. СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННА АКАРОЛОГІЯ [Текст]: монографія / Лившиц І.З., Митрофанов В.І., Петрушов А.З. — К.: Аграр. наука, 2013. — 348 с. — Бібліогр.: 74 назви. Шифр 544690.

Кліщі, діагностика, морфологія, біологія, шкодочинність, розповсюдження, види і представники, методи боротьби.

У монографії вперше узагальнено світовий досвід експериментального вивчення маловідомої широкому загалу читачів групи тварин — кліщів, які спричиняють серйозні збитки в рослинництві та під час зберігання врожаю. Викладаються методи діагностики кліщів, їх морфологія, біологія, шкодочинність, розповсюдження. Визначено їх природних ворогів — це хижі кліщі, хижі комахи, хвороби кліщів. Описано 133 види шкідливих кліщів, а також 92 представника корисних членистоногих. Особливу увагу приділено сучасним методам біологічної та хімічної боротьби з кліщами, а також інтегрованим програми, що передбачає обмеження їх чисельності на певних рівнях толерантності.

УДК 632.7:595.731:635.915

2015.1.128. ТРИПСИ ФІТОЦЕНОЗІВ ЗАКРИТОГО ҐРУНТУ [Текст]: монографія / Чумак П.Я., Вигера С.М., Сикало О.О. — Ніжин, 2014. — 368 с. — Бібліогр.: 230 назв. Шифр 544909.

Трипси, фітоценози, західний квітковий трипс, мінливість ознак трипса, структура популяцій трипсів.

Висвітлено особливості збереження біологічного різноманіття рослин, а також збагачення їхніх ресурсів шляхом інтродукції та культивування рослин в умовах закритого ґрунту, зокрема в оранжереях ботанічних садів України. Зазначено, що біологічні інвазії є однією з найбільших екологічних проблем сучасності. В агроєкосистемах закритого ґрунту авторами зареєстровано понад сто видів членистоногих фітофагів, серед яких одними з найнебезпечніших шкідників є трипси, особливо західний квітковий (каліфорнійський) трипс. Охарактеризовано біологічні особливості морфотипів трипсів із популяції із статевим та безстатевим способом розмноження. Досліджено особливості морфотипів, що вижили після дії елімінуючих факторів або потрапили до кольорових пасток та пасток з різними принадами речовинами. Наведено аналіз результатів досліджень структури популяцій трипсів. Розроблено алгоритм превентивної екологічно безпечної системи захисту рослин від трипсів у закритому ґрунті.

УДК 632.76:633.853.483:633.853.494(477.5)

2015.1.129. ХРЕСТОЦВІТІ БЛІШКИ, РІПАКОВИЙ КВІТКОЇД НА РІПАКУ ЯРОМУ Й ГІРЧИЦІ У СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ [Текст]: монографія / Євтушенко М.Д. — Х., 2014. — 170 с. — Бібліогр.: 309 назв. Шифр 544988.

Хрестоцвіті блішки, ріпаківий квіткоїд, ріпак ярий, гірчиця, мікробіопрепарати, інсектициди.

Уточнено видовий склад шкідників ріпаку ярого й гірчиці у Східному Лісостепу України. Вперше для зазначеного регіону встановлено сезонну динаміку чисельності хрестоцвітних блішок та ріпаківого квіткоїда на посівах ріпаку ярого й гірчиці; виявлено головні рослини-резерватори означених видів шкідливих комах. Доведено високу ефективність захисту сходів ріпаку ярого від хрестоцвітних блішок шляхом перед-

посівної токсикації насіння інсектицидами системної дії на основі імідаклоприду і тіаметоксаму з подальшим наземним обприскуванням на основі лямбдацигалотрину на фоні з добривами ($N_{30}P_{30}K_{30}$) та без них. Установлено вплив обробки насіннєвого матеріалу ріпаку ярого інсектофунгіцидами сумішами на його лабораторну і польову схожість. Доведено доцільність та ефективність застосування мікробіопрепарату Актотит, 0,25% к.е. у поєднанні з інсектицидом системної дії Біскайя, 25% о.д. проти ріпакового квіткоїда на посівах ріпаку ярого і гірчиці способом обприскування рослин у фазі жовтого бутону.

УДК 632.9:581.1:661.162.6

2015.1.130. БРАСИНОСТЕРОЇДИ НА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУРАХ / Борзих О.І., Ретьман С.В., Ковбасенко В.М., Лікар С.П. // Карантин і захист рослин. — 2014. — № 12. — С. 1–2. — Бібліогр.: 15 назв.

Хвороби рослин, брасиностероїди, пшениця, ячмінь, жито, стійкість рослин, урожай.

Досліджено біологічну ефективність та вплив брасиностероїдів на урожайність за різних норм витрат препарату в польових умовах. Брасиностероїди — це ендогенні компоненти здорових рослин, які виконують функції регуляції їх імунного статусу з метою захисту рослинного організму від несприятливих факторів навколишнього середовища. Встановлено здатність брасиностероїдів та їх аналогів у виключно низьких концентраціях стимулювати ріст і розвиток рослин, підвищувати стійкість у стресових умовах проростання, підвищувати продуктивність, що характеризує їх в якості біорациональних, екологічно безпечних регуляторів росту, які знайшли практичне застосування у рослинництві. Спостерігали суттєве зниження розвитку борошнистої роси та септоріозу на озимих і ярих пшениці та ячменю, а також на житі озимому. Зафіксовано позитивний вплив брасиностероїдів на рівень урожайності цих культур.

УДК 632.9:633.1

2015.1.131. ШКІДЛИВІСТЬ ВНУТРІШНОСТЕБЛОВИХ ФІТОФАГІВ ЗЕРНОВИХ КОЛОСОВИХ КУЛЬТУР ТА МЕТОДИ ЗАХИСТУ / Трибель С.О., Стригун О.О., Гаманова О.М. // Карантин і захист рослин. — 2014. — № 10/11. — С. 1–5. — Бібліогр.: 4 назви.

Фітофаги внутрішньостеблові, культури зернові колосові, видовий склад фітофагів, шкодочинність, система захисту.

Наведено видовий склад та систематику внутрішньостеблових фітофагів, які в сукупності завдають відчутної шкоди злаковим культурам, а саме: двокрилі (*Diptera*) — 13 видів, перетинчастокрилі (*Hymenoptera*) — 7, твердокрилі (*Coleoptera*) — 2, лускокрилі (*Lepidoptera*) — 5 видів. Установлено, що найпоширенішими, чисельними і шкідливими є представники ряду двокрилих: гессенська, шведські (вівсяна та ячмінна) мухи. Менш поширеними виявилися: пшеничні яра та озима муха, а також зеленоочка, мероміза хлібна, опоміда пшенична та злакова муха, які в сукупності вимагають цілеспрямованих заходів захисту рослин. Серед перетинчастокрилих спорадично шкодять стеблові хлібні трачі, які, за тотальної селекції на стійкість до полягання зернових, втратили важливе господарське значення. З ряду твердокрилих шкідливими є стеблові хлібні блішки. З лускокрилих шкодять зерновим стеблові совки та стеблові хлібні молі. Рекомендовано інтегровану систему контролю чисельності (сівозміна, обробіток ґрунту, стійкі сорти, протруювання насіння захисно-стимулювальними комбінаціями препаратів).

УДК 632.9:634.7:663.1:653

2015.1.132. ОЛЕНКА ВОЛОХАТА — ОСОБЛИВОСТІ БІОЛОГІЇ ТА ШКІДЛИВОСТІ В ПРОМИСЛОВИХ НАСАДЖЕННЯХ СУНИЦІ В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Яновський Ю.П., Суханов С.В., Чепернатий Є.В. // Карантин і захист рослин. — 2014. — № 9. — С. 11–14. — Бібліогр.: 11 назв.

Шкідник суниці, оленка волохата, біологічні особливості, шкодочинність, фітофаг.

Наведено результати досліджень з уточнення біологічних особливостей та шкідливості оленки волохатої в промислових насадженнях суниці в Правобережному Лісостепу Укра-

їни. Встановлено, що оленка волохата є постійним видом в агробіоценозі промислових насаджень суниці та шкодить вегетуючим рослинам, що істотно впливає на їх урожайність і зумовлює введення захисних заходів. Визначено періоди початку і кінця льоту шкідника, масовий літ та період яйцекладки в промислових насадженнях суниці в 2009–2014 рр. Захист рослин від шкідника має бути складовою частиною сучасної технології вирощування даної культури, яка є продуктом дитячого і дієтичного харчування. За відсутності проведення захисних заходів оленка волохата пошкоджує 93% квіток рослин, а врожайність насаджень зменшується до 66%.

УДК 632.93:633.16

2015.1.133. ВЕСНЯНИЙ ЗАХИСТ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО / Бабянц О. // The ukrainian farmer. — 2015. — № 1. — С. 66–68.

Технологія захисту, протруйники насіння, фунгіциди, інсектициди, погодні умови.

Показано технологію захисту ячменю ярого, що може бути актуальною при вирощуванні культури і за сприятливих погодних умов дає можливість одержання високого і якісного врожаю. Перш за все необхідно використовувати рекомендовані для відповідної зони районовані сорти. Другий етап — ретельно очистити, відкалібрувати й протруїти насіння. Зазначено як правильно обрати протруйник насіння. Наступним кроком є захист вегетуючих рослин у полі від сажки, кореневої гнилі, борошнистої роси, карликової іржі, листової і стеблової плямистостей, фузаріозу колоса, альтернатіозу колоса і зерна, різних бактеріальних і вірусних хвороб. Серед шкідників ярого ячменю актуальними залишаються попелиці, цикадки, п'явиці, хлібні клопи та жуки, проти яких застосовують відповідні інсектициди. Запорукою одержання доброго врожаю ячменю є постійний моніторинг розвитку бур'янів, шкідників і хвороб, своєчасне реагування й організація захисту вегетуючих рослин. Якщо на посівах спостерігається розвиток борошнистої роси, іржастих хвороб, листових плямистостей, рекомендовано обробку фунгіцидами: Авіатор, Солігор, Абакс, Імпакт К, Альто Супер та ін. За першої появи злакових попелиць рекомендовано інсектицидну обробку препаратами: Коннект, Протеус, Децис Трофі, Карате. Наведено основні рекомендації щодо захисту ячменю ярого, проте зазначено, що в процесі вегетації у зв'язку з особливими погодними умовами технологію захисту рослин необхідно корегувати.

УДК 632.934:635.655

2015.1.134. ЗАСТОСУВАННЯ ГРАМІНІЦИДІВ У ПОСІВАХ СОЇ / Сергієнко В., Шита О. // Пропозиція. — 2015. — № 1. — С. 98–102.

Грамніциди, соя, гербіциди вибіркової дії, діючі речовини гербіцидів, суміші препаратів бакові.

Представлено застосування гербіцидів вибіркової дії із коротким періодом детоксикації у ґрунті та з ефективною токсичною дією на комплекс видів бур'янів, що засмічують посіви сої. Ефективніший вплив гербіциди справляють за внесення їх до сівби, до та після сходів культури з урахуванням ґрунтово-кліматичних особливостей регіону та засміченості поля. Асортимент страхових гербіцидів, що пропонує ринок для застосування на посівах сої, досить великий. Але насправді їх розподіляють на декілька груп за вмістом діючої речовини, а саме: протиізлакові гербіциди (грамніциди); гербіциди із групи арилоксифеноксипропіонової кислоти; гербіциди із похідних циклогексаниону. Представлено таблицю "Препарати для захисту сої від злакових бур'янів", у якій надано рекомендації щодо конкретних препаратів за 5 діючими речовинами, норми їх витрат, об'єкт обробки, спосіб і час обробки. Як свідчать результати багаторічних досліджень із використанням гербіцидів у посівах сої, найбільша ефективність досягається лише за поєднання у бакових сумішах препаратів із різними діючими речовинами.

УДК 632.95:631.527:633.854.78

2015.1.135. СТІЙКІСТЬ СОНЯШНИКУ ДО ГЕРБІЦИДІВ ШИРОКОГО СПЕКТРА ДІЇ — НОВИЙ НАПРЯМ СЕЛЕКЦІЇ КУЛЬТУРИ / Лебеденко Є.О., Кириченко В.В. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-ви-

робн. зб. — Х., 2014. — Вип. 16. — С. 112–118. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 544850.

Соняшник, стійкість до гербіцидів, сульфонілсечовина, забур'яненість, селекція соняшнику.

Проаналізовано особливості стійкості соняшнику до похідних сульфонілсечовини на основі трибенурон-метилу, описані у вітчизняних і зарубіжних працях. Проведено виявлення стійких форм до цього гербіциду в українській колекції соняшнику. Розроблено шкалу оцінки фітотоксичності рослин культури під впливом дії гербіциду за п'ятьма класами: від

відсутності ураження до дуже сильних ушкоджень (більше 75% опіків листової поверхні). Показано ефективність добору на гербіцидному фоні Експрес 75 сучасних гібридів та ліній Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Встановлено, що боротьба з дводольними бур'янами на посівах соняшнику в нашій країні повинна вестися на основі вітчизняного селекційного матеріалу, стійкого до гербіцидів групи сульфонілсечовини. Створення такого вихідного матеріалу дасть змогу удосконалити і створити нові за господарсько цінними ознаками гібриди соняшнику, стійкі до гербіцидів.

60:57 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — академік НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 60:575.11

2015.1.136. АНАЛІЗ ЗЧЕПЛЕННЯ МАРКЕРІВ HRG01, HRG02 ТА ГЕНА ВІДНОВЛЕННЯ ФЕРТИЛЬНОСТІ ПИЛКУ СОНЯШНИКУ / Попов В.М., Акініна Г.Є., Тереняк Ю.М., Кириченко В.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2014. — Вип. 3. — С. 66–70. — (Сер. Біологія). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 544834.

Маркери (SCAR, HRG01, HRG02), ген Rf1, соняшник, рекомбінація, селекція.

Проведено аналіз сумісного успадкування маркерів HRG01, HRG02 та гена відновлення фертильності пилку в популяціях F_2 . Ключовим геном у відновленні фертильності пилку соняшнику є ген Rf_1 , який залежно від генотипу та типу цитоплазми взаємодіє щонайменше з двома генами. Наразі усі комерційні гібриди соняшнику створюються на основі взаємодії класичної цитоплазми $PET1$ та гена Rf_1 . За ознакою відновлення фертильності пилку соняшнику в F_2 відбувається розщеплення на фертильні та стерильні рослини у співвідношенні фенотипових класів 3:1. Встановлено, що маркери HRG01 та HRG02 також розщеплюються із співвідношенням 3:1. Аналіз зчеплення між маркерами HRG01 та HRG02 та геном Rf_1 показав, що вони розташовані в одній групі зчеплення на відстані $9,0 \pm 2,7$ ($M \times 1829B \times M \times 1091$) та $7,0 \pm 2,3\%$ рекомбінації ($M \times 1829B \times M \times 2122$) для пари HRG01- Rf_1 , а також $5,0 \pm 1,9$ ($M \times 1829B \times M \times 1091$) та $10,0 \pm 2,8\%$ рекомбінації ($M \times 1829B \times M \times 2122$) для пари HRG02- Rf_1 . Сумісне успадкування SCAR маркерів та гена Rf_1 свідчить про доцільність залучення даних маркерів у селекційні програми із розмежування вихідного матеріалу за присутністю або відсутністю цільового гена Rf_1 .

УДК 60:575.11.113:854.78

2015.1.137. МАРКЕРИ ГЕНА СТІЙКОСТІ СОНЯШНИКУ ДО НЕСПРАВЖНЬОЇ БОРОШНИСТОЇ РОСИ / Солоденко А.Є., Бурлов В.В., Сиволап Ю.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2014. — Вип. 3. — С. 59–65. — (Сер. Біологія). — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 544834.

Стійкість соняшнику, несправжня борошниста роса, мікросателітні локуси, використання ДНК-маркерів.

Здійснено ідентифікацію мікросателітних маркерних алелів, характерних для генотипів-донорів гена стійкості PI_{ARG} , які дають змогу із застосуванням маркерної селекції прискорити цільовий добір зразків у процесі створення нових ліній і гібридів соняшнику. Одним із пріоритетних завдань селекції соняшнику є створення гібридів, що можуть бути носіями домінантних генів стійкості до несправжньої борошнистої роси (НБР) — PI . Досліджено лінії-диференціатори з міжнародного стандартного набору для ідентифікації патотипів збудника НБР та оцінки стійкості соняшнику, а також зразки дикого виду *Helianthus argophyllus* L. за мікросателітними локусами, які локалізовані у першій групі зчеплення генетичної карти геному соняшнику в межах 10 см навколо гена стійкості PI_{ARG} . Виявлено маркерні алелі, які дають змогу відрізнити лінію RHA-419 та колекційні зразки дикого виду, в генотипах

яких присутній ген PI_{ARG} , від усіх інших досліджених генотипів. Рекомендовано використання визначених ДНК-маркерів у селекційних програмах зі створення форм соняшнику, стійкості яких до НБР зумовлена геном PI_{ARG} .

УДК 60:575.113:683.15:542.1

2015.1.138. ВИКОРИСТАННЯ ДНК-МАРКЕРІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ САМОЗАПИЛЕНИХ ЛІНІЙ ТА ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ / Белоусов А.О., Соколов В.М., Сиволап Ю.М. // Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення / НААН. — О., 2013. — Вип. 22. — С. 100–107. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 544317.

ДНК-маркери, SSR-локуси, кукурудза, інбредні лінії, популяції, гібриди Діалог і Діалог 300.

Висвітлено принципи добору в популяціях кукурудзи локусів кількісних ознак за допомогою ДНК-маркерів, розроблених у Селекційно-генетичному інституті. Для детекції поліморфізму ДНК використовували SSR-метод аналізу. При доборі в популяціях орієнтувались на основні агрономічні ознаки: зернова продуктивність, висота рослини, довжина зернівки. Встановлено, що 2-локусна система SSR-маркерів найбільш ефективна для генетичного покращання популяції ($\Delta G = 9,1\text{--}16,1\%$) за основними агрономічними ознаками. На основі генетично покращеної популяції розроблено метод прогнозування важливих фенотипових параметрів популяції наступної генерації та сформовано генофонд маркованих інбредних ліній. На їхній основі створено перші в Україні гібриди кукурудзи із застосуванням технології молекулярних маркерів. Це гібриди Діалог (zareєстрований у 2008 р.) та Діалог 300 (проходить державне сортовипробування з 2012 р.).

УДК 60:575.15:639.3.032

2015.1.139. ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА СТРОКАТОГО І БІЛОГО ТОВСТОЛОБИКІВ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ДНК-МАРКЕРІВ (ISSR-PCR) / Маріуца А., Борисенко Н. // Тваринництво України. — 2014. — № 6. — С. 12–15. — Бібліогр.: 11 назв.

ДНК-маркери, поліморфізм, метод аналізу ДНК ISSR-PCR, генетична структура популяцій, товстолобик (білий і строкатий).

За використання ISSR-PCR методу аналізу ДНК проведено аналіз генетичної структури популяцій білого та строкатого товстолобиків. ДНК виділяли з цільної крові риб. Використовували праймери (AGC)₆ та (ACC)₆G, структура яких давала змогу оцінити гетерогенність досліджених популяцій (чотири-складові праймери містили як і тринуклеотиди). Показано інформативність даного методу для виявлення генетичного поліморфізму досліджених популяцій. Встановлено, що ISSR-метод має високу відтворюваність і не потребує інформації про нуклеотидні послідовності, його рекомендовано застосовувати для виявлення внутрішньовидової генетичної мінливості та ідентифікації популяцій чи ліній. Зважаючи на відносну простоту ISSR-PCR методу аналізу ДНК та незначні витрати на проведення досліджень, зазначений аналіз рекомендовано для вивчення популяцій різних риб.

УДК 60:575.6:585.57.085

2015.1.140. БІОТЕХНОЛОГІЯ РАСТЕНИЙ І ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РАЗВИТИЯ / Решетников В.Н., Спиридович Е.В., Носов А.М. // Физиология растений и генетика. — 2014. — Т. 46, № 1. — С. 3–18. — Библиогр.: 70 назв.

Біотехнологія рослин, культура клітин і тканин вищих рослин, виробництво біологічно активних речовин.

Наведено характеристику і здійснено аналіз основних напрямів сучасної біотехнології рослин. Основну увагу приділено біотехнологіям, спрямованим на створення колекцій для збереження та раціонального використання біорізноманіття рослин, удосконалення селекційного процесу, створення нових форм, а також забезпечення потреб медицини у відновлювальній рослинній сировині та біологічно активних речовинах рослинного походження. До першої найбільш чисельної групи технологій відносяться біотехнології одержання гаплоїдів і подвоєних гаплоїдів, одержання і культивування гібридних зародків, різні методи клітинної селекції, серед яких методи із застосуванням соматоклональної варіабельності, соматичної гібридизації та генної інженерії. Друга група біотехнологій представлена різними способами їх мікроклонального розмноження і оздоровлення. Зазначено, що культура клітин вищих рослин може бути застосована не тільки для одержання цінних біологічно активних метаболітів, але й для напрацювання терапевтичних білків, зокрема, моноклональних антитіл, сировоточного альбуміну, гемоглобіну, інтерферону та інших. Вважається, що активний розвиток напрямів біотехнології є практичним впровадженням успіхів у галузях теоретичної біохімії, молекулярної біології і генетики рослин.

УДК 60:575:602.6:639.212/31

2015.1.141. ВИКОРИСТАННЯ МІКРОСАТЕЛІТНИХ ДНК-МАРКЕРІВ ДЛЯ ПІДБОРУ І КОМБІНУВАННЯ ПАР ПЛІДНИКІВ СТЕРЛЯДІ ТА БЕСТЕРА / Малишева О.О., Спиридонов В.Г., Мельничук С.Д., Курта Х.М. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 2, 3. — С. 245–251. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 544210.

Мікросателітні маркери, генетична структура плідників, алейні варіанти, стерлядь, бестер.

За результатами молекулярно-генетичних досліджень проаналізовано внутрішньовидову генетичну структуру плідників стерляді та гібрида білуги зі стерляддю — бестера, які утримуються в умовах аквакультури. Установлено індивідуальні відмінності в алейних варіантах між плідниками стерляді та бестера з використанням мікросателітних ДНК-маркерів, таких як: *LS-19*, *LS-68* та *LS-39*. За найбільш віддаленими алейними варіантами було здійснено комбінування та добір оптимальних пар як при роботах з плідниками стерляді, так і за зворотного схрещування плідників стерляді з бестером. Вважається, що дослідження даного напрямку дадуть змогу осетровим господарствам здійснювати обмін та поповнення своїх стад плідників іншими за генотипом особинами та запобігти негативному прояву при близькосторідному схрещуванні одержаного потомства у майбутньому.

УДК 60:577.2(075):631.527:633.16

2015.1.142. МОЛЕКУЛЯРНІ МАРКЕРИ У РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ СЕЛЕКЦІЇ ЯЧМЕНЮ / Сиволап Ю.М., Бальвінська М.С., Захарова О.О., Календар Р.М., Стратула О.Р. — О., 2014. — 86 с. — Бібліогр.: 189 назв. Шифр 544814.

ДНК-маркери, поліморфізм, маркування генів, типування, ідентифікація, QTL.

Представлено теоретичний огляд та науково-методичні розробки з використання ДНК-маркерів для типування сортів ячменю, вивчення поліморфізму та маркування генів деяких агрономічно важливих ознак цієї культури. Завдяки впровадженню в практику рослинництва методів молекулярної генетики значно підвищилась ефективність селекції і насінництва. Молекулярно-генетичні дослідження сьогодні відносяться до пріоритетних напрямів розвитку теорії і практики селекції найважливіших видів рослин, зокрема ячменю. Ячмінь є не тільки економічно важливою культурою, а й модельною системою для вивчення молекулярних, генетичних і фізіологічних особливостей злаків. Матеріал викладено

у трьох основних розділах: 1. Ідентифікаційні маркери на основі мікросателітів. 2. Поліморфізм та маркування генів агрономічних ознак ячменю. 3. Методики проведення ДНК-аналізу. Значну увагу в роботі приділено таким напрямкам, як ДНК-типування сортів ячменю та встановлення їх алейних характеристик за мікросателітними локусами, дослідженню алейного стану гена *Vmu 1* у пивоварних і зернових сортів ячменю, вивченню поліморфізму гордеїну кодуєчих локусів, генів *waхu* у сортів селекційно-генетичного інституту.

УДК 60:577.21:636.082

2015.1.143. ОЦІНКА МОЖЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ МАРКЕРНОЇ СЕЛЕКЦІЇ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКІВ ПОПУЛЯЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНОЇ МІНЛИВОСТІ / Саєнко А.М., Балацький В.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 202. — С. 55–61. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 544856.

Генетична мінливість, популяції свиней, локуси генів, гетерогенність, поліморфізм.

Визначено можливість проведення маркерної селекції за QTL-генами в популяціях свиней різного напрямку продуктивності на підставі показників популяційної генетичної мінливості. На основі розрахованих показників генетичної мінливості — рівня гетерозиготності та індексу фіксації Райта — оцінено можливість проведення селекції за генетичними маркерами локусів *GH*, *PRLR*, *RYS1*, *ESR1* і *IGF2* в породах і типах свиней різного напрямку продуктивності. Встановлено, що маркерна селекція можлива в популяціях великої білої породи вітчизняної селекції типів УВБ-1, УВБ-3, а також у популяціях порід: великої білої англійської селекції (ВБА), п'єрен і мейшан за локусами *GH*, *PRLR*, *ESR1*, *IGF-2* та у породі велика чорна (ВЧ) за *GH*, *PRLR*, *ESR1*. Маркерна селекція за локусом *RYS1* не може бути проведена, оскільки в усіх досліджених породах він виявився мономорфним. У ВЧ породі мономорфним був локус *IGF-2*, а у мейшан — *GH*, що також унеможливило проведення в них маркерної селекції за зазначеними локусами.

УДК 60:602.6:633.17:632

2015.1.144. ПОЛУЧЕНИЕ ТРАНСГЕННЫХ РАСТЕНИЙ ПАЛЬЧАТОГО ПРОСА *ELEusine CORACANA* (L.) GAERTIN С УСТОЙЧИВОСТЬЮ К ДИНИТРОАНИЛИНАМ / Баєр Г.Я., Емец А.И., Бом Я.Б. // Цитология и генетика. — 2014. — Т. 48, № 3. — С. 3–11. — Библиогр.: 35 назв.

Генетична трансформація, пальчасте просо, динітроанілінові гербіциди, мутантний α -тубулін.

Проведено біобалістичну і агробактеріальну трансформацію пальчатого проса з використанням конструкцій, що містять мутантний ген α -тубуліну (*TUAm1*), ізольований із стійкого до динітроанілінів *R*-біотипу гусячої трави (*Eleusine indica* L.), для вирішення проблеми стійкості цього виду до гербіцидів динітроанілінового ряду. Встановлено, що використання 10 мкМ трифлураліну є оптимальним для селекції трансгенних рослин пальчатого проса. Трансгенну природу одержаних ліній підтверджено за допомогою ПЦР-аналізу. Дослідження насіння T_1 трансгенних ліній засвідчило, що співвідношення стійкого та чутливого до флураліну насіння було характерним для класичного менделівського успадкування. Зазначене свідчить про гетерозиготний характер успадкування ознаки стійкості до гербіциду в одержаних рослинах.

УДК 60:602.6:639.212:639.31

2015.1.145. ІДЕНТИФІКАЦІЯ АЛЕЛЬНИХ ВАРІАНТІВ МІКРОСАТЕЛІТНОЇ ДНК У ГЕНЕТИЧНІЙ СТРУКТУРІ ПОПУЛЯЦІЇ БЕСТЕРА (*ACIPENSER NIKOLJUKINII*) / Малишева О.О., Спиридонов В.Г., Мельничук С.Д. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 202. — С. 24–30. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 544856.

ДНК, мікросателітні маркери, алейні варіанти, риби — бестер, локус, поліморфізм.

Досліджено генетичний поліморфізм гібрида білуги зі стерляддю — бестера — за мікросателітними маркерами ДНК.

Ідентифіковано 56 алельних варіантів за наступними досліджуваними ДНК-маркерами: *LS-19*, *LS-68*, *LS-39*, *Аох-27*, *LS-54* та *Аох-45*. Полімеразну ланцюгову реакцію проводили згідно з методами, оптимізованими в Українській лабораторії якості та безпеки продукції АПК. Установлено, що індекс поліморфізму (*PIC*) для бестера коливався від 0,542 для локусу *Аох-27* до 0,898 для локусу *LS-68*, що є ознакою низького поліморфізму *Аох-27* та найбільшого поліморфізму *LS-68*. Виявлено тенденцію переходу алельних варіантів досліджуваної популяції бестера у гомозиготний стан, що свідчить про негативний вплив штучного відтворення на генетичну різноманітність цього міжвидового гібрида осетрових риб. Доведено, що значення комбінованої вірогідності виключення випадкового збігу алелів (*CPE*) було 0,970, що відповідає достатньо високому рівню інформативності обраної панелі мікросателітних маркерів ДНК.

УДК 60:619:616.98:636.2.082.4

2015.1.146. ВИЯВЛЕННЯ ВІРУСНИХ ТА БАКТЕРІАЛЬНИХ КОНТАМІНАНТІВ СПЕРМИ ПЛЕМІННИХ БУГАЇВ З ВИКОРИСТАННЯМ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕНЬ / Стегній Б.Т., Герілович А.П., Болотін В.І., Ісаков М.М., Башенко М.І. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 2. — С. 27–31. — Бібліогр.: 17 назв.

ПЛР, вірусна та бактеріальна контамінація, реакція імунофлуоресценції, бугаї-плідники, сперма заморожена.

Виявлено контамінацію глибокозамороженої сперми племінних бугаїв вірусними та бактеріальними агентами. Застосовано бактеріологічні, молекулярно-генетичні та статистичні методи. Досліджено 826 зразків з 6 областей України, що дало змогу виявити генетичний матеріал вірусів інфекційного ринотрахеїту і діареї великої рогатої худоби у 3,5 та 6,1% випадків відповідно. ДНК хламідій та мікоплазм ідентифіковано в 3,15 та 8,6% зразків відповідно. Встановлено відсутність контамінації генетичних ресурсів збудником лейкозу ВРХ, однак згідно з літературними даними ризику такої контамінації високі, що зумовлює потребу впровадження заходів поглибленого контролю за якістю сперми та ембріонів. Визначено належність вірусних контамінантів сперми плідників до ВД 2-го генотипу. Через наявні ризики контамінації замороженої сперми племінних бугаїв-плідників патогенними вірусами або бактеріями, під час розробки вітчизняного стандарту на заморожену сперму рекомендовано передбачити її вірусологічний та бактеріологічний контроль на ІРТ, ВД, мікоплазмоз з використанням прийнятих методів діагностики (ПЛР, реакція імунофлуоресценції, виділення та ідентифікація збудника).

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.11:631.842:631.559

2015.1.147. СОРТОВЫЕ РАЗЛИЧИЯ В ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АЗОТА РАСТЕНИЯМИ ПШЕНИЦЫ / Хокесфорд М.Дж. // Агроном. — 2015. — № 1. — С. 84–87.

Пшениця м'яка, добрива азотні, споживання азоту, якість зерна, врожайність пшениці.

Відмічено, що застосування азотних добрив (АД) є основним фактором підвищення врожайності, особливо в умовах інтенсивного рослинництва. У зеленій масі рослин накопичується азот і інші елементи живлення, які потім реутилізуються в зерно. Неправильне використання АД, особливо надмірне або несвоєчасне, може призвести до зниження споживання азоту рослинами. Коефіцієнт споживання елемента живлення із добрив показує частку його споживання рослинами від кількості внесеної з добривами. Ефективність споживання — це відношення врожайності зерна до суми азоту добрив і мінерального азоту ґрунту. Вона вираховується за двома незалежними показниками: 1) часткою вносу азоту надземною біомасою від суми добрив і мінерального азоту ґрунту; 2) виходом зерна на 1 кг вносу азоту надземною біомасою. Встановлено, що в умовах Англії внесення азотних добрив у дозах 200 кг/га сприяє підвищенню споживання азоту веде до подальшого росту врожайності, однак сприяє підвищенню споживання азоту рослинами, що покращує якість зерна. Завдяки досягненням землеробства і генетики, врожайність пшениці у Великобританії протягом останніх 20 років збільшилась приблизно на 0,1 т/га за внесення азотних добрив на рівні 190 кг/га. Ці дані свідчать про те, що приріст урожайності проходив за рахунок зниження вмісту загального азоту в зерні.

УДК 633.111/.19:631.816.1:631.559

2015.1.148. ПОТЕНЦІАЛ УРОЖАЙНОСТІ ОЗИМИХ / Авраменко С., Манько К., Усов О., Курилов О., Бобров О. // The ukrainian farmer. — 2015. — № 3. — С. 84–86.

Пшениця, тритикале, норми удобрення, продуктивність сортів потенційна.

Наведено результати вивчення умов вирощування на врожайність озимих зернових. Установлено, що лідером

серед озимих зернових за врожайністю є тритикале, за ним ідуть пшениця м'яка та жито, потім ячмінь, а замикає ряд тверда пшениця. Серед ярих зернових культур лідирує за врожайністю ячмінь, трохи поступається тритикале, пшениця тверда й м'яка перебувають на одному рівні, а останній за цим показником — овес. Генетичні елементи врожайності зернових культур можна регулювати умовами вирощування, але основна роль у питанні підвищення врожайності належить селекційному процесу. У зернових колосових культур показник потенційної врожайності перебуває на досить високому рівні й визначається, насамперед, продуктивністю колоса та густотою продуктивного стеблостою на одиницю площі. Потенційна продуктивність колоса, своєю чергою, залежить від кількості колосків і квіток. Максимальну потенційну продуктивність (8,23–24,3 т/га) сортів пшениці озимої незалежно від фази росту й розвитку спостерігали за норми внесення добрив $N_{135}P_{75}K_{75}$, а найменшу (4,25–12,0 т/га) — на контрольному варіанті без добрив. Різниця врожайності сортів степового екотипу коливалася у межах 32,84–36,16%. Сорти озимого тритикале степового екотипу забезпечували більшу потенційну врожайність (у середньому на 18–24%), ніж сорти лісостепового екотипу. Сорти тритикале озимого максимальну потенційну врожайність (10,56–41,94 т/га) забезпечували за технології з унесенням $N_{135}P_{75}K_{75}$. Зроблено висновок, що за створення найкращих умов сортової агро-техніки, системи удобрення та захисту посівів від бур'янів і шкідливих організмів можна одержувати максимальну продуктивність зернових культур.

УДК 633.111:631.52:581.144.2

2015.1.149. ПЕРВИЧНАЯ КОРНЕВАЯ СИСТЕМА ЯРОВОЙ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ / Новохатин В.В. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2015. — № 1. — С. 35–39. — Библиогр.: 12 назв.

Пшениця яра м'яка, первинна коренева система, елементи продуктивності, врожайність, умови вирощування.

Наведено результати вивчення впливу умов вирощування (посуhosteпова зона, Степовий і Північний Лісостеп) на формування первинної кореневої системи у сортів пшениці ярої

м'якої різних груп стиглості (ранньостиглі — Казахстанская 4, Казахстанская ранньостигла; середньостиглі — Саратовская 29, Целинная 26, Казахстанская 10; середньостиглі — Омская 9, Целинная 21). Установлено, що коренева система є одним із основних факторів адаптивності й посухостійкості сортів пшениці ярї. У посушливих умовах Степу первинна коренева система сортів ярї м'якої пшениці по-різному впливає на прояв елементів продуктивності колоса, морфологію стебла і врожайність сорту. Так, довжина колосового стрижня менше реагує на стресові фактори, проте він більше у груп ранньо- і середньостиглих сортів порівняно з пізньостиглими. Довжина колосового міжвузля сильніше реагує на негативні умови вирощування: вона менша у пізньостиглих сортів (19,6–20,3 см) і більша у середньо-ранньостиглих (21,0–25,3 см). Висота рослин є комплексним показником морфологічних ознак. На контрольному варіанті вона становила від 66,3 до 76,3 см, а найвищою була у сортів групи ранньо- і середньостиглих сортів. Сполученість елементів первинної кореневої системи з елементами продуктивності колоса й врожайності у різних сортів проявляється по-різному. Так, у степових умовах у ранньостиглих сортів добре виражена позитивна кореляція між числом зародкових коренів і продуктивністю головного колоса ($r = 0,55$). Протилежний зв'язок продуктивності колоса з числом зародкових коренів у пізньостиглих сортів ($r = -0,58; -0,17$). Зроблено висновок, що первинна коренева система сортів ярї пшениці спричиняє неоднозначний вплив на урожайність, елементи продуктивності колоса і морфологію стебла.

УДК 633.111"324":631.524.85.01

2015.1.150. НА ПУТИ К ПОЗНААННЮ ПРИРОДИ ЗИМОСТОЙКОСТІ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ / Меденець В.Д. // Роль часу відновлення весняної вегетації в житті зимуючих рослин: тези міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю ювілею докт. с.-г. наук Мединця В.Д., 14 січня 2014 р. / Полтавська держ. аграр. академія. — Полтава: ФОП Корзун Д.Ю., 2014. — С. 131–141. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 543291.

Пшениця озима, зимостійкість пшениці озимої, час відновлення весняної вегетації, яровизаційна потреба.

Відмічено, що проблема перезимівлі озимих зернових культур є однією з ключових у рослинництві протягом багатьох століть. Наукові дослідження з її вивчення розпочалися у Європі в XIX ст., у Росії — в 1913 р. Проте десятки тисяч наукових робіт з вивчення зимостійкості озимих зернових не дають відповіді на причини їх загибелі і проблема зимостійкості до цього часу залишається не вивченою. На підставі аналізу причин загибелі озимих у XX ст. (кожний 5–6-й рік) установлено, що загибель частіше відбувалась у роки з пізнім часом відновлення весняної вегетації рослин. Саму катастрофічну загибель озимих посівів (80–90%) було відмічено у 1928 і 2003 рр., коли відновлення весняної вегетації рослин пшениці почалося у третій декаді квітня, або на 19–28 днів пізніше оптимальному. Перехід рослин від зимового спокою до активної життєдіяльності проходив за високої (+10°C і вище), стрімко зростаючої температури на довгому сонячному дні з промінням високої енергії. Такі умови були стресовими не тільки для пошкоджених, а й здорових рослин. Отримані висновки дали змогу автору змінити поняття зимостійкості озимих. У це поняття повинна входити властивість генотипу набувати закалки рослин при входженні у зимовий спокій, мати підвищену яровизаційну потребу, що дасть змогу їм краще адаптуватися до стресових умов за пізнього часу відновлення весняної вегетації рослин.

УДК 633.111"324":631.526.32:632.112

2015.1.151. ПО-РІЗНОМУ ВПЛИВАЄ ПОСУХА НА РІСТ, РОЗВИТОК І ПРОДУКТИВНІСТЬ НОВИХ СОРТІВ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ / Радченко Л., Радченко А. // Зерно і хліб. — 2014. — № 1. — С. 60–62. — Бібліогр.: 5 назв.

Пшениця озима, сорти, посуха, розвиток рослин, продуктивність.

Наведено результати вивчення впливу посухи 2011/12 вегетаційного року на ріст, розвиток і продуктивність нових сортів пшениці озимої в умовах Криму (табл.). Встановлено, що на території степового Криму впродовж липня–жовтня 2011 р. випало 36,3 мм опадів при середньобагаторічній нормі 116 мм, тобто в 3,2 раза менше. Відсутність вологи у ґрунті

викликала різницю за часом появи сходів у сортів. Так, сорти Оксана й Безмежна зійшли раніше (12 грудня), Благодарка, Ужинок та Зорепад — 19–20 грудня. Загибель від зимівлі була невеликою — в межах 1–5%, що свідчить про досить високий рівень зимостійкості нових сортів. Нестача вологи навесні стримувала процеси кущіння та появи вторинної кореневої системи. У травні стан посівів різко погіршився, що проявилось у припиненні росту й загибелі частини рослин. Колосіння, цвітіння та запилення пшениці відбувалось одночасно. На всіх сортах спостерігався невихід колоса з пазухи листа. Найбільше — на сортах Небокрай і Зорепад — 20%. Від посухи значно більше було загибелі рослин, ніж від перезимівлі. На сорти Місія вона сягала 31,5%, Благодарка — 39,7, найменше — 9,8% у сорту Жайвір, 10% — Небокрай. Перед збиранням врожаю загальна кущистість сортів пшениці озимої була на рівні 2,5–3,0, тоді як продуктивна — лише 0,5–0,6. Спостерігалась зворотна кореляція між загальною та продуктивною кущистістю — чим вище загальна, тим нижче продуктивна. Довжина колоса у всіх сортах була в межах 6–7 см. Сорт Зорепад мав найбільшу кількість зерен у колосі — 30 шт. та їх масу — 0,9 г, найменшу, відповідно 20–24 і 0,5–0,7 г, мали сорти Безмежна, Бунчук і Оксана. Елементи структури врожаю позначилися на врожайності. Сорт Зорепад сформував врожайність зерна 2,0 т/га, що на 0,5 т/га більше за контроль — Альбатроса Одеського (1,5 т/га). Найменша врожайність — 1,3 т/га була у сорту Одеська 267.

УДК 633.15:631.531.02

2015.1.152. НОВИЙ МЕТОД ВИЗНАЧЕННЯ СХОЖОСТІ НАСІННЯ КУКУРУДЗИ / Кирпа М.Я., Стюрко М.О. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 2. — С. 24–26. — Бібліогр.: 11 назв.

Насіння кукурудзи, схожість, методи визначення.

Відмічено, що схожість насіння є основним показником, який характеризує посівні та врожайні властивості. Схожість визначається стандартними методами ДСТУ 4131 за постійної температури 25°C, чи перемінної 20–30°C протягом 7 діб на вологому піску або фільтровальному папері. Методи є доволі простими, але результати часто не збігаються з польовою схожістю. В Інституті сільського господарства степової зони НААН розробили новий метод визначення схожості насіння кукурудзи (патент на корисну модель № 86727), який полягає в модифікації холодного пророщування і має 3 стадії: 1-ша — за t 8–10°C протягом 3–5 діб; 2-га — за t 25°C — 2 доби; 3-тя — за t 18–20°C — 5 діб. Тривалість пророщування насіння за новим методом — 10–12 діб, результати визначення лабораторної схожості близькі до польової. Пророщувати насіння можна в шарі ґрунту, в піску або фільтровальному папері. В останньому випадку слід використовувати поправочний коефіцієнт (схожість знижувати на 2–3%).

УДК 633/635:631.16:658.155"2014"

2015.1.153. РЕНТАБЕЛЬНІ КУЛЬТУРИ 2014 / Маслак О. // Пропозиція. — 2014. — № 3. — С. 52–57.

Культури рентабельні, кукурудза, соя, соняшник, ринок продукції, прибуток культури.

Показано, що с.-г. культури, яким надають переваги аграрії, зорієнтовані на експорт. Обсяги їх виробництва, споживання та запасів залежать від світових цін та попиту. Основою виробництва рентабельних культур є отримання вищих прибутків за менших витрат. За інформацією Департаменту землеробства Мінагрополітики України до таких культур відносяться: кукурудза, соя і соняшник. Кукурудза є лідером світового виробництва у зерновій групі культур. У 2013/14 р. світове виробництво становитиме 967 млн т, що перевищить показник минулорічного сезону на 12%. В Україні посіви кукурудзи на зерно урожаю 2014 р. мають становити 5,2 млн га, що більше порівняно з минулим роком на 5%. За врожайністю на рівні минулого року виробництво цього зерна становитиме 32 млн т, тобто кукурудза буде займати лідируючу позицію за обсягом виробництва зерна. Соя займає 57% у структурі світового виробництва олійного насіння. У 2013/14 р. виробництво сої становитиме 288 млн т, що більше/менше порівняно з минулим сезоном на 7%. В Україні посіви площі порівняно з минулим роком збільшаться на 10% і становитимуть 1,51 млн га, а виробництво зерна перевищить 3 млн т.

Соняшник є основною олійною культурою України та належить до трійки найвирощуваніших олійних культур у світі. Світове виробництво соняшнику в 2013/14 р. збільшиться до 43,3 млн т, тобто перевищить показник попереднього сезону на 19%. В Україні посіви соняшнику зменшаться на 11% і становитимуть

4,3 млн га проти 4,8 в минулому році. Враховуючи обсяги посівів соняшнику і врожайність на рівні 20 ц/га, його виробництво становитиме 8,6 млн т. Зроблено висновок, що ситуація на світовому та внутрішньому ринках сприятлива для вирощування і реалізації продукції кукурудзи, сої та соняшнику.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.1:631.5:631.559

2015.1.154. УРОЖАЙНІСТЬ ОЗИМИХ ТА ЯРИХ ЗЕРНОВИХ КОЛОСОВИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ СТЕПУ / Солодушко М.М. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2013. — Вип. 14. — С. 122–127. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544840.

Озимі та ярі зернові колосові культури, попередники, строки сівби, кліматичні зміни, врожайність.

Представлено результати досліджень за 2007–2010 рр. по визначенню продуктивності озимих (пшениця, жито, тритикале, ячмінь) та ярих (пшениця, тритикале та ячмінь) зернових колосових культур залежно від попередників (чорний пар, горох та соняшник) на фоні різних строків сівби (5–10.09; 20–25.09 та 30.09–5.10) в умовах Північного Степу за різних погодних умов року. Погодні умови за температурним режимом і кількістю опадів були достатньо різноманітними, що дало змогу одержати інформацію щодо реакції культур на дію абіотичних факторів. Найбільш сприятливим для вирощування зернових виявився 2008 р., що забезпечило одержання максимальних показників урожайності. Найменш сприятливі погодні умови склалися у 2007 р., що позначилось на продуктивності культур. Реакція як озимих, так і ярих культур на попередники та строки сівби була далеко неоднозначна і залежала від погодних умов та біологічних особливостей культури. Найбільш врожайною серед озимих зернових культур була пшениця озима, яка по чорному пару за сівби 20–25 вересня сформувала найвищий урожай — 6,12 т/га. Проте найвищу врожайність після гороху (5,26 т/га) та соняшнику (3,78 т/га) пшениця озима сформувала за сівби 30 вересня — 5 жовтня. Найменш врожайним серед озимих був ячмінь. Проте більшу врожайність одержано за сівби в пізні строки: 3,74 т/га по чорному пару, 3,76 по гороху і 2,87 т/га по соняшнику. Озиме жито за продуктивністю поступалося пшениці, але переважало тритикале та ячмінь озимі. Більш врожайним жито було за сівби у ранні строки. Середній рівень врожайності ярих зернових культур (1,20–2,64 т/га) був набагато нижчим, ніж у озимих (2,64–5,54 т/га). Проте більшу врожайність одержано при вирощуванні ярих по чорному пару та гороху, більш низьку — після соняшнику. Різниця в урожаї по цих попередниках становила: 0,34; 0,26 та 0,21 т/га відповідно. Зроблено висновок, що в умовах Степу озимі культури є більш врожайними, ніж ярі зернові колосові. Серед них пшениця озима за врожайністю переважає інші зернові культури.

УДК 633.111:581.522.4:631.526.3

2015.1.155. ОЦІНКА СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ НА ПОСУХОСТІЙКІСТЬ У СХІДНІЙ ЧАСТИНІ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Чугаєв С.В., Черняєва І.М., Лучна І.С., Петренко В.П. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2013. — Вип. 14. — С. 153–161. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 544840.

Пшениця озима, сорти, посухостійкість.

Наведено результати вивчення рівня посухостійкості рослин пшениці озимої в польових та контрольованих лабораторних умовах. Вивчали 28 сортів пшениці озимої, що різнились за географічним походженням та етапами розвитку. Визначено сорти пшениці з підвищеною здатністю до проростання насіння в умовах посухи завдяки високому осматичному тиску, що сприяє доступу ґрунтової води на ранніх етапах розвитку — Подолянка, Славна, Розкішна, Донецька 48, Миронівська 61 та ін. Швидким стартом у роз-

витку первинної кореневої системи відзначаються сорти Подолянка, Донецька 48, Обрій та Запашна. Швидке відростання корінців за довжиною і кількістю створює можливість більш швидкого їх проникнення у глибинні вологі шари ґрунту. Сорти Влучна, Володарка та Подолянка виявили витривалість до нестачі вологи після проростання. В умовах посушки за посухостійкістю рослин виявлено 14 сортів (бал 9), а саме: Досконала, Розкішна, Райська, Донецька 48 та ін. У сортів Досконала, Райська, Володарка, Смуглянка та ін. прапорцевий лист був зеленим до фази молочної стиглості зерна, що свідчить про більшу тривалість фотосинтезу. За показником продуктивності сорти розділено на 2 групи, зокрема з низьким рівнем реакції на посуху і високим. Сорти 1-ї групи — Розкішна, Астет, Райська, Антонівка та ін. мали незначне зниження врожайності — 1,2–1,7 г/рослину. Сорти другої групи мали зниження продуктивності однієї рослини від 2,6 г (сорт Донецька 48) до 6,1 г (сорт Єсаул).

УДК 633.111:631.5:631.526.3

2015.1.156. ОЦІНКА СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗА РІВНЕМ ЇХ СПРИЯТЛИВОСТІ ДО УМОВ ВИРОЩУВАННЯ / Ермантраут Е.Р., Попов С.І. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2014. — Вип. 16. — С. 60–65. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544850.

Пшениця озима, сорти пшениці, ступінь пластичності (пшениця), коефіцієнт агрономічної стабільності, врожайність пшениці.

Наведено комплексну екологічну оцінку сортів (Єдність, Розкішна, Гордовита, Дорідна та Подолянка) за рівнем їх сприятливості до умов вирощування на підставі екологічного сортопробування в різних регіонах (табл.). Оцінку сприятливості сортів проводили за показниками: середня врожайність, стандартне відхилення від середньої арифметичної, значення і розмах коливання врожайності та коефіцієнт агрономічної стабільності. За результатами екологічного сортопробування протягом 2008–2009 рр. більш висока середня врожайність була у сорту Єдність — 6,83 т/га, Гордовита — 6,77 т/га, найменша — 6,63 т/га у сорту Подолянка. Кращими регіонами для вирощування нових сортів пшениці були Вінницький (7,66–8,19 т/га), Первомайський (6,96–7,91 т/га), гіршими — Львівський (4,50–5,04 т/га). За розмахом варіації сорти розподілилися в такій послідовності: Гордовита — 2,61 т/га, Дорідна — 2,93... Розкішна — 4,32 т/га. За коефіцієнтом агрономічної стабільності найбільш цінними були сорти: Гордовита — 82,6%, Єдність — 80,7, Подолянка — 80,3, Дорідна — 79,8 і Розкішна — 72,7%. За сумою рангів генотипового ефекту за всіма ознаками кращими були сорти: Розкішна — 36, Єдність і Гордовита — по 30, Дорідна і Подолянка — по 28 балів. Зроблено висновок, що за результатами екологічного сортопробування, показниками стабільності та господарської цінності сорти розподілилися у такій послідовності: Гордовита, Єдність, Подолянка, Дорідна та Розкішна.

УДК 633.111:631.531.1:631.562

2015.1.157. ВПЛИВ ФРАКЦІЙНОГО СКЛАДУ НАСІННЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ НА ЇЇ ВРОЖАЙНІ ВЛАСТИВОСТІ / Шаповал А.В., Цюк Ю.В., Лутак І.А., Катеринчук І.М. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2014. — Вип. 1/2. — С. 136–140. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544555.

Пшениця озима, сорт, фракційний склад насіння, врожайні властивості.

Викладено результати досліджень впливу фракційного складу насіння пшениці — 1,7–2,0 мм; 2,0–2,2; 2,2–2,4; 2,4–2,6 мм та більше (контроль) двох сортів (Подільська, Столична) на врожайні властивості та економічну ефективність вирощування. Встановлено, що за показниками лабораторної схожості між насінням різних фракцій чіткої різниці не було. Показник польової схожості найнижчим був у варіанті найменшої за розмірами фракції насіння — 71–73% проти 86–92% на контролі. В інших фракціях польова схожість була у межах помилки — 86–89%. У середньому за роки досліджень (2007–2010) показники врожайності зерна були найнижчими на варіанті найменшої фракції — 4,08–4,70 т/га, на контролі — 5,53–5,86 т/га. Це пов'язано, перш за все, з найменшим рівнем польової схожості. Збільшення розміру фракції насіннєвого матеріалу сприяло підвищенню показника чистого прибутку. Найнижчий прибуток був за висіву насіння найменшої фракції (1,7–2,0 мм). У сорту Подільська він становив 1410 грн/га для товарного зерна, у сорту Столична — 1224 грн/га. Найвищі показники врожайності зерна та насіння сортів пшениці Подільська та Столична досягнуто за використання для сівби насіння фракції $\geq 2,2$ мм (контроль). За цих умов урожайність товарного зерна сягала 5,53–5,86 т/га, насіння — 5,05–5,43 т/га, чистий прибуток від реалізації насіння становив 4040–4344 грн/га.

УДК 633.112:631.165:631.526.3:631.816

2015.1.158. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ ЯРОЇ / Антол Т.В. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ДСГДС Ін-ту сіл. госп-ва Степової зони НААН. — Кіровоград, 2013. — Вип. 10: Агропромислове виробництво України — стан та перспективи розвитку: матеріали IX Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 28–29 берез. 2013 р. — С. 18–21. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 544628.

Пшениця тверда яра, добрива мінеральні, економічна ефективність вирощування сортів.

Наведено результати аналізу економічної ефективності (вартість продукції, виробничі затрати, прибуток з 1 га та рівень рентабельності) вирощування двох сортів пшениці твердої ярої (Ізольда, Букурія) за внесення різних норм мінеральних добрив (контроль без добрив, $N_{30}P_{30}K_{30}$, $N_{30}P_{30}K_{30} + N_{30(IV)}$, $N_{60}P_{60}K_{60}$, $N_{60}P_{60}K_{60} + N_{30(IV)}$) в умовах Північного Степу України по попереднику ріпак ярий. Найвищий середній рівень прибутку — 4943 і 5226 грн/га було одержано за вирощування пшениці твердої ярої сорту Ізольда на фоні добрив у дозі $N_{60}P_{60}K_{60}$ і $N_{60}P_{60}K_{60} + N_{30(IV)}$. Одержане зерно за якістю відповідало 1-му класу вартістю 1216 грн/т. Дещо нижчий прибуток було одержано на варіанті $N_{30}P_{30}K_{30} + N_{30(IV)}$ — 3649 грн/т, на контрольному варіанті — 2011 грн/т за якістю зерна 5-го класу і відповідно ціною 920 грн/т. Аналогічна закономірність, але значно нижча спостерігалась і при вирощуванні сорту Букурія. Собівартість 1 ц насіння найвищою була у сорту Ізольда на варіанті $N_{60}P_{60}K_{60} + N_{30(IV)}$ і становила 80,91 грн/ц, тоді як на контрольному варіанті — 69,32 грн/ц. Без застосування системи удобрення на контрольному варіанті сорту Ізольда сума затрат становила 1259 грн/га, рівень рентабельності — 160%. При внесенні добрив у дозі $N_{60}P_{60}K_{60}$ показники рентабельності сорту Ізольда були дещо вищими і становили 142% при виробничих затратах 3690 грн/га. Зроблено висновок, що виробництво зерна пшениці твердої ярої є економічно ефективним.

УДК 633.112:631.526.3:631.816.1:631.559

2015.1.159. ТВЕРДАЯ ПШЕНИЦА: НЕДООЦЕНЕННЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ НАУКИ / Литвиненко Н., Паламарчук А. // Зерно. — 2014. — № 11. — С. 90–94.

Пшениця тверда озима, площі посіву, врожайність пшениці, сорти пшениці, якість зерна пшениці.

Наведено біологічні особливості пшениці твердої, стан виробництва її зерна у світі і, зокрема, в Україні. Пшениця тверда є однією з культур, що дають змогу значно підвищити економічну ефективність зернового виробництва. Зерно твердої пшениці є сировиною для виробництва макарон. У 2013 р. посівні площі пшениці твердої сягали понад 17 млн га, зокрема в країнах Середземномор'я — 42%, Північної Америки —

22 і інших частинах світу — 32%. В Україні — близько 100 тис. га. Ціна зерна однієї тонни твердої пшениці у 2013 р. становила 3,5–4,0 тис. проти 2–2,2 тис. грн м'якої. В Україні академіком Ф.Г. Кириченком у 1960 р. були створені перші сорти (Мічурінка і Новомічурінка) пшениці твердої озимої. Від того часу відбулося п'ять сортозмін, які збільшили врожайність перших сортів від 28,3 ц/га до 70 ц/га. На сьогодні у Державному реєстрі сортів рослин налічується 16 сортів пшениці твердої озимої з потенційною врожайністю 70–80 ц/га. Але для її досягнення потрібно мати добрі попередники (чорний і зайнятий пари, горох), вносити під основний обробіток ґрунту не менше $N_{150-180}P_{40}K_{40}$, підживлювати і захищати рослини від бур'янів і хвороб. Проте у ринкових умовах в Україні впровадження сортів твердої озимої пшениці майже припинилося з причин її меншої врожайності порівняно з м'якою. Балом зерна, як і раніше, править все той же горезвісний вал, а не якість продукції. У країнах Західної Європи виготовлення макаронів із зерна м'якої пшениці заборонено, а за виявлення таких порушень виробник позбавляється ліцензії на їх виробництво. Проте це "там", а ми тільки йдемо до Європи і коли придемо — велике питання.

УДК 633.13:581.45:631.816:631.559

2015.1.160. ФОРМУВАННЯ ЛИСТОСТЕБЛОВОЇ МАСИ ВІВСА ПОСІВНОГО СОРТУ ЖИТОМИРСЬКИЙ В УМОВАХ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Панчишин В.З., Мойсієнко В.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 6(83). — С. 35–40. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 544852.

Овес, добрива мінеральні, поверхня листкова, строки збирання, зелена маса, врожайність, перетравний протеїн.

Наведено результати досліджень щодо впливу мінеральних добрив та строків збирання на врожайність зеленої маси вівса посівного в умовах Житомирського Полісся. Вивчали різні норми мінеральних добрив та строки збирання зеленої маси сорту вівса посівного Житомирський (табл.). Урожайність зеленої маси коливалась у межах 8,6–30,7 т/га і залежала від строку збирання, мінеральних добрив й площі листової поверхні. Найбільшу врожайність зеленої маси одержано на варіанті з внесенням $N_{60}P_{60}K_{60} + РДК$. Приріст врожайності на цьому варіанті удобрення становив у фазі виходу рослин у трубку 9,9 т/га, а у фазі колосіння — 20 т/га порівняно з контролем (без внесення добрив). Унесення $P_{60}K_{60}$ підвищило урожайність на 1,0–1,1 т/га. Додавання азоту у дозі N_{60} підвищило урожайність зеленої маси на 3,3–8,4 т/га, а РКД разом з мінеральними добривами збільшило вихід урожаю на 14,1–17,8% порівняно з $N_{60}P_{60}K_{60}$. Найбільшу площу листової поверхні овес посівний мав у фазі колосіння з внесенням $N_{60}P_{60}K_{60} + РДК$ — 44,5 тис. м²/га, або на 4,1–4,7 тис. м² більше порівняно з контролем. На цьому ж варіанті одержано найбільший вихід перетравного протеїну — 0,48 т/га.

УДК 633.15:58.036:631.816

2015.1.161. ПОГОДНІ РЕВЕРАНСИ Й КУКУРУДЗА / Семениця І., Семениця О. // The ukrainian farmer. — 2015. — № 2. — С. 22–24.

Кукурудза, добрива мінеральні, строки сівби кукурудзи, групи стиглості кукурудзи, продуктивність кукурудзи.

Наведено результати вивчення впливу мінеральних добрив (контроль без добрив, $N_{60}P_{30}K_{30}$ і $N_{90}P_{45}K_{45}$), строків сівби ($t = 8-10^{\circ}\text{C}$; $12-14^{\circ}\text{C}$ і $16-18^{\circ}\text{C}$), різних груп стиглості гібридів кукурудзи на врожайність і економічну ефективність вирощування кукурудзи в умовах Північного Степу України. Серед досліджуваних агрозаходів найбільшу частку впливу на врожайність мали гібриди (42%), а терміни сівби та добрива — відповідно 17 та 4%. Рівень продуктивності гібридів за сівби при $t = 8-10^{\circ}\text{C}$ був вищим за середньому на 0,68 т/га, або 11,9% порівняно із сівбою за $t = 12-14^{\circ}\text{C}$: у ранньостиглих і середньоранніх гібридах — на фоні без добрив (5,79–6,92 т/га), а в середньостиглих і середньопізніх — на фоні $N_{60}P_{30}K_{30}$ (6,98–7,74 т/га). Збільшення норми добрив в умовах посухи призводило до недобору урожаю у середньому на 0,41 т/га, або на 6,5%. Тобто в разі запізнення з терміном сівби слід висівати більш ранньостиглі гібриди. Показники економічної ефективності збільшувались від ранніх до більш пізньостиглих гібридів і були вищими за ранньої

сівби на фоні без добрив. Вищий умовно чистий прибуток, рентабельність і найнижчу собівартість зерна забезпечив середньопізній гібрид Штандарт за сівби при t 8–10°C на фоні без добрив відповідно 10609 грн/га, 239% і 590 грн/т. Застосування добрив і системи захисту рослин знижувало економічні показники на прибуток (3392 грн/га), рентабельність до 119%, собівартість — на 88,2 грн/т.

УДК 633.15:631.526.3:631.816:631.589.5

2015.1.162. ОЦІНКА ГЕНОТИПІВ КУКУРУДЗИ НА СТІЙКІСТЬ ДО ЗАГУЩЕННЯ ПОСІВІВ / Філіпов Г.Л., Черчель В.Ю., Максимова Л.О. // *Агроном*. — 2015. — № 1. — С. 112–115.

Кукурудза, густина стояння рослин, біопрепарати, продуктивність кукурудзи.

Наведено результати вивчення загушення посівів на врожайність і морфотипи рослин кукурудзи різної стиглості. Дослідження проводили за трьома варіантами: контроль — зразок, який висівався безпосередньо в ґрунт; стрес-толерант — висівався у пластикові циліндри без дна; стрес-толерант-бактерії — висівався у пластикові циліндри та оброблений біопрепаратами Діазофіт, Фосфоентерин і Біополіцид. За результатами спостережень виявлено різну конкурентну здатність зразків у загущеному посіві. У 1-му варіанті зменшення продуктивності становило від 36,6 до 49,5%, у 2-му — від 24,4 до 62%, у 3-му — від 8,0 до 16,5%. Зменшення показників 3-го варіанта пояснюється впливом бактеріальних препаратів на формування кореневої системи — більш спрямованої вертикально. Зроблено висновок, що використання циліндрів у якості провокаційних фонів з обмеженою площею живлення, а також із інокуляцією насіння ґрунтовими корисними бактеріями дає змогу покращити і відібрати генотипи рослин з комплексною стійкістю до загушення посіву й невідчужливою до рівня ґрунтового живлення.

УДК 633.15:631.527:631.816.1

2015.1.163. КАК ВЫРАЩИВАЮТ КУКУРУЗУ В АГРОХОЛДИНГЕ / Гойсалюк Я. // *Зерно*. — 2015. — № 2. — С. 92–94.

Кукурудза, насіннєві компанії, гібриди кукурудзи, агротехніка вирощування кукурудзи, врожайність кукурудзи.

Наведено результати вивчення впливу строків сівби і гібридів кукурудзи на врожайність у демонстраційних дослідках в умовах Львівської обл. Досліди проводили по попереднику соняшник, обробленому восени глибоким розпушуванням (30–35 см), весною — дискуванням на глибину 10–15 см та передпосівною культивуванням на глибину 4–5 см, з внесеннями мінеральних добрив (300 кг/га $N_8P_{20}K_{30}$) та гербіциду Столар. За 1-го строку сівби (8–10 травня) вивчали 135 гібридів 14 насіннєвих компаній, за 2-го (23–24 травня) — 115 гібридів. Збирання врожаю першого строку сівби провели 19–20 жовтня, другого — 31 жовтня. Середня врожайність за всіма гібридами 1-го строку сівби становила 10,21 т/га при середній вологості зерна 26,5%. Найвища вологовіддача зерна була у гібридів ДКС 2790 (20,9%), ДКС 3203 (21,5%) компанії "Монсанто", Аксентус (21,0%) компанії "РАЖТ". У кожній компанії були гібриди з урожайністю вище 10–12 т/га. Середня врожайність гібридів кукурудзи 2-го строку сівби становила 9,65 т/га за вологості 37,5%. Втрати врожайності і вологовіддачі зерном (11%) відбулися за рахунок скорочення вегетаційного періоду і періоду засвоєння добрив. Зроблено висновок, що з метою одержання високої врожайності гібридів для виробництва потрібно добирати кращі сорти насіннєвих компаній, сіяти у більш ранні строки (третьа декада квітня — перша декада травня). Інакше втрати врожайності можуть сягати 10% і більше, а сушіння — більш дорожче порівняно з сівбою у ранні строки.

УДК 633.16:631.527:631.559

2015.1.164. ОЦІНКА АДАПТИВНОЇ ЗДАТНОСТІ ТА СТАБІЛЬНОСТІ СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗА ПРОДУКТИВНІСТЮ / Солонечний П.М. // *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. — 2014. — № 4. — С. 48–53. — Бібліогр.: 10 назв.

Ячмінь ярий, сорт, адаптивність, екологічне випробування, продуктивність.

Наведено результати екологічного випробування (ДС луб'яних культур УСГПС НААН, Донецька ДС НААН та ІР ім. В.Я. Юр'єва) 17 сортів ячменю ярого селекції Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва та його впливу на формування продуктивності сортів. За результатами дисперсійного аналізу встановлено, що найбільший вплив на формування маси зерна з рослин мали умови вирощування — 50%, значно меншим був внесок генотипу сортів — 20% та взаємодії цих двох факторів — 29,3%. На формування продуктивної кущистості найбільший вплив мали умови вирощування (50,9%), на масу 1000 зерен — генотипи сортів (47,7%), на кількість зерен з колосу — взаємодія цих двох факторів (40,2%). Максимальну продуктивність генотипу сортів відмічено у вологих умовах дослідної станції луб'яних культур УСГПС НААН, середню — в умовах Донецької ДС НААН, мінімальну — в умовах Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН. Показник "відносна стабільність сорту" варіював від 13,7 до 46,5%. Поєднанням продуктивності й стабільності урожаю (селекційна цінність генотипу) характеризувалися сорти Косар та Вектор — відповідно 1,44 та 1,52. Проте найвищу селекційну цінність мав генотип сорту Козван — 1,77, який є найбільш придатним для усіх умов вирощування.

УДК 633.16:631.527:632.4

2015.1.165. КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА АДАПТИВНОСТІ СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗА УРОЖАЙНІСТЮ ТА СТІЙКІСТЮ ДО ХВОРОБ / Солонечний П.М., Козаченко М.Р., Васцько Н.І., Наумов О.Г., Бабушкіна Т.В. // *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб.* — Л.: Оброшине, 2014. — Вип. 56, ч. 1. — С. 169–176. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 544654.

Ячмінь ярий, сорт, адаптивність ячменю, збудники хвороб, урожайність ячменю.

Наведено результати комплексної оцінки адаптивності потенціалу врожайності та стійкості до збудників хвороб 26 сортів ячменю ярого в умовах східної частини Лісостепу України за 2010–2012 рр. Адаптивність сортів визначали за показниками урожайності, розмахом її варіювання (R), коефіцієнтом варіації (V), гомеостатичністю (Hom), селекційною цінністю (Sc) та подальшим ранжуванням (Z) цих показників. У середньому за роки вивчення найбільш врожайними були сорти: Вітрат (4,67 т/га), Взірець (4,56), Інклюзив (4,52) та Модерн (4,52 т/га). Ці ж сорти мали найменшу варіабельність (V): 13,8%; 12,9; 10,8; 12,1% відповідно. Показник селекційної цінності (Sc) дав змогу виділити сорти, які поєднували високу або середню врожайність та її стабільну реалізацію в умовах вирощування, а саме: Взірець ($Sc = 3,82-1$), Щедрий (3,82–2), Інклюзив (3,73–3), Командор (3,59–4) та Доказ (3,57–5). З найменшою сумою рангів показників виявились сорти вітчизняної селекції: Щедрий ($Z = 16$), Інклюзив (24), Командор (24); Доказ (30) та Взірець ($Z = 31$). Вони більш адаптовані до умов Східного Лісостепу України. На основі індексів стійкості (I_j) та стабільності (b) до окремих хвороб (кам'яна сажка, сітчатий гельмінтоспориоз, стеблова іржа та борошниста роса) виділено сорти: *Ksanadu* ($I_j = 1,14$; $b = 0,67$), *Jersey* ($I_j = 1,11$; $b = 0,39$), *Дивогляд* ($I_j = 1,091$; $b = 0,85$), *Аграрій* ($I_j = 1,09$; $b = 0,85$) та Взірець ($I_j = 1,17$; $b = 0,93$). Проте за поєднання високих рівнів адаптивного потенціалу врожайності з генетичним захистом від хвороб виділено тільки два сорти: Взірець ($Z = 31$; $I_j = 1,17$; $b = 0,93$) та Доказ ($Z = 30$; $I_j = 1,12$; $b = 1,15$).

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК [633.15+633.25+633.31/.37]:631.816.1:631.559

2015.1.166. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ КОРМОВИХ КУЛЬТУР ПІЗНІХ СТРОКІВ СІВБИ ТА ЇХ СУМІШОК ІЗ СОЄЮ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБІВ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ТА УДОБРЕННЯ / Молдован Ж. // Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 15–16 трав. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — Ч. 1. — С. 125–127. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 544514.

Культури кормові, строки сівби, травосуміші, зелена маса, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу способів основного обробітку ґрунту (оранка, поверхневий), доз добрив ($N_{30-60}P_{30-60}K_{30-60}$) та виду кормових культур пізніх строків сівби (кукурудза, трава суданська, сорго цукрове) на їх продуктивність в одновидових та сумісних посівах із соєю. Встановлено, що урожайність зеленої маси одновидових та сумісних посівів кормових культур пізніх строків сівби із соєю коливалась від 26,6 до 83,6 т/га. Заміна оранки поверхневим обробітком ґрунту призводила до зниження врожайності зеленої маси на 1,4–11,8 т/га. Найвищі показники врожайності зеленої маси як в одновидових (33,4–74,5 т/га), так і сумісних посівах із соєю (38,5–83,8 т/га) забезпечили посіви сорго цукрового. Найменшу врожайність зеленої маси сформувала трава суданська — 26,6–44,2 т/га одновидовий посів і 31,9–56,2 т/га — сумісний. Загалом сумісне вирощування цих культур із соєю забезпечило зростання врожайності у 1,2–1,3 рази порівняно з одновидовими посівами. Показники врожайності зеленої маси пропорційно залежали від норми внесення добрив. Найменше зростання врожайності відмічено на посівах суданської трави — 14,9 т/га на оранці і 12,4 т/га за поверхневого обробітку ґрунту. Максимальний приріст врожайності одержано на посівах сорго цукрового: 35,2 т/га за оранки, 29,8 т/га за поверхневого обробітку ґрунту в одновидових посівах і 39,0 та 33,5 т/га відповідно у сумісних посівах із соєю. Зроблено висновок, що найбільший вплив на формування врожайності зеленої маси мав чинник виду кормової культури — 62,9%, на другому місці удобрення — 24,2% і найменший вплив здійснював спосіб обробітку ґрунту — 7,6%.

УДК [633.25+633.31/.37]:631.53.048:631.558

2015.1.167. ВПЛИВ НОРМ ВИСІВУ БОБОВИХ І ЗЛАКОВИХ ТРАВ НА БОТАНІЧНИЙ СКЛАД ТА КОРМОВУ ПРОДУКТИВНІСТЬ / Марцінко Т., Кобиричка Б. // Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 15–16 трав. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — Ч. 1. — С. 119–121. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544514.

Трави бобові і злакові, норми висіву насіння, кормова продуктивність травостоїв.

Наведено результати вивчення впливу норм висіву бобових і злакових трав на ботанічний склад та кормову продуктивність травостоїв при їх залуженні. Норми висіву і підбір трав проводили за схемою: 100% злакова і бобова травосумішка, злаково-бобові травосумішки за співвідношенням 25:75%; 50:50 і 75:25% (табл.). Встановлено, що вміст бобових трав у травосумішці залежав від вихідного їх співвідношення. Так, у сумішці з вихідним насиченням бобових трав 75% їх вміст був 56,5%, а за вихідного насичення 25% кількість зменшилась до 49,3%. У травосумішках за співвідношення бобових та злакових трав 50:50% вміст злаків становив 38,0–40,3%, бобових — 47,0–50,7%, різотрав'я — 11,2–12,6%. За показниками продуктивності кращим виявився варіант за співвідношення 50:50% — врожайність сухої маси становила 6,4 т/га. Найнижчий вихід сухого корму — 2,5 т/га одержано на варіанті з висівом лише злакових трав. Найвищий збір кормових одиниць та перетравного протеїну одержано на варіанті 50:50% — 5,12 та 0,59 т/га відповідно. Зроблено висновок, що найвищим за вмістом бобових трав

(64,8%) був варіант з 100%-м висівом бобових, злакових (75,3%) — за 100%-го висіву. Проте за продуктивністю, кормовою цінністю і оптимальним співвідношенням бобових (47,0–50,7%) і злакових (38,0–40,3%) були варіанти, де вони висівалися за співвідношенням 50:50.

УДК [633.31/.37+633.25]:631.559:636.085.2

2015.1.168. ПОЖИВНІСТЬ СІНОКОСНОГО КОРМУ БОБОВО-ЗЛАКОВОГО АГРОФІТОЦЕНОЗУ ЗАЛЕЖНО ВІД ІНОКУЛЯЦІЇ ТА УДОБРЕННЯ / Глова В., Брошак І., Сенік М. // Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 15–16 трав. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — Ч. 1. — С. 54–56. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 544514.

Бобово-злакові травосуміші, інокуляція насіння, добрива мінеральні, поживність корму.

Наведено результати досліджень щодо впливу інокуляції насіння та удобрення травостою на поживність сінокосного корму бобово-злакової травосуміші, яка складалася із люцерни посівної, костриці очеретяної та стоколосу безостого. Схема досліду включала 8 варіантів (табл.). Установлено, що в середньому за роки досліджень поживність корму залежала від технологічних прийомів вирощування і становила 0,73–0,83 к.од., 112,3–133,4 г/кг перетравного протеїну і 9,5–10,11 МДж/кг обмінної енергії. Найменшими показниками були на варіанті без добрив та інокуляції насіння — 0,73 к.од., 112,3 г/кг перетравного протеїну і 9,50 МДж/кг. За інокуляції Лігногуматом вони збільшилися до 0,76; 118,2 і 9,67 відповідно. Найвищі показники — 0,83 к.од., 133,4 г/кг перетравного протеїну і 10,11 МДж/кг обмінної енергії одержано на варіанті за внесення $N_{60}P_{60}K_{60}$, позакореневого підживлення Лігногуматом. Зроблено висновок, що поєднання біологічного та мінерального азоту гумінового добрива Лігногумата сприяє підвищенню поживності сінокосного корму.

УДК 633.15:633.36/.37:631.53.04:631.559

2015.1.169. СПОСОБИ ПОСЕВА КУКУРУДЗИ І МАЛЬВИ В БІНАРНИХ АГРОФІТОЦЕНОЗАХ / Троць В.Б., Хисматов М.М. // Достижения науки и техники АПК. — 2014. — Т. 8, № 10. — С. 43–44. — Библиогр.: 6 назв.

Кукурудза, мальва мелюка, спосіб сівби, зелена маса, суха речовина, протеїн перетравний.

Наведено результати вивчення впливу способу сівби кукурудзи з мальвою на формування врожаю зеленої маси, сухої речовини та сирого протеїну в умовах Самарської обл. Вивчали одновидові посіви кукурудзи і мальви (контроль); кукурудза + мальва — в одному рядку; кукурудза + мальва — через ряд (1:1); два ряди кукурудза + мальва (2:1). Одновидові посіви у роки досліджень (2010–2012) формували у середньому: кукурудза — 19,4 т/га і мальва — 18,5 т/га з вмістом сирого протеїну відповідно 6,4% і 14,5%. Сівба кукурудзи з мальвою в один ряд спричиняла гостру конкуренцію між рослинами, що призводило до зниження врожайності зеленої маси до 18,7 т/га проти 19,4 т/га в одновидовому посіві кукурудзи, проте сприяло незначному збільшенню сухої речовини до 4,97 т/га проти 4,85 т/га на контролі. Сівба кукурудзи і мальви через ряд (1:1) збільшувала врожайність зеленої маси до 20,5 т/га і сухої речовини — до 5,24 т/га, а сівба через 2 ряди (2:1) — збільшувала відповідно до 21,2 і 5,38 т/га. Розміщення культур через ряд забезпечувало кращу облистяність рослин, що збільшувало вихід кормових одиниць (4,30–4,72 т/га), перетравного протеїну (0,52–0,58 т/га), обмінної енергії (49,70–57,64 ГДж/га) проти 4,00 т/га, 0,30 т/га і 46,07 ГДж/га відповідно на контролі. Найбільший збір кормових одиниць (4,72 т/га), перетравного протеїну (0,58 т/га) і обмінної енергії (57,64 ГДж/га) одержано за сівби кукурудзи і мальви через ряд (1:1), що дає змогу збалансувати зелену масу по перетравному протеїну у межах 123 г/к. од.

УДК 633.2.031:631.543.8:631.816

2015.1.170. ФОРМУВАННЯ БОТАНІЧНОГО СКЛАДУ БОБОВО-ЗЛАКОВОГО ТРАВСТОЮ ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМ ТА СПОСОБІВ СІВБИ КОМПОНЕНТІВ / Машак Я.І., Терлецька М.І., Бугрин Л.М., Сметана С.І. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.: Оброшине, 2014. — Вип. 56, ч. 1. — С. 135–140. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 544654.

Посіви смугові, травостій (бобові і злакові компоненти), ботанічний склад травостою.

Викладено результати дослідження щодо впливу складу травосумішей, ширини смуг висівання їх компонентів на формування лучних фітоценозів в умовах Карпатського регіону. Бобовими компонентами слугували вико яра та козлятник східний, злаковими — пажитниця однорічна, костриця східна, гречиця збірна та пажитниця багаторічна за ширини смуг посіву 20+80 і 30+70%, двоукісного використання і внесення мінеральних добрив ($N_{30}P_{30}K_{30}$). Ботанічний склад травостою під час збирання зеленої маси першого укосу на контрольних варіантах — вико ярої з вівсом та пажитницею однорічною становив: вико ярої — 19,6%, вівса — 61,5, пажитниці однорічної — 15,0 та різнотрав'я — 3,3% за ширини смуг 20+80 і 30+70 см та 25,6; 66,8; 7,0 і 0,6% відповідно. Травостої козлятнику східного зі злаковими травами мали декілька більший відсоток бобового компонента (1,6–3,7%) порівняно з викою ярою. За другого укосу на травосуміші з викою ярою бобовий компонент був майже відсутній (2,7–3,6%), з козлятником східним — збільшувався на 1,0–4,1% і досягав 21,6–24,6% за ширини смуг 20+80 та 26,6–29,7% за ширини 30+70 см. На ботанічний склад травостою частка впливу ширини смуг сягала 31,98%, склад травосумішей — 22,73%, їх взаємодія була значно більшою і досягала 45,29%.

УДК 633.2.033:633.2.031:631.816

2015.1.171. ВПЛИВ УДОБРЕННЯ ТА ЧАСТОТИ ВИКОРИСТАННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ БОБОВО-ЗЛАКОВОГО ТРАВСТОЮ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ / Котяш І.О., Панахид Г.Я., Ярмолюк М.Т. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.: Оброшине, 2014. — Вип. 56, ч. 1. — С. 103–107. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 544654.

Травостій бобово-злаковий, використання травостою, добрива мінеральні, продуктивність травостою, кормові одиниці.

Наведено результати досліджень впливу удобрення та частоти використання на зміну продуктивності бобово-злакового травостою в умовах Карпатського регіону. Вивчали бобово-злаковий травостій: конюшина лучна, люцерна серпоподібна, костриця лучна, тимофіївка лучна та стоколос безостий. Перед сівом як попередник внесли вапняні добрива (3 т/га), стимулятор росту екостим С та органо-мінеральне добриво "Добродій", провели інюкуляцію насіння. Одержані результати виявили, що продуктивність бобово-злакового травостою залежала від кратності використання (2–3 укосів), та застосування окремих біологічних факторів. Так, найнижча продуктивність була на контролі без добрив — 4,14 т/га сухої маси та 3,36 т/га кормових одиниць. Найвищий збір сухої маси (7,89 т/га) та кормових одиниць (6,49 т/га) одержано за дворазового використання травостою за рахунок внесення стимулятора росту та вапна, а при триразовому (8,58 т/га сухої маси і 7,01 т/га кормових одиниць) — за поєднання органо-мінерального добрива "Добродій" та вапна. Злакові трави у травостої займали 40–63% від загального врожаю, бобові — 16–49%, різнотрав'я — 9–24%. На контрольному варіанті без добрив кількість злаків становила 60–68%, бобових — 16–20, різнотрав'я — 24–12%. Ботанічний склад бобово-злакового травостою змінювався як за укосами, так і за удобреними варіантами. Найвищий відсоток бобових трав спостерігався у першому укосі використання (24–49%), за винятком контролю (16%). Найбільший відсоток бобових трав у першому укосі був на варіантах з інюкуляцією насіння (42–34%) та внесенням добрив (49–31%).

УДК 633.2.033:633.2.031:631.816

2015.1.172. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ВИРОДЖЕНИХ ТРАВСТОІВ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ЗАХІДНОГО / Кобиренко Ю.О., Машак Я.І. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. —

Л.: Оброшине, 2014. — Вип. 56, ч. 1. — С. 69–73. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 544654.

Травостої вироджені, трави бобові і злакові, суха маса, травосумішки, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу стимулятора росту вуксал у поєднанні з мінеральними добривами на врожайність бобово-злакових травосумішок на вироджених травостоях Лісостепу західного за прямого всівання бобових і злакових трав у нерозроблену дернину (табл.). Найвищу врожайність сухої маси (14,1 т/га) спостерігали на травостої за підсіву: конюшина лучна + костриця гібридна + лядвенець рогатий + козлятник східний. Найнижчий показник сухої маси (8,7 т/га) забезпечив травостій: конюшина гібридна при удобренні $P_{60}K_{90}$. Використання повного мінерального добрива та стимулятора росту ($N_{60}P_{90}K_{60}$ + вуксал) забезпечило найвищий приріст сухої маси — 3,8 т/га порівняно з варіантом суміші: конюшина лучна + конюшина гібридна + лядвенець рогатий за удобрення $P_{60}K_{90}$. Найбільшу частку бобових трав (60%) одержано на варіанті з всіванням: конюшина лучна + конюшина гібридна + лядвенець рогатий + козлятник східний при удобренні $N_{60}P_{90}K_{60}$ + вуксал. Найменша кількість бобових трав (40%) була на цьому ж варіанті, але без стимулятора росту. Найбільшу кількість пагонів травостою в середньому за два роки (2306 шт./м²) одержано на варіанті: конюшина лучна + конюшина гібридна + лядвенець рогатий + козлятник східний за удобрення $N_{60}P_{90}K_{60}$ + вуксал. Найнижчу щільність (1180 шт./м²) травостою спостерігали на травосумішках без внесення стимулятора росту вуксал. Зроблено висновок, що внесення повного мінерального добрива ($N_{60}P_{90}K_{60}$) та вуксалу забезпечує найбільшу щільність травостою (2306 шт./м²) та його врожайність — 14,1 т/га сухої маси травосуміші у складі: конюшина лучна + конюшина гібридна + лядвенець рогатий + козлятник східний.

УДК 633.2/3:631.559:636.03(470.325)

2015.1.173. ПОЛЕВОЕ КОРМОПРОИЗВОДСТВО В БЕЛГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ / Уваров Г.И., Демидова А.Г. // Кормопроизводство. — 2014. — № 11. — С. 3–6. — Библиогр.: 9 назв.

Культури кормові, структура посівних площ, поголів'я тварин, виробництво кормів.

Наведено результати аналізу стану польового кормовиробництва в умовах Белгородської обл. за останні 25 років. Установлено, що стан кормовиробництва залежав від поголів'я с.-г. тварин. Так, за 23 роки поголів'я великої рогатої худоби зменшилось у 4,0 рази, дійного стада — в 3,4, овець і кіз — 64,8 рази. У цей же час поголів'я свиней збільшилось у 3,2 рази. Скорочення поголів'я тварин призвело до зменшення посівних площ під кормовими культурами в 3,1 рази, зокрема під коренеплодами у 6,5 рази, кукурудзою на корм — у 3,8, однорічними травами — в 5,6, багаторічними травами — в 1,5 рази. У структурі посівних площ переважала кукурудза на силос і зелений корм. Урожайність кормових культур була нестійкою. Забезпеченість кормом однієї умовної голови ВРХ у 2013 р. зафіксована на рівні 2,5 т к. од., що недостатньо для досягнення високої продуктивності тварин. Проте технологічний процес вирощування і заготівлі кормів змінюється в кращу сторону — програма біологічної системи землеробства передбачає розширення площ травосіяння у 2018 р. до 260 тис. га (зростання у 6 разів), що дасть змогу збільшити виробництво м'яса у 16 разів, молока — у 4,2 рази.

УДК 633.2/3:632.931.2:631.559

2015.1.174. ВПЛИВ ПОГОДНИХ УМОВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРМОВИХ КУЛЬТУР НА ОСУШЕНИХ ТОРФОВИХ ҐРУНТАХ / Проневич В.А. // Збалансоване природокористування. — 2014. — № 3. — С. 74–77. — Бібліогр.: 9 назв.

Погодні умови, ґрунти торфові, культури кормові, сіво-зміни, продуктивність, коефіцієнт варіації.

Наведено результати вивчення впливу погодних умов року на формування продуктивності кормових культур на осушених торфових ґрунтах в умовах Полісся упродовж 1986–2006 рр. Вивчали три сівозміни: зернопросапну, трав'яну і кормову зі співвідношенням культур від 100% багаторічних трав і до 100% просапних. Із просапних вирощували кукурудзу, картоплю, кормові буряки; зернових — жито, ячмінь; однорічних трав — вико-вівсяну та горохо-вівсяну сумішку. Травосумішки

багаторічних трав представляли злакові види — костриця лучна, тимофіївка лучна, грястиця збірна та стоколос безостий. З бобових компонентів висівали конюшину рожеву, червону і повзучу. Кліматичні умови Полісся були різними. За результатами 40-річних спостережень, 15–20% років були посушливі, 4–5% років — з перезволоженням ґрунтом. Установлено, що основними кормовими культурами, які забезпечують високу врожайність і якість сировини, навіть за несприятливих умов року, є багаторічні злакові трави, які в середньому формують 78,5–81,8 ц/га сухої речовини з коефіцієнтом варіації 15,0–19,6%. Варіювання продуктивності однорічних культур за умови їх використання на зерно і зелений корм, значно більше — від 17,6 до 27,4%. Стійкість і рівень продуктивності просапних культур визначався погодними умовами, а величина врожаю найбільше змінювалась — коефіцієнт варіації становив 38,1%. Варіювання продуктивності кормових культур у цілому по сівозмінах із присутністю багаторічних трав становила 22,4–24,5%. Зроблено висновок, що у зоні Полісся за продуктивністю і коефіцієнтом варіації найбільш доцільним є довготривале вирощування багаторічних трав у сівозмінах з їх участю не менше як 70–80%. За таких умов, навіть у несприятливі окремі роки, коефіцієнт варіації продуктивності перебуває у межах 15,0–19,6%.

УДК 633.2:633.24:631.816

2015.1.175. ВПЛИВ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВРОЖАЙ ТИМОФІІВКИ ЛУЧНОЇ В УМОВАХ ПЕРЕДКАРПАТТЯ / Коник Г.С., Добрянська Н.А. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.: Оброшине, 2014. — Вип. 56, ч. 1. — С. 79–87. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 544654.

Тимофіївка лучна, технологія вирощування, добрива мінеральні та бактеріальні, кормова продуктивність.

Наведено результати дослідження впливу мінеральних і бактеріальних добрив на врожайність тимофіївки лучної сорту Підгірянки в умовах Передкарпаття у перший рік використання (другий рік життя). Вивчали три способи застосування бактеріальних добрив: обробка насіння діазофітом; обприскування посівів препаратом гумісол і сумісне їх використання (табл.). Достовірні прибавки урожайності було одержано за всіх способів застосування бактеріальних та мінеральних добрив. Застосування мікробних препаратів позитивно впливало на ріст, розвиток та куціння рослин тимофіївки лучної, їхню перезимівлю, формування продуктивного стеблостоя, величину елементів структури урожаю і продуктивності посіву в цілому. Найвищу врожайність зеленої і сухої маси одержано на варіантах: 3 (діазофіт + гумісол) — 30,6 т/га зеленої і 8,0 т/га сухої маси; 6 ($N_{45}P_{60}K_{60}$ + діазофіт + гумісол) — відповідно 35,1 і 9,4 т/га і 9 ($N_{30}P_{30}K_{30}$ + діазофіт + гумісол) — 33,2 і 8,9 т/га, що вище від контролю на 5,6; 10,1 і 8,2 т/га або на 22; 40 і 33%. Препарат діазофіт підвищував вміст сирого протеїну на 1–3% і знижував вміст клітковини на 3–4%. Зроблено висновок, що мікробні препарати у технологіях вирощування тимофіївки лучної сприяли оптимізації живлення рослин, забезпечували їх захист від хвороб, що значно підвищувало врожайність і якість корму.

УДК 633.25:633.31/37:631.895

2015.1.176. ВИРОЩУВАННЯ КОРМОВИХ КУЛЬТУР У СИСТЕМІ ЗЕЛЕНОГО КОНВЕЄРА ЗА ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА / Кургак В.Г., Цимбал Я.С., Якименко Л.П. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2014. — Вип. 1/2. — С. 116–125. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544555.

Трави багаторічні/однорічні, зелений конвеєр, добрива органічні, продуктивність однорічних посівів та сумішей.

Наведено результати вивчення впливу органічних добрив (гумігран, кристалон, цеолорг, вуксал мікроплант), стимулятора росту (емістим) на продуктивність багаторічних бобових (конюшина лучна, лядвенець український, люцерна посівна й жовта) та злакових (стоколос безостий) трав і сумішей однорічних кормових культур (овес + вика, тритикале яре + ріпак озимий, кукурудза + люпин вузьколистий та ін.) у системі зеленого конвеєра за органічного кормовиробництва. Встановлено, що у середньому за два роки (2012–2013) багаторічні бобові трави були більш продуктивними і суттєво перевищували злакову траву стоколос безостий. Вони забез-

печили з 1 га 34,5–50,8 т/га зеленої маси, 8,19–11,59 т/га сухої речовини, 1,43–2,18 т/га сирого протеїну, 7,15–10,43 т/га кормових одиниць, що в 1,7–2,3 раза більше продуктивності стоколосу безостого (22,1 т/га; 4,68; 0,49 і 4,03 т/га відповідно). Найвищу продуктивність забезпечив травостій люцерни посівної — 10,84–13,42 т/га сухої речовини, що в 1,2–1,4 раза більше за лядвенець український, люцерну жовту і конюшину лучну та у 2,2–2,3 раза — стоколос безостий. Позакореневе підживлення комплексними органічними добривами і стимулятором росту сприяло збільшенню продуктивності бобових трав на 0,23–2,08 т/га сухої маси. Найвищу продуктивність забезпечив травостій люцерни посівної — 10,84–13,42 т/га сухої речовини, що в 1,2–1,4 раза більше травостоїв лядвенцю українського, люцерни посівної і конюшини лучної та у 2,2–2,3 раза — стоколосу безостого. Бобові трави порівняно з стоколосом безостим характеризуються кращою якістю корму. Варіанти однорічних сумішок для зеленого конвеєра за різних схем удобрення сформували 21,3–66,3 т/га зеленої маси, 4,32–15,32 т/га сухої речовини, 0,40–2,60 т/га сирого протеїну та 3,46–12,26 т/га кормових одиниць. Їх продуктивність залежала як від видового складу травосумішей, так і систем удобрення. Дієвим фактором продуктивності травосумішей був видовий склад (65%). На частку систем удобрення припадало лише 25%. Найпродуктивнішими виявились суміші сорго суданського з пелюшкою та сорго суданського з редькою олійною — 49,2–66,3 т/га зеленої маси та 10,70–15,32 т/га сухої речовини. Найменш продуктивними були суміші вівса з викою ярою та тритикале ярого з редькою олійною — 21,1–25,9 і 4,32–5,36 т/га відповідно. Зроблено висновок, що у зеленому конвеєрі основним блоком повинні бути багаторічні бобові трави, які характеризуються не тільки високою продуктивністю, а й доброю якістю кормів. У сухій масі бобових трав на початку фази цвітіння накопичується 15–21% сирого протеїну, що на 5–9% більше злакових трав. Допоміжним блоком зеленого конвеєра повинні бути суміші однорічних культур з посухостійких видів, зокрема сорго суданського з пелюшкою та кукурудзи з люпином вузьколистим.

УДК 633.25:633.367:631.559

2015.1.177. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЗЕРНОБОБОВИХ КУЛЬТУР ЯК ОДНОГО З ФАКТОРІВ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОЩУВАННЯ ЛЮПИНУ ВУЗЬКОЛИСТОГО НА КОРМОВІ ЦІЛІ / Ратоснюк В.І. // Вісник Степу: зб. наук. пр. — Кіровоград, 2013. — Вип. 10: Агропромислове виробництво України — стан та перспективи розвитку: матеріали IX Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 28–29 берез. 2013 р. — С. 86–92. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 544628.

Люпин вузьколистий, компоненти злакові, травосуміш, продуктивність травосумішей.

Наведено результати вивчення впливу злакових компонентів на врожайність за вирощування люпину вузьколистого в багатовидових сумішках. Вивчали посіви люпину в чистому вигляді та у суміші з однією, двома, трьома та чотирма культурами (табл.). Встановлено, що продуктивність травосумішей залежала не тільки від кількості компонентів у ній, але й від злакового компонента. Так, у травосумішках, де компонентом був овес, урожайність зеленої маси коливалась у межах 374,0–479,7 ц/га, що давало можливість одержати 8,2–13,0 ц/га перетравного протеїну, 62,5–78,7 ц/га кормових одиниць. Суміші тритикале ярого з бобовими культурами формували нижчі показники продуктивності: 293,8–389,0 ц/га зеленої маси, 8,1–10,9 ц/га перетравного протеїну і 55,0–72,8 ц/га кормових одиниць. Найвищу урожайність зеленої маси — 458,7–479,7 ц/га та сухої речовини — 94,2–96,5 ц/га сформували трикомпонентні сумішки (овес + люпин + пелюшка) та чотирикомпонентні (овес + люпин + пелюшка + вика яра). У разі перестоя і старіння компонентів сумішок травостій можна використовувати для одержання зернофуражу. Найбільшу врожайність зернофуражу (34,8–37,3 ц/га) забезпечили варіанти посівів із зазначених 3- та 4-компонентних сумішей. Врожайність зернової маси зернофуражу на інших варіантах коливалась у межах 24,7–34,2 ц/га з найнижчим її значенням (24,7 ц/га) на посіві люпину у чистому вигляді. Проте посів одновидового люпину забезпечив найвищі показники за вмістом у 1 кг корму перетравного протеїну

(287 г), кормових одиниць (1,3). Сумішки, до складу яких входив злаковий компонент, забезпечували нижчий вміст перетравного протеїну та збір кормових одиниць. Найвищу рентабельність за вирощування зеленої маси (134–156%), зернофуражу (87–94%) при чистому доході 4449,1–4934,4 грн/га та 2749,2–3082,6 грн/га відповідно, одержано на посівах трикомпонентної сумішки — овес + люпин + пелюшка та чотирикомпонентної — овес + люпин + пелюшка + вика яра. Ці сумішки рекомендовано для вирощування в умовах Полісся.

УДК 633.31:631.53.04:631.53.02

2015.1.178. АГРОТЕХНИЧЕСКИЕ ПРИЁМЫ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ УРОЖАЙНОСТИ СЕМЯН ЛЮЦЕРНЫ / Щебарєкова З.С., Пучков М.Ю. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2014. — № 5. — С. 36–37. — Библиогр.: 6 назв.

Люцерна, посіви весняні і літні, способи сівби, врожайність насіння.

Наведено результати вивчення впливу строків сівби (весняний і літній), способу сівби (рядковий і широкорядний) на

формування врожайності насіння люцерни в умовах Волгоградської обл. Відмічено, що формування врожайності насіння люцерни тісно пов'язане з чисельністю квіток (боїв) у китиці, яка визначається станом переходу рослин із вегетативної до генеративної стадії, умовами цього є якості і кількість світла та тривалість довжини дня. Люцерна весняного строку сівби починає розвиватися за тривалості дня від 15 до 17 год, а літнього — за постійного скорочення від 15 до 10 год. Внаслідок цього відбувається запізнення з утворенням горбиків на конусі наростання на 30–40 днів. За широкорядного посіву рослини люцерни краще забезпечені водою, світлом і поживними речовинами, що сприяє більшому закладанню квіток у китиці (на 7,1–12,5 шт.), ніж за рядкового. Основну насіннєву продуктивність люцерна формує на другий-третій рік вегетації за першого укосу. Зроблено висновок, що найбільша врожайність насіння (0,59 т/га) сформувалась за широкорядного посіву з міжряддями 45 см, нормою висіву 7 млн шт./га, що вище порівняно з рядковим посівом на 34% (0,25–0,32 т/га).

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.34

2015.1.179. СОЯ: БИОЛОГИЯ, ПРОИЗВОДСТВО, ИСПОЛЬЗОВАНИЕ [Текст]: монографія / Сингх Гурикбал. — К., 2014. — Библиогр.: 820 назв. — 656 с. Шифр 545182.

Соя (походження та історія), значення у сільському господарстві сої, біологія сої, генетика сої, фізіологія сої, виробництво сої, використання сої.

Узагальнено дослідження вчених різних країн і відображено сучасне наукове розуміння цієї культури, рівень її виробництва і особливості застосування. Приділено увагу історії сої та її походженню, досягненням генетики і селекції у вивченні нових, стійких до хвороб сортів з підвищеною врожайністю, системам землеробства у вирощуванні сої та її значенню у світовій агропромисловості. Оскремий розділ присвячено хворобам і шкідникам сої. Техніка і технології переробки, перспективи глобального маркетингу та торгівлі також знайшли відображення у розділах книги. Українська редакція книги, як і оригінальне англійське видання 2010 р., є значною подією для наукового світу і виробників цієї цінної культури. Дана книга не тільки цінний посібник для вчених і практиків, це книга, без якої не обійтися.

УДК 633.34

2015.1.180. СОЯ — СТРАТЕГИЧНА КУЛЬТУРА У СВІТІ ТА УКРАЇНІ / Гордійчук Н. // Агроном. — 2015. — № 1. — С. 152–153.

Соя, вирощування сої, удобрення сої, інокулянти, досвід країн-лідерів.

Досліджено досвід вирощування сої в країнах-лідерах, площі під соєю, врожайність, застосування інокулянтів, азотні добрива. Однією з агротехнологій у вирощуванні сої є передпосівна інокуляція насіння азотфіксуючими бактеріями (США, Бразилія, Аргентина, Канада). Це не тільки екологічна за своєю природою технологія — вона також є дуже економічною порівняно з внесенням азотних добрив. За використання інокулянтів витрати на біологічний азот незначні. Бразилія посідає 2-ге у світі місце за площами сої — 31,5 млн га у 2014 р., площа інокульованої сої — 60%. США є світовим лідером з вирощування сої — 33,7 млн га у 2014 р. Останні роки інокують 15% площ через високу насиченість ґрунтів ризобіями. Канада посідає сьоме місце у першій десятці соєвих країн, щороку інокулює 60% площ. Уругвай на 9-му місці за площами вирощування сої — 1,25 млн га у 2014 р., інокулює 100% площ високоякісними інокулянтами власного виробництва. Україна посідає 8-ме місце в десятці країн-лідерів — 1,75 млн га у 2014 р., щороку інокулює 50% площ. Українським виробникам сої рекомендовано збільшити площі з інокульованим насінням.

УДК 633.34:57.085.2

2015.1.181. КАЛЛУСООБРАЗОВАНИЕ И РОСТОВЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ ИЗОГЕННЫХ ЛИНИЙ СОИ (GLYCINE MAX) В КУЛЬТУРЕ IN VITRO / Васильченко М.С., Авксентьева О.А. // Регуляція росту і розвитку рослин: фізіолого-біохімічні і генетичні аспекти: тези доп. III міжнар. конф. — Х., 2014. — С. 51–52. Шифр 545114.

Гени дозрівання сої, калусоутворення, ростові процеси, ізогенні лінії сої, культура in vitro.

Досліджували ефекти генів дозрівання Е на калусоутворення і ростові показники сої в умовах культури in vitro. Об'єктами дослідження були 8 майже ізогенних ліній сої, створених у генофонді сорту Clark, які мають однаковий генотип і відрізняються тільки за станом локусів генів дозрівання. Встановлено, що найбільшою ефективністю калусоутворення характеризуються короткододенні ізогенні лінії E1E2E3E4e5E7 та E1e2e3E4e5E7, а найменшою — лінія e1e2e3E4E5E7 з фотоперіодично нейтральною реакцією. Встановлено, що система генів дозрівання сої виявляє вплив на процеси калусоутворення та ростові показники калусної тканини у процесі введення в культуру in vitro та подальшого розвитку.

УДК 633.34:577.1:581.1

2015.1.182. СОДЕРЖАНИЕ 7S И 11S И ИХ ВЗАИМОСВЯЗЬ С БЕЛКОВОСТЬЮ СЕМЯН ГИБРИДНЫХ ПОПУЛЯЦИЙ СОИ / Адамовская В.Г., Молодченкова О.О., Сичкарь В.И., Лаврова Г.Д. [та ін.] // Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насіннезнавства та сортовивчення / НААН. — О., 2014. — Вип. 23. — С. 37–41. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 545211.

Соя, біохімічний аналіз білка, гліцинін, конгліцинін, взаємозв'язок з білковістю.

Проведено вивчення взаємозв'язку між вмістом 7S та 11S глобулінових фракцій у гібридів F₃ і F₄ сої та їх батьківських форм із загальною білковістю зерна для виявлення можливості покращання збалансованості білка сої за вмістом 7S та 11S глобулінів. У дослідженні не виявлено взаємозв'язку між загальним вмістом білка та рівнем 7S та 11S глобулінових білків. Передбачається можливість покращання якості білка зерна сої за зміни співвідношення 7S та 11S глобулінів шляхом спрямованого добору в гібридних популяціях. Вважається, що подальші дослідження, проведені на лініях даних гібридних популяцій, дадуть змогу вивчити характер спадкування змін вмісту 7S та 11S глобулінів для підтвердження або спростування попередньо одержаних результатів.

УДК 633.34:631.526

2015.1.183. ОЦІНКА СОРТОЗРАЗКІВ СОЇ НА ОСНОВІ КОРЕЛЯЦІЇ КІЛЬКІСНИХ ОЗНАК ТА ІНДЕКСІВ / Коханюк Н.В. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2014. — Вип. 17. — С. 112–116. Шифр 544851.

Соя, сортозразки, кількісні ознаки, елементи продуктивності, індекси, кореляція.

Проведено оцінку сортозразків сої за показниками продуктивності з використанням кореляційно-регресійного аналізу. Встановлено, що насіннева продуктивність сортозразків сої тісно корелює з показниками надземної маси рослин ($r = 0,54\text{--}0,99$), кількістю бобів ($r = 0,85\text{--}0,98$) та кількістю насіння на рослині ($r = 0,85\text{--}0,99$), що дає можливість використовувати їх опосередковано при оцінці продуктивності генотипу. Найбільш тісно корелюють з продуктивністю та можуть використовуватись як критерії добору на продуктивність наступні індекси: збиральний, маса рослин / кількість вузлів, маса насіння / кількість вузлів, маса насіння / кількість бобів і маса однієї насінини.

УДК 633.63:631.52:575.125

2015.1.184. ОСОБЛИВОСТІ РЕКОМБІНУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКО ЦІННИХ ОЗНАК У КОРМОВО-ЦУКРОВИХ ГІБРИДІВ БУРЯКІВ / Дубчак О.В. // Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення / НААН. — О., 2014. — Вип. 23. — С. 141–149. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 545211.

Буряки, гібриди кормово-цукрових буряків, селекція буряків (стерильність), одностатевість, запилювач буряків.

Після схрещування кормових і цукрових буряків та в результаті рекомбінації їхніх ознак у гібридних потомствах спостерігали значний спектр розщеплення матеріалу. Відібрано низку одностатевих кормово-цукрових вихідних форм, що пройшли перевірку в нащадках (F_3 , F_4) за ознаками одностатевості і стерильності. З різних геноплазм сформовано одно- та багатонасінні запилювачі — компоненти ЧС-гібридів з нетиповою для цукрових буряків формою та забарвленням коренеплідів. Відмічено перевагу кормово-цукрових буряків над кормовими: високий вміст сухої речовини, стійкість до хвороб, придатність до механізованого збирання коренеплідів та зберігання в зимовий період. Встановлено, що генетично зумовлений механізм успадкування форми та забарвлення коренеплідів, одностатевості та стерильності є досить складний і потребує подальшого вивчення.

УДК 633.63:631.816.1

2015.1.185. ВІНОС ЕЛЕМЕНТІВ ЖИВЛЕННЯ ЦУКРОВИМИ БУРЯКАМИ ЗАЛЕЖНО ВІД ДОЗ ВНЕСЕННЯ ДОБРІВ / Заришняк А.С., Іоніцій Ю.С. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 7. — С. 11–15. — Бібліогр.: 6 назв.

Буряки цукрові, гібриди цукрових буряків, доза добрив, елементи живлення, винос.

Встановлено особливості виносу елементів живлення рослинами цукрових буряків гібридів вітчизняної, зарубіжної та спільної селекції залежно від дози добрив. Визначення азоту проводили за методом К'ельдаля, фосфору — за методом Деніже в модифікації Буватьє, калію і натрію — за методом полум'яневої фотометрії, кальцію і магнію — за трилонометричним методом. Встановлено величину біологічного та господарського виносу елементів живлення, а також залежність між цими показниками і дозою добрив. В усіх досліджуваних варіантах удобрення максимальним виносом елементів живлення за період вегетації характеризувалися рослини гібрида КВ Збруч, крім варіанта з оптимальною дозою добрив, де лідером був гібрид Екстра. За збільшення дози добрив винос елементів живлення цукровими буряками зростає. У середньому за оптимальної дози добрив рослини гібридів Український ЧС 70, Екстра і КВ Збруч виносили відповідно: азоту — 2,28; 3,06; 2,90; фосфору — 0,57; 0,72; 0,61; калію — 3,03; 3,79; 3,12 г/посудину. Частка надземних органів рослин у виносі елементів живлення становить: азоту 35–43%; фосфору 27–36, калію 36–51; натрію 64–75; кальцію 43–54; магнію 52–66%.

УДК 633.63:632.4:167.1(477)

2015.1.186. ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ УМОВ НА ПРОРОСТАННЯ КОНІДІЙ ГРИБА ЗБУДНИКА БОРОШНИСТОЇ РОСИ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Ніколенко А.В. // Цукрові буряки. — 2015. — № 1. — С. 12–14. — Бібліогр.: 5 назв.

Буряки цукрові, борошніста роса, конідії гриба збудника, температура, вологість.

Досліджено вплив температури повітря, відносної вологості та віку міцелію на проростання конідій гриба — збудника борошністої роси цукрових буряків. Установлено, що конідії зазначеного гриба найкраще проростають у діапазоні температур $+20\text{--}+30^\circ\text{C}$, оптимальною є температура $+25^\circ\text{C}$. Найбільш сприятливою для проростання конідій є відносна вологість повітря 100%, із зниженням цього показника знижується їхня здатність до проростання. Кількість пророслих конідій, взятих з міцелію молодшого віку (7 діб після зараження), у 3,7 раза вища, ніж з міцелію старшого віку (21 доба після зараження).

УДК 633.85:658.8.012.12

2015.1.187. ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СОНЯШНИКУ В УКРАЇНІ / Чехова І.В. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 1. — С. 71–75. — Бібліогр.: 11 назв.

Соняшник (виробництво), напрями споживання соняшнику, продукти переробки соняшнику, мінімальні та максимальні ціни на соняшник, перспективи вирощування соняшнику.

Здійснено аналіз показників виробництва та споживання соняшнику, його цінових позицій на вітчизняному аграрному ринку, окреслено перспективи розвитку ринку соняшнику в Україні. Застосовано економіко-статистичний, графічний, порівняльний методи теоретичного узагальнення. Наведено аналіз показників виробництва та споживання соняшнику на вітчизняному аграрному ринку за природно-кліматичними зонами, областями та категоріями господарств. Головні переваги соняшнику на аграрному ринку — ліквідність готової продукції, стабільний попит, високий рівень цін на внутрішньому ринку. Зростання виробництва соняшнику впродовж останніх років зумовлено розвитком переробних потужностей олійної сировини та стабільним попитом на нерафіновану соняшникову олію європейських покупців. Відносна стабільність і незначні коливання ринкової ціни на основні олійні культури є головним фактором щодо перспектив вирощування цієї культури.

УДК 633.854.78

2015.1.188. ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЮ СОНЯШНИКУ В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ / Жигайло О.Л., Жигайло Т.С., Бойчук Ю.Ю. // Вісник Одеського державного екологічного університету. — О., 2014. — Вип. 18. — С. 79–84. — Бібліогр.: 10 назв.

Соняшник, зміни клімату, врожайність соняшнику, імовірність врожайності, сценарії змін клімату.

Проведено оцінку формування врожаю соняшнику з урахуванням можливих змін клімату в Україні. За реалізації сценаріїв змін клімату вважається, що за рахунок більш сприятливих кліматичних умов весняного періоду вегетації строки сівби рекомендовано проводити на два тижні раніше. За реалізації сценарію А2 слід очікувати зменшення температури повітря та зростання кількості опадів, що супроводжуватиметься зростанням врожаю насіння соняшнику. За реалізації сценарію А1В за умов підвищення температури повітря у період дозрівання очікується зменшення врожаю насіння. За умов сценаріїв варто очікувати різних коливань температурного режиму та режиму зволоження у період вегетації соняшнику в окремі роки. Рекомендовано ретельно підбирати сорти та гібриди соняшнику, віддаючи перевагу вітчизняній селекції як найбільш адаптованій до кліматичних умов України.

УДК 633.854.78:631.524.84

2015.1.189. ОЦІНКА РІВНЯ ГЕНЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВРОЖАЙНОСТІ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ В СТЕПОВІЙ ЗОНІ / Кутищева Н.М., Шудря Л.І., Одінець С.І., Середа В.О. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 7. — С. 38–42. — Бібліогр.: 9 назв.

Соняшник, гібриди соняшнику (пластичний, олійний), агрокліматична зона, урожайність соняшнику.

Проведено визначення показників господарсько цінних ознак та впровадження у виробництво степової зони гібридів соняш-

нику, адаптованих до конкретної зони, які б змогли формувати потенційно високі врожаї з високим вмістом олії. Наведено характеристику господарсько цінних ознак гібридів сояшнику, занесених до Реєстру сортів рослин України. Деякі з них (Гайчур, Купець, Пріоритет, Резон, Каменярь) у сприятливих умовах здатні формувати врожайність на рівні 4,3–4,5 ц/га. Визначено стійкість гібридів сояшнику до основних захворювань: білої та

сірої гнилей, фомозу і до квіткового паразита — вовчка. Найвищу потенційну врожайність сформували гібриди Купець, Гайчур і Пріоритет, які давали по 4,4–4,5 т насіння з 1 га. Доведено, що гібриди вітчизняної селекції є конкурентоспроможними за основними показниками та пластичнішими, ніж зарубіжні, які в посушливих умовах нашої сильніше вражаються хворобами і формують нижчий урожай.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 634.11:631.53.03:631.541

2015.1.190. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПРОДУКТИВНОСТІ ІНТЕНСИВНИХ НАСАДЖЕНЬ ЯБЛУНІ (*MALUS DOMESTICA* BORKH.) ЗАЛЕЖНО ВІД ВІКУ ТА ЯКОСТІ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ / Расторгуев О.Б., Васюта В.М. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 68. — С. 183–190. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 06 544102.

Сади інтенсивні, яблуневі насадження (кніп-баум), підщепа яблуні М.9, саджанці дворічні.

Вік та якість саджанців, якими закладають сади, впливають на строки вступу дерев у плодоношення та на подальше нарощування врожаю. Наведено порівняльні показники продуктивності двох яблуневих садів: вирощених з однорічних некронуваних саджанців (вітчизняна технологія) та дворічних кронуваних типу кніп-баум (голландські сади). Однорічні некроновані — сорти Голден Делішес та Айдаред на підщепі М.9. Дворічні кронувані (кніп-баум) — сорти Голден Делішес клон Б на М.9 (Т337) та Айдаред на підщепі М.9 (Т337). Дослідні сади висаджено у травні 1995 р. на землях ДП ДГ “Мелітопольське”. Встановлено, що насадження яблуні, закладені садивним матеріалом типу кніп-баум з Голландії, більш скороплідні та врожайні, ніж ті, які вирощені з однорічних некронуваних саджанців. При цьому в міру зростання віку дерев поступово збільшувалась різниця в їх продуктивності на користь “голландських”. У цілому за 14 років товарного плодоношення в сортів Голден Делішес клон Б та Айдаред у “голландському саду” додатково одержано 45,0 і 7,8 т/га плодів відповідно. Зроблено висновок, що інтенсивні насадження яблуні на підщепі М.9 доцільно закладати дворічними саджанцями типу кніп-баум, що на один-два роки прискорює їх вступ у товарне плодоношення порівняно з однорічним садивним матеріалом, і дає можливість одержати додаткову продукцію.

УДК 634.11:631.542.27

2015.1.191. ТОПОГРАФІЯ ПЛОДОНОШЕННЯ / Кондратенко Т. // Садівництво по-українськи. — 2015. — № 1. — С. 30–32.

Яблуневі сади інтенсивні, сорти яблуні, плодоношення яблуні, обрізування яблуні.

В інтенсивних яблуневих садах (ІЯС) вигідніше вирощувати сорти із сильним галузненням і довговічними плодовими гілочками. Це сприяє тривалому збереженню компактною топографії плодоношення. Охарактеризовано базові, мезо- й акротопічний типи гілкування (ТГ), коли бічні пагони відростають у нижній, середній або верхній частинах приросту відповідно. Для ІЯС найпридатнішими є сорти з базотонічним ТГ і обмежено придатними — з акротонічним. Наведено сорти яблуні з відповідним типом гілкування та формування крони. Зазначено, що в ІЯС використовують скороплідні високоврожайні сорти, для яких характерний широкий кут відхилення основних гілок від стовбура, короткі міжвузля на пагонах і густе розміщення плодових утворень на основних гілках. Ці ознаки поєднуються в Айдаред, Арлет, Вільямс, Прайд, Благодать, Внучка, Голден Делішес, Грінслівз, Джеймс Грів, Деліція, Джулія, Елізе, Елетар, Катерина, Мелба, Ренет Симиренко, Флоріна, Скіфське золото та ін. Кут природного відхилення основних гілок від стовбура $\approx 55\text{--}80^\circ$, на погонному метрі основних гілок розміщено 20–34 шт. різноманітних плодових утворень. Охарактеризовано типи плодоношення (ТП). Плодові утворення залежать від ТП і віку та мають неоднакову здатність формувати генеративні бруньки і зав'язува-

ти плоди. Наведено приклади на різних сортах яблуні. Так, на деревах дуже скороплідного та високоврожайного сорту Зимове лимонне 65% генеративних бруньок закладається на 2–4-річних, 11% — на 5–7-річних складних кільцївках, 12% — на однорічних приростах і по 6% — на списках і плодових прутках. На 2–4-річних кільцївках вони повністю опадають у другу хвилю редуції зав'язей. Тому в результаті 41% урожаю розміщується на однорічних приростах, 36% — на плодових прутках і списках, 23% — на 2–4-річних складних кільцївках. Такий аналіз дає можливість визначити ТП у багатьох перспективних сортів яблуні. Наведено конкретні популярні в Україні сорти яблуні за 4 типами плодоношення та охарактеризовано їх обрізку, а також виділено ті, які належать до змішаного типу. Обрізування таких дерев має рівною мірою поєднувати проріджування та омолоджування крони.

УДК 634.11:631.542.3

2015.1.192. РОБОТА НАД КРОНОЮ / Роберт Сас (Ін-т практичного садівництва, Польща) // Садівництво по-українськи. — 2015. — № 1. — С. 16–22.

Яблуневі сади, формування крони, досвід Польщі, обрізування дерев.

Формування оптимальної форми крони яблуні для інтенсивних садів розроблено в Нідерландах, упроваджено також у Польщі. Представлено схему формування крони. Описано особливості садивного матеріалу кніп-баум та однорічних саджанців, а також засади обрізування дерев. Найважливішим є: уникати вкорочення провідника відразу після садіння; завжди вилучати з крони усі гілки старші 3–4-річного віку, за винятком гілок першого ярусу; не вкорочувати грубих гілок, а вирізати їх цілком. У деяких випадках можна вкорочувати однорічні прирости. На рисунках показано формування крони в яблуневих садах 4-, 8- та 12-річного віку. В один рік можна вилучати не більше ніж 3–4 гілки. Починати слід від верхньої частини крони; зрізуючи малопродуктивні пагони, що загущують крону, дбати про заміну на молоді гілки. Погано освітлення, загущення — це брак сильних квіткових бруньок та утруднення для якісного хімічного захисту. На дрібноплідних сортах (Гала, Чемпіон, Голден Делішес) допускається вкорочення гілок, які ясно вкриті бруньками та звисають донизу, для того щоб побудити їх до росту. Вкорочення грубіших гілок зумовлює буйну реакцію, особливо в сильнорослих сортів (Джонаголд, Мутсу, Глостер, Лігол). Неправильне вкорочування гілок стимулює до сильного росту, затінення та уповільнення плодоношення (фото). Висвітлено помилки формування молодих дерев та операції щодо їх виправлення.

УДК 634.11:631.674.5

2015.1.193. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СОРТУ ЯБЛУНІ (*MALUS DOMESTICA* BORKH.) РЕНЕТ СИМИРЕНКА ПРИ МІКРОЗРОЩЕННІ У ПІВДЕННОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Козлова Л.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 68. — С. 298–303. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 544102.

Яблуня, Ренет Симиренко, зрошення у садах, дощування дерев.

Дослідження проведено в інтенсивних насадженнях яблуні сорту Ренет Симиренко на підщепі М.9 садіння 2002 р. (4×1,5 м) у трьох варіантах: 1 — природне зволоження (контроль); 2 — полив саду підкороновим дрібнодисперсним

дощуванням із застосуванням мікродощувачів біля кожного дерева, з витратою води 20 л/год; 3 — полив саду краплинним зрошенням за використання інтегрованих водовипусків, розташованих через кожні 0,6 м по всій довжині трубопроводу з витратою води 1,5 л/год. Досліди закладено у 4-кратному повторенні. Ґрунт — чорнозем південний, важкоуглинистий, система утримування — чорний пар, вологість — на рівні 80%. Дослідженнями 2006–2009 рр. встановлено, що співвідношення складових сумарного водоспоживання у варіантах досліду залежало від методологічних умов. За підкоронового дощування частка зрошувальної норми була на 18% більшою, ніж у варіанті 3, а ґрунтової вологи — в межах від 10 до 11% (у контролі вона була в 5 разів меншою). За підкоронового дощування довжина пагонів становила 53,1 см, у контролі — на 17% менше. Об'єм крони у варіантах зі зрошенням був $\approx 16,9 \text{ м}^3$, що на 22% більше, ніж у контролі. Врожайність у варіантах 2 і 3 в середньому становила 14,0 т яблук/га (підкоронове дощування 11,0–16,8 т/га; краплинне зрошення — 8,2–18,8 т/га), що на 31% більше, ніж у контролі. Середня маса плодів за зрошення становила $\approx 199 \text{ г}$, що на 15% більше, ніж за природного зволоження. Найвищим цей показник був у варіанті 2 (154–210 г). При цьому за краплинного зрошення — 152–200 г. У висновках визначено, що застосування краплинного зрошення для поливу інтенсивних садів яблуні Ренет Симиренко зменшує витрати поливної води на 35% порівняно з підкороновим дрібнодисперсним дощуванням та збільшує прибуток від 1 га до 18360 грн.

УДК 634.11:631.8:631.674.6

2015.1.194. ПОРАДИ ЩОДО ФЕРТИГАЦІЇ / Яковенко Р. // Садівництво по-українськи. — 2014. — № 4. — С. 20–21.

Фертигація у саду, зрошення краплинне, яблуневі сади, удобрення саду.

Відзначається, що внесення добрив з поливною водою дає можливість їх раціонального використання саме шляхом краплинного зрошення (КЗ). Плануючи удобрення через систему КЗ, слід заздалегідь проаналізувати властивості всіх сполук, які будуть змішуватись з водою. Наведено показники фертигації дерев яблуні основними макроелементами у травні, червні, липні і серпні. Зауважується, що добрива, які не розчиняються повністю, для фертигації використовувати не можна. Під час внесення добрив по системі КЗ у трубопроводах необхідно підтримувати стабільний тиск, це гарантуватиме їх рівномірний розподіл у саду. На важких за механічним складом ґрунтах, щоб зменшити втрату поживних речовин, добрива подають у другій половині поливу, на легких ґрунтах — у кінці. Після проведення підживлення систему промивають чистою водою впродовж 15–20 хв. Норми добрив залежать від віку насаджень, біологічних особливостей сорту, типу підщепи та рівня забезпеченості ґрунту поживними елементами. Застосування надмірних кількостей добрив у майбутньому може зашкодити насадженням. Дослідженнями П. Копитка (Уманський НУС) встановлено міграцію нітратного азоту в товщу ґрунту на глибину до 10 м.

УДК 634.13:631.541(477.75)

2015.1.195. РІСТ І ПРОДУКТИВНІСТЬ ДЕРЕВ ГРУШІ (*PIRUS COMMUNIS* L.) В РІЗНИХ ТИПАХ НАСАДЖЕНЬ НА СЛАБОРОСЛІЙ ПІДЩЕПІ / Бабінцева Н.О., Лисанюк В.Г. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 68. — С. 166–171. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 544102.

Груша в Криму, формування крони груші, схеми садіння груші, підщепи груші, айва.

Дослідження проведено в 2006–2010 рр. у насадженнях груші Кримської ДСС, які висадили у 2000 р. Вивчали сорти: Таврійська, Бере Боск, Ізумрудна і Десертна на підщепі айва ВА-29. Схема садіння — $4 \times 2 \text{ м}$ (1250 дерев/га), 4×3 (833 дер./га) та $3,5 \times 0,5$ — $1,6 \times 0,6 \text{ м}$ (4,3 тис. дер./га). Варіанти досліду: 1 — сплюснена крона з 3 парами скелетних гілок у нижньому ярусі та формуванням обростаючої деревини по стовбуру за допомогою обрізки (контроль); 2 — сплюснене веретено з підтриманням вікового співвідношення між плодовими гілками від 1 до 3 років; 3 — веретеноподібна крона з відхиленням основних гілок і циклічним обрізуванням; 4 — крона у формі «штамбової піраміди». Ґрунт — луговий чорнозем карбонатний на алювіальних відкладеннях. Система утримування — чорний пар, краплинне зрошення. Встановлено, що серед

досліджених сортів груші на айвовій підщепі ВА-29 в умовах Криму найбільш економічно вигідно вирощувати Таврійську — 1250 дер./га за формування веретеноподібної крони. При цьому врожайність становила 44,5–46,8 т/га, прибуток — 186 тис. грн/га, рентабельність — 389%. У варіанті «штамбової піраміди» економічний ефект — 145,2 тис. грн/га, середня врожайність — 38,7 т/га, рентабельність — 317%. При розміщенні 833 дер./га врожайність знизилась до 15,9 та 26,5 т/га у врожайні роки. Наведено показники продуктивності дерев груші інших досліджуваних сортів.

УДК 634.2:632.08:631.147

2015.1.196. БІОПРЕПАРАТИ ДЛЯ КІСТОЧКОВИХ / Богач Г., Богач О. // Садівництво по-українськи. — 2015. — № 1. — С. 52–54.

Кісточкові культури, біозахист кісточкових, шкідники кісточкових, хвороби кісточкових, персик, вишня, черешня, фітофаги, фітопатогени.

Кісточковим культурам (КК) основну шкоду завдають фітофаги та фітопатогени. У персика найбільшою проблемою є кучерявість листків, ураженість їх може сягати 55–60%, а поширення на деревах — 100% (розвиток борошнистої роси до 50%). Загальною проблемою для КК є також клястероспориоз, плодова гниль і моніальний опік (поширення — 65–100%). У КК відсутні сорти, які б мали комплексну стійкість до шкідників, що потребує застосування низки заходів захисту. Проте асортимент пестицидів для захисту КК обмежений з різних причин і помилок. Для нехімічного захисту від фітопатогенів українські вчені розробили біофунгіциди на основі гриба *Trichoderma lignorum*, ризосферних бактерій *Pseudomonas fluorescens* і препарати на основі різноманітних бактеріальних рибівців. Біоінсектициди для захисту КК створено на основі бактерій *Bacillus thuringiensis* var. *thuringiensis*, *Bacillus thuringiensis* var. *Kurstaki*, а також метаболітів актиноміцету *Streptomyces avermitilis*. Для боротьби з лускокрилими шкідниками на стадії яйця застосовують рід паразитичних іздців — яйцеїдів *Trichogramma*. Звертається увага і на застосування феромонних пасток для сигналізації термінів початку та масового льоту шкідників. Представлено схему обробки кісточкових культур біозасобами в інтегрованій системі захисту від шкідників і хвороб.

УДК 634.23:631.541.1:632.111.5

2015.1.197. ПІДЩЕПИ ІНТЕНСИВНОЇ ВИШНІ / Кішак О., Кішак Ю. // Садівництво по-українськи. — 2015. — № 1. — С. 42–47.

Вишня (сорти), підщепи вишні (сумісність), морозостійкість вишні.

Відзначається, що в Ін-ті садівництва НААН дослідженнями встановлено високу морозостійкість кореневої системи підщеп антипка, Студениківська, ЛЦ-52 та ВСЛ-2, які з найменшими ушкодженнями витримували температуру ґрунту до -14°C . Як стійкі до морозу виділено і підщепи ПН, Рубін, В-2-180, В-2-230, В-5-88, П-3, П-7, але для них промерзання ґрунту до -14°C було критичним. Слабшою стійкістю до морозу характеризуються сіянці дикої черешні, підщепи Колт і GiselA5 (критична $t = -12^\circ\text{C}$). Висвітлено несумісність підщеп у розсаднику із сортами — Підбільська, Любська на Л-2 і ВСЛ-2 та Тургенівка на В-2-230, В-5-88. Несумісність проявлялась не лише в послабленні ростових процесів саджанців, а й у масових відламках (34,6–51,4%) під час обробки ґрунту та викопування саджанців, навіть у тих, що відзначались добрим ростом у розсаднику (Зустріч, Тургенівка, Мелітопольська радість, Шалунья, Альфа на ВСЛ-2). Серед досліджених сортів лише Чудо, Нічка, Іграшка, Донецький велетень характеризувались найкращою сумісністю із усіма вегетативними підщепами та забезпечували найбільший вихід стандартних саджанців у розсаднику (75–81,1%). Охарактеризовано збереженість саду на різних етапах розвитку дерев, а також інтенсивність їх росту. Найкращою інтенсивністю ростових процесів, ступенем галузнення відзначено дерева на підщепах П-3 та П-7. Проте через погану якість спостерігалися нахили дерев сортів Альфа, Мелітопольська радість і Донецький велетень на П-7. Окрім того, внаслідок заморозків 22–23 квітня 2009 р., у сортів Альфа та Чудо у травні відбулось масове розтріскування кори на штамбах. Описано особливості цвітіння і зав'язування плодів та врожайності

залежно від сумісності сортів із підщепами. Визначено, що для створення інтенсивних насаджень найперспективнішими й економічно доцільними є сильнорослі сорти вишнево-черешневого походження: Чудо на підщепах ВСЛ-2, П-3, П-7 та Нічка на ВСЛ-2 і ПН, а також Тургенівка на П-3 та ПН. Дано характеристики підщепам: П-3, П-7, ПН та ВСЛ-2.

УДК 634.51(477)

2015.1.198. ПЛАНУЄМО ГОРІХИ / Шевчук Н. // Садівництво по-українськи. — 2015. — № 1. — С. 70–72.

Горіх волосський, інвестиції у розвиток горіхоплідних, промислові насадження горіха.

Промислове вирощування волоського горіха (ВГ) в Україні має велику перспективу. Нині у світі за виробництвом ВГ наша країна посідає 4-те місце після Китаю, США та Ірану. І це лише завдяки населенню України, яке вирощує цінну культуру на присадибних і дачних ділянках, та за повної відсутності товарних насаджень плодоносного віку. Наголошується на нагальній потребі створення промислових маточно-живцевих насаджень. Перспективними регіонами промислового вирощування ВГ є південні та південно-західні області. Особової уваги заслуговують сорти Придністровської станції садівництва (Чернівці) селекціонера Ф. Затокова. До Держреєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, занесено 12 сортів Придністровської ДСС та, на жаль, їх витісняють французькі та молдовські сорти через відсутність маточників цінних буковинських сортів, тобто бази для їх вегетативного розмноження. У більшості країн виробляють саджанці ВГ шляхом окулірування в розсаднику (досвід Каліфорнії). З огляду на глобальне потепління клімату, в Україні необхідно відновити дослідження ефективності окулірування ВГ. У нашій країні напрацьовано чималий досвід вирощування сортових саджанців горіха грецького шляхом зимового щеплення. Цей метод використовують успішно садівники Франції, Італії, Молдови, Китаю. Для нас цей метод — найперспективніший. Однак для налагодження виробництва сортового матеріалу ВГ в Україні потрібні великі інвестиції. Актуальним завданням є і селекційна робота щодо виділення найкращих місцевих комплексно стійких форм ВГ у різних регіонах, і розбудова інфраструктури з виготовлення різноманітних продуктів переробки ВГ. Щодо екстенсивного шляху, то потрібна популяризація цінної культури, широке використання її в садовозахисних, протиерозійних і декоративних насадженнях.

УДК 634.72:631.526.3:004

2015.1.199. БАЗОВА КОЛЕКЦІЯ ПОРІЧКИ / Приймачук Л.С., Тодосюк Є.А. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.; Оброшине, 2014. — Вип. 56, ч. 2. — С. 67–80. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 545000.

Порічки, культури ягідні, колекція порічок Ін-ту сіл. госп-ва Карпат. регіону.

У лабораторії садівництва Ін-ту сільського господарства Карпатського регіону НААН зберігається та вивчається колекція порічок — 120 зразків із 12 країн світу. Колекцію закладено восню 2009 р., по три куці кожного зразка. Найбільша кількість зразків походила з України (39) та Росії (32), інші були європейського походження і лише 4 — із США. Для всіх зразків сформовано базу паспортних даних. Наведено зразки-еталони порічки за рівнем прояву ознак (2010–2013 рр.). За роки досліджень найбільш раннім розпусканням бруньок (26.03–3.04), початком цвітіння (18–22.04) і початком достигання (5–10.06) виділилися сорт Святкова. За продуктивністю він також був серед найкращих — до 20 т/га, як і сорти Сніжанка, Троїцька — 20 т/га та Львів'янка — до 15 т/га. Серед великоплідних з масою ягоди 0,7–0,9 г — Челябінський велетень, Троїцька, Сніжанка. Вміст сухих розчинних речовин у ці роки найвищим був у сортів Любава і Самбурська — понад 11%. Щодо вмісту вітаміну С виділено сорти Любава, Львів'янка, Чародійка, Самбурська — 100–120 мг/100 г ягід.

УДК 634.723:631.526.3:632.112

2015.1.200. ОЦІНКА ПОСУХОСТІЙКОСТІ СОРТІВ І ГІБРИДНИХ ФОРМ ЧОРНОЇ СМОРОДИНИ (*RIBES NIGRUM* L.) В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Кривошапка В.А., Ярещенко О.М., Єжов В.М. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. —

Вип. 68. — С. 344–351. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 06 544102.

Смородина, посухостійкість смородини в Лісостепу, водний баланс смородини.

В умовах глобального потепління клімату стає актуальним створення сортів чорної смородини (ЧС) з високою посухостійкістю, які при цьому мали б добрий урожай і менше залежали від температури і вологості повітря. Представлено результати досліджень ЧС, проведених на дослідному полі Ін-ту садівництва НААН у 2008–2009 рр. у періоди найбільшого напруження водного режиму. Вивчали 2 сорти (Ювілейна Копаня і Оріана) та 8 гібридів (99–19–4, 99–19–14, 99–17–38, 99–20–20, 99–19–17, 99–20–39, 99–20–18, 99–20–49). Схема садіння — 3,0×0,75, зрошування відсутнє. Наведено комплекс водно-фізичних показників у тканинах листя та їх функціональну активність. Установлено, що в умовах недостатнього вологозабезпечення та підвищеної температури високою та середньою посухостійкістю характеризувалися гібридні форми: 99–14–14, 99–19–4, 99–20–18, а також сорт ЧС Ювілейна Копаня. За допомогою мікрофлуориметричного спектрального аналізу стану фотосинтезуючого апарату листків визначено потенційну продуктивність рослин. За показником потенційної фотоенергетичної продуктивності (Kf) виділено гібридні форми ЧС 99–19–17, 99–20–49 та 99–20–18, який становив: 1,93; 1,84 та 1,78 відповідно і свідчив про перспективність цих форм. Відмічено невисоку концентрацію зелених пігментів у перерахунку на одиницю маси (1,19–1,90 мг/г) і площі листка (1,82–2,99 мг/дм²) усіх досліджуваних сортів і гібридних форм, що зумовлено високою міцністю зв'язку хлорофілів з білком у хлоропластах. Це може слугувати тестовою ознакою стійкості до посухи та спеки.

УДК 634.8:631.527.6/535

2015.1.201. СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ ВИНОГРАДУ В УКРАЇНІ / Гадзало Я.М., Власов В.В., Мулюкіна Н.А., Джабурія Л.В., Тулаєва М.І., Чісніков В.С., Ковальова І.А. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 11. — С. 5–11. — Бібліогр.: 10 назв.

Виноград (ННЦ "ІВіВ ім. В.Є. Таїрова"), система сертифікації винограду, клонова селекція винограду, банк клонів, базові маточники.

У ННЦ "Ін-т виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова" розроблено систему сертифікації садивного матеріалу винограду. Вона відображає блоки напрацювань за 1969–2014 рр.: селекційний матеріал (сорти і клони), колекційні та маточні насадження безвірусних клонів, регламентувальні та нормативні документи. Інноваційними складовими системи є генетичний матеріал клонів сортів винограду, адаптованих до умов України, методика клонової селекції, методики ідентифікації латентної вірусної та бактеріальної інфекцій, системи генетичного та санітарного контролю, а також технологія виробництва сертифікованого матеріалу винограду. Індивідуальний клоновий відбір проведено в Одеській, Миколаївській, Херсонській і Закарпатській областях та в АР Крим на загальній площі виноградних насаджень понад 2000 га. Для промислового розмноження рекомендовано 56 безвірусних та контрольованих на бактеріальний рак клонів 25 технічних сортів, 43 клони 21 столового та 12 клонів 6 підщепних сортів. У виноградних розсадниках Одеської, Херсонської та Закарпатської областей закладено маточники "базових" клонів 32 прищепних та 4 підщепних сортів площею 34,21 га. У таблиці наведено перспективні клони сортів винограду, а також базові та сертифіковані маточники клонів сортів ННЦ "ІВіВ ім. В.Є. Таїрова".

УДК 634.8:632.08:631.147

2015.1.202. ЗАХИСТ ВИНОГРАДУ ВІД ХВОРОБ З ВИКОРИСТАННЯМ МІКРОБІОЛОГІЧНИХ ПРЕПАРАТІВ / Феделеш-Гладинець М.І., Кошевський І.І., Канарський Є.Р. // Біоресурси і природокористування. — 2014. — Т. 6, № 1/2. — С. 58–62. — Бібліогр.: 10 назв.

Виноград Рислінг (Закарпаття), препарат мікробіологічний "Мікосан В", оїдіум винограду.

Досліджували ефективність біологічного препарату "Мікосан В", яким обробляли 5-разово промислові насадження винограду сорту Рислінг проти оїдіуму (Закарпаття, с. Велика Бакта). Застосування "Мікосану В" нормою 10 л/га, 13% в.к.р. порівнювали з еталоном хімічного препарату "Імпакт 25 SC",

к.с. — 0,1 л/га, яким обробляли насадження 7 разів. Результати засвідчили, що використання біопрепарату забезпечило стримування розвитку хвороби на листках винограду в межах 0,3–17,3%, на гронах — 2,7–14,8%. За 5-разового обприскування до моменту збирання врожаю ефективність “Мікосану В” проти оїдіуму становила 79,5% на листках та 83,9% — на гронах. За обприскування “Імпактом 25 SC” — 96,4% та 92,0% відповідно. Врожайність при цьому була однаковою — на рівні еталонного варіанта — 2,7 кг/кущ.

УДК 634.8:632.111(477.7)

2015.1.203. ОЦЕНКА РИСКОВ ПОВРЕЖДЕНИЯ ВИНОГРАДА ВЕСЕННИМИ И ОСЕННИМИ ЗАМОРОЗКАМИ В СЕВЕРО-ЗАПАДНОМ ПРИЧОРНОМОРЬЕ / Ляшенко Г.В., Маринин Е.И. // Вісник Одеського державного екологічного університету. — 2014. — Вип. 17. — С. 59–66. — Бібліогр.: 5 назв.

Виноград (Причорномор'я), заморозки, ризики пошкодження винограду.

Проаналізовано показники осінніх та весняних заморозків агрометеорологічних станцій України: Одеса, Болград, Ізмаїл, Сербка, Сарата, а також дати початку фенологічних фаз “розпускання бруньок” та “технічної стиглості” винограду сортів Аркадія і Загадка селекції ННЦ “ІВІВ ім. В.С. Таїрова”. Досліджуваний період для побудови кривих ймовірності припинення весняних і початку осінніх заморозків становив 64 роки (1945–2009 рр.) Визначення умовної ймовірності пошкодження винограду заморозками здійснювалось за даними 24 років (1986–2009 рр.). Представлено модель розрахунку умовних ймовірностей пошкодження винограду заморозками, яка базується на врахуванні ймовірностей дат заморозків і фаз розвитку с.-г. культур. Реалізацію моделей показано на прикладі Північно-Західного Причорномор'я для сортів винограду Аркадія і Загадка.

УДК 634:582.688.4:631.546

2015.1.204. КИВИ УКРАИНСКОЙ СЕЛЕКЦИИ / Стратон Г. // Напитки. Технологии и инновации. — 2015. — № 1/2. — С. 42–43.

Ківи в Україні, шпалерні рослини, актинідієві.

Багаторічною працею селекціонерів батька і сина Валентина Бучацького-Стратона та Генріха Стратона одержано сорт ківи, придатний для вирощування спочатку в кліматичних умовах Закарпаття, а потім і в усіх регіонах України. Сортовипробування засвідчили здатність створеного ківи витримувати морози до -30°C без додаткових заходів захисту і при цьому давати повноцінні дозрілі плоди. Ці властивості проявляються на генетичному рівні у фенотипів сіянців не менше 80% при самозапиленні. Генотип одержав назву сорту “Ківи Карпат Стратона вар. “Валентайн”. Його можна вирощувати на промислових плантаціях та присадибних ділянках, як шпалерну культуру на відкритому ґрунті без застосування ядохімікатів, враховуючи те, що поки у нашій зоні відсутні природні його шкідники. Саджанці ківи, вирощені в торф'яних контейнерах, можна висаджувати у відкритий ґрунт з ранньої весни і до заморозків. Культура вибаглива до кислих родючих ґрунтів, де почуває себе краще, особливо на чорноземах. Після садіння саджанці добре поливають, ґрунт мульчують торфом, компостом, перепрілою тирсою. Доцільно встановлювати на перші 2 роки огорожу, з огляду на те, що специфічні ефірні олії у ківи приваблюють тварин (котів), які можуть травмувати рослину. Для вирощування ківи будуть придатні глинисті та кам'яністі ґрунти. На шпалері рослину формують у вигляді віяла і горизонтальних кордонів. Схема садіння 3×3 м (1033 рослини/га). Весною після закінчення рясного сокоруху та до кінця літа можна проводити обрізування пошкоджених, слаборозвинутих та загущених пагонів.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.1/8:631.527.8:581.143.6

2015.1.205. КЛІТИННА СЕЛЕКЦІЯ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР НА СТІЙКІСТЬ ДО БІОТИЧНИХ І АБІОТИЧНИХ ЧИННИКІВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА / Івченко Т.В., Баштан Н.О., Віцень Т.І., Мірошніченко Т.М., Мозговська Г.В., Гарт О.Ю. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 12. — С. 34–38. — Бібліогр.: 13 назв.

Овочівництво, селекція клітинна овочевих культур, фільтрат культуральної рідини, біотехнологія, добір.

Наведено результати досліджень, проведених з метою розроблення біотехнологічних способів прискореного добору стійкого до біотичних та абіотичних чинників вихідного матеріалу для селекції овочевих культур. У досліджах використовували культуру соматичних і гіногенних тканин і клітин, ембріокультуру, мікроклональне розмноження та клітинну селекцію; мікологічні методи — для ідентифікації фітопатогенів, виділення їх у чисту культуру, одержання моноспорових ізолятів і фільтрату культуральної рідини; статистичні методи — для аналізу достовірності отриманих результатів досліджень. Визначено ефективні селективні системи і схеми клітинної селекції для добору клітинних ліній, стійких до фузаріозного в'янення, альтернаріозу, посухо-, соле- та жаростійких. Зазначено, що використання клітинної селекції забезпечує прискорену оцінку й добір стійкого до біотичних і абіотичних факторів вихідного селекційного матеріалу основних овочевих культур. Стійкість/толерантність новостворених ліній у цьому разі розглядається як розширення норми реакцій часто значущої, що дає можливість використовувати розроблений підхід для одержання селекційних форм, здатних вижити в стресових умовах та успішно відновитися.

УДК 635.13:631.5:631.81.095.337(477.5)

2015.1.206. ОПТИМІЗАЦІЯ УМОВ ЖИВЛЕННЯ МОРКВИ СТОЛОВОЇ З ВИКОРИСТАННЯМ МІКРОДОБРИВ ЗА ВИРОЩУВАННЯ В ЛІВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Бикіна Н.М. // Науковий вісник Національного університету

біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 195, ч. 1. — С. 20–26. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 544644.

Морква столова, мікродобрива, живлення моркви, підживлення позакореневе, вирощування моркви.

Наведено результати вивчення впливу мікродобрив, внесених позакореневе на фоні передпосівного удобрення, на продуктивність моркви столової (МС) за вирощування її на темно-сірому опідзоленому ґрунті в Лівобережному Лісостепу України. Встановлено, що проведення позакореневих підживлень (ПП) *ESPO combitor*, *ESPO top* та *ESPO microtop* у фази 3–4 листків до 6–7 листків (період формування коренеплоду) на фоні передпосівного удобрення $N_{120}P_{100}K_{180}$ сприяло активізації асиміляційних процесів МС, а також оптимізувало морфобіометричні характеристики рослин і забезпечувало формування високого врожаю й товарності. Максимальний вихід товарної продукції забезпечувався внесенням $N_{120}P_{100}K_{180}$ та ПП *ESPO microtop* у фази 3–4 листків та 6–7 листків — 88,7%. Дворазові аплікації мікродобривами збільшували товарність за використання всіх трьох мікродобрив. Одноразові ПП мали менший ефект і збільшували товарність продукції до рівня 81,3 та 83,5%. Найнижчою товарністю характеризувалися коренеплоди моркви, вирощені без внесення добрив (контроль) — 78,5%.

УДК 635.21:631.526.32:631.559:632.481.146Ф

2015.1.207. ЗАЛЕЖНІСТЬ МІЖ СТІЙКІСТЮ ДО ФІТОФТОРОЗУ ТА УРОЖАЙНІСТЮ КАРТОПЛІ СОРТІВ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ / Ільчук Р.В., Ільчук Ю.Р. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.; Оброшине, 2014. — Вип. 56, ч. 1. — С. 57–64. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 544654.

Картопля, фітофтороз, урожайність картоплі, сорти картоплі, стиглість сортів картоплі.

Наведено результати досліджень щодо визначення стійкості до фітофторозу (Ф.) та врожайності сортів картоплі

різних груп стиглості. Проаналізовано погодні умови за роки досліджень і їхній вплив на ураження вегетативної маси Ф. та одержану при цьому врожайність. Між стійкістю до Ф. і врожайністю встановлено високу додатну (+0,740) кореляційну залежність у роки (2008) з несприятливими погодними умовами (надмірна кількість опадів) і значного ураження вегетативної маси Ф. (стійкість на кінець вегетації 4,3–5,2 бала) та середню додатну кореляцію (+0,533 і +0,673) у 2007 і 2009 рр., коли погодні умови були сприятливі й ураження Ф. незначне (стійкість — 5,8–7,9 бала). Коефіцієнти кореляції між стійкістю до Ф. і врожайністю залежно від групи стиглості сортів також були високододатними (+0,804... +0,872). Відповідно до ранньостиглих сортів кореляційна залежність становила +0,812, середньоранніх +0,871, середньостиглих +0,804 і середньопізніх +0,872.

УДК 635.21:631.531.01/02(492)

2015.1.208. НАСІННЄВА КАРТОПЛЯ ПО-ГОЛЛАНДСЬКИ / Корчагіна І. // Agroexpert. — 2015. — № 1. — С. 32–33.

Картопля, насінництво картоплі, сортове прополювання картоплі.

Висвітлено практичний досвід голландського фермера та консультанта організації PUM Герхарда Кістемакера щодо особливостей вирощування насінневої картоплі (НК) у Нідерландах, зокрема щодо обрання поля для розмноження НК, видалення стебел вручну для забезпечення стандартів стосовно розмірів бульб (35–55 мм), сортового прополювання (видалення хворих і нетипових рослин та бульб). Зазначено, що голландські фермери намагаються мінімізувати кількість хімічних обробок, щоб заощадити та підвищити якість НК, проте зовсім без обробки не обходяться, що дає змогу запобігати багатьом проблемам. Висвітлено питання щодо фермерської кооперації та фітосанітарних вимог до вирощування НК, які в Нідерландах дуже високі. Частково їх ініціювали самі фермери для підтримки авторитету високої якості голландської НК. Слід зазначити, що уповноважені органи контролю проводять у Голландії незалежне польове інспектування посівів НК протягом усього періоду вегетації. Близько 90% усіх сортів картоплі в Нідерландах належать так званим *Potato Hauses*, які продають насіння та збувають вирощену НК. Виробник обирає сорти картоплі з огляду на групи стиглості та фінансовий зиск. Урожай зазвичай експортують за кордон. Українським фермерам рекомендовано дотримуватися якості вирощуваної насінневої картоплі.

УДК 635.21:631.559:631.81.095.337

2015.1.209. ВПЛИВ МІКРОДОБРИВА МЕГАНІТ НІРБАТОР НА УРОЖАЙНІСТЬ КАРТОПЛІ / Ільчук Р.В., Ільчук Ю.Р. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.; Оброшине, 2014. — Вип. 56, ч. 1. — С. 65–73. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 544654.

Картопля, урожайність картоплі, мікродобриво, меганіт нирбатор.

Висвітлено результати польових досліджень стосовно впливу препарату меганіт нирбатор на врожайність картоплі (К.) та основні агрономічні властивості ґрунту в умовах Західного Лісостепу. До переваг препарату на с.-г. культурах, які досліджували інші наукові установи, належать: збільшення врожайності рослин на 15–30%, стабільність виробництва за екстремальних умов, стійкість культур до посухи, гармонійне забезпечення поживними речовинами протягом усієї вегетації, підвищення стійкості до хвороб і шкідників, поліпшення водного балансу та вмісту гумусу в ґрунті, посилення зв'язування азоту і засвоєння фосфору й калію. Одержані результати вивчення впливу меганіт нирбатору на врожайність К. сорту Легенда засвідчили, що він сприяє підвищенню врожайності на 4,7 т/га (20,1 на контролі і 24,8 т/га — удобрений фон) і поліпшенню агрохімічних властивостей ґрунту завдяки дії азотфіксуючих бактерій, взятих з мікродобрива. За внесення препарату меганіт нирбатору незначно (на 0,01 од.) підвищилася кількість ґрунту, дею зріс вміст азоту (на 0,6 мг/кг ґрунту). Вміст фосфору і калію піднявся відповідно на 0,9 і 1,1 мг/кг ґрунту.

УДК 635.21:664:632.537:631.563

2015.1.210. ВПЛИВ ОБРОБКИ БУЛЬБ І РОСЛИН КАРТОПЛІ БІОЛОГІЧНИМИ ПРЕПАРАТАМИ НА ВЕЛИЧИНУ ВТРАТ ПРИ ЗБЕРІГАННІ / Купріянова Т.М. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 12. — С. 48–51. — Бібліогр.: 12 назв.

Картопля, біопрепарати, обробка бульб, зберігання картоплі, сорти картоплі.

Вивчався вплив обробки бульб картоплі (К.) перед садінням та рослин у період вегетації біологічними препаратами планриз БТ, фітоцид та хімічним препаратом ровраль аквафлю на лежкоздатність різних за стиглістю сортів К. Результати досліджень засвідчили, що за використання біопрепарату планриз БТ відсоток загальних втрат після 6 місяців зберігання у середньостиглого сорту Скарбниця і середньораннього Оберіг був найменшим. З'ясовано, що під час обробки бульб К. сорту Скарбниця біопрепаратом планриз БТ загальні втрати зменшилися на 4,7% (1-й строк садіння — 19–20 квітня); 8,5 (2-й строк садіння — 29–30 квітня) і 7,8% (3-й строк садіння — 10–11 травня) порівняно з контролем. За обробки бульб сорту Оберіг біопрепаратом планриз БТ загальні втрати зменшилися на 8% порівняно з контрольним варіантом у зразків, відібраних у 1-й строк садіння, 10,1 — у 2-й та 6,9% — у 3-й строки садіння. У середньому за строками садіння загальні втрати в сорту Оберіг відповідно становили 17, 16 і 16,3%.

УДК 635.25:632.482.16:632.937:631.563

2015.1.211. ВПЛИВ ПРЕПАРАТІВ БІОПОЛІЦИД ТА ЕКОТОН НА ПОШИРЕННЯ ЗБУДНИКІВ ГНІЛІ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ ПІД ЧАС ЗБЕРІГАННЯ / Ячук В.У., Чабанюк Я.В., Бунас А.А. // Агроєкологічний журнал. — 2014. — № 1. — С. 68–72. — Бібліогр.: 13 назв.

Цибуля ріпчаста, зберігання цибулі, гниль цибулі, препарати біополіцид та екотон (цибуля).

Вивчався вплив препаратів біополіцид та екотон на поширення збудників гнілі цибулі ріпчастої (ЦР) під час зберігання в складських приміщеннях (на прикладі сорту Сквирська). Після зимового зберігання ЦР було виділено 18 видів збудників гнілі. Встановлено лінійну залежність між чисельністю мікроміцетів ґрунту ризосфери та часткою здорових цибулин після зберігання. За обробки посадкового матеріалу препаратами біополіцид та екотон коефіцієнт детермінації був вищий, ніж 0,8, що свідчить про значний вплив чисельності мікроміцетів у ґрунті під час вегетації ЦР на частку здорових рослин після зимового зберігання. Результати проведеного дослідження засвідчили, що вказана передпосадкова обробка цибулин у подальшому впливає на частку здорових цибулин під час їхнього зберігання взимку. З'ясовано, що обробка цибулі ріпчастої препаратом біополіцид сприяє збереженню 67% цибулин, а екотоном — 68,4% (контроль — 46,9%).

УДК 635.342:504.064:546.4/8:631.8

2015.1.212. ЕКОТОКСИКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЯКОСТІ КАПУСТИ БІЛОГОЛОВОЇ, ВИРОЩЕНОЇ НА ЗАБРУДНеноМУ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ ҐРУНТІ, ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ / Дидів А. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2014. — № 18: Агрономія. — С. 41–46. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 544986.

Капуста білоголова, екоотоксикологія, важкі метали, удобрення капусти, забруднення капусти важкими металами.

Досліджувався вплив органічної, мінеральної та органіко-мінеральної систем удобрення в поєднанні з вапнуванням на рухомість Cd^{+2} і Pb^{+2} у ґрунті на нагромадження їх у рослинах капусти білоголової (КБ). Результати проведених у польових умовах модельних дослідів з рослинами КБ пізньостиглої із застосуванням різних систем удобрення та вапнування на забрудненому важкими металами (ВМ) ґрунті засвідчили, що зі зростанням концентрації внесених у ґрунт водних розчинів солей ВМ від 1 до 5 ГДК у валових формах збільшувалася і концентрація рухомих форм Cd^{+2} і Pb^{+2} у темно-сірому ґрунті, особливо на контрольному варіанті, де не вносили жодних агрохімікатів, що проявилось в інтенсивному накопиченні ВМ рослинами КБ. Проте на всіх варіантах, де вносили добрива та меліорант, концентрація рухомих форм ВМ порівняно з контролем (без добрив) на всіх градаціях забруднення була меншою на 24,5–70,1%. З'ясовано, що в зовнішньому качані КБ концентрація Cd^{+2} і Pb^{+2} була в 4,5–10,2 раза більшою, аніж у головці. Слід зазначити, що вапнування ґрунту мало великий вплив на рухомість іонів Cd^{+2} , мешою мірою — іонів Pb^{+2} на всіх градаціях забруднення. Власне зменшення кислотності ґрунту сприяло такому позитивному ефекту, а

саме: заміна складу поглинутих катіонів у твердій фазі ґрунту, де H^+ значною мірою заміщувався кальцієм, завдяки чому відбувалися нейтралізація середовища та утворення колоїдів гідроокисів ВМ. Зауважується, що крім того, іони OH^- нейтралізують обмінну кислотність і зв'язують H^+ слабких кислот груп ґрунтового комплекс (ГВК), неспроможних обмінюватися на катіони і витіснятися іонами кальцію в рідку фазу. Зазначено, що іони кальцію виступають таким чином протиіонами нейтралізованих кислот груп ГВК.

УДК 635.624:631.416:631.586

2015.1.213. ДИНАМІКА ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЖИВЛЕННЯ В ҐРУНТІ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ГАРБУЗА МУСКАТНОГО В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Семен О.Т. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — Миколаїв, 2014. — Вип. 3, т. 1. — С. 159–168. — Бібліогр.: 8 назв.

Гарбуз мускатний, добрива мінеральні, вирощування гарбуза, азот, фосфор, калій, нітрати.

Висвітлено результати дослідження впливу мінеральних добрив та площ живлення на поживний режим ґрунту за вирощування сортів гарбуза мускатного (ГМ) в умовах Голопристанського р-ну Херсонської обл. Ґрунт дослідної ділянки — чорнозем південний осолоділий малогумусний, що характеризується високим вмістом калію, підвищеним — фосфору та недостатньо забезпечений азотом. Об'єктом досліджень слугували сорти ГМ Яніна (ранній) та Гілея (середньостиглий). Гарбуз розміщували у сівозміні по пару після озимої пшениці. За результатами досліджень встановлено позитивний вплив мінеральних добрив на поживний режим чорнозему південного. Виявлено тенденцію до зниження кількості поживних речовин при зменшенні площі живлення рослин ГМ від 5 до 2 м². З'ясовано, що споживання елементів живлення з ґрунту на формування врожаю залежить від сортових особливостей ГМ. Протягом вегетаційного періоду рослини гарбуза мускатного використовували поживні речовини з ґрунту (найбільше — на формування майбутнього врожаю плодів), зокрема сорт Яніна порівняно із сортом Гілея використовував більше у 1,4–1,9 раза нітратного азоту; у 1,2–1,6 раза рухомого фосфору; у 1,1–1,2 раза обмінного калію.

УДК 635.625:631.5(477.72)

2015.1.214. ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ ГАРБУЗА МУСКАТНОГО В ЗОНІ СТЕПУ УКРАЇНИ / Семен О.Т. // Агроекологічний журнал. — 2014. — № 4. — С. 114–117. — Бібліогр.: 4 назви.

Гарбуз мускатний, сорт гарбуза, удобрення гарбуза мускатного, урожайність гарбуза, екологічно безпечна продукція.

Наведено агроекологічне обґрунтування елементів технології вирощування плодів гарбуза мускатного (ГМ) для дитячого дієтичного харчування за вирощування його в незрешуваних умовах Півдня України. Результати досліджень засвідчили, що під час вирощування ГМ на його продуктивність значно впливають такі чинники, як забезпечення поживними речовинами та сортові особливості. Найбільшою врожайністю плодів відзначився сорт Яніна за внесення $N_{60}P_{90}K_{60}$ та $N_{30}P_{45}K_{30}$ і розміщення однієї рослини на площі живлення 5 м². Одержані дані біохімічного складу м'якуша плодів засвідчили, що біомаса гарбуза є природним джерелом цілого спектра життєво важливих речовин для організму людини. Особливо якісними виявились плоди ГМ Яніна. Слід зазначити, що досліджувана рослина сировина не має вираженої здатності до накопичення нітратів і може бути джерелом мікронутрієнтів природного походження для збагачення продуктів харчування.

УДК 635.63:632.4:631.544.4

2015.1.215. ШКОДОЧИННІСТЬ ДОМІНУЮЧИХ ХВОРОБ ГРИБНОЇ ЕТІОЛОГІЇ НА РОСЛИНАХ ОГІРКА В ТЕПЛИЦІ АГРОЦЕНОЗАХ / Марютин О.Ф., Яровий Г.І. // Агроекологічний журнал. — 2014. — № 4. — С. 60–64. — Бібліогр.: 10 назв.

Огірок, хвороби огірка грибні, теплиці блокові, теплиці весняні з плівковим укриттям, хлорофіл.

Наведено результати науково-виробничих досліджень, проведених з метою розкриття механізму шкодочинного впливу фітопатогенних грибів на біохімічні зміни в рослинах

огірка (О.) під час їх вирощування в закритому ґрунті. Матеріалом дослідження слугували рослини О., які вирощували в різних типах культивацийних тепличних споруд, — гібриди Атлет, Кураж, Надія та Лінія. Результати фітопатологічного аналізу засвідчили, що найшкодочиннішими в господарському аспекті для культури є аскохітоз, який проявляється лише в блокових теплицях (Т.), несправжня борошниста роса, зареєстрована в усіх типах тепличних культивацийних споруд, але епіфітотійний розвиток відбувається переважно в Т. з плівковим укриттям. Біологічна шкодочинність є опосередкованою і проявляється негативним впливом збудника на вміст хлорофілу в уражених листках О. незалежно від гібриду і типу Т., у яких їх вирощують, — від 30 до 90% залежно від інтенсивності розвитку хвороби на листовій поверхні. Аналогічна закономірність відбувається щодо зменшення в інфікованих листках азоту, фосфору і калію. З'ясовано, що динаміка зменшення хлорофілу й *NPK* за відмінності прояву інтенсивності розвитку хвороби відбувається по-різному. За слабого прояву хвороби показники залишаються майже на рівні неуряженого листя або змінюються дуже мало. Середній ступінь розвитку хвороби спричиняє значне зменшення хлорофілу й *NPK*, а інтенсивний — некротизацію листової поверхні через майже повну їх відсутність.

УДК 635.64.649:632.731:631.544.4

2015.1.216. МОНИТОРИНГ ЧИСЕЛЬНОСТІ ТРИПСОВ НА СЛАДОМ ПЕРЦІ ТА ТОМАТАХ В ТЕПЛИЦІ / Мунтян Е.М., Ильев П.Б., Батко М.Г., Ильева И.К., Бандалак А.В., Язловецький И.Г. // Защита и карантин растений. — 2015. — № 1. — С. 38–40. — (Сер. Б-чка по защите растений). — Библиогр.: 4 назв.

Перець солодкий, помідор, трипс, теплиця, моніторинг чисельності трипсів.

Висвітлено питання щодо моніторингу чисельності трипсів на рослинах перцю солодкого і помідорах у теплицях (Т.). Показано ефективність застосування білих клеєвих пасток, оснащених диспенсерами з семиохеміком — етилізониотинатом для виявлення і моніторингу трипсів на досліджуваних культурах. В останні 10 років у Європі значно збільшилась частота епіфітотій, які викликають поширені й шкодочинні віруси — плямисте в'янення (бронзовість) помідора *Tomato spotted wilt virus (TSWV)*, сім. *Bunyaviridae*. Фітопатоген уражує багато овочевих культур в Т., зокрема помідор і перець. Хвороба не лише значно знижує врожайність, але й погіршує смакові якості і товарний вигляд овочів. Щорічні втрати врожаю у світі, спричинені цим вірусом, становлять 1 млрд доларів США. У Т. вірусна інфекція розповсюджується переважно західним квітковим і тютюновим трипсами. З'ясовано, що пастки з етилізониотинатом на ділянках перцю відловлюють у середньому в 6 разів, а на помідорі — у 4 рази більше імаго трипсів, ніж контрольні. Пастки з семиохеміком приваблюють шкідника навіть за низької чисельності його популяції, тому вони можуть використовуватись для контролю ефективності здійснюваних інсектицидних обробок.

УДК 635.649:631.559:631.531.01

2015.1.217. УРОЖАЙНІСТЬ ПЕРЦЮ СОЛОДКОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ЯКОСТІ РОЗСАДИ РІЗНОГО ВІКУ / Наклюка О.П., Тернавський А.Г. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 195, ч. 1. — С. 182–187. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 544644.

Перець солодкий, розсада перцю, урожай перцю ранній, продуктивність перцю, строки висаджування розсади перцю.

Висвітлено результати дослідження щодо встановлення оптимального віку (70, 60, 50 та 40 діб) розсади перцю солодкого (ПС) в умовах Правобережного Лісостепу України. Наведено й проаналізовано біометричні показники розсади ПС, маси рослин і врожайності плодів. Результати досліджень засвідчили, що серед варіантів різного терміну вирощування розсади ПС найефективнішим за біометричними показниками є використання розсади довшого строку вирощування. Зауважується, що розсада віком 40–50 діб була придатною для висаджування у відкритий ґрунт, мала оптимальні параметри й краще приживалася. З'ясовано, що розсада довшого терміну вирощування забезпечувала швидше надходження врожаю порівняно з розсадою інших строків вирощування на 2–8 діб

і довший період плодоношення, а зі зменшенням віку розсади скорочувалась тривалість цього періоду в рослин ПС. Встановлено, що максимальна врожайність перцю солодкого спостерігалась у варіанті розсади віком 70 діб, де приріст урожаю становив 2,2 т/га (11,5%). Зазначено, що зменшення віку розсади до 40 діб призвело до зниження врожайності на 8,4% порівняно з контролем.

УДК 635.8:631.5:60:57:581.1:631.95

2015.1.218. БІОТЕХНОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ В ГРИБІВНИЦТВІ ЗА ВИРОЩУВАННЯ *BASIDOMYCETES* / Бойко О.А., Космідайло Т.В. // Агроекологічний журнал. — 2014. — № 4. — С. 118–121. — Бібліогр.: 16 назв.

Грибівництво, вирощування грибів, патогени грибів, біотехнологія, екологія с.-г., біоактивні речовини, патентування.

Обґрунтовано формування біологічно активних композицій із грибів (Г.) для різних цілей, що вимагає посиленого їх контролю, а також синтезу біохімічних фракцій з них на основі сучасних біотехнологічних процесів з урахуванням патентоспроможності технологій. На основі одержаних стимуляторів і їх похідних визначено антипатогенну дію на бактерії, мікроскопічні гриби та РНК-вмісні віруси рослин. За рахунок використання розробленого експрес-способу діагностики патогенів у Г. налагоджено виявлення збудників хвороб на різних стадіях інфекційного процесу. З'ясовано, що біологічно активні речовини з базидіоміцетів стимулюють зниження репродукції внутрішньоклітинних включень: вірус тютюнової

мозаїки — у рослин помідора, Х-вірус картоплі — у картоплі та вірус мозаїки сої — у рослин цієї культури.

УДК 635.82:631.559:631.544:577.23

2015.1.219. БІОЕНЕРГЕТИЧНА ОЦІНКА ВИРОЩУВАННЯ ГЛИВИ ЗВИЧАЙНОЇ НА СОЛОМ'ЯНИХ СУБСТРАТАХ / Вдовенко С.А. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 195, ч. 1. — С. 169–173. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 544644.

Глива звичайна, вирощування гливи, субстрат солом'яний для гливи, штам гливи, урожайність гливи.

Проведено дослідження з метою визначення біоенергетичної ефективності вирощування гливи звичайної на солом'яних субстратах в умовах напівпідвальних приміщень. Результати досліджень засвідчили, що за таких умов вирощування найефективнішим виявився субстрат, основою якого є горохова солома. Зазначено, що енергія, нагромаджена господарсько цінною частиною врожаю, утворюється за рахунок вищого вмісту білка, вуглеводів, ліпідів і поживних елементів. Більшу енергію одержано у варіанті з використанням соломи горохової для обох досліджуваних штамів. Перевищення щодо контролю, у якому застосовували пшеничну солому, становить майже 1,7 раза. Зауважується, що впровадження високоврожайних штамів є значно дешевшим заходом порівняно з витратами на інтенсифікацію виробництва. Серед досліджуваних штамів високим коефіцієнтом біоенергетичної ефективності характеризувався штам НК-35, де значення коефіцієнта коливалося від 1,62 до 3,37.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 635.922.051(477–25)“321”

2015.1.220. ДЕКОРАТИВНІСТЬ ГАРНОКВІТУЧИХ КУЩІВ РАННЬОВЕСНЯНОГО ПЕРІОДУ В КОЛЕКЦІЙНИХ ФОНДАХ БОТАНІЧНИХ САДІВ КИЄВА / Бреус Н.Ю. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.10. — С. 40–44. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 544862.

Озеленення урбанізованих ландшафтів, гарноквітучі кущі, декоративність рослин, фенологічний період, ландшафти урбанізовані.

Наведено результати польових обстежень ста парків, 76 скверів та 22 вулиць Києва з метою встановлення видового складу гарноквітучих кущів (ГКК) в урбанізованих ландшафтах та проаналізовано їх сезонний розвиток. За різноманітними методиками проведено оцінку декоративності ГКК, що квітуть рано навесні в колекційних фондах ботанічних садів столиці. Зазначено, що з 20 видів ГКК, представлених в її озелененні, ранньоквітучими є лише три — *Mahonia aquifolium*, *Cornus mas*, *Forsythia suspensa*. Зауважується, що з потеплінням клімату в досліджуваному регіоні з'явилися характерні зсуви фенологічної фази початку квітання на більш ранній строк. Виявлено, що в колекційних фондах ботанічних садів м. Києва ГКК, що квітуть у березні–квітні, представлено 26 видами. Найдекоративнішими (7 балів за шкалою оцінки декоративності) були 11 видів — *Amygdalus naona* L., *Magnolia soulangiana* Soul.-Bod, *Forsythia europaea* Deg. et Bald, *Rhododendron sichotense* Pojark та ін. Високу декоративність виявили в 12 видів, а посередню — у трьох. З метою підвищення декоративності існуючих ГКК є доцільним і раціональним розширення їх асортименту в паркових насадженнях столиці за рахунок представленого видового асортименту цієї групи рослин у ботанічних садах Києва.

УДК 635.925:581.143.6:582.572.2

2015.1.221. ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРОФІЧНОЇ ТА ГОРМОНАЛЬНОЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ РИЗОГЕНЕЗУ *IN VITRO* РЕГЕНЕРАНТІВ ХОСТИ / Стадник А.П., Філіпова Л.М., Мацкевич В.В. // Агроекологічний журнал. — 2014. — № 3. — С. 75–80. — Бібліогр.: 11 назв.

Хоста, ауксин, детермінант, експлант, мікроклональне розмноження, регенерант, цитокінін.

Проаналізовано трофічні та гормональні детермінанти ризогенезу хости (Х.) *in vitro* за допомогою вивчення індукції й утворення ризосфери експлантами під дією різних детермінантів ризогенезу, що поряд з регуляцією водообміну є найважливішими складовими постасептичної адаптації. За результатами досліджень встановлено, що детермінанти ризогенезу за мікроклонального розмноження Х. сортів Патріот і Паульс Глорі є наступні чинники: інтродуковане вирощування рослин-донорів експлантів в умовах тривалого світлового дня та довгий фотоперіод під час регенерації рослин з експлантів (16 год); додавання в середовище індолілової кислоти в концентраціях 1–4 мг/л; вирощування регенерантів на збіднених за мінеральною основою середовищах та додавання активованого (1,5 г/л) або деревного (2,5 г/л) вугілля; зменшення кількості цитокініну в штучних живильних середовищах. З'ясовано, що зменшення концентрації мінеральних речовин та додавання вугілля дає можливість зменшити використання індолілової кислоти до 1 мг/л. Встановлено, що дія ауксинів була вищою на середовищах без цитокініну.

УДК 635.925:630*17:582.623.2:632.6/.9

2015.1.222. ДЕКОРАТИВНІ ВЕРБИ КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БОТАНІЧНОГО САДУ ім. М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ, ЇХ ШКІДНИКИ ТА ЗАХОДИ ІЗ ЗАХИСТУ / Громова О.П., Горелов О.М. // Інтродукція рослин. — 2014. — № 3. — С. 80–84. — Бібліогр.: 6 назв.

Верба декоративна, шкідники верби декоративної, захист верби від шкідників.

Наведено біологічні й екологічні характеристики деяких декоративних видів верб (В.) з колекції Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України: верби алатавської, В. тонколистий, В. ламкої “кулястої” та штучного гібрида В. Матсуді (“звивиста” × В. вавилонська), які є недостатньо стійкими до шкідників. Зазначено, що шкідники декоративних В. мають великий вплив на їх довговічність і декоративність. Результати обстеження колекції декоративних В. у НБС на

предмет заселення шкідниками (2011–2013 рр.) засвідчили, що В. алавська, гібрид В. Матсуді ("звивиста" × В. вавилонська) і В. тонколиста були заселені звичайним павутинним кліщем; В. тонколиста й алавська потерпали від вербової пагонової попелиці, В. ламка "Куляста" була заселена щитівкою вербовою, а гібрид В. Матсуді ("звивиста" × В. вавилонська) заселяли звичайний павутинний кліщ і вербова галиця різнодомна. Описано біологічні особливості зазначених шкідників та рекомендовано комплекс заходів захисту від них.

УДК 635.95"322"

2015.1.223. САД БЕЗПЕРЕРВНОГО КВІТУВАННЯ: КОМПАКТНІ НИЗЬКОРОСЛІ ТРАВ'ЯНИСТІ БАГАТОРІЧНИКИ / Перебойчук О.П. // Квіти України. — 2015. — № 1. — С. 13–15.

Багаторічники трав'янисті низькорослі, первоцвіт, дзвоник Портеншлага, армерія дерниста, смілка Шафта, печіночниця звичайна, ландшафтний дизайн.

Наведено біологічну характеристику групи компактних низькорослих багаторічників — представників широкого розмаїття декоративних трав'янистих рослин. Тендітні форми

рослин цієї групи приваблюють ландшафтних дизайнерів та квітників-аматорів при створенні нині модних міні-садів у контейнерній культурі, при облаштуванні міні-композицій на присадибних ділянках і в парках. Не менш ефективними вони є в традиційних змішаних багаторівневих ландшафтних композиціях (міксбордери, рабатки, рокарії) поміж середньо- та високорослих квітів. Яскраві куртини з низькорослих багаторічників гармонійно доповнюють композиції з хвойних та листяних кущів, вирізняються під кронами ошатних дерев. До групи компактних низькорослих багаторічників належать: цикламен косий, первоцвіт, печіночниця звичайна і трансільванська, дзвоник Портеншлага, армерія дерниста, смілка Шафта. Декоративні властивості та різноплановість використання цих рослин зумовлені як широким спектром екологічних особливостей (вологолюбні — посухостійкі, сонцелюбні — тіньолюбні), так і за формою росту (прямостоячі, розлогі, кулясті), сезонним ритмом росту і розвитку (ефемероїди, вічнозелені, весняно-літньо-осінньо-зимово-зелені, весняно-літньо-осінньо-зелені, весняно-літньо-зелені, весняно-осінньо-зелені), періодом цвітіння (ранньовесняно-, весняно-, весняно-літньо-, літньо-, літньо-осінньо, осінньоквітучі).

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.083:579.26

2015.1.224. ДО ПИТАННЯ РОЗРАХУНКУ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ ВІДХОДІВ ТВАРИННИЦТВА / Захаренко М.О., Коваленко В.О., Яремчук О.С., Пироженко Ю.В. // Біоресурси і природокористування. — 2014. — Т. 6, № 3/4. — С. 63–70. — Бібліогр.: 12 назв.

Тваринницькі ферми, мікробіологічна екологія, птахофабрики, парникові гази, відходи тваринництва, метан, азот, гній, послід, ВРХ, свині, птиця, оцінка викидів.

Узагальнено принципи розрахунків та інвентаризації викидів парникових газів (ПГ), спричинених діяльністю тваринницьких підприємств, за існуючих способів прибирання, зберігання та використання відходів тваринництва (ВТ). Значні зниження викидів метану з гною тварин та посліду птиці у процесі прибирання, зберігання та використання ВТ в останні 20 років пов'язані з падінням чисельності їх поголів'я. Найбільше викидів закису азоту в атмосферу відбувається з гною та посліду, що зберігаються в твердому стані у гноєсховищах та на компостних майданчиках. Значно менше — у процесі анаеробної та аеробної біоферментації відходів, з рідкого гною та гнойових стоків. Констатується, що невідомість оцінки викидів метану з гною та посліду становить ≈13%, а закису азоту ≈75%. Для оптимальних розрахунків викидів ПГ рекомендується проводити наукові дослідження з удосконалення системи обліку щодо застосування на тваринницьких об'єктах різних технологій прибирання, зберігання та використання гною. Необхідне комплексне вивчення хімічного складу, фізичних властивостей та санітарно-гігієнічних показників відходів тваринництва, дослідження механізмів утворення метану та закису азоту, їх кількісних показників як у кліматично-регіональному, так і сезонному аспектах.

УДК 636.083:621.311.24

2015.1.225. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА ОЦІНКИ ПОБІЧНИХ ПРОДУКТІВ ТВАРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ, ПРИЗНАЧЕНИХ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА / Гуцаленко Л.В., Голотюк Л.С. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — № 2. — С. 122–128. — (Сер. Екон. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544842.

Біопаливо, біогаз, відходи тваринництва, облік виробництва, економіка тваринництва, енергетика, альтернативні джерела енергії.

Відзначається, що в сучасних умовах все більшого поширення набувають енергоносії біологічного походження, або біопалива. Замінниками нафтових палив є метилові та етилові ефіри з рослинних олій, біоетанол, який виробляють із цукроносних і крохмаленосних с.-г. культур, а також біогаз — продукт анаеробного бродіння відходів тваринництва і рослинництва, тверде біопаливо тощо. Розглянуто методику обліку та оцінки побічної продукції тваринництва, призначеної для виробництва біопалива. Для документування наведених операцій рекомендується розробити стандартні форми первинного та зведеного обліку виробництва біопалива на рівні Державного комітету статистики України, а також відповідні форми звітності підприємств у даній сфері. Організація належного обліку та звітності с.-г. підприємств надасть можливість ефективного контролю виробництва та оптимізації виробничих процесів щодо пального з побічних продуктів тваринного походження.

УДК 636.084.5:54–32

2015.1.226. У КАЖДОГО ПОДКИСЛИТЕЛЯ СВОЇ ОСОБЕННОСТИ / Отченашко В. // Животноводство России. — 2014. — № 11. — С. 31–33.

Годівля тварин і птиці, підкислювачі, кислоти органічні, корми, консервування кормів.

Зазначається, що після заборони використання кормових антибіотиків у країнах Євросоюзу як альтернативу застосовують інші препарати. Серед них кормові добавки — підкислювачі (для консервації кормів, підкислення середовища травного тракту і контролю рівня патогенної мікрофлори). Вони стимулюють секрецію ферментів шлунка, підшлункової залози і кишечника, а також покращують споживання кормів і засвоєння поживних речовин. Це позитивно впливає на збереженість поголів'я та інтенсивність росту птиці чи тварин. Описано механізм дії підкислювачів різних видів. Наприклад, фумарова кислота володіє вираженими консервувальними властивостями, бере участь у клітинному синтезі АТФ, мурашина і пропіонова — перешкоджають росту плісняви і бактерій, уповільнюють процеси гниття і розкладу, натрієва і кальцієва солі масляної кислоти (бутират Na і Ca) сприяють росту і формуванню ворсинок кишечника, а також є профілактичним засобом при клостридіозних інвазіях. Масляна, молочна і лимонна кислоти та їх солі активізують ферменти підшлункової залози. За кількістю гіппурової кислоти у печінці

визначають її здатність знезаражувати токсичні продукти. Проте необхідно враховувати технологічні і фізіологічні властивості певних органічних кислот, солі яких не знижують рН і буферну ємність кормів, у них менша антимікробна активність. Це означає, що їхній вміст у складі підкислювачів необхідно збільшувати. За наявності інформації у документах про склад підкислювача, але відсутності про вміст активних компонентів у 1 кг (допустимі значення — 40–80%) неможливо оцінити ефективність підкислювача. На результат підкислення має вплив і форма — рідка чи тверда. Рідкі підкислювачі застосовують для санації систем водозабезпечення і напування, тверді — мають різноманітний хімічний склад і володіють ширшим спектром дії.

УДК 636.085.3:65.012.7

2015.1.227. СУЧАСНІ ВИМОГИ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ТА БЕЗПЕКОЮ ЗА УМОВ ВИРОБНИЦТВА Й ОБОРОТУ КОРМІВ / Руденко Є.В., Трускова Т.Ю., Шаповалов С.О., Руденко О.П. // Ефективні корми та годівля. — 2014. — № 8. — С. 4–7.

Корми с.-г. тварин, управління якістю продуктів, міжнародні стандарти, безпека харчових продуктів, контроль здоров'я тварин і людей.

Вступ України до ЄС потребує гармонізації законодавства щодо контролю забезпечення належної якості кормів для тварин, їх здоров'я та добробуту, а також безпеки харчових продуктів для людини. Охарактеризовано міжнародні системи менеджменту якості (НАССР, GAP, GMP, GHP, GLP) та нові правові норми відповідальності за якість кормів і кормових добавок (КД). Управління ризиками для попередження можливого їх шкідливого впливу здійснюється на стадіях вирощування, заготівлі та всіх етапах технологічних процесів їх виробництва, транспортування і зберігання. Безпека кормів і КД — це відсутність або мінімізація ризиків на етапах виготовлення, обороту, утилізації, а також знищення. Висвітлено "Перелік максимально допустимих рівнів небажаних речовин у кормах та кормовій сировині для тварин" (наказ Мінагрополітики та продовольства № 131 від 19.08.2012 р.), а також міжнародні стандарти серії ISO 9000, ISO 22000. Міжнародні

стандарти об'єднують типи аналізу ризиків у критичних контрольних точках (НАССР) і практичні кроки, розроблені Комісією Кодекс Аліментаріус. Виробники кормів і рослинницькі підприємства визначені ISO 22000 як прямі учасники виробництва харчових продуктів і є відповідальними у цьому процесі. Головним завданням Кодексу належної практики годування домашніх тварин, як складової GAP (належна с.-г. практика), є реалізація безпечної системи годівлі тварин з метою виробництва безпечних продуктів харчування, яка охоплює всі аспекти харчового ланцюга, у т.ч. охорону навколишнього середовища, здоров'я тварин і людей. Відзначено принципи лабораторних досліджень (GLP), які відображають моніторинг кормових інгредієнтів, недозволених субстанцій, токсичності тощо, а також механізми маркування.

УДК 636.083.314

2015.1.228. СИСТЕМИ ВЫПАСКА СКОТА: ЦЕЛИ И ОЦЕНКА РЕСУРСОВ // Ефективне тваринництво. — 2014. — № 8. — С. 30–33.

Пасовища, кормові трави, економіка пасовищного утримання, ВРХ, вівці, кози.

Висвітлюються поради науковців і фахівців тваринництва США (ун-ти Вісконсін-Мадісон та Міннесота). Показано організацію пасовищ та використання їх у скотарстві. Розглянуто параметри оптимальної висоти різних кормових рослин на початку та після закінчення випасу тварин, вимоги для відпочинку пасовищ, правила переміщення тварин у процесі випасу, спрямовані на відновлення сезонного росту кормів та оптимальну користь для живлення тварин. Зауважується, що довгий період випасу може зашкодити рослинам. Відновлення пасовищ залежить від сезону: у травні–червні — через 4 дні, серпні–вересні — 10. Для використання великої площі пасовища необхідно застосовувати груповий випас, залежно від потреби в кормах, виду худоби (молочна ВРХ, м'ясна ВРХ, кози, вівці) та продуктивності (високопродуктивні, середньопродуктивні, сухостійні). Описано особливості сезонних факторів та визначення необхідної площі для пасовищ відповідно до кількості і виду тварин. Наведено формули і розрахунки.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.082.13/23:57.015

2015.1.229. ГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕЯКИХ ПОРІД КОНЕЙ ЗА МІКРОСАТЕЛІТНИМИ ЛОКУСАМИ ДНК / Мельник О.В., Дзіцюк В.В., Спиридонов В.Г. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 202. — С. 61–65. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544856.

Коні (верхові і гуцульська), генофонд коней, мікросателіти ДНК, оцінка генотипу коней, генетичні маркери.

Об'єктом досліджень були коні трьох порід: чистокровна верхова (51 гол.), українська верхова (34 гол.) і гуцульська (38 гол.). Міжпорідну генетичну диференціацію здійснено за 12 мікросателітними локусами ДНК. Визначено, що в усіх популяціях існує дефіцит гетерозиготних генотипів, що свідчить про їхню консолідацію та можливе подальше скорочення генетичного різноманіття. Аналіз генетичної подібності підтвердив значний вплив чистокровної верхової породи коней на формування української верхової. Водночас аборигенна гуцульська порода виявляється більш віддаленою від верхових порід, що свідчить про її унікальність та особливості формування. Загальна кількість алелів у чистокровній верховій породи становила 94, української верхової — 98, гуцульської — 95; середня кількість алелів на локус — 7,833; 8,167 та 7,917 відповідно. При цьому індекс поліморфізму — 0,675; 0,736 та 0,745; фактична гетерозиготність — 0,642; 0,708 та 0,757; теоретично очікувана гетерозиготність — 0,679; 0,777 та 0,784; індекс фіксації — 0,94; 0,077 та 0,037 відповідно.

УДК 636.1.082:658.53(083.74)

2015.1.230. ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ДО ТЕХНОЛОГІЧНИХ, ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ, ЗООГІГІЄНИЧНИХ ТА ЕТОЛОГІЧНИХ НОРМ УТРИМАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ, ВИРОЩУВАННЯ, ТРЕНІНГУ І ВИПРОБУВАННЯ КОНЕЙ / Ін-т тваринництва НААН. — К., 2014. — 80 с. Шифр 544907.

Технічні нормативи у конярстві, конярство.

Представлено науково обґрунтовані вимоги до виробничих процесів у конярстві, які базуються на фізіологічних та етологічних особливостях цих тварин. Наведено технологічні, зоогігієнічні, ветеринарні та організаційно-економічні норми ведення галузі, а саме: вимоги до будівель, мікроклімату приміщень, ветеринарно-санітарні правила, відбір та підготовка коней до відтворення, осіменіння і вижереблення кобил, годівля відповідно до статі, віку, роботоздатності, породи тощо, відповідна структура раціонів і потреба в поживних речовинах у різні періоди, особливості вирощування молодняку, тренінг та випробування на іподромі. Регламентовано вимоги до первинного зоотехнічного обліку у племінних підприємствах та правила безпеки і транспортування коней.

УДК 636.1.085.55/64

2015.1.231. ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВЛАГОТЕПЛОЙ ОБРАБОТКИ ПРИ ПРОИЗВОДСТВЕ КОМБИКОРМОВ ДЛЯ ЛОШАДЕЙ / Егоров Б.В., Цюндык А.Г. // Научно-технический бюллетень / Ин-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 163–169. — Библиогр.: 12 назв. Шифр 543636.

Коні, корми для коней, годівля коней, комбікорми для коней, сировина для комбікормів, мікронізація, екструзія, плющення, гранулювання.

Розглядаються різні види вологотеплової обробки сировини при виробництві комбікормів для коней, а саме: мікронізація, екструзія, плющення і гранулювання. Охарактеризовано засвоюваність та перетравлюваність у коней деяких видів зернової сировини до і після вологотеплової обробки. Наведено дані, які свідчать про переваги і недоліки кожного з процесів. Так, мікронізація є дороговартісним способом обробки зерна. У виробництві комбікормів для звичайних коней її не застосовують, а лише для цінних порід. Короткострокова екструзія під впливом високої температури дає можливість зберегти всі корисні властивості і вітаміни кормів, підвищує рівень перетравлення білків, доступність амінокислот та енергетичну цінність продукту, а подрібнення клітковини поліпшує її перетравлення. Плющення — найпопулярніший метод підготовки зерна для коней. Його здійснюють під впливом пару. Перетравлення органічних речовин за плющення вівса підвищується від 76,7 до 91%, ячменю — від 20 до 68% порівняно із цілним зерном, а кукурудзи — від 28 до 84%, пшениці — від 62,9% до 87,7%. Гранулювання комбікорму застосовують, як правило, для годівлі племінних коней — кобил, жеребців та молодняку. Оптимальні пропорції поживних і біологічно активних речовин у таких комбікормах підтримують правильний розвиток конкретних тварин. Гранулювання комбікормів є видом теплової обробки, який уможливорює вироблення гранул спеціального призначення: з підвищеним вмістом кальцію, фосфору, високоякісних білків, амінокислот, мінералів і вітамінів. Різні гранульовані корми необхідно диференціювати застосовувати для конкретного типу коней. Окремі гранульовані комбікорми, які містять високі концентрації певних речовин, для різних за віком, статтю, породою та роботоздатністю коней можуть бути і корисними і шкідливими. Описано особливості їх застосування.

УДК 636.1:682.1

2015.1.232. КОНСТРУКЦІЯ ЗИМОВОЇ ПІДКОВИ ДЛЯ КОНЕЙ Л-1 / Тарасенко О.О., Петрушко М.П., Луценко М.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 213–218. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 543636.

Коні, підкова для коня, копито, тренування коней зимові.
Запропоновано схеми конструкцій зимової підкови для коня Л-1 на середнє копито шириною 12 см і відстанню між зацепом та п'яткою 13 см. Усі частини підкови виготовлено з міцного та легкого металу. Запропонована підкова вільно одягається і знімається з копита. Конструкція Л-1 забезпечує моціон і тренування коня під час ожеледиці, запобігання ковзанню копит по слизькій поверхні ґрунту.

УДК 636.13.046.2.082(477)

2015.1.233. МОНІТОРИНГ ГЕНЕТИЧНИХ ЗМІН У ПОПУЛЯЦІЯХ КОНЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ / Россоха В.І., Ковальова Т.М., Тур Г.М. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 146–149. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 543636.

Коні укр. верхові, генетична мінливість (коні), маркери біохімічні, генофонд коней, селекція коней.

Представлено результати аналізу алелофонду за D-системою груп крові деяких популяцій (П.) коней (конезаводи: СФГ "Сніжків", Лозівський № 124, Олександрійський № 174, НВП "Райз-Агро", Дніпропетровський № 65) української верхової породи за період 1991–2010 рр. Наведено динаміку генетичних показників C_a , G , W , He , Ho , Def , Al . Встановлено достовірні зміни частотного спектра П. упродовж двох десятиліть. Так, у популяції коней СФГ Кінного заводу "Сніжків" знизилась показники частот алелів D^{de} і D^{cegm} ($P < 0,05$), а Лозівського к.з. — істотно підвищились D^{de} , D^{dk} і D^{cegm} та зменшились D^{ad} , D^{bcm} . Таким чином охарактеризовано інші популяції. Найвищу достовірність різниці генних частот між поколіннями виявлено у мікропопуляціях коней Лозівського та Дніпропетровського кінних заводів, що підтверджено і показниками генетичної відстані. У П. Дніпропетровського к.з. № 65 зафіксовано найвищі значення генетичної відстані між

поколіннями — 0,23. Проте високий індекс схожості між поколіннями ($r = 0,92–0,98$), розрахований за формулою Маяла і Ліндстрела, свідчить про значну консолідованість усіх досліджених мікропопуляцій коней. Виявлено достовірне зростання фактичної гомозиготності (G) та зниження фактичної гетерозиготності (H_o) у П. коней Сніжківського, Олександрійського та Дніпропетровського конезаводів. Найвищу інтенсивність процесу консолідації спостерігали в Олександрійському к.з., де рівень фактичної гомозиготності зріс більше, ніж удвічі ($G = 0,18–0,35$), відповідно на 17% знизилась фактична гетерозиготність П. Упродовж 2 десятиліть у зворотному напрямку змінилась генетична ситуація в П. коней НВП "Райз-Агро" (зросла H_o та знизилась G) і з'явився незначний дефіцит гомозигот ($Def = -0,05$). Виняткову сталість генетичних процесів відзначено в П. коней Лозівський к.з. № 124. Достовірних змін досліджених показників не спостерігалось, однак фактична гомозиготність і показник її реалізації характеризувались найвищими значеннями серед усіх досліджуваних мікропопуляцій коней. За період 2001–2010 рр. виявлено статистично значуще зростання гомозиготності у більшості П. коней і, як наслідок, зниження рівня поліморфності та зменшення резерву генетичної мінливості — генетичного різноманіття. Це розглядається як процес збіднення генофонду, або ж рух до його консолідації.

УДК 636.13.046.2.082.12(477)

2015.1.234. СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ КОНЕЙ / Латка О.М. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 116–127. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 543636.

Коні укр. верхові, селекція коней, генеалогічна структура коней, племінні господарства коней.

Українська верхова порода (УВП) коней є національним надбанням. Проте останнім часом кількість плідників і маток скорочується. Станом на 1.01.2014 р. у 19 суб'єктах племінної справи нараховувалось 1147 коней (33 — плідники, 450 — кономатки, 664 — молодняк). Наведено показники поголів'я УВП у розрізі господарств. Більшість жеребців-плідників відповідають вимогам бажаного типу, однак відмічається недостатній рівень їх роботоздатності, особливо у змаганнях з подолання перешкод. З наявних жеребців добру спортивну роботоздатність у конкурі проявили Бутафор, Кахлей, Барій, Ритм, Гепард і Малиш. У виїзді — Ареал, Арал, Акорд, Імпресаріо, Інспектор, Тургрик. Серед плідників відзначено коней: Ареал, Імпресаріо, Ізбранік, Інспектор, Бориспіль, Бутафор, Кахлей, Бомбардир, Град, Гепард, Ритм, Шаблон, Бріг і Малиш. Наведено результати племінного використання плідників (2013 р.). Серед маток УВП більшість мають цінне походження, бажаний тип, високі показники середніх промірів. Проте у великої кількості кобил є недоліки екстер'єру, особливо в будові та поставі кінцівок, що необхідно враховувати в селекційно-племінній роботі. За останні 10 років виділено кращих кобил: Арктику (від якої одержали Ареала, Амаранта, Булата, Ізбраніка), Антіохію (Абордаж, Абай, Ашот), Беретку (Бориспіль, Балатон, Кочубей, Гамбург), Бронзу (Бармен, Бісмарк, Бекхем), Гекту (Гектар, Грифель, Гепард), Копелію (Кахлей, Кахар, Кабур, Каштанка), Орхидею та ін. До кращих віднесено такі родини: Арізони, Азалиї, Билінки, Бриги, Гвоздики, Інфрі І, Кафедри, Маріці, Нони, Радуги і Теми. Важливе значення для УВП коней має лінія Безпечного, в якій сформовано три достатньо надійні гілки. У висновках підкреслено, що основним методом удосконалення УВП є чистопорідне розведення. Схрещування маток УВП з атестованими жеребцями вихідних порід можна застосовувати лише на рівні прилиття крові, корегуючи бажаний тип, поліпшуючи статі екстер'єру та спортивні якості, уникаючи поглинання вітчизняної породи західноєвропейськими напівкривими. Селекційно-племінну роботу потрібно спрямовувати на збереження в ній оригінального типу будови тіла, гармонійного складу, гарних форм екстер'єру та значного підвищення спортивної роботоздатності, в першу чергу, за рахунок інтенсивного використання класних жеребців, що входять до складу ліній (табл.).

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28.033.082:636.291

2015.1.235. КОНСОЛІДАЦІЯ СПАДКОВСТІ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ ПІВДЕННОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Вдовиченко Ю.В., Омельченко Л.О. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2014. — Вип. 7. — С. 94–99. — Бібліогр.: 9 назв.

ВРХ південна м'ясна, зебу кубинські, селекція ВРХ, м'ясне скотарство.

Велика рогата худоба південної м'ясної (ПМ) породи у своєму складі має 2 внутрішньопорідні типи: таврійський та причорноморський. Метою дослідження було визначення рівня консолідованості спадковості різних генотипів таврійського типу (ТтПМ) щодо частки спадковості зебу за 5 років консолідації при розведенні "у собі" (2008–2013 рр.). У худобі ТтПМ сформовано 2 генетичні підтипи: низькокровний (частка спадковості зебу $\leq 37,5\%$) та висококровний (ч.с. зебу $\geq 37,5\%$). Генотипи ТтПМ являють собою полігібриди, переважно три- та тетрагібриди зі складним характером успадкування і високим рівнем мінливості кількісних та якісних ознак, що проявляється високим рівнем генотипового різноманіття. Показано, що під впливом стабілізуючого відбору в популяції у процесі консолідації збільшується чисельність і питома вага особин модального класу (M^0). У висококровному генетичному підтипі число особин M^0 за 5 років консолідації у 2013 р. зросло на 5,7% (77,5 проти 71,8% у 2008 р.), а число особин M^- та M^+ класів зменшилось на 5,4 та 0,3% відповідно. Щодо консолідації низькокровного, то чисельність особин M^0 класу у 2013 р. зросла на 7,0%, а M^- та M^+ класів зменшилась на 2,3 та 4,7% порівняно з 2008 р. відповідно. Частка спадковості зебу достовірно збільшилась — у висококровному підтипі — на 2,68% і становила $62,48 \pm 0,56$ ($P > 0,999$), а мінливість зменшилась на 1,5%. При цьому у низькокровному ТтПМ зменшились частка зебу на 2,93% ($16,32 \pm 0,43\%$) та мінливість ознаки на 4,8%. Отже, консолідація спадковості відбувається в результаті збільшення в популяції особин M^0 класу на 5,7–7,0% та поступової елімінації M^- та M^+ варіантів.

УДК 636.22/.28.033.083.314

2015.1.236. ТЕХНОЛОГІЇ УТРИМАННЯ М'ЯСНОЇ ХУДОБИ / Жукорський О.М. // Ефективне тваринництво. — 2014. — № 8. — С. 23–29. — Бібліогр.: 8 назв.

ВРХ волинська м'ясна, утримання м'ясної худоби, пасовища, м'ясна продуктивність, економіка м'ясного скотарства.

У порівняльному аспекті проаналізовано і дано оцінку різним технологіям утримання (ТУ) корів з телятами у спектрі фізіологічної реактивності та особливостей формування продуктивних якостей молодяку волинської м'ясної породи. Досліджували три ТУ: стійлова (1-ша група) — у приміщенні на глибокій незмінній підстилці з годівлею на вигульно-кормовому майданчику — 365 днів; стійлово-пасовищна (2-га гр.) — в зимово-стійловий період у приміщенні на глибокій незмінній підстилці з годівлею на вигульно-кормовому майданчику — 210 днів, а в пасовищний період — 155 днів на пасовищі; пасовищно-стійлова (3-тя гр.) — 125 днів на вигульно-кормовому майданчику з навісами + 240 днів на природному пасовищі та на посівах однорічних культур. Охарактеризовано поведінку телят 3-місячного віку, інтенсивність ссання залежно від технології утримання матерів. Наведено показники їх відтворення, склад молозива та динаміку живої маси телят і забійні-якісні дані. За кількістю м'яса найбільш цінного вищого і 1-го сортів відзначено бугайців, які до відлучення разом з коровами перебували на пасовищах порівняно з тими, яких до відлучення утримували на глибокій незмінній підстилці з годівлею на вигульно-кормовому майданчику. Перевага за виходом м'яса вищого сорту становила у 2-й гр. — на 3,1 кг, у 3-й гр. — на 7,5 кг, за кількістю м'яса 1-го сорту — на 5,7 та 9,4 кг відповідно. Прибуток, одержаний

від реалізації бугаїв 2- та 3-ї груп був на 340,55–627,11 грн більший, ніж від реалізації їхніх ровесників з 1-ї групи.

УДК 636.22/.28.034.082.26

2015.1.237. ГОСПОДАРСЬКЕ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПРИЧИНИ ВИБУТТЯ КОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ ЗА ВБИРНОГО СХРЕЩУВАННЯ З ГОЛШТИНСЬКОЮ ПОРОДОЮ / Ставецька Р.В., Клопенко Н.І. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 202. — С. 239–248. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544856.

ВРХ голштинізована, схрещування ВРХ, продуктивне доглядання корів, молочне скотарство, хвороби корів.

Дослідження проведено на коровах української чорно-рябої молочної породи племзаводів ТОВ: "Сухоліське" (784 гол.), АФ "Матюші" (780 гол.) та АФ "Глушки" (458 гол.) Білоцерківського р-ну Київської обл. на основі даних зоотехнічного і племенного обліку за 2006–2010 рр. Вивчення господарського використання корів та причин їх вибуття зі стада проведено на 2 групах — із часткою спадковості за голштинською (ЧСГ) породою 75,0–99,9% та ЧСГ 100%. Серед причин вибуття низька продуктивність та хвороби (гінекологічні, вим'я, системи травлення, кінцівок) (табл.). Встановлено, що зі зростанням ЧСГ породою спостерігається тенденція до скорочення тривалості продуктивного використання корів, тривалості їх утримання у стаді, зменшення надою в розрахунку на один день життя та величини коефіцієнта господарського використання. Так, у групі корів із ЧСГ породою 100% показники господарського використання були нижчими, зокрема за тривалістю продуктивного використання — на 17,7%, тривалістю утримання у стаді — 5,2%, надоем (на добу життя) — 4,3%. У стаді ТОВ АФ "Глушки" найбільша кількість корів вибула через гінекологічні хвороби (35,7%), найменша — через хвороби системи травлення (7,5%); за причини низької продуктивності вибуло 16%. У ТОВ АФ "Матюші" передчасно вибуло зі стада 314 гол. (34,8%) через гінекологічні хвороби, а в ТОВ "Сухоліське" — через хвороби вим'я 264 гол. (31,9%).

УДК 636.22/.28.034.082.453.52:575

2015.1.238. ПОЛІМОРФІЗМ БУГАЇВ ГОЛШТИНСЬКОЇ ПОРОДИ, ЯКИХ ВИКОРИСТОВУЮТЬ В УКРАЇНІ, ЗА ГЕНОМ КАПА-КАЗЕЇНУ ТА ЇХ ПЛЕМІННА ЦІННІСТЬ / Чумаченко І.П., Найдено К.А., Коропець Л.А., Журавель М.П. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 202. — С. 169–174. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 544856.

Молочне скотарство, ВРХ голштинізована, селекція ВРХ, молоко сиропридатне, бугаї-плідники, спермопродукція бугаїв-плідників, ген капа-казеїну, алелі, генотипи ВРХ.

Об'єктом досліджень були 87 гол. бугаїв-плідників (БП) голштинської породи, внесені до каталогу молочних та молочно-м'ясних порід для відтворення маточного поголів'я у 2014 р. Сперма цих БП імпортована в Україну з Канади. Найчисельнішими серед БП є лінії Чіфа 1427381 (31 гол. — 35,6%), Старбака 352790 (20 гол. — 23%), Елевейшна 1491007 (14 гол. — 16,1%) та Маршала 2290977 (12 гол. — 13,8%). Генетична структура БП за геном капа-казеїну характерна для голштинської породи. Визначено, що частота генотипів AA становить 39,1%, АВ — 37,9%, АЕ — 11,5 та ВВ — 6,9%, при цьому частота алеля А — 0,638, В — 0,282 і Е — 0,080. Для одержання сиропридатного молока найбільшу цінність становлять бугаї лінії Маршала 2290977, у якій частота алеля В — 0,875 та Чіфа 1427381 — 0,274, виявлених з генотипом ВВ. Бугаї генотипу ВВ характеризуються найвищим середнім показником племінної цінності за молочністю — +1108 кг, а БП генотипу АВ є найкращими щодо використання їх у племінному процесі за високим умістом у молоці їх корів-

нащадків жиру — +0,10%, білка — +0,08%, молочного жиру — +44,2 кг і молочного білка — +38,9 кг. Зроблено висновок, що в селекційній програмі вдосконалення порід молочної худоби України доцільно впроваджувати ідентифікацію її за геном капа-казеїну. Підкреслено, що під час імпорту сперми БП потрібно враховувати пріоритетну спрямованість розвитку молочного скотарства. Це мусить підкріплюватись інформативною документацією про генетичну структуру бугаїв та їх племінну цінність за визначеними ознаками молочної продуктивності.

УДК 636.22/28.034.084.413

2015.1.239. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ НОРМ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ГОДІВЛІ КОРІВ / Цвігун А.Т., Ляшук І.А. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 190. — С. 203–209. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544639.

Молочне скотарство, норми годівлі корів, корови лактуючі, корми коровам.

Дослідження проведено у ТОВ "Кристал 2" (смт Велика Багачка Полтавської обл.) на коровах молочних порід (850 гол.). Порівнювали ефективність годівлі тварин за різними нормами, прийнятими в країнах: США (NRC, 2001), Англії (FIM, 2004), Росії (2003) та Україні (нові норми 2009 р.). Дослід тривав 300 днів упродовж лактації. Корови одержували однаковий основний раціон. Балансування здійснювали відповідно до норм за концентрацією необхідних поживних речовин у сухій речовині, завдяки концентрованим кормам та преміксам. Визначено, що молочна продуктивність корів, яких годували за російськими нормами, становила 5243 кг молока (жирністю 3,75%), українськими — 5632 кг (3,73%), англійськими — 5837 (3,76%), американськими — 6019 кг (3,71%). Середньодобової надої молока (СНМ) від корів, яких годували згідно українських норм 2009 р., були вищі, ніж за російських норм, проте лише від тих, які мали 4–5 та 5–6 тис. кг молока за лактацію. За надою 6–7 тис. кг різниця була невірогідною. Щодо СНМ 4% жирності, то найефективнішими виявились американські норми годівлі, які забезпечили 18,46 кг молока (укр. — 17,38, рос. — 16,24, англ. — 18,15 кг) від корови.

УДК 636.22/28.034.087.7:004

2015.1.240. РОЗРОБЛЕННЯ СКЛАДУ І РОЗРАХУНОК ВАРТОСТІ РАЦІОНІВ І ПРЕМІКСІВ ДЛЯ ЛАКТУЮЧИХ КОРІВ ЗА ЕЛЕКТРОННИМИ ТАБЛИЦЯМИ ПРОГРАМИ MICROSOFT EXCEL / Дєдова Л.О., Кебко В.Г., Рубан С.Ю., Порхун М.Г., Передрій М.М. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 112. — С. 30–39. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 544995.

Молочне скотарство, годівля ВРХ, корми, премікси, модель розрахунку раціонів, норми і раціони, електронні таблиці Excel, інформаційні технології, лактація корів.

Запропоновано простий, доступний і оперативний спосіб оптимізації і розрахунку вартості раціонів і преміксів для лактуючих корів (ЛК) згідно з сучасними уточненнями і доповненнями деталізованих норм годівлі на основі комп'ютерної моделі за електронними таблицями Microsoft Excel. Представлено приклад раціону годівлі ЛК живою масою 700 кг за добового надою молока 30 кг. Принципова схема раціонів містить у першу чергу використання об'ємистих кормів власного виробництва (сінаж, силос), потім — оптимізацію раціонів за обмінною енергією, включаючи зернову злакову суміш (50% — кукурудзи, 30 — ячменю, 20% — непродовольчої пшениці); далі — для корекції дефіциту протеїну вводять: шрот, макуху, пивну дробину, а дефіциту цукру — кормову патоку, а також оптимізують солі макро- і мікроелементів та вітаміни. Підбір кормів до складу раціону щодо поживних і фізіко-хімічних показників проводять за найурожайніших за енергопротеїновими одиницями і найдешевших за собівартістю кормових культур власного виробництва, за мінімальної кількості покупних високобілкових та мінерально-вітамінних кормових добавок із використанням комп'ютерної техніки у діалоговому режимі. Розрахунок поживності та вартості раціонів і преміксів здійснюється в запрограмованому автоматизованому режимі на базі електронних таблиць Microsoft Excel.

УДК 636.22/28.034:637.116

2015.1.241. КОМПЛЕКТ ОБОРУДОВАНИЯ ДЛЯ УЧЁТА МОЛОКА НА ФЕРМАХ / Коршунов Б.П., Учеваткин А.И., Марьяхин Ф.Г., Коршунов А.Б., Орлов А.А. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 194, ч. 1. — С. 21–30. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 544641.

Молочне скотарство, обладнання для молочних ферм, контроль молока, доїльно-молочне устаткування.

Запропоновано (Всерос. НДІ електрифікації сіл. госп-ва) комплект обладнання, який забезпечує комплексний облік молока (М.) на фермах: індивідуальний — з похибкою $\pm 4\%$, груповий — $\pm 0,81\%$, з доїльної установки — $\pm 0,73\%$ та при видачі з ферми (комерційний облік) — $\pm 0,6\%$. При цьому забезпечується необхідний ступінь ізольованості М. від впливу навколишнього середовища та мінімальна площа контакту з внутрішньою поверхнею обладнання для контролю потоків молока, що є одним з найважливіших критеріїв при оцінці доїльного обладнання. Представлено функціональну схему електромагнітної системи контролю потоків молока для ферми на 200 гол худоби та її технічні характеристики. Ця система успішно пройшла випробування в ЗАО "Агрофірма Борець".

УДК 636.22/28.034:637.117

2015.1.242. ЭНЕРГОСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕПЛОХОЛОДИЛЬНЫЕ СИСТЕМЫ НА ЖИВОТНОВОДЧЕСКИХ ФЕРМАХ / Коршунов Б.П., Учеваткин А.И., Марьяхин Ф.Г., Коршунов А.Б. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 194, ч. 3. — С. 35–39. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). — Бібліогр.: 4 назв. Шифр 544643.

Молочні ферми, теплохолодильні системи, енергоощадні технології, охолодження молока.

Розроблено математичну модель і метод розрахунку параметрів двох типів теплохолодильних систем ("ГНУ ВИ-ЭСХ") з використанням природного холоду ґрунтової води і двосекційних теплообмінників попереднього охолодження молока та із застосуванням комбінованих теплохолодильних машин. Дослідження засвідчили, що теплохолодильні установки (ТХУ) для молочних ферм запропонованого типу економлять 25–30% електроенергії, зменшують капітальні та експлуатаційні затрати і підвищують надійність системи. Наведено схему ТХУ. Відзначено, що за місткості резервуару для крижаної води в одну тону можна вже на початковому етапі охолодити до 15°C близько 300 кг молока, одержаного за одного доїння. Таким чином, під час холодного сезону для охолодження однієї тонни молока потрібно не більше 3 кВт·год/т, водночас за традиційними системами — 28–30 кВт·год/т. При цьому регенерується енергія для підігріву води на технологічні потреби ферми.

УДК 636.22/28.034:637.12.07(477.81)

2015.1.243. ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЗАБРУДНЕННЯ МОЛОКА ІНДИВІДУАЛЬНОГО СЕКТОРА ^{137}Cs НА РІВНЕНЩИНІ / Гушак В.І., Катюха С.М. // Сучасні досягнення у тваринництві та птахівництві: Матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених, м. Харків, 16–17 жовт. 2014 р. — Х., 2014. — С. 18–20. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 544904.

ВРХ Рівненщини, молочне скотарство, цезій-137 у молоці, пасовища, фероцин, радіоактивність ґрунтів і кормів, мінеральна підгодівля тварин, вапнування ґрунту, добрива калійні і фосфатні.

Моніторингові дослідження (2009–2012 рр.) продукції тваринництва у Рівненській обл. засвідчили, що молоко корів індивідуального сектора Рокитнівського р-ну найбільш забруднене ^{137}Cs , відсоток невідповідності до ГДК становить 37,6–45,1%. При цьому у Володимирецькому р-ні цей показник 9,3–12,1%, Дубровицькому — 4,1–8,3%, Зарічянському та Сарненському — 4,8–11,5 та 3,8–14,1% відповідно. Водночас у Березнівському р-ні у жодній пробі молока чи м'яса за досліджуваній період не виявлено невідповідності нормам щодо вмісту ^{137}Cs . Наявність різних коливань кількісних характеристик накопичення ^{137}Cs свідчить про значну роль ландшафтно-геохімічних особливостей міграції радіонуклідів (вторинне забруднення) та про високу щільність радіоактивного забруднення ґрунту, накопичення рослинами, які

використовують у кормах. Наголошується на необхідності здійснення радіозахисних заходів: вапнування ґрунтів, внесення підвищених норм калійних та фосфатних добрив та докорінне покращення луків і пасовищ, що знизить забруднення ¹³⁷Cs в 1,5–2,5; 1,5–2,5 та 2,5–10 разів відповідно. Також ефективні мінеральна підгодівля тварин (в 1,5–2,0 рази) та добавка до кормів фероцину (в 2–8 разів), що знижують уміст ¹³⁷Cs в молоці корів.

УДК 636.22/28.082.232/084.56

2015.1.244. СПЕРМОПРОДУКЦИЯ У БЫКОВ-ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ СОВРЕМЕННОЙ СЕЛЕКЦИИ ПРИ РАЗНОЙ ОБЕСПЕЧЕННОСТИ МАКРО- И МИКРОЭЛЕМЕНТАМИ / Абилов А.И., Ескин Г.В., Амерханов Х.А., Комбаров Н.А., Турбина И.С., Фёдорова Е.В., Гусев И.В., Жаворонкова Н.В. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2014. — № 6. — С. 96–106.

Бугаї-плідники, ВРХ різних порід, спермопродукція бугаїв, макро- і мікроелементи, раціони ВРХ (корекція), геохімічні зони, метаболізм у ВРХ.

Досліджено високопродуктивних бугаїв-плідників (49 гол.) різного віку (2–7 років) м'ясних (абердин-ангуська, герефордська, лімузинська), молочних (голштинська червоно-ряба і чорно-ряба, айрширська) та комбінованої (бура швіцька) порід. Проаналізовано вплив макро- та мікроелементного складу сироватки крові (СК) на якісні та кількісні характеристики спермопродукції з огляду на екзо- та ендогенні фактори (2011–2013 рр.). Акцентується увага на важливості збалансування раціону та постійній його корекції. Різні показники за концентрацією макро- та мікроелементів у СК бугаїв також залежали від селекційного напрямку продуктивності, інтенсивності експлуатації, віку бугаїв-плідників, деякою мірою від наявності RED-фактора. Наведено дані щодо вмісту Ca, P, Mg, Fe, хлоридів та Cu, Zn, Se, Mn. Установлено, що зміни співвідношення Ca: P та Cu, Zn і хлоридів у СК впливають на якість спермопродукції. Зроблено висновок, що необхідно переглянути значення "оптимальних" концентрацій макро- і мікроелементів у СК (фізіологічної норми) для різних порід ВРХ у процесі онтогенезу з урахуванням статі, фізіологічного стану, сезону року, технології утримання та експлуатації тварин. Окрім того, підтверджено потребу комплексного контролю і корекції забезпечення їх макро- та мікроелементами стосовно дефіциту чи надлишку останніх у конкретних геохімічних зонах.

УДК 636.22/28.082.453.53(477)

2015.1.245. ХАРАКТЕРИСТИКА ГЕНЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ПЛІДНИКІВ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ, ЯКИЙ ЗБЕРІГАЄТЬСЯ У БАНКУ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТВАРИН ІРГТ НААН / Сидоренко О.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 202. — С. 71–77. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544856.

ВРХ (генофонд України), кріобанк (ВРХ), спермопродукція ВРХ.

Станом на 1-ше вересня 2014 р. у банку генетичних ресурсів тварин ІРГТ зберігалось 145,7 тис. спермодоз від 232 плідників ВРХ 30 порід вітчизняної та зарубіжної селекції. Генетичний матеріал бугаїв (ГМБ) молочного напрямку продуктивності найбільший голштинської породи — 36,19 тис. доз від 43 бугаїв-плідників 22 ліній; української чорно-рябої молочної — 11,88 від 105 5Л; української червоно-рябої молочної — 13,56 від 17Б 8Л; української червоної молочної — 1,45 від 3Б 3Л; червоної степової — 0,95 від 2Б 2Л; білоголової української — 4,69 від 8Б 4Л; лебединської — 1,92 від 6Б 5Л; симентальської — 17,06 від 25Б 12Л. Наведено дані ГМБ інших порід молочної і молочно-м'ясної ВРХ (бура карпатська, англєрська, пінцгау, джерсейська, монбельярська, червона датська та швіцька), а також м'ясного напрямку продуктивності (сіра українська, українська м'ясна, волинська м'ясна, поліська м'ясна, південна м'ясна, кіанська, світла аквітанська, шаролецька, гасконська, лімузинська, симен-

тальська м'ясна, герефордська, п'ємонтєзе, мен-анжу). Щодо м'ясної ВРХ, то найбільше спермодоз української м'ясної (12,28 від 23Б 14Л) та сірої української (9,36 тис. доз від 12 бугаїв 2 ліній). Понад 41 рік у банку зберігається ГМБ від 8 бугаїв порід: бурі карпатської, білоголової української, сірої української, української м'ясної та кіанської.

УДК 636.22/28.082:636.291

2015.1.246. ОСОБЕННОСТИ ГЕНЕАЛОГИИ СЕМЕЙСТВ ПЛЕМЕННОГО СТАДА ЗЕБУВИДНОГО СКОТА / Фурса Н.Н. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2014. — Вип. 7. — С. 204–211. — Бібліогр.: 4 назви.

ВРХ зебуподібна, генеалогія ВРХ племзаводу "Асканійське".

Досліджували сучасне стадо зебувидної худоби таврійського типу південної м'ясної породи у племзаводі ДПДГ "Асканійське" Каховського р-ну Херсонської обл. Тварини належать до 47 родин, серед яких виділено 19 заводських та 28 генеалогічних. Багаточисельні родини у стаді становлять 70,1%; їх 18, а кількість живих нащадків у них 12 та більше. Малочисельні представлені 23 родинами, живих нащадків у них до 12; у стаді займають 28,1%. Проте існує група родин, яким загрожує повне зникнення, бо вони мають лише по одному нащадку чоловічої статі; представлені трьома родинами (Аксіоми, Дачі 330, Луни 138) і становлять 0,6% масиву стада. Зникаючі родини, які мають хоча б одного жіночого нащадка, та ще мають шанс подальшого розвитку, представлені також трьома родинами (Древесини 200, Катуні 294, Елли 1398), у масиві становлять 1,2%. До унікальної групи родин-лідерів стада увійшло 7 родин, а саме: Бенці 1632, Факти 1286, Мудри 262, Поляни 9, Ярви 1328, Скопки 101, Дини 392. Їх чисельність — 36,8% від наявного поголів'я. Перевагу в еволюції зебувидного стада таврійського типу південної м'ясної породи в екстремальних умовах Півдня України набувають групи маток, які мають високі показники плодючості та відзначаються підвищеною народжуваністю і збереженістю у них телиць. Найбільш чисельні родини стада є максимально пристосованими до еколого-виробничих умов, бажаними за генотипом і можуть бути основою селекційної роботи у стаді.

УДК 636.293.2

2015.1.247. РАСПРОСТРАНЕНИЕ БУЙВОЛОВ АЗИАТСКОГО КОРНЯ И ИХ ЧИСЛЕННОСТЬ ПО КОНТИНЕНТАМ / Гузев Ю.В. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2014. — Вип. 7. — С. 133–139. — Бібліогр.: 20 назв.

Буйволи у світі, історія буйволів, збереження генофонду буйволів.

Констатується, що в сучасному світі поширюється і зростає зацікавленість до розведення буйволів (Б.). Науковцями доведено, що вживання людиною молока та м'яса Б. сприяє кращій працездатності, зміцненню м'язів серця та його діяльності і стійкості в умовах кисневої недостатності. У зонах з підвищеним рівнем радіоактивності рекомендовано щоденно вживати м'ясо буйволів. Чисельність Б. у світі становить близько 182 млн голів. Найбільше їх сконцентровано на Азійському континенті — понад 174 млн голів. Свійські Б. адаптовані до жару та спекотно-вологого клімату. Особливо придатні Б. для робіт на рисових плантаціях. Це надзвичайно спокійна і невибаглива тварина. В Африці азійський Б. зустрічається лише в Єгипті, поголів'я становить понад 5 млн 231 тис. У Європі кількість Б. — 459 тис. гол. (0,25% від світового масиву). Основна маса — в Італії (400 тис.). Тільки в Італії, Індії та Пакистані вирощують Б. молочної продуктивності. Запровадження механізації та поширення голштинської ВРХ почало витіснити Б. у багатьох країнах Балкан, Румунії, Болгарії, Македонії, Греції, Албанії, Сербії, де чисельність їх зменшується. В Америці поголів'я Б. становить близько 4 млн 227 тис. голів, що більше ніж на кінець ХХ ст. Буйволи за плодючістю, захиттєвою продуктивністю, якістю молока і м'яса значно перевищують сучасні комерційні породи ВРХ, тому мають поширення у світі.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.082.231:575

2015.1.248. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНІ МАРКЕРИ І ВІДТВОРЮВАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ ВІВЦЕМАТОК АСКАНІЙСЬКОЇ ТОНКОРУННОЇ ПОРОДИ / Іовенко В.М., Іванина О.В., Поліщук В.М. // Вівчарство: міжвід. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2014. — Вип. 37. — С. 136–142. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 544983.

Вівці аскан. тонкорун. тавр. типу, молекулярно-генетичні маркери, селекція овець, плодючість овець, гетерозиготність овець, антиген Ве, імуногенетика овець.

Дослідження проведено на вівцематках таврійського типу асканійської тонкорунної породи племзаводу "Асканія-Нова" Херсонської обл., розподілених за коефіцієнтом відтворювальної здатності на три групи: M^- — з відносно низьким; M^0 — з середнім; M^+ — з високим показником коефіцієнта. Визначення генотипів (фенотипів) тварин здійснено за маркерами систем груп крові (A, B, C, D, R) та 2 поліморфними білковими локусами: трансферину (Tf) і гемоглобіну (Hb). Проаналізовано за популяційно-генетичними маркерами: концентрації генотипів і фенотипів, частота прояву алелів, гетерозиготність (H), ступінь поліморфності локусу (Na) з використанням алгоритмів Л.А. Животовського. Показано взаємозв'язки між рівнем відтворювальної здатності вівцематок і окремими молекулярно-генетичними маркерами. Так, підвищення плодючості тварин супроводжувалося наростанням їх гетерозиготності та частоти прояву антигенного фактора Ве та алельних генів Tf^B і Hb^A , які визнано як маркерспецифічні відносно дослідженої ознаки. У групі овець з низькою відтворювальною функцією частота антигену Ве становила лише 0,292, а із середнім і високим значенням цієї ознаки вірогідно більше — 0,523 та 0,569 відповідно.

УДК 636.32/.38.082.232

2015.1.249. ОЦІНКА АСКАНІЙСЬКИХ ЧОРНОГОЛОВИХ БАРАНІВ-ПЛІДНИКІВ ЗА ЯКІСТЮ НАЩАДКІВ ЗА РІЗНИХ УМОВ ГОДІВЛІ / Антановська-Маслюк О.Й. // Вівчарство: міжвід. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2014. — Вип. 37. — С. 85–93. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 544983.

Вівці аскан. чорноголові, селекція овець, годівля овець.

Дослідження проведено в малочисельній закритій популяції асканійських чорноголових овець асканійської м'ясо-вовнової породи племзаводу "Асканія-Нова" Чаплинського р-ну Херсонської обл. Встановлено, що за гранично низького й екстремального рівнів годівлі вівцематок їх баранці (6 гол. 2006 р.н., належали до 5 споріднених груп 3 генеалог. ліній та їх нащадків), які народилися в основному в числі двійнят, мали живу масу 4,0–6,2 кг при комплексній оцінці за 5-бальною шкалою від 4,0 до 4,5 бала. Наведено оцінку баранів-плідників за власною продуктивністю та за якістю їх синів та дочок. Показано, що незважаючи на екстремально і гранично низький рівень годівлі, всі 6 досліджуваних баранів мали відносно високі показники продуктивності та відрізнялися своїми особливостями. Найвищу племінну цінність за продуктивного довголіття і рекордних показників комбінованої продуктивності проявив баран № 160 лінії 151 спорідненої групи 560. Так, у 14-міс. віці цей баран одержав при бонітуванні максимальну комплексну оцінку — 5 балів. Також він лідирував за настригом чистої вовни у 2–3-річному віці і переважав вимоги класу еліта (5,8 кг проти 5,0 кг) на 16%. Якщо його жива маса в 14-міс. віці становила 56 кг, то в 3-річному віці — 104 кг, що більше вимог класу еліта на 15,5%. Завдяки видатним показникам його продуктивності у 2013 р. на нього закладено нову лінію 160 з трьома спорідненими групами, родоначальниками яких є його сини № 483 (2011 р.н.), № 159 та № 196 (2012 р.н.). Від нього одержано найбільше нащадків — 137 голів при багатоплідності вівцематок 125%. Зроблено висновок, що незважаючи на рівень годівлі тварин, необхідно проводити поглиблену селекцію в малочисельній закритій популяції на основі індивідуального багатоступінчастого добору та спеціального підбору безперервно.

УДК 636.32/.38.082.453.53

2015.1.250. ВПЛИВ ТКАНИННОГО ПРЕПАРАТУ З ОВЕЧОЇ ПЛАЦЕНТИ НА СТІЙКІСТЬ СПЕРМИ БАРАНІВ-ПЛІДНИКІВ ДО ЗАМОРОЖУВАННЯ В АНЕСТРАЛЬНИЙ СЕЗОН / Іванина О.В., Лобачова І.В., Жулінська О.С. // Сучасні досягнення у тваринництві та птахівництві: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених, м. Харків, 16–17 жовт. 2014 р. — Х., 2014. — С. 26–28. Шифр 544904.

Барани-плідники, вівці аскан. тонкорунні, спермопродукція баранів, кріостійкість сперми, препарат тканинний, плацента овець.

У дослідженні використовували 6 дорослих баранів-плідників асканійської тонкорунної породи. Дослідну групу (3 гол., ДГ) обробляли тканинним препаратом із овечої плаценти, а контрольну (3 гол., КГ) фізіологічним розчином плацебо за схемою, яка включала триразові підшкірні ін'єкції — 5 мл/гол., інтервал — 3 доби. Заморожування сперми започатковували 23 травня 2014 р., обробку препаратами — 6 червня. Кріостійкість сперми на початку обробки визначали за середніми показниками чотирьох процедур, які повторювали з інтервалом 3–4 доби. Заморожування сперми здійснювали у пайєтах об'ємом 0,25 мл за розведення сахарозо-карбамідно-жовтково-гліцериновим середовищем. Наведено показники активності сперми нативної, після еквілібрації і після заморожування-розморожування. Встановлено, що триразові (з інтервалом 3 доби) ін'єкції баранам-плідникам із овечої плаценти в анестральний період покращують стійкість їх сперми щодо охолодження до субнульових температур, але не до глибокого заморожування. Позитивний вплив виявляється на 8–20 добу після останньої ін'єкції.

УДК 636.32/.38.082.453.53

2015.1.251. ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ СПЕРМИ БАРАНІВ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЕНОГО ГЛУТАТІОНУ ТА БСА У СКЛАДІ СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ КРІОКОНСЕРВАЦІЇ / Шаран М.М., Гримак Х.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 202. — С. 344–348. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). Шифр 544856.

Барани-плідники, спермопродукція баранів, кріоконсервація, глутатіон, бичачий сироватковий альбумін, антиоксидантний захист.

Дослідження проведено в СФГ "Салдобош" с. Стеблівка Хутського р-ну Закарпатської обл. В експерименті використали 18 еякулятів від 6 баранів української гірськокарпатської породи. Встановлено, що додавання 5 μ M відновленого глутатіону та 15 мг/мл бичачого сироваткового альбуміну до складу лактозо-жовтково-трис-цитрато-гліцеринового середовища для заморожування сперми баранів підвищує антиоксидантний захист спермій та зменшує пошкодження їхніх мембран. Це підтверджується збільшенням активності глутатіонпероксидази та супероксиддисмутази у сперміях, а також зниженням умісту ТБК-активних продуктів та активності аспартатамінотрансферази у плазмі сперми. Так, зростала активність антиоксидантних ензимів (СОД, ГПО) та ЛДГ у сперміях після еквілібрації на 12,0%, 24,4 та 17,5% відповідно; після заморожування-відтавання — на 19,7%, 28,6 та 24,1%. При цьому вміст ТБК-активних продуктів і активність АСТ у плазмі сперми після еквілібрації знижується на 22,2 і 12,1%, а після розморожування — на 27,4 та 16,3%. Це свідчить про зменшення руйнувань мембран спермій.

УДК 636.32/.38.084.51/.085.13

2015.1.252. НОРМУВАННЯ АМІНОКИСЛОТНОГО ЖИВЛЕННЯ ДЛЯ ВІВЦЕМАТОК У ПЕРІОД ЛАКТАЦІЇ / Свістула М.М., Єфремов Д.В., Доменська Н.М. // Вівчарство: міжвід. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2014. — Вип. 37. — С. 177–184. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 544983.

Вівці аскан. тонкорунні тавр. типу, амінокислотне живлення овець.

Вівцематкам ферми ДПДГ "Асканія-Нова" (3 групи по 10 гол.) у зрівняльний період досліду згодовували основний раціон (ОР): сіна бобового — 1,5 кг, кукурудзяного — 4, концентратів — 0,6 кг. До комбікорму включено, у % за масою: ячменю — 47, кукурудзи — 30, макухи соняшникової — 20, солі кухонної — 1, фосфату кормового — 1, вітамінно-мінерального преміксу — 1. Такий раціон забезпечував поживність: 2,17 к. од.; 2,3 кг сухої речовини, 363 г сирого протеїну та 248 г перетравного; 13,8 г лізину, 12,1 — метіоніну із цистином; 14,5 г кальцію та 9,4 г фосфору. В основний період контрольній групі (КГ) згодовували раціон зрівняльного, а 1- та 2-ї дослідним групам концентрацію амінокислот збільшили на 10 та 20% від норм годівлі Росії (2003 р.) або до 6,6 та 7,2 г/кг сухої речовини раціону лізину та до 5,7 і 6,3 г метіоніну із цистином. Оптимізація рівня незамінних амінокислот у раціонах вівцематок позитивно вплинула на їх продуктивні якості і сприяла поліпшенню трансформації поживних речовин корму в продукцію вівчарства. Молочність маток 1- та 2-ї ДГ підвищилась на 3,0 та 6,6%, а вихід митого волокна вовни становив 59,2 та 59,6 відповідно при 58,3% у КГ. При цьому у крові дослідних вівцематок зріс рівень білка на 21,0%, фосфору — на 8,5, кальцію — на 7,9%, що свідчить про покращений перебіг білкового та мінерального метаболізму. Водночас на 9% підвищилась інтенсивність росту ягнят у підсисний період.

УДК 636.32/38.085.12:546.73(1-924.86)(477)

2015.1.253. КОРЕКЦІЯ НОРМ КОБАЛЬТУ ДЛЯ ОВЕЦЬ У ЗОНІ СТЕПУ УКРАЇНИ / Єфремов Д.В. // Вівчарство: міжвід. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2014. — Вип. 37. — С. 160–167. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 544983.

Вівці аскан. тонкорун. тавр. типу, кобальт, раціони вівцематок, норми і корми овець, ягнята, лактація овець.

Представлено результати досліджень щодо оптимізації норм кобальту у раціонах мериносових вівцематок (ВМ) асканійської тонкорунної породи. Різниця у годівлі ВМ полягала у різній концентрації кобальту: контрольна група — 0,55 мг/кг сухої речовини, 1-ша дослід. гр. — 0,70, а в 2-й дослід. гр. — 0,80 мг/кг сухої речовини раціону, або на 25 та 50% більше, ніж у контролі. Результати експерименту засвідчили, що молочність ВМ 2-ї ДГ перевищувала контроль і 1-шу ДГ на 6%, де вона була майже однаковою. Аналогічно спостерігали позитивний результат і за відновленням живої маси у ВМ, де різниця становила 1,7 кг. Жива маса новонародженого молодняку від ВМ була однаковою, але при відлученні у 3-міс. віці у КГ менша, ніж у 1-й ДГ (25,7) та 2-й ДГ (27,0 кг) на 0,6 та 1,3 кг відповідно. Середньодобовий приріст становив: 227 г, 231 та 247 г відповідно. Настриг вовни у митому волокні був вищим лише у тварин 1-ї ДГ — на 7,0%, але щодо виходу митого вовни, то найкращим від був у тварин 2-ї ДГ — 60,8%. Наведено коефіцієнти перетравності поживних речовин, середньодобовий баланс азоту, а також біохімічні показники крові ВМ. Узагальнено, що існуючі норми кобальту для ВМ таврійського типу асканійської тонкорунної породи доцільно підвищити на 50%. Це сприяє поліпшенню метаболічних процесів в їх організмі та підвищенню молочності овець на 6%, інтенсивності росту ягнят у період підсису на 9%, а також дасть на вівцю 30,6 грн додаткового прибутку.

УДК 636.325/326.082:577.212

2015.1.254. ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА ОКРЕМИХ ПОПУЛЯЦІЙ ГІРСЬКОКАРПАТСЬКИХ ОВЕЦЬ / Чокан Т.В., Тарасюк С.І. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 202. — С. 66–71. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544856.

Вівці гірськокарпатські, генетичні маркери овець, вовна (забарвлення), селекція овець, збереження генофонду овець.

Досліджено генетичну структуру гірськокарпатських овець з різним кольором вовнового забарвлення: білим, сірим і чорним. Матеріал відбирали від повновікових вівцематок (ВМ) і племінних баранів (ПБ) із низинної зони розведення

СФГ "Салдобош" с. Стеблівка Хутського р-ну та гірської зони СФГ "Банський" с. Луг, Рахівського р-ну Закарпатської обл. (по 115 ВМ та 5 ПБ). Дослідження еритроцитів і плазми крові за допомогою молекулярно-генетичних маркерів засвідчили, що в геномі українських гірськокарпатських овець збереглися стійкі генні комплекси, незважаючи на багатопланну породну гібридизацію, поглинальні й відтворювальні схрещування. Визначено внутрішньопорідні групи, які мають значний вплив на селекційні процеси всередині породи, та виявлено популяції, де збереглися найбільш чистопорідні та гетерогенні групи локальної породи, які напряду асоційовані з кольором вовни. Наведено зміни розподілу частот алелів залежно від зони розведення та кольору вовни. За аналізом 13 генетико-біохімічних систем (ГБС) моноформними виявились: *MDH*, *PGM*, *AK*, *KK*, *GK*, *6-PGD* та *G-6PD*. Встановлено генетично детермінований поліморфізм за ГБС гемоглобіну, трансферину, пуриннуклеозидфосфорилази, арилестерази та рецептора до вітаміну D. Щодо локусу гемоглобіну (*HB*) спостерігали 2 алельні варіанти: *HbA* і *HbB*. Суттєвої міжгрупової різниці за ними не виявлено, проте найчастіше *HbB* (0,738) був у чорних тварин СФГ "Банський". За локусом трансферину (*TF*) виявлено 5 алельних варіантів: *TfA*, *TfB*, *TfC*, *TfD*, *TfE*. У тварин СФГ "Салдобош" із білою вовною виявлено найбільшу генну частоту за локусом *TfC* (0,451), тоді як частота *TfA* становила 0,073. Перевага алельного варіанта пуриннуклеозидфосфорилази з високою активністю *NPH* характерна для тварин СФГ "Банський" із чорною вовною — 63%, тоді як у білих овець СФГ "Банський" — 29%. Найбільше значення гетерозиготності виявлено за локусом трансферину в овець СФГ "Банський" — 75,3%, а найменше — у вівцематок СФГ "Салдобош" за локусом естерази — 25,8%. У тварин із сірим кольором вовни рівень середньої гетерозиготності за всіма дослідженими локусами найбільший становив 0,446, а найменший — 0,375 (табл.).

УДК 636.39.082.13

2015.1.255. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОЗИВНИЦТВА У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ / Вдовиченко Ю.В., Маслюк А.М., Іовенко В.М. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2014. — Вип. 7. — С. 3–18. — Бібліогр.: 6 назв.

Козівництво в Україні і світі.

На сьогодні за різними даними у світі існує 236–500 порід кіз. За продуктивними напрямками виділяють: спеціалізовані (молочні, м'ясні, пухові, вовнові, шкуркові, паркові) і комбіновані (молочно-м'ясні, м'ясо-вовнові і вовново-м'ясні, м'ясо-вовново-молочні, м'ясо-шкуркові) породи. У Європі переважають молочні (66,4%) і молочно-м'ясні (15,9%), а в Азії — комбіновані (понад 50%) та Африці — м'ясні. Загальна популяція кіз у світі близько 1 млрд голів. Майже 60% усіх кіз зосереджено в Азії. Серед 197 країн світу, де розводять кіз, Україні належить 87 місце, з поголів'ям близько 650 тис. Проте є 32 країни, у яких кількість кіз перевищує 5 млн. Описано цінні господарські особливості кіз та конкретизується динаміка їх із 1970 р. по нинішній час у країнах світу. Козівництво як галузь в Україні тепер на стадії становлення, поголів'я ≈630–660 тис. гол. Їх розводять по всій країні, найбільше в Одеській обл. (84 тис. гол.), Харківській (40,2 тис.), Закарпатській (36,1), у Донецькій було понад 38,5 тис. гол. Козині с.-г. підприємства зосереджені найбільше у Київській обл. Найвищий темп росту кількості кіз у населення спостерігається нині у західному регіоні України. Племінних господарств лише 2, в яких ≈300 козематок зааненської породи (ЗП), проте ще 5 господарств можуть одержати цей статус. Найпопулярнішою є ЗП, яку використовують для підвищення молочної продуктивності. Поголів'я ЗП в Україні сформоване з генотипів, завезених з країн Європи. Враховуючи надзвичайно цінні якості цієї тварини та сучасний попит у населення, передбачається збільшення кількості племінних та фермерських господарств в Україні. Різноманітність особливостей природно-кліматичних умов у зонах нашої країни потребує цілеспрямованої селекції щодо розведення і розвитку районованих порід. Основними перепонами, які гальмують розвиток галузі, є недосконалість механізму державної підтримки та обмеженість доступу до найкращого світового генофонду кіз різного напрямку продуктивності. Окреслено перспективні заходи для розвитку козівництва в Україні.

636.4 Свинарство

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.03:619:577.1

2015.1.256. СТАН АНТИОКСИДАНТНОЇ СИСТЕМИ КРОВІ СВИНЕЙ ЗА РЕСПІРАТОРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕПАРАТІВ “ФЛОВЕТ 30%” І “ФЛОРИКОЛ” / Музика В.П. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 4. — С. 100–107. — Бібліогр.: 19 назв.

Свині, захворювання респіраторні свиней, перекисне окиснення ліпідів, антиоксидантна система, фловет, флорикол.

Визначено, що респіраторні захворювання с.-г. тварин характеризуються напруженістю в системі антиоксидантного захисту та активацією процесів пероксидації, в результаті чого в органах накопичуються токсичні продукти окиснення, які володіють цитотоксичною, генотоксичною, мутаційною та онкогенною дією. Досліджено ензиматичну ланку системи антиоксидантного захисту та інтенсивність процесів ліпопероксидації у свиней за легеневої патології, а також при застосуванні препаратів “Фловет 30%” та “Флорикол”. Тваринам контрольної групи вводили препарат “Фловет 30%”, а дослідної — “Флорикол” в однакових дозах і кратності. У цільній крові на 1-шу, 7-му та 15-ту доби лікування визначали активність супероксиддисмутази, глутатіонпероксидази та каталази, в плазмі крові — вміст гідропероксидів ліпідів, дієнових кон’югантів та ТБК-активних продуктів. Установлено, що кров хворих свиней на початку лікування (1-ша доба) характеризується низькою активністю досліджених ензимів та високим вмістом продуктів ліпопероксидації як у контрольній, так і дослідній групі. Застосування препаратів “Фловет 30%” та “Флорикол” дало змогу підвищити активність антиоксидантних ензимів та сповільнити процес пероксидного окиснення ліпідів. Протягом усього часу лікування вміст досліджених продуктів пероксидації в плазмі крові хворих тварин, яким вводили препарат “Фловет 30%”, був тенденційно вищим. Враховуючи те, що в контрольній групі порівняно з дослідною реєструвалась більш висока активність антиоксидантних ензимів, можна зробити висновок, що дія препарату “Флорикол” на окисні процеси в організмі свиней за респіраторних захворювань є ефективнішою.

УДК 636.4.033.083

2015.1.257. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ВОЛОГІХ МІШАНОК-КОМБІКОРМІВ ПРИ ВІДГОДІВЛІ СВИНЕЙ / Засуха Ю.В., Грищенко С.М., Грищенко Н.П. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 202. — С. 258–262. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 544856.

Відгодівельний молодняк свиней, продуктивність свиней, умови годівлі свиней, економічна ефективність (свині).

Наведено результати досліджень із вивчення показників продуктивності та економічної ефективності відгодівлі молодняку свиней за різних умов. Дослідження проводили в умовах ТОВ “Ярос-Агро” (Городоцький р-н, Хмельницька обл.), де у 63-добовому віці за методом аналогів сформували 2 групи поросят: контрольну і дослідну, по 30 голів у кожній. Матеріалом для дослідів були помісні свині німецької селекції ($1/4$ велика біла, $1/4$ ландрас, $1/4$ дюрок, $1/4$ п’єтрен). Установлено, що при знятті з відгодівлі у 75-добовому віці молодняк контрольної групи мав живу масу 93,6 кг, тоді як перевага ровесників дослідної групи за цим показником становила 8,7% ($p < 0,001$). Доведено, що за основний період дослідів тварини дослідної групи за середньодобовими приростами живої маси переважали контрольних аналогів на 12,0% ($p < 0,001$), що зменшує затрати комбікорму на 1 кг приросту живої маси на 10,8% і приводить до збільшення рівня рентабельності виробництва свинини на 8,6%. Отже встановлено, що відгодівля вологими мішанками-комбікормами порівняно з годівлею сухим комбікормом збільшує показники продуктивності свиней та економічної ефективності виробництва свинини.

УДК 636.4.082

2015.1.258. СОЗДАНИЕ СПФ-СТАД СВИНЕЙ ПУТЕМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГНОТОБИОЛОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ / Рыбалко В.П., Ксёэнз И.Н., Лепета Л.В. // Зоотехния. — 2015. — № 3. — С. 28–29. — Библиогр.: 7 назв.

Свині, поросята безмікробні, отримання СПФ-стад свиней.

Розглядається технологія отримання безмікробних поросят шляхом гнотобіологічної гістеротомії, гістероектомії і “стерильного опоросу” для створення основи СПФ-стад свиней. Створення таких стад, насамперед для селекційно-племінних центрів, дає можливість оздоровлення тварин від різних захворювань, включаючи субклінічні інфекції, що викликаються умовно-патогенною мікрофлорою. Одержані поросята повинні мати достатньо високий генетичний потенціал, оскільки з їх числа буде формуватися племінне ядро СПФ-стада. Для одержання безмікробних поросят використовують хірургічні (гнотобіологічна гістеротомія і гістероектомія) і нехірургічні (стерильні пологи) методи. Операції з одержання поросят-гнотобіотів методами гістеротомії і гістероектомії проводили на свиноматках у строки, максимально наближені до природного опоросу, тобто на 113–115-ту добу поросності. Перед початком операції свиноматок піддавали попередній гігієнічній обробці (купання теплою водою з милом) і потім вводили внутрішньом’язово розчин азаперона (стресніл) в дозі 4 мл на 20 кг живої маси або внутрішньовенно розчин тіопенталу натрію в дозі 0,15 мг/кг. Наркоз настував через 10–15 хв і тривав 60–80 хв. Альтернативою хірургічним методам одержання безмікробних поросят є метод “стерильного опоросу”. За допомогою застосованих методів від п’яти свиноматок було одержано 49 життєздатних безмікробних поросят. Контроль стерильності поросят, гнотобіологічних боксів і обладнання проводили за вдосконаленою методикою Вагнера. Кожен з методів одержання безмікробних поросят має свої переваги і недоліки, але їх об’єднує те, що вони однаково придатні для переведення таких тварин у статус СПФ. Для цього організм поросят-гнотобіотів необхідно заселити суворо контрольованою корисною мікрофлорою і вирощувати надалі з дотриманням жорстко контрольованого ветеринарно-санітарного режиму. Таким чином, при створенні СПФ-стада необхідно: створити умови закритого санітарного режиму, максимально наближеного до стерильних умов; згодовувати стерилізовані корми, повноцінно збалансовані за поживністю, вітамінами, мікро- і макроелементами; регулярно здійснювати контроль СПФ-статусу поголів’я свиней. Шляхом вирощування та селекційного відбору найбільш генетично цінних тварин у позначених умовах створюється племінне ядро СПФ-свиней. Наступні покоління свиней вільні від патогенної флори вже при народженні.

УДК 636.4.082.22

2015.1.259. ПРОДУКТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СВИНЕЙ ВЕЛИКОЇ ПОРОДИ ОДЕСЬКОЇ ПОПУЛЯЦІЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ЧАСТКИ КРОВІ ЗА ЗАРУБІЖНИМИ ГЕНОТИПАМИ / Сусол Р.Л. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 202. — С. 212–216. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 544856.

Свині (репродуктивні, відгодівельні), м’ясні якості свиней, порода свиней велика біла, тип свиней заводський, частки крові свиней, селекція свиней вітчизняна та зарубіжна.

Проведено комплексне визначення продуктивних характеристик свиней великої білої породи (ВБП) з поліпшеними м’ясними якість заводського типу “Причорноморський”, що створюється в умовах Одеського регіону. Для вивчення показників продуктивних якостей було сформовано 6 груп тварин ВБП заводського типу “Причорноморський”, що перебуває у процесі створення з різними частками крові за зарубіжною селекцією. Піддослідне поголів’я належало СК

“Шаболат” (Білгород-Дністровський р-н, Одеська обл.). Свині ВБП, незалежно від свого походження, мали високі показники репродуктивних, відгодівельних, забійних та м'ясних якостей, а використання свиней зарубіжної селекції сприяло покращанню переважно відгодівельних та м'ясних якостей, що свідчить про доцільність використання генотипів ВБП англійської і французької селекції при створенні заводського типу “Причорноморський” з покращеними м'ясними якостями в Одеському регіоні. Встановлено, що свиноматки вітчизняної селекції відзначалися перевагою за багатоплідністю (11,74 гол.) порівняно з матками з різними частками крові за зарубіжною селекцією 2–5-ї груп (11,11–11,57 гол.), проте поступалися за цим показником маткам 4-ї дослідної групи, де багатоплідність була найвищою (12,22 гол.). А також переважали їх за більшістю інших врахованих показників, особливо за великоплідністю, а при відлученні свиноматки 2–6 дослідних груп мали перевагу над матками контрольної групи за кількістю поросят, масою гнізда, середньою живою масою одного поросят та збереженістю поросят. Винятком становили матки 3-ї дослідної групи, які за показником кількості поросят при відлученні поступалися маткам контрольної групи. Аналіз відгодівельних ознак молодняку свиней різного походження показав, що за рахунок підвищених показників середньодобових приростів у молодняку 2–6-ї дослідних груп вік досягнення живої маси 100 кг та витрати корму на 1 кг приросту були меншими. Так, молодняк 2–6-ї дослідних груп живої маси 100 кг досягав на 7,08–11,49 днів або на 3,84–6,23% раніше, ніж молодняк 1-ї контрольної групи вітчизняної селекції за рахунок вищих значень середньодобових приростів на 28,16–52,91 г (4,23–7,95%). За витратами корму перевага на 0,13–0,29 кг або на 3,92–8,74% була також на боці молодняку 2–6-ї дослідних груп проти молодняку 1-ї контрольної групи вітчизняної селекції. Аналіз забійних та м'ясних якостей молодняку свиней різного походження показав, що “прилиття крові” ВБП зарубіжної селекції не вплинуло на довжину напівтуші, оскільки різниця між групами є недостовірною, проте показники товщини шпигу над 6–7-м грудними хребцями, маси окосту, площі “м'язового вічка”, вмісту м'яса в туші були значно кращими (відповідають вимогам сучасних м'ясних генотипів свиней) у тварин 2–6-ї дослідних груп.

УДК 636.4.082.453.5

2015.1.260. ОЦІНКА ВІДТВОРЮВАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ КНУРІВ ПОРОДИ ЛАНДРАС ЗА ДВОМА ПОСЛІДОВНИМИ ПОКОЛІННЯМИ / Стрижак Т.А., Мартинюк І.М., Мірошнікова О.С., Кропівець Г.П., Скляр Л.А. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 202. — С. 217–224. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 544856.

Кнури, сперма, покоління, оцінка відновлювальних якостей, порода ландрас.

Наведено результати дослідження відтворювальних якостей кнурів породи ландрас різних генотипів двох послідовних поколінь стада свиней породи ландрас господарства ТОВ “Агросервіс ЛТД” Харківської обл. Досліджували якість спермопродукції 12 основних кнурів-плідників породи ландрас та 12 кнурів цієї породи, їх нащадків вітчизняної, французької та англійської селекції. Сперму отримували мануальним способом. Щомісяця сперму кнурів досліджували та оцінювали за виживаністю, об'ємом еякуляту, рухливістю, концентрацією, загальною кількістю спермій в еякуляті, згідно з вимогами чинної Інструкції зі штучного осіменіння свиней. Встановлено, що кнури 2-го покоління англійської селекції за якісними і кількісними показниками сперми достовірно переважали кнурів 1-го покоління, а кнури інших генотипів за всіма досліджуваними показниками мали проміжне положення. Визначено, що за кількісними та якісними показниками спермопродукції кнури французької селекції мали найвищий об'єм еякуляту (522,5 см³) та кількість спермій (62,9 млрд/см³) серед інших кнурів. Найвищі якісні показники сперми: показник абсолютної виживаності (756,5 ум. од.), рухливості (97%) та концентрації (194,7 млн/см³) мали кнури англійської селекції, а кнури вітчизняної селекції за всіма досліджуваними показниками мали проміжне положення. Встановлено, що за рівнем показника багатоплідності спаро-

ваних свиноматок кнури лінії *Pasta* 2-го покоління найкраще зарекомендували себе в чистопорідних поєднаннях зі свиноматками — цей показник становив 12 голів при 100%-му рівні запліднювальної здатності.

УДК 636.4.083.31:619:658:012.32

2015.1.261. КОМПЛЕКСНИЙ БІОЗАХИСТ СВИНОФЕРМ СУЧАСНОГО ТИПУ / Тирсін Р.В., Якубчук Б.М., Довгаль О.В., Тирсіна Ю.В. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2014. — Вип. 14. — С. 91–95. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545169.

Свиноферма, біозахист, інфекція, статус санітарно-гігієнічний.

Наведено матеріали щодо комплексного біозахисту свиноферм сучасного типу. Проведено розробку і впровадження у практику системи біозахисту як складової протиепізоотичного захисту свиногосподарств сучасного типу. Дослідження проведені на прикладі навчально-науково-дослідного центру Білоцерківського НАУ (вивчався рівень збереженості і загибель різновікових груп свиней (2012–2013 рр.) при традиційному утриманні (ТУ) та на високотехнологічній свинофермі (ВФ)). Визначено основні причини загибелі свиней: кормової отруєння, дизентерія, гемофізний полісерозит, мікотоксикози, аліментарна дистрофія, пневмонії, гіпоглікемія, набрякова хвороба, бешиха, пієлосепсис та інші. На основі проведених досліджень визначено основні складові програми з комплексного біозахисту свиногосподарств, яка включає попередню підготовку свинарських приміщень для певної технологічної групи тварин, забезпечення належного санітарно-гігієнічного статусу свиноферми в цілому, унеможливлення занесення інфекції ззовні, епізоотичний моніторинг інфекційних хвороб за умов завезення нового поголів'я. Встановлено, що запровадження сучасних інноваційних технологій сприяло зменшенню загибелі свиней. Так, у 2013 р. з різних причин на свинофермі ННДЦ БНАУ загинуло 14 гол. тварин (у 2012 р. — 81 гол.), із них тільки один випадок інфекційної природи. Визначено, що лише введення жорстких правил з регламентування режиму роботи тваринницьких ферм, розробка і впровадження превентивних заходів щодо недопущення занесення збудників інфекційних хвороб на їх територію можуть гарантувати безпеку сучасних свиногосподарств промислового типу.

УДК 636.4.084.1:591.11

2015.1.262. СТАН ПРИРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ У ВІДЛУЧЕНИХ ПОРОСЯТ ЗА ДІЇ ІМУНОТРОПНОГО ПРЕПАРАТУ / Огородник Н.З., Віщур О.І., Мізик В.П. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 1. — С. 78–84. — Бібліогр.: 15 назв.

Свині, поросята, стрес, відлучення, препарат ліпосомальний.

Досліджували вплив вітамінів (А, D₃, Е), L-аргініну, Zn, Se і Со у формі ліпосомальної емульсії на активність клітинної та гуморальної ланок неспецифічної резистентності організму поросят. Експериментальну роботу виконували в умовах ТОВ “Галбекон” (Жидачівський р-н, Львівська обл.). Дослідження проведено на двох групах поросят-аналогів великої білої породи. Поросятм контрольної групи за дві доби до відлучення внутрішньом'язово вводили ізотонічний розчин натрій хлориду, а дослідної групи — ліпосомальний препарат дозою 0,1 мл/кг маси тіла. Матеріалом для досліджень була кров поросят, яку брали з краніальної порожнистої вени за дві доби до відлучення та на 1-шу, 5- і 10-ту доби після нього. У зразках крові визначали: показник макрофагальної трансформації мононуклеарів за модифікованим методом, фагоцитарну активність нейтрофілів, фагоцитарний індекс та фагоцитарне число, бактерицидну, лізоцимну і комплексментарну активність сироватки крові, вміст загальних імуноглобулінів за допомогою цинк-сульфатного тесту та вміст циркулюючих імуних комплексів. У результаті проведених досліджень встановлено, що відлучення поросят від свиноматок спричиняє інгібувальний вплив на активність клітинних і гуморальних факторів природної резистентності, про що свідчить вірогідне зниження бактерицидної активності сироватки крові, зменшення у крові кількості фагоцитуючих моноцитів у реакції макрофагальної трансформації мононуклеарів та зниження фагоцитарного індексу. Отже, парентеральне

введення поросят вітамінів (А, D₃, Е), L-аргініну, Zn, Se і Со у формі ліпосомальної емульсії сприяло зростанню фагоцитарного індексу, а також підвищенню фагоцитарної активності нейтрофілів крові у всі досліджувані періоди після відлучення. Визначено, що складники ліпосомального препарату викликали зростання у крові поросят показника макрофагальної трансформації мононуклеарів шляхом збільшення кількості нефагоцитуючих макрофагів. Установлено підвищення бактерицидної і лізоцимної активності сироватки крові та зниження рівня циркулюючих імунних комплексів у сироватці крові поросят дослідної групи порівняно із контрольною у період після відлучення від свиноматок.

УДК 636.4.084:636.033

2015.1.263. МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОБІОТИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ У СВИНАРСТВІ / Сідашова С.О., Авдос'єва І.К., Григорашева І.М. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 158–167. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 545170.

Поросята, годівля свиней, пробіотики свиням, профілактика захворювань у поросят.

Розглянуто методичний підхід до організації визначення ефективності застосування з профілактично-лікувальною метою пробіотичних препаратів в умовах промислової технології виробництва свинини. Науково-виробничі дослідження проводили в умовах товарного свиногокомплексу промислового типу (5 тис. гол.) ТОВ "Племкомплекс" Дніпропетровської обл. протягом жовтня–листопада 2014 р. Було відібрано 2 групи аналогів (метод випадкової вибірки): свиноматок і підсисних поросят, спостереження за якими проводили протягом усього підсисного періоду (від 0 до 26 дня). У ході проведення контрольного туру опоросів у типовому приміщенні свинарника-маточника, як моделі, розроблено і перевірено методики візуально-клінічної оцінки результатів використання пробіотичного препарату "Мультибактерин ветеринарний Bs+La", виробництва ТОВ "Відродження". Результати достовірно довели ефективність лікувально-профілактичної дії пробіотичного препарату на поголів'я поросят-сисунів у стадії зі стаціонарним ураженням бактерійною мікрофлорою асоційованого характеру. За підсисний період у дослідних групах поросят, які отримували пробіотичний препарат, установлено достовірне зменшення патологічного симптомокомплексу: наявності відкритих ран (ворота інфекції) і пошкодження шкіри карпальних суглобів на 9%, некрозів шкіри хвоста — в 5,5 раз. Наявність артритів у контролі перед відлученням мали 10% поросят, тоді як у досліді цей симптом був відсутній, що свідчило про системну дію на імунітет молодняку сапрофітного складу живого бацилярного пробіотичного препарату.

УДК 636.4.087.7:619:611.8:616–091

2015.1.264. ДИНАМІКА БІОХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ КРОВІ ПОРОСЯТ ЗА УМОВ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБІОТИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ / Жила А.І., Шкодяк Н.В., Сободош О.Й., П'ятничко О.М. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 28–53. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 545170.

Поросята, годівля поросят, пробіотики поросят, сироватка крові поросят (біохімічні показники), ліпідний обмін.

Проаналізовано динаміку біохімічних показників сироватки крові поросят під впливом пробіотичного препарату *Probion-forte* на основі бактерій *Bacillus subtilis* та *Bacillus coagulans*. Дослідження проводили в ННВЦ "Комарнівський" (Городоцький р-н, Львівська обл.) на 120 поросятах породи велика біла 28-добового віку, сформованих у 4 групи по 30 голів. Перша група отримувала з кормом пробіотик *Pro-bion-forte* (вир-во фірми *Woogen*, Корея) в дозі 1 г/кг корму (10 тижнів), 2-га гр. — *Pro-bion-forte* в дозі 1 г/кг (6 тижнів) та 0,5 г/кг корму (4 тижні); 3-тя гр. отримувала пробіотик-аналог *Bio plus 2B* (*Bacillus subtilis*) (вир-во фірми *Biochem*, Німеччина) в дозі 0,4 г/кг корму (10 тижнів); 4-та гр. поросят слугувала контролем. Установлено, що застосування досліджуваного пробіотика у дозі 1,0 г/кг корму разом з кормами

для профілактики упродовж 70 діб сприяло інтенсифікації процесів переамінування вільних амінокислот (підвищувалась активність АлаТ і АсАТ), збільшенню вмісту метаболітів ліпідного обміну (збільшувалась концентрація загального холестеролу), які використовуються організмом поросят як енергетичний та пластичний матеріал, а отже, позитивно впливало на ріст і розвиток молодняку.

УДК 636.4.087:619:611:615

2015.1.265. ГІСТОЛОГІЧНА СТРУКТУРА ОКРЕМИХ ВНУТРІШНІХ ОРГАНІВ ПОРОСЯТ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ПРОБІОТИЧНИХ КОРМОВИХ ДОБАВОК / Жила М.І. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 1. — С. 55–61. — Бібліогр.: 10 назв.

Свині, поросята, пробіотики поросят, кормова добавка, морфологія, гістоструктура, органи внутрішні, тимочити, вузлики лімфоїдні, ворсинки кишечника.

У порівняльному аспекті вивчали вплив пробіотичних кормових добавок *Pro-bion-forte* (вир-во *Woogen*, Корея) і *Bio plus 2B* (вир-во *Biochem*, Німеччина) у рекомендованих виробниками дозах, а також тривалості їх застосування на гістологічну структуру внутрішніх органів поросят. Було сформовано 4 групи по 30 голів. Пробіотики згодовували з кормом у різних концентраціях: 1-ша гр. — *Pro-bion-forte*, вир-ва *Woogen* (Корея) в дозі 1 г/кг корму (10 тижнів); 2-га гр. — *Pro-bion-forte* в дозі 1 г/кг (6 тижнів) та 0,5 г/кг корму (4 тижні); 3-тя гр. — пробіотик-аналог *Bio plus 2B*, вир-ва фірми *Biochem* в дозі 0,4 г/кг корму впродовж 10 тижнів; 4-та гр. — контрольна. На 42-гу та 70-ту добу досліді відбирали по 10 гол. із кожної групи для патоморфологічних досліджень. Дослідження проводили в ННВЦ "Комарнівський" Городоцького р-ну Львівської обл. на 120 поросятах породи велика біла 28-добового віку, сформованих у чотири групи по 30 гол. у кожній: 1-ша гр. отримувала пробіотик *Pro-bion-forte* в дозі 1 г/кг корму (10 тижнів); 2-га — *Pro-bion-forte* в дозі 1 г/кг (6 тижнів) та 0,5 г/кг корму (4 тижні); 3-тя — пробіотик-аналог *Bio plus 2B*, який застосовували в дозі 0,4 г/кг корму впродовж 10 тижнів; 4-та гр. — контрольна. У результаті проведених досліджень установлено, що використання пробіотика *Pro-bion-forte* у вигляді кормової добавки поросят на відгодівлі впродовж 10 тижнів після відлучення сприяє кращому засвоєнню комбікорму та поступовому збільшенню маси тіла поросят відповідно до контролю. Динаміку зміни маси тіла, аналіз кормового раціону, поїдання корму, збереженість поросят визначали на 1-шу, 14-ту, 28-му, 42-гу, 56- і 70-ту доби досліді. Тварин утримували в клітках по 15 гол. у кожній з вільним доступом до корму і води. На 42-гу (6 тижнів) та 70-ту доби (10 тижнів) відбирали по 10 гол. тварин з кожної групи для патоморфологічних досліджень. Після забою поросят проводили повний патолого-анатомічний розтин із відбором матеріалу для гістологічного та морфометричного досліджень. При мікроскопічному дослідженні тимуса, селезінки, мезентеріальних лімфатичних вузлів, кишечника та печінки встановлено, що характерна гістологічна будова органів збережена у всіх досліджуваних групах поросят. Морфометрично встановлено збільшення висоти ворсинок у дванадцятипалій кишці поросят, яким згодовували пробіотик. Маса тимуса поросят дослідних груп на 70-ту добу спостереження була достовірно вищою, ніж у контролі, часточкова будова добре виражена, часточки полігональної форми, поділ на кіркову і мозкову зони зберігався впродовж усього періоду дослідження. Щільність заселення тимочитами висока. У периферійних органах імунної системи лімфоїдна тканина достатньо представлена, лімфоїдні вузлики селезінки та мезентеріальні лімфатичні вузли добре сформовані, з чіткими межами, переважно малих та середніх розмірів, окремі — з реактивними центрами, заселеність клітинами достатньо висока. У поросят контрольної групи, особливо на 70-ту добу досліді, в тимусі виявляли зменшення та вогнищеве спустошення кіркової зони, видовження тимусних часточок, потовщення міжчасточкової сполучної тканини. У селезінці та лімфатичних вузлах спостерігали зменшення розмірів та клітинне спустошення лімфоїдних вузликів. Ефективність та доцільність застосування пробіотиків підтверджено у всіх дослідних групах. Проте найбільш виражену різницю показників спостерігали у поросят, яким згодовували *Pro-bion-forte* впродовж 10 тижнів у дозі 1,0 г/кг корму.

УДК 636.4.09:612.017

2015.1.266. НЕСПЕЦИФІЧНА РЕЗИСТЕНТНІСТЬ У КРОВІ ПОРОСЯТ, ХВОРИХ НА КОЛІЕНТЕРОТОКСЕМІЮ, ТА ЗА ДІЇ СПЕЦИФІЧНИХ ГАММА-ГЛОБУЛІНІВ / Рацький М.І., Віщур О.І., Смолянінов К.Б., Брода Н.А., Лешовська Н.М., Мудрак Д.І., Соловдзінська І.Є. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 1. — С. 85–91. — Бібліогр.: 10 назв.

Свині, поросята, гамма-глобуліни, кров, колієнтеротоксемія, імунна система.

Досліджували використання специфічних γ -глобулінів з метою підвищення стресостійкості та резистентності поросят до колієнтеротоксемії при відлученні їх від свиноматки, що зумовлено низкою факторів. А саме: згідно з рекомендаціями ВООЗ, однією з найбільш важливих ділянок застосування препаратів імуноглобулінів є профілактика і лікування бактерійних і вірусних інфекцій. Основною імунологічною властивістю антитіл Ig G і Ig A ізотипів є висока афінність до патогенних збудників і чинників, внаслідок чого вони здатні нейтралізувати бактеріальні токсини, знижувати інфекційність вірусів, блокувати прикріплення бактерій до клітини. Проведено два досліді на поросятах великої білої породи 28-добового віку у фермерському господарстві Жовківського р-ну Львівської обл. Перший дослід проведено на клінічно здорових і хворих на колієнтеротоксемію поросятах, 2-й — на двох групах клінічно здорових поросят, по 10 гол. у групі. Дослідній групі поросят за три дні до відлучення внутрішньом'язово вводили специфічні γ -глобуліни у дозі 1 мл/кг маси тіла, повторне введення препарату проводили на 12-й день після відлучення. Контрольній групі поросят відповідно у вказані періоди вводили ізотонічний розчин хлориду натрію. Для проведення досліджень відбирали кров у поросят з крапіальної порожнистої вени. У 1-му досліді — одноразово, від клінічно здорових і хворих на колієнтеротоксемію поросят. У 2-му — за три дні до відлучення та на 12-ту, 22- і 32-гу добу після відлучення. Клінічний прояв захворювання поросят на колієнтеротоксемію інгібує процеси фагоцитозу в їхньому організмі, про що свідчить зменшення фагоцитарної активності нейтрофілних гранулоцитів крові ($p < 0,01$). При цьому вміст циркулюючих імунних комплексів (ЦІК) у сироватці крові хворих поросят був вірогідно вищим ($p < 0,05$), ніж у поросят контрольної групи. Встановлено низький рівень клітинних і гуморальних (лізоцимна активність сироватки крові) факторів захисту, а також високий вміст ЦІК у поросят після відлучення від свиноматок, що вказує на негативний вплив процесу їх відлучення на імунний захист поросят. Введення поросят перед відлученням специфічних γ -глобулінів сприяє активації імунної системи в організмі тварин.

УДК 636.4.09:619:616.995.132

2015.1.267. ПОСТГЕЛЬМІНТИЗАЦІЙНІ ЗМІНИ В ОРГАНІЗМІ СВИНЕЙ, ХВОРИХ НА МЕТАСТРОНГІЛЬОЗ, ЗА ДЕГІЛЬМЕНТИЗАЦІЇ УНІВЕРМОМ / Сорока Н.М., Пономар С.С., Пономар С.І., Антіпов А.А. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2014. — Вип. 14(114). — С. 118–124. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 545169.

Свині, поросята, метастронгільоз, універм, постгельмінтизаційні зміни в організмі свиней, метастронгільозна бронхопневмонія.

Показано розробку ефективних систем дегільмінтизації свиней, хворих на метастронгільоз, вивчали особливості впливу універму на клінічний стан свиней, інвазованих метастронгілами (інтенсивність інвазії $17,7 \pm 1,5$ – $19,1 \pm 1,3$ яєць), морфологічні і біохімічні показники їхньої крові. Тваринам дослідної групи (20 гол. поросят великої білої породи 2,5-міс. віку) задавали груповим методом 0,2% універму в дозі 0,0015 г ДР/кг дворазово з інтервалом 24 год., аналоги контрольної групи антигельмінтиків не отримували. Дослідження крові проводили до дегільмінтизації, а також на 10-, 30- та 60-й дні після неї, зразки крові у свиней відбирали вранці до годівлі з орбітального синуса. Встановлено, що до введення універму інтенсивність інвазії у дослідних тварин становила $17,7 \pm 1,5$, контрольних — $19,1 \pm 1,3$ яєць, а стан організму свиней обох груп також вірогідно не відрізнявся за рівнем досліджуваних показників. У тварин дослідної та контрольної груп розвивалася олігоцитемія — кількість еритроцитів становила $6,0 \pm 0,25$ — у дослідних і $6,0 \pm 0,29$ Т/л — у контрольних тварин, також на початку досліді у поросят обох

груп спостерігався лейкоцитоз (кількість лейкоцитів становила відповідно: $17,1 \pm 0,8$ і $18,3 \pm 0,36$ Г/л), який сполучався з гіперрегенеративним зрушенням ядра (кількість паличко-ядерних нейтрофілів була підвищеною — $13,2 \pm 0,77$ і $11,8 \pm 0,84$ % відповідно) та моноцитозом ($8,6 \pm 0,82$ і $8,6 \pm 0,81$ %). Ці симптоми та результати клініко-гематологічних досліджень вказують, що у свиней дослідної та контрольної груп до дегільмінтизації універмом розвивалася метастронгільозна бронхопневмонія. На початку досліді рівень загального білка сироватки крові становив у дослідній групі $62,5 \pm 1,7$ г/л і у контрольній — $63,0 \pm 1,3$ г/л, що свідчить про неспецифічну резистентність організму. Визначено, що постгельмінтизаційні зміни в організмі свиней характеризувались покращенням клінічного стану тварин, функції печінки та систем гемопоезу. Встановлено, що на 60-й день після дегільмінтизації у тварин збільшувалася кількість еритроцитів (до $6,5 \pm 0,18$ Т/л), зменшувався рівень гемоглобіну (до $111,0 \pm 1,45$ г/л), спостерігалася тенденція до нормалізації вмісту гемоглобіну в одному еритроциті ($17,2 \pm 0,55$ ПГ) та колірного показника ($1,15 \pm 0,04$), зменшувалась кількість лейкоцитів (до $15,8 \pm 0,46$ Г/л), підвищувався рівень загального білка (до $69 \pm 0,77$ г/л) і альбумінів (до $28,6 \pm 0,7$ г/мл).

УДК 636.4.15.087.7:619:616:615

2015.1.268. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ДЕЗІНТОКСИКАНТІВ НА ОРГАНІЗМ ПОРОСЯТ ЗА УМОВ Т-2 ТОКСИКОЗУ / Рудик Г.В., Кавалер Н.Є. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 54–57. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 545170.

Поросята, високоочищений натрій гіпохлорид, Т-2 токсикоз, кормова добавка аліосепт.

Вивчали ефективність застосування розчину ВНГХ (високоочищеного натрію гіпохлориду) та кормової добавки аліосепт на організм поросят за умов спонтанного Т-2 токсикозу. Для експерименту було сформовано 4 групи поросят-аналогів (по 5 гол.). Перша група була контрольною. Тварин дослідних груп годували контамінованим кормом упродовж усього досліді. Поросят 3-ї гр. випоювали розчин ВНГХ у концентрації 200 мг/л, поросят 4-ї гр. згодовували аліосепт у концентрації 10 кг/т корму. За тваринами впродовж досліді проводили клінічні спостереження. Кров для досліджень відбирали з яремної вени до ранішньої годівлі на початку досліді та на 7-му і 21-шу добу його проведення. Згодовування поросят корму, контамінованого токсинами грибів, спричиняло захворювання на Т-2 токсикоз, що характеризувалося ураженнями органів дезінтоксикації (печінка), виділення (нирки), травлення (кишечник), імунітету, легень, серця. Досліджували засоби, які застосовувалися за умов спонтанного Т-2 токсикозу: високоочищений розчин ВНГХ та кормова добавка аліосепт істотно знижували функціональні та морфологічні прояви патологічного процесу у поросят, викликаного мікотоксинами, зокрема покращували приріст маси тіла, показники природної імунологічної резистентності, знижували показники активності ЛФ, АлАТ, концентрації загального білірубину, холестеролу та загальних ліпідів порівняно з показниками 2-ї групи, що вказує на посилення обмінних процесів у гепатоцитах печінки поросят під впливом ВНГХ та аліосепту, яке привело до відновлення печінки в цілому. Найбільш характерні зміни в організмі за впливу Т-2 токсину відбувалися на 21-шу добу досліді. Так, морфологічна картина крові поросят 2-ї групи у цей період характеризувалася: зниженням рівня гемоглобіну на 7,2%, кількості лімфоцитів — на 17,3% ($p < 0,05$), що вказувало на імуносупресивний стан, зріс вміст нейтрофілів на 42,7% ($p < 0,05$) порівняно з контрольною групою, що свідчить про наявність можливих запальних процесів у організмі. У тварин 3- та 4-ї груп встановлено зростання вмісту гемоглобіну відповідно на 9 та 8,6% порівняно з поросятами контрольної групи. Оскільки до кінця дослідження майже усі біохімічні показники відновилися до норми, можна говорити про активацію системи захисту в організмі поросят, а у тварин 4-ї групи — нормалізацію біохімічних показників на гепатопротекторну і жовчогінну дію препарату, що, очевидно, пояснюється наявністю часнику в складі кормової добавки аліосепт.

УДК 636.4.42.068:619:612.017

2015.1.269. ЗМІНИ МОРФОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ПЕРИФЕРИЧНОЇ КРОВІ ПОРОСЯТ ПЕРШОГО МІСЯЦЯ ЖИТТЯ / Панікар І.І., Ничик С.А. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 4. — С. 15–20. — Бібліогр.: 10 назв.

Свині, показники морфологічні, кров периферична, адаптація, гемоглобін, еритроцити, період молочний, фактори імунітету.

Наведено дослідження динаміки морфологічних показників периферичної крові поросят великої білої породи, в яких впродовж 1-го місяця життя спостерігаються кількісні зміни еритроцитарного та лейкоцитарного складу крові. Для виробничих досліджень відібрали 25 клінічно здорових поросят, з яких за віком сформували 5 груп по 5 голів: 1-ша гр. — щойно народжені, 2-га — 1-добові, 3-тя і 4-та — 7- і 14-добові, 5-та — 29-добового віку, які утримувались в однакових умовах одного й того ж господарства. На аналізаторі SAPHIRE-400 у зразках крові тварин дослідних груп визначали морфологічні показники крові, яку одержували з краніальної порожнистої вени. Встановлено, що в поросят упродовж 1-го місяця життя спостерігаються кількісні зміни еритроцитарного складу крові. Максимальний вміст гемоглобіну (117 г/л) було зареєстровано у щойно народжених поросят, надалі він знижувався і на 6-ту добу становив 8,6 г/л. Визначено, що протягом перших п'яти днів кількість еритроцитів у кров'яному руслі знижується на 22,8% (з 4,6 Т/л у 1-добових поросят до 3,6 Т/л у поросят віком 6 днів). У подальшому встановлено тенденцію до збільшення вмісту гемоглобіну, а також кількості еритроцитів до 29-добового віку відповідно до 89 г/л та 5,6 Т/л. Встановлено, що у перші декілька днів життя кількість нейтрофілів переважає над кількістю лімфоцитів у 2,7 раза. Визначено, що співвідношення нейтрофілів до лімфоцитів у поросят віком 29 днів становило 1:1,14, паличкоядерних нейтрофілів до сегментоядерних у тварин перших годин життя було 1:18; віком 14 днів — 1:4; віком 29 днів — 1:5. Впродовж першого місяця життя відбувається поступове зростання (в 4 рази) кількості моноцитів. Отримані дані відображають процеси адаптації щойно народженого організму тварин до впливу шкідливих факторів зовнішнього середовища, який є критичним у перший тиждень життя, що необхідно враховувати при плануванні профілактичних щеплень молодняку тварин у господарствах.

УДК 636.4:599.731.1:591.175:[547.495.9]

2015.1.270. АМІНОКИСЛОТНИЙ СКЛАД М'ЯЗОВОЇ ТКАНИНИ СВИНЕЙ ТА ЇЇ БІОЛОГІЧНА ЦІННІСТЬ / Канюка О.Ю. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 28–53. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 545170.

Свині (м'ясо), амінокислотний склад м'язової тканини свиней, м'ясна продуктивність, цінність продукції біологічна.

Висвітлено результати досліджень амінокислотного складу м'язової тканини свиней та її біологічну цінність. Для дослідження використовували зразки м'язової тканини свиней м'ясного напрямку продуктивності, зокрема великої білої породи англійської селекції. Зразки тканин відбирали від м'язів 3-х парних туш свиней в умовах забійного цеху ЗАТ "Фрідом Фарм Бекон", м. Херсон, Україна. Дослідження проводили на м'язовій тканині різних частин відрубу лівої напівтуші свиней м'ясного напрямку продуктивності — велика біла порода англійської селекції (кастрати). Відповідно до вимог, затверджених ФАО у 2011 р., біологічна цінність різних м'язів свиней неоднакова. Визначено, що незамінних амінокислот у 100 г білка високої біологічної цінності повинно бути не менше 40 г, у досліджуваних м'язах даний показник знаходиться в межах 41,47–46,59 г, що свідчить про високу біологічну цінність м'язів. Найменше незамінних амінокислот знаходиться в шийних м'язах, найбільше — в підчеревних. Встановлено сумарну кількість незамінних амінокислот відповідно до суми замінних амінокислот, у досліджуваному м'ясі отриманий коефіцієнт знаходиться в межах 0,77 (шия) і 0,94 (окіст). Визначено коефіцієнт відмінності амінокислот-

ного сора, що показує надлишкову кількість незамінних амінокислот, які не використовуються на пластичні цілі. Вважається, що чим менше показник, тим краще відбувається засвоєння. Так, найменший коефіцієнт мають шийні м'язи — 29,6%, усі інші коефіцієнти досліджуваних груп м'язів знаходяться в діапазоні 41,6–46,5%. Встановлено потенційну біологічну цінність м'язової тканини свиней, що становить для окосту 58,4%, найдовшого м'яза спини — 54,5, ший — 70,4, підчеревини — 53,5, діафрагми — 57,2, спини — 57,0%. Отже, на підставі проведених досліджень розташували досліджувані м'язи у порядку зростання їх біологічної цінності таким чином: найдовший м'яз спини — спина — підчеревина — окіст — діафрагма — шия.

УДК 636.4:612.8

2015.1.271. ВМІСТ ТБК-АКТИВНИХ ПРОДУКТІВ В ЕРИТРОЦИТАХ СВИНЕЙ РІЗНИХ ТИПІВ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ / Данчук О.В., Добровольський В.А., Чепурна В.А., Савчук Л.Б., Карповський В.В., Карповський П.В., Скрипкіна В.М., Ландсман А.О. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 1. — С. 43–47. — Бібліогр.: 7 назв.

Свині, вища нервова діяльність, адаптація, окиснення ліпідів пероксидне, стрес технологічний, ТБК-активні продукти.

Показано вміст ТБК-активних продуктів в еритроцитах свиней різних типів вищої нервової діяльності. Показники коркових процесів у свиней різних типів вищої нервової діяльності (ВНД) вірогідно відрізняються. Дослідження проводили на свинофермі ТОВ СП "Нібулон", філія "Мрія" (с. Сокіл, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.). Для проведення експерименту було відібрано 47 новонароджених поросят великої білої породи. До 2-міс. віку поросят утримували під свиноматками у типових приміщеннях. При відлученні (60-та доба) поросят вакцинували проти бешихи, а на 90-ту добу життя проводили ревакцинацію. На 180-ту добу досліджень тварин переводили в літній табір та здійснювали перерозподіл груп. Тварин у сформованих групах утримували на сухому концентратному типі годівлі, годівля свиней — вволю, доступ до води — вільний. У 150-добовому віці у всіх тварин визначали силу, врівноваженість і рухливість коркових процесів за модифікованою методикою. Було сформовано 4 групи тварин, по 10 гол. у кожній: 1-ша гр. — сильний врівноважений рухливий тип (СВР); 2-га — сильний врівноважений інертний (СВІ); 3-тя — сильний неврівноважений тип ВНД (СН); 4-та гр. — слабкий тип вищої нервової діяльності (С.). У 1-, 30-, 60-, 61-, 65-, 90-, 91-, 95-, 120-, 150-, 180-, 181-, 185- та 210-добовому віці у всіх тварин брали кров шляхом пункції передньої порожнистої вени (до 4-міс. віку) та вушної вени (після 4-міс. віку). В еритроцитах крові поросят визначали вміст ТБК-активних продуктів спектрофотометричним методом. Так, середній показник коркових процесів у свиней СВІ, СН та слабого С. типів ВНД нижчий на 12, 29 та 66% відповідно до показників тварин СВР типу ВНД. У період відносного спокою відсутня достовірна різниця у вмісті ТБК-активних продуктів в еритроцитах свиней сильних типів ВНД. У свиней слабого типу ВНД, навіть у стані відносного спокою, встановлено вірогідно вищий рівень продуктів пероксидного окиснення ліпідів (ПОЛ) у еритроцитах. Пристосування свиней до дії стресора супроводжується напруженою адаптаційним механізмом, що призводить до інтенсифікації ПОЛ і супроводжується накопиченням ТБК-активних продуктів. Зростання вмісту ТБК-активних продуктів в еритроцитах свиней є загальнобіологічною особливістю і не залежить від типу ВНД, однак встановлено різницю у інтенсивності накопичення продуктів ПОЛ. Технологічний стрес (переведення у літній табір, перегрупування) супроводжується збільшенням вмісту ТБК-активних продуктів в еритроцитах свиней СВР типу ВНД на 49,3%, тоді, як у тварин СВІ, СН та слабого типу ВНД зростає відповідно на 67,3, 71,3 та 90,8%. Сильний врівноважений рухливий тип вищої нервової діяльності володіє найменшою чутливістю системи ПОЛ до технологічних стресів. У тварин слабого типу ВНД встановлено найменшу адаптаційну здатність і стресостійкість.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5:631.333.92

2015.1.272. СУКЦЕСІЙ МІКРООРГАНІЗМІВ У ПРОЦЕСІ КОМПОСТУВАННЯ КУРЯЧОГО ПОСЛІДУ / М'ягка М.В., Деркач С.М., Волкогон В.В., Луценко Н.В. // Сільськогосподарська мікробіологія: міжвід. темат. наук. зб. — Чернігів, 2014. — Вип. 20. — С. 41–48. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 544872.

Курачий послід, компости, мікробіота, біодобрива, відходи птахівництва.

За даними Державної служби статистики України з 1998 по 2013 р. поголів'я птиці збільшилось від 123,3 до 245,5 млн гол., що спричинило значне накопичення відходів виробництва, зокрема пташиного посліду — 1,5 млн т/рік. Констатується, що існує низка технологій переробки пташиного посліду, які є багатостадійними та енергоємними й не дають змоги одержувати біоорганічні добрива високої якості, оскільки не враховують особливості мікробіологічних процесів при компостуванні. Показано результати досліджень, які свідчать про залежність динаміки розвитку мікроорганізмів (МО) у компостованих субстратах від співвідношення вуглець/азот. Так, компостування посліду без встановлення оптимізації співвідношення С:N забезпечує розвиток представників більшості досліджених груп МО лише на початкових стадіях компостування, що зумовлює низький рівень мінералізації органічної речовини. Курачий послід недоцільно компостувати у чистому вигляді. Доведення співвідношення С:N до рівня 20:1 шляхом внесення до курячого посліду соломи і/або торфу забезпечує оптимальні умови для розвитку мікробіоти компосту та бажаних мінералізаційних процесів. Таким чином поступово розкладаються складні органічні сполуки одними МО і створюються джерела живлення для інших. Визначено 2 періоди активного розвитку МО (4-й та 6–7-й місяці компостування) та їх спад (5- та 8-й місяці). Урахування особливостей динаміки розвитку МО уможливило обґрунтування сприятливих умов та відповідного оптимального періоду для інтродукції агрономічно цінних мікроорганізмів до компостованих сумішей. Наприклад, інтродукція амоніфікаторів буде найефективнішою на початкових етапах компостування, а діазотрофів — на прикінцевих. Ці дані необхідно використовувати для одержання якісного продукту переробки пташиного посліду.

УДК 636.52/.58.03.082.2

2015.1.273. ПОЛІПШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКО КОРИСНИХ ОЗНАК ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСО-ЯЄЧНИХ КУРЕЙ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ “ПРИЛИТТЯ КРОВІ” / Панькова С.М., Захарченко О.П., Печеніжська Т.Б., Фесенко Н.А., Лютий Ю.С. // Птахівництво: міжвід. темат. наук.-вироб. зб. — Х., 2014. — Вип. 71. — С. 120–126. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 544870.

Кури м'ясо-яєчні, селекція курей.

Дослідження проведено на експериментальній фермі “Збереження державного генофонду птиці” Ін-ту тваринництва НААН на м'ясо-яєчних курях новостворюваної лінії Г-2 вітчизняної селекції. Поліпшення м'ясної продуктивності птиці здійснювали шляхом ввідного схрещування з півнями м'ясо-яєчної породи “Плімутрок білий” зарубіжної селекції. “Прилиття крові” позитивно вплинуло на показники живої маси помісей (П.) та поліпшило їх м'ясні якості. Так, жива маса П. наприкінці періоду використання (46 тижнів життя) становила 3,37–3,64 кг, а відносний її приріст 44,2–46,8%, що на 330–600 г (10,8–19,7%) та на 2,9–5,5% відповідно вище, ніж у чистопорідної птиці. Окрім того, позитивний ефект віддзеркалювався і на поліпшенні маси яєць від П.: у 30 тижнів вона збільшилась на 1,9–3,4%. При цьому відтворні якості птиці покращились на 3,6–4,3%, проте проявився деякий незначний негативний ефект щодо несучості та швидкості зрілості. Статеву зрілість П. відбувалась на 3,7 дня пізніше, ніж у чистопорідних курей, а несучість — на 3,3 шт. була нижчою, але цей показник невірогідний.

УДК 636.52/.58.03.082:577.212

2015.1.274. ІМУНОГЕНЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА М'ЯСО-ЯЄЧНИХ КУРЕЙ ВІТЧИЗНЯНОГО ГЕНОФОНДУ / Хвостик В.П., Катеринич О.О., Захарченко О.П. // Птахівництво: міжвід. темат. наук.-вироб. зб. — Х., 2014. — Вип. 71. — С. 176–181. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 544870.

Кури м'ясо-яєчні, генофонд курей, генетичні маркери, селекційно-генетичний моніторинг, еритроцитарні антигени.

У Державній ДС птахівництва НААН за групами крові тестували популяції м'ясо-яєчних курей вітчизняної селекції, які за забарвленням оперення розподілили на субпопуляції: чорно-смуғасті (Г-1), білі (Г-2), золотисті (Г-3), рябі (Г-4), сріблясті (С.) та синтетичний корніш білий (К.). Від кожної субпопуляції тестовано по 20 гол. курей, окрім Г-4 та С. — у них по 15 гол. За частотою прояву еритроцитарних антигенів між курями різних субпопуляцій виявлено вірогідні відмінності, що свідчить про власний специфічний імуногенетичний статус кожної, хоча вся птиця належить до одного й того ж напрямку продуктивності. Найменші відмінності за імуногенетичною структурою були між субпопуляціями м'ясо-яєчних курей із чорно-смуғастим та білим оперенням (Г-1 та Г-2). Ці 2 групи першими об'єднуються в кластер. До них приєднується птиця з рябим забарвленням (Г-4), а потім зі сріблястим (С.). Окремий кластер утворюють субпопуляції Г-3 (золотисті) та К (білий корніш), який характеризується значно відмінним від інших імуногенетичним профілем, що диференціює цю птицю від інших субпопуляцій. У таблиці наведено частоту прояву еритроцитарних антигенів: *CPBB2^V*, *CPXX4*, *CPXX87*, *CPXX23*, *CPBB2*, *CPBB3*, *CPBB3^m*, *CPXX69*, *CPXX70*, *CPXX71*, *CPXX75*, *CPXX76*, *CPXX77*, *CPXX87*, *CPXX83*, *CPXX81*, *CPXX82*, *CPXX84*, *CPAA12* та *CPBB9*, а також генетичну відстань між дослідженими субпопуляціями м'ясо-яєчних курей.

УДК 636.52/.58.034.082.4

2015.1.275. ПОРІВНЯННЯ СЕЛЕКЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ BLUP ТА ЗА ВЛАСНИМ ФЕНОТИПОМ В ЛІНІЇ ЯЄЧНИХ КУРЕЙ / Панькова С.М. // Птахівництво: міжвід. темат. наук.-вироб. зб. — Х., 2014. — Вип. 71. — С. 126–131. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 544870.

Кури яєчні, несучість, маса яєць, селекція курей (прогноз), метод BLUP, добір у птахівництві, племінна цінність курей, генетична оцінка курей.

Однією з найдосконаліших нині методологій визначення племінної цінності і прогнозування селекційного прогресу у тваринництві є застосування найкращого лінійного незміщеного прогнозу — *Best Linear Unbiased Prediction (BLUP)*. Цей метод в основному використовують для генетичної оцінки ВРХ, овець і свиней, проте за рубежем він набув активного застосування і при селекції птиці. Представлено результати досліджень вітчизняних селекціонерів ДС птахівництва НААН щодо відбору яєчних курей на основі власного фенотипу та оцінок племінної цінності методом *BLUP* за показниками яєчної продуктивності. Оцінено ефективність двох варіантів *BLUP*-селекції порівняно із селекцією за фенотипом. Результати досліджень засвідчили, що несучки, відібрані за фенотипом, істотно переважали групи птиці, яких відбирали методом *BLUP*: за несучістю — на 1,2–1,7 шт. яєць та за їх масою — на 0,3–0,5 г. Але очікуваний ефект селекції відбором за власним фенотипом був нижчого рівня, ніж прогнозоване поліпшення показників у нащадків птиці, відібраної методом *BLUP*, а саме: 1,13 шт. проти 1,53–1,95 шт. — за несучістю та 0,42 г проти 0,6 г — за масою яєць. Похибка прогнозу несучості курей не перевищувала 2,4%, а маси яєць — 1,1%. Причому для обох показників найнижчою вона була за використання для прогнозування об'єднаної *BLUP*-оцінки обох батьків — 0,8%. Зроблено висновок, що відбір кращих несучок на основі їх *BLUP*-оцінок племінної цінності за несучістю та підбір до них кращих плідників за цим же

показником сприяє підвищенню несучості за 40 тижнів життя у нащадків на 1,4 шт. відносно показників по лінії при стабілізації маси яєць у 30 тижнів на рівні середнього значення по лінії — 56,1 г.

УДК 636.52/58.034.083:628.94

2015.1.276. ВПЛИВ СВІТЛОДІОДНОГО ОСВІТЛЕННЯ НА ЖИВУ МАСУ КУРЕЙ-НЕСУЧОК / Вакулєнко Ю.О. // Птахівництво: міжвід. темат. наук.-вироб. зб. — Х., 2014. — Вип. 71. — С. 31–35. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 544870.

Кури-несучки, світлодіодні світильники, птахофабрика СТОВ "Авіс", технології енергоощадні.

Світильники на основі світлодіодів (СД) зменшують витрати електроенергії на 85% порівняно з лампами розжарювання та до 50% — з люмінесцентними лампами. При тому термін їх роботи довший. З огляду на це, показано ефективність застосування СД у птахниках СТОВ "Авіс" Лутугінського р-ну Луганської обл., де утримували курей-несучок кросу "Ломанн ЛСЛ класік" у 4-ярусних кліткових батареях фірми "Hellmann" (Німеччина). Встановлено, що на живу масу птиці впливає не тільки переривчастий режим світлодіодного освітлення, а й рівень освітленості годівниць та рівномірність його за ярусами кліткової батареї. Для досягнення рівномірності освітлення застосовували світильники з відбивачами світла. Визначено, що поєднання переривчастих режимів освітлення з відбивачами у конструкції СД світильників сприяє збільшенню живої маси курей за період утримання до 42 тижнів на 1,0–3,6%, а застосування розсіювачів світла у конструкції світильників підвищило однорідність птиці за живою масою за ярусами кліткової батареї.

УДК 636.52/58.034.085.13

2015.1.277. НОРМУВАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ОМЕГА-6 : ОМЕГА-3 ПОЛІЕНАСИЧЕНИХ ЖИРНИХ КИСЛОТ У РАЦІОНІ КУРЕЙ / Братишко Н.І., Притуленко О.В., Гавілей О.В., Полякова Л.Л., Терещенко О.В. // Птахівництво: міжвід. темат. наук.-вироб. зб. — Х., 2014. — Вип. 71. — С. 23–30. — Бібліогр.: 27 назв. Шифр 06 544870.

Кури-несучки, годівля курей, жирні поліенасичені кислоти, омега-6 і омега-3, несучість курей, амінокислоти.

Дослідження проведено на курах-несучках породи леггорн бірквіська барвіста, вік — 36 тижнів, з яких сформовано 4 групи по 40 голів. Птиці впродовж 3 місяців згодовували ізопротеїновий ізоенергетичний комбікорм, у якому співвідношення омега-6 : омега-3 поліенасичених жирних кислот (ПНЖК) становило 6:1, 8:1, 10:1, 13:1 відповідно до кожної з груп за рахунок різного співвідношення лляної, соєвої та соняшникової олій. Показано, що підвищення співвідношення омега-6 : омега-3 від 6:1 до 10–13:1 у комбікормі зумовлює збільшення фосфору і кальцію у сироватці крові курей, не впливаючи на мінеральний склад кісток. Окрім того, спостерігалось підвищення несучості курей та краща конверсія корму. Так, інтенсивність несучості курей упродовж досліді була найнижчою у 1-й групі зі співвідношенням омега-6 : омега-3 ПНЖК 6:1. При оптимальному вмісті омега-3 ПНЖК (0,2–0,4%) у 4-й групі утримували на 5,7 яєць більше на середню несучку, ніж у 1-й групі. Витрати корму на десятку яєць у 4-й групі також були кращими — менше на 9,8%, а різниця між цими групами за даним показником зросла до кінця досліді (у 3 місяці) до 13% (у 1-й місяць вона становила 5,7%). У 3-й групі в кінці досліді виявлено найвищий вміст ліпідів у печінці (різниця з 1-ю групою — 26,8%) курей-несучок.

УДК 636.52/58.082.26:575.113.2

2015.1.278. ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА БАТЬКІВСЬКИХ ЛІНІЙ КУРЕЙ ТА ГІБРИДІВ ЗА ПОЛІМОРФНИМИ ЛОКУСАМИ БІЛКІВ ЯЄЦЬ / Руда С.В., Ткачик Т.Е. // Птахівництво: міжвід. темат. наук.-вироб. зб. — Х., 2014. — Вип. 71. — С. 149–155. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 544870.

Кури, гібридизація курей, генетичні маркери курей, локуси овоглобулінів, алелі, гетерозиготність, селекція курей, консолідованість груп птиці.

Дослідження проведено у відділі селекції і генетики с.-г. птиці Ін-ту птахівництва НААН на 3 групах курей: полтавська глиняста яєчно-м'ясна порода (ПГ) — батьківська форма; популяція — міні-кури м'ясо-яєчні (МК) — материнська форма; гібрид, одержаний на їх основі (МК × ПГ). Пред-

ставлено оцінку їх генетичної структури за 4 протеїновими локусами білка яєць — OV, G(3), G(2) та TF. Показано, що за основними популяційно-генетичними даними вихідні форми неістотно відрізняються між собою, а гібридна птиця займає проміжне місце за частотою алелів локусів G(3)*A (ПГ = 0,7857; МК = 0,7500; ПГ × МК = 0,7742), C(2)*B (ПГ = 0,8214; МК = 0,7250; ПГ × МК = 0,7581) і переважає вихідні форми за гетерозиготністю (ПГ = 14,29%; МК = 18,33%; ПГ × МК = 20,97%). Такий рівень гетерозиготності батьківських форм птиці вказує на досить низький ступінь консолідації піддослідних груп, що свідчить про відсутність цілеспрямованої селекційно-плеїмної роботи у цих популяціях. Гістограма, побудована на основі частоти алелів *A та *B локусів OV, G(3) та G(2), демонструє відмінності піддослідних груп за генетичною структурою.

УДК 636.52/58.082:591.3

2015.1.279. ВИВЧЕННЯ ДИНАМІКИ ЗМІН АМІНОКИСЛОТНОГО СКЛАДУ ЖОВТКА ЯЄЦЬ У ПРОЦЕСІ ЕМБРІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КУРЕЙ РІЗНИХ НАПРЯМІВ ПРОДУКТИВНОСТІ / Артеменко О.Б., Тагіров М.Т., Байдевлєтова О.М., Шоміна Н.В., Терещенко О.В. // Птахівництво: міжвід. темат. наук.-вироб. зб. — Х., 2014. — Вип. 71. — С. 7–16. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 06 544870.

Кури, ембріони курей, жовток яйця, ліпіди, жирні кислоти.

Дослідження проведено в Ін-ті тваринництва НААН на яйцях, ембріонах та добовому молодняку курей породи бірквіська барвіста лінії Г2 м'ясо-яєчної популяції породи плімутрок білий. Установлено, що при годівлі стандартним комбікормом загальний вміст ліпідів у жовтку яєць курей яєчної породи нижчий на 0,3 г (5,0%), ніж у птиці м'ясо-яєчного напрямку продуктивності. Дослідження темпів утилізації жирних кислот жовтка (ЖКЖ) показало, що найінтенсивніше їх використання відбувається після 12-ї доби інкубації яєць. У період з 12-ї по 18-ту добу інкубації в яйцях яєчних та м'ясо-яєчних курей використовувалось 26,0% та 30,4% запасів ЖКЖ відповідно. До моменту виводу в ембріон доставлено ≈76–78% ЖКЖ. У період інтенсивного формування ембріональних тканин (з 12-ї по 18-ту добу інкубації) більше використовується ненасичених ЖК, а в період після 18-ї доби — насичених. Основну частку серед ЖКЖ становлять пальмітинова (23,7–25,6%) та олеїнова (39,7–42,8%) кислоти. Серед поліенасичених ЖКЖ переважає лінолева, при цьому вміст лінолевої та арахідонової кислот дуже низький. Аналіз залишкового жовтка добового молодняку курей яєчного та м'ясо-яєчного напрямів продуктивності показав, що із ненасичених жирних кислот у жовтку залишилися олеїнова, лінолева, пальмітолеїнова та ліноленова кислоти, а серед насичених — пальмітинова, стеаринова та арахісова. Водночас кількість насичених жирних кислот у жовткових мішках молодняку досліджуваних груп птиці була майже однаковою. Таким чином ЖК, що зберігаються в яйці, триацилгліцерол та фосфоліпіди використовуються впродовж усього періоду інкубації для побудови мембран клітин та як джерело енергії. Енергія у вигляді АТФ, що створюється після β-окислення ЖК, розподіляється між різними функціями організму залежно від стадії розвитку ембріона.

УДК 636.52/58.086.1:619:616–099–02

2015.1.280. ДІЯ ЗЕАРАЛЕНОНУ, Т-2 ТОКСИНУ І ЇХ КОМБІНАЦІЇ НА КУРЕЙ / Труфанов О.В., Котик А.М., Труфанова В.О., Горбенко З.Г., Чорна Г.В. // Птахівництво: міжвід. темат. наук.-вироб. зб. — Х., 2014. — Вип. 71. — С. 169–175. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 06 544870.

Кури, мікотоксини, зерно, Т2-токсин, зеараленон, синергізм мікотоксинів, антагонізм мікотоксинів.

Деталізовано ефекти комбінованої дії Т2-токсину і зеараленону, які мали синергічний або антагоністичний характер. Представлено результати досліджень впливу Т-2 токсину (2000 мкг/кг корму) і зеараленону (1600 мкг/кг корму) на морфометричні та біохімічні показники фізіологічного стану курей-несучок (полтавська глиняста, вік 12 місяців). Встановлено вплив мікотоксинів та їх комбінації на значення та рівень статистичної значимості коефіцієнтів кореляції між морфометричними та біохімічними показниками у конкретних дослідних груп (табл.). Групи птиці різнилися за вмістом у яєчному жовтку загального білка (при наявності в кормі

зеараленону — на 10,6% та Т-2 токсину — на 15,4% більше порівняно з контролем) і холестерину (збільшення на 25% за наявності обох мікотоксинів). При збільшенні терміну згодовування мікотоксинів на 2 тижні загальний білок в яєчному білку підвищився на 27–45%. Зеараленон викликав значне збільшення загальних ліпідів і в сироватці крові (на 45%). Проте за комбінованої взаємодії його з Т-2 токсином цей ефект став відсутній. Окремо зеараленон чи Т-2 токсин не мали впливу на концентрацію холестерину, а при комбінації їх у кормі цей показник значно зріс, що свідчить про синергізм, який проявлявся і в наявності кореляції мас серця і підшлункової залози, маси серця і загального білка у сироватці крові, маси селезінки й альбуміну, маси підшлункової залози і загальних ліпідів у сироватці крові тощо. Посилення або послаблення кореляційних зв'язків вказує на перебіг патологічних процесів, а також на адаптацію організму до дії мікотоксинів. Наголошується на необхідності поглиблених досліджень щодо ефектів комбінованої дії мікотоксинів стосовно здоров'я птиці, тварин і людини.

УДК 636.59:577.21

2015.1.281. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АГАРОЗНЫХ И ПОЛИАКРИЛАМИДНЫХ ГЕЛЕЙ В МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ / Кулибаба Р.А., Ляшенко Ю.В. // Птахівництво: міжвід. темат. наук.-вироб. зб. — Х., 2014. — Вип. 71. — С. 88–98. — Библиогр.: 14 назв. Шифр 06 544870.

Сексування птиці, електрофорез, гелі агарозні і поліакриламідні, генотипування, метод ПЛР, молекулярно-генетичні дослідження, птиця (статья).

Розглянуто основні критерії щодо оптимальної системи гелів-електрофорезу при здійсненні молекулярно-генетичних досліджень з використанням класичної ПЛР. На прикладі генотипування особин різних видів птиці за локусами *CHD*, *MCW282* і *TGF-β3* із застосуванням агарозних і поліакриламідних гелів засвідчено, що вирішальною здатності агарози недостатньо для розділення близьких за розміром ампліфікованих фрагментів, які відрізняються менше ніж 15 парами нуклеотидів. Установлено, що для успішного сексування представників виду *Casatua galerita* необхідно застосовувати 5%-ві поліакриламідні гелі. Показано, що за реструкційного аналізу агарозні гелі можна використовувати лише у тих випадках, коли наявність фрагментів, які збігаються за розміром, не перешкоджає генотипуванню особин. До основного недоліку агарозних гелів належить низький рівень вирішальної спроможності, що унеможлиблює їх застосування при вивченні міросателітної мінливості та інших завдань, зокрема сексування деяких видів птиці на основі поліморфізму гена *CHD*. До основних недоліків поліакриламідних гелів належать складність їх приготування, токсичність складових (акриламід) і довготривалість аналізу.

УДК 636.592.082.2.471:577.212

2015.1.282. МАРКЕР-АССОЦИИРОВАННАЯ СЕЛЕКЦИЯ — КЛЮЧ К РЕШЕНИЮ ПРОБЛЕМЫ НАСИЖИВАНИЯ / Кулибаба Р.А. // Сучасні досягнення у тваринництві та птахівництві: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених, м. Харків, 16–17 жовт. 2014 р. — Х., 2014. — С. 40–42. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 544904.

Індички, квочки, селекція індиків, генетичні маркери.

Відзначається, що насиджування с.-г. птиці характерне для деяких м'ясних порід курей, гусей та індичок. Найперспективнішим методом щодо запобігання феномену насиджування (ФН) є селекційне відтворення ліній птиці, яка не виявляє ФН. Відбір за допомогою генетичних маркерів (MAS-селекція) ґрунтується на використанні даних щодо поліморфізму цільових генів та їх зв'язку з продуктивними ознаками птиці. Щодо ФН найефективнішими цільовими генами (Г.) є Г. пролактину (*PRL*), рецептора пролактину (*PRLR*), вазоактивного інтестинального пептиду (*VIP*), рецептора вазоактивного інтестинального пептиду 1 (*VIPR-1*), *D2* рецептора дофаміну (*DRD2*). Продукти кожного з вищеназваних Г. беруть безпосередню участь у регуляції прояву ФН у птиці. Найперспективнішою для досліджень є промоторна ділянка Г. пролактину. Так, наявність інсерції розміром у 24 п.н., а також деяких одонуклеотидних поліморфізмів (*C-2402T* і т.д.) у промоторній та 5'-фланкуючій ділянці Г. співвідноситься

з меншою схильністю до прояву ФН відповідно більшою яєчною продуктивністю. Будь-які зміни в нуклеотидному складі регуляторних ділянок Г. (точкові мутації, інсерції, делеції) можуть призвести до змін характеру експресії Г. та, відповідно, до змін ступеня секреції його продукту (пролактину), що, у свою чергу, може віддзеркалитись на контрольованій ознаці. З огляду на різновекторну мережу регуляції фізіологічного процесу ФН, можна підсумувати внесок кожного з алелів розглянутих генів у прояві ознаки. Це дасть можливість створення пірамід генів (*marker-associated pyramiding*), що сприяє ефективності селекційної роботи з індіками.

УДК 636.592.083:631.221:628.8

2015.1.283. ПОКРАЩАННЯ МІКРОКЛІМАТУ У ПТАШНИКУ ДЛЯ ВИРОЩУВАННЯ ІНДИЧЕНЯТ НА ПІДСТИЛЦІ / Мельник О.В., Рябініна О.В., Кизь Т.В., Ципляк О.В. // Птахівництво: міжвід. темат. наук.-вироб. зб. — Х., 2014. — Вип. 71. — С. 108–113. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 06 544870.

Індички, мікроклімат пташників, утримання птиці на підстильці, технології екологічні (птиця), препарати мікробіологічні.

Промислове вирощування та утримання індиченят на підстильці має негативні фактори впливу на збереженість та продуктивні показники молодняку. Вологий послід на підстильці, підвищений уміст шкідливих газів погіршують не лише мікроклімат у пташниках, але й шляхом вентиляційних викидів забруднюють довкілля. Пропонується технологія обробки підстилки у пташнику для вирощування ремонтного молодняку індиків мікробіологічним препаратом "Ембіонік К" за одночасного випоювання птиці мікробіологічного препарату "Емпробіо", 1 мл/л води. Обробку підстилки "Ембіоніком К" здійснювали в розведенні 1:100 з розрахунку розчину 0,5 л/м² площі підстилки. Це забезпечило зниження рівня аміаку в повітрі пташників у 1,7 раза ($P < 0,001$), вологості підстилки — на 1,1–7,3% ($P < 0,001$), а також сприяло кращій збереженості індиченят на 2%, підвищенню їх живої маси на 602,3 г та зменшенню питомих витрат кормів на 8,3%. Економічний ефект запропонованої технології становить 13,07 грн/гол. птиці.

УДК 636.597.8.084.4

2015.1.284. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОДУКТИВНОСТІ МУСКУСНОЇ ТА МУЛАРДНОЇ КАЧОК ЗА УМОВ ПРИМУСОВОЇ ВІДГОДІВЛІ НА ЖИРНУ ПЕЧІНКУ / Кружель Б., Вовк С., Павлович С., Пилярчик Б., Пилярчик Р. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2014. — № 18: Агрономія. — С. 270–274. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 544986.

Качки мускусні і муларди, відгодівля качок, печінка качок.

Акцентовується увага на тому, що для одержання якісної жирної печінки (ЖП) від мускусної і мулардної качок передусім необхідно враховувати генотип, стать, вік і живу масу птиці на початку примусової відгодівлі (ПВ), а також спеціальну підготовку шлунково-кишкового тракту птиці до оптимальної конверсії корму і визначати процес відповідної технології ПВ. З огляду на статевий диморфізм для ПВ на ЖП придатні тільки качури. Для початку ПВ оптимальна жива маса мускусних у 12-тижневому віці становитиме 4,5 кг, а мулардних — у 12–13 тижнів — понад 4,0 кг. У підготовчий період застосовують спеціальну годівлю дозованою високопротеїновою кормосумішшю, спрямованою на розширення стравоходу з метою здатності поглинання оптимальної кількості кукурудзи під час примусової відгодівлі, проводять усі профілактичні ветеринарні заходи. За показниками продуктивності і жирутримувальних властивостей печінка мулардних качок має переваги за мускусних. Проте ПВ мускусних вигідніша з огляду на загальну витрату корму та вихід м'яса. Наведено хімічний склад ЖП за ПВ мускусних і мулардних качок. Підкреслено, що добрі відгодівельні властивості мулардної качки зумовлюють особливості продукування ЖП для технологій за низькотемпературного режиму обробки. Показники якості печінки мускусної качки значно поступаються, оскільки під час термічної обробки майже у 2 рази, а інколи до 70%, зростає рівень витоплення жиру, а цей рівень пропорційно підвищується відносно збільшення маси печінки.

УДК 636.598.082.13/.26

2015.1.285. РЕПРОДУКТИВНІ ТА ПЕРО-ПУХОВІ ЯКОСТІ ОБРОШИНСЬКИХ ГУСЕЙ ПРИ РОЗВЕДЕННІ “В СОБІ” / Седіло Г.М., Слобода Л.Я., Петрів М.Д., Загорець Н.М., Тесак Г.В., Хоник М.М. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.: Оброшине, 2014. — Вип. 56. — С. 198–204. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 545000.

Гуси оброшинські, селекція гусей, репродуктивні якості гусей, продуктивність гусей.

Породу оброшинських сірих та білих гусей створено в Ін-ті Карпатського регіону НААН шляхом схрещування місцевих білих, китайських сірих і великих сірих гусей. Для поліпшення продуктивних якостей у попередні роки проведено прилиття крові породи легарт і великої сірої. Метою даних досліджень було вдосконалення племінних і продуктивних якостей оброшинських сірих (ОС) і білих (ОБ) гусей за розведення “в собі” для збереження цінних якостей вихідного поголів’я. Представлено результати досліджень, проведених у лабораторії дрібного тваринництва ІСГКР НААН та ДП ДГ “Миклашів”. Установлено, що ОС мають несучість $\approx 38,6$ шт./гол., масу яйця $\approx 153,2$ г, запліднюваність $\approx 83,5\%$, виводимість $\approx 71,0\%$, збереженість $\approx 87,0\%$. При цьому помісні ОС мають вищі показники: за несучістю — на $6,2\%$, запліднюваністю — $0,8$, виводимістю — $4,2$, збереженістю — $5,0$, масою яйця — на $4,5\%$. Продуктивність ОБ характеризується такими показниками: несучість $\approx 38,1$ шт./гол., маса яйця $\approx 159,1$ г, запліднюваність $\approx 83,0\%$, виводимість $\approx 72,5\%$, збереженість $\approx 89,0\%$. При цьому помісні ОБ мали вищі показники: за несучістю — на $6,3\%$, запліднюваністю — $0,09$, виводимістю — $4,0$, збереженістю — $2,8$, масою яйця — на $2,1\%$. Водночас ОС мають дещо вищі показники пера і пуху порівняно з ОБ, але їх сировина містить більше незрілого пера і пуху.

УДК 636.598.082.471

2015.1.286. ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИДЖУВАННЯ У ГУСЕЙ / Терещенко О.В., Білецький Є.М. // Птахівництво: міжвід. темат. наук.-виробн. зб. — Х., 2014. — Вип. 71. — С. 162–169. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 544870.

Гуски, квочки, кормові добавки птиці, цинку сульфат.

В умовах великих птахівничих господарств у гусок прояв насиджування зустрічається досить часто — $20\text{--}30\%$ у стаді за продуктивний період. У лабораторії біології репродукції птиці (ДДС птахівництва НААН) та фермерському господарстві “Рябокони” проведено експеримент щодо впливу кормової добавки (ІТ НААН) на основі сульфату цинку на фізіологічний стан гуски білої крупної породи. Птицю розподілили на 2 групи по 100 голів. Контрольний (КГ) згодували основний раціон (ОР), а дослідній групі (ДГ) — $ОР + ZnSO_4 \times 7H_2O$ у дозі 1 г/кг корму. Досліджували зразки крові птиці (по 5 з кожної групи) через 5, 12 та 16 тижнів продуктивного періоду. Наведено біохімічні показники крові: концентрацію гемоглобіну, загального білка, альбуміну, кальцію, фосфору, холестерину, активність АсАТ, АлАТ та лужної фосфатази у сироватці крові. Результати показали, що згодовування з кормом сульфату цинку в концентрації $226,5$ мг Zn^{2+} на кг корму (1 г $ZnSO_4 \times 7H_2O$) не призводить до змін значень основних показників сироватки крові гусей, які у 2 групах не мали віро-

гідної різниці. Щодо якості шкаралупи яєць гусок, то кормова добавка сприяла підвищенню їх інкубаційних даних у ДГ на $2\text{--}3\%$. Так, добавка до раціону сульфату цинку (1 г/кг корму), поліпшуючи обмінні процеси в організмі птиці, підвищила запліднюваність яєць на $1,96\%$, а вивід гусенят — на $2,81\%$. Жива маса гусок становила $6,8\text{--}7,3$ кг, маса інкубаційних яєць — $168\text{--}183$ г. Окрім цього, кормова добавка засвідчила здатність цинку у запропонованій дозі попереджувати прояв насиджування у птиці і дала змогу зменшити кількість квочок у стаді майже у 3 рази (у КГ їх було 18, а в ДГ — 7).

УДК 636.598.617.1

2015.1.287. ЧОМУ НЕ НЕСЕТЬСЯ ПЕРЕПІЛКА / Жейно-ва Н. // Наше птахівництво. — 2015. — № 1. — С. 84–85.

Перепели, несучість перепелів.

Однією з основних причин зниження несучості перепелів (П.) є захворювання різної етіології, тому важливо своєчасно проводити профілактичні заходи, у т.ч. вакцинацію, дегельмінтизацію та постійно стежити за станом поведінки птиці і поїданням кормів. Незбалансований раціон (НР) є найбільш частою причиною погіршення несучості. Через три дні після початку згодовування НР птиця припиняє нестися. Знесені дрібні яйця свідчать про те, що П. вирощувалась в умовах надмірного освітлення або нестачі протеїну в раціоні. Наведено вимоги щодо освітлення, тривалості світлового дня, температурного та вологісного режиму, які необхідні для вирощування П. Переуцілення пташника також може зумовити припинення несучості. У спекотну погоду особливо потрібно слідкувати за якістю води та напуванням. Щороку треба частково оновлювати стадо, враховуючи вплив вікових змін на несучість. Пересаджування молодих самок у клітки для дорослих, інші переміщення викликають у П. стрес, що також впливає на яйцекладку. У період природної линьки П. повністю припиняє нестися. Є різні способи, які дають можливість контролювати цей процес.

УДК 636.598.617.1.082.23

2015.1.288. ЗДОРОВЕ НАРОДЖЕННЯ ПЕРЕПЕЛЯТ / Шоміна Н. // Наше птахівництво. — 2015. — № 1. — С. 23–25.

Перепели, інкубація перепелів.

Констатується, що правильно проведений відбір перепелиних яєць, їх зберігання та інкубація гарантують підвищення виводимості та якості молодняку. Наведено вимоги відповідно до стандарту ДСТУ 2022-91 щодо якості інкубаційних яєць перепелів (маса яєць для відтворення племінних та батьківських стад і промислового стада, індекс їх форми, вміст вітамінів А і В₂, заплідненість яєць тощо). Оптимальну виводимість мають свіжі яйця з терміном відповідного зберігання не більше тижня. Описано особливості інкубації та виводу молодняку. Наведено температурно-вологісний режим інкубації за схемою “одна партія у шафі”. Вивід перепелят відбувається дуже інтенсивно і закінчується за $7\text{--}8$ годин. Суворо вибіраюча пташенят на виводі одночасно є відбором найжиттєздатнішого молодняку, що посприяє якості наступних поколінь. Конкретизуються заходи, які забезпечать високі результати у вирощуванні перепелів (транспортування, ветеринарний та світловий режими, годівля, сексування, ветеринарно-профілактичні вимоги тощо).

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

УДК 636.92.087.73:591.473

2015.1.289. ВПЛИВ ВІТАМІНУ Е У ВОДОРОЗЧИННІЙ ФОРМІ НА АМІНОКИСЛОТНИЙ СКЛАД М'ЯЗОВОЇ ТКАНИНИ КРОЛІВ / Якубчак О.М., Білик Р.І., Ігнатовська М.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 201, ч. 1. — С. 77–80. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 544846.

Кролі, вітамін Е, амінокислоти, диблок-кополімер, м'язи кролів.

Досліджувався вплив вітаміну Е у полімерних носіях на амінокислотний склад м'язової тканини кролів (К.). Матеріалом для проведення дослідження слугували нелінійні К. породи “Hy-plus” віком 2 міс., диблок-кополімер (ДБК) МОПЕО-в-ПАК (ПА Na) на основі метоксиполіетиленоксида (МОПЕО) та поліакрилової кислоти (ПАК). З'ясовано, що впоювання вітаміну Е у водорозчинній формі К. сприяє підвищенню на $1,7\%$ вмісту незамінних амінокислот у складі м'яса, зокрема у більшості тих, які не синтезуються в організмі людини, надаючи м'язовій тканині К. вищої біологічної цінності, забезпечуючи поліпшення якісних і споживчих показників

кролятини. Встановлено, що застосування К. вітаміну Е у водорозчинній формі супроводжується підвищенням амінокислотного скору. Недоодержання з їжею деяких замісних амінокислот зумовлює виникнення ліміту незамінних, які витрачаються на утворення замісних.

УДК 636.92.85.55:546.76

2015.1.290. ПОКАЗНИКИ ЗАБОЮ ТА ХІМІЧНИЙ СКЛАД М'ЯЗІВ КРОЛІВ ЗА РІЗНИХ ДЖЕРЕЛ ХРОМУ В КОМБІКОР-МІ / Ібатуллін І., Махно К. // Тваринництво України. — 2014. — № 5. — С. 35–39. — Бібліогр.: 9 назв.

Кролі, комбікорм, хром у годівлі кролів, м'язи кролів, забій кролів (показники).

Досліджено вплив різних джерел хрому (Х.) в комбікормі (КК) на показники забою молодняку м'ясних кролів та хімічний склад їх м'язів. Результати досліджень засвідчили, що різні джерела Х. в КК досліджених груп впливають на зміни показників виходу продуктів забою. З'ясовано, що згодовування кролям КК з додаванням хром піколінату в кількості 0,8 мг/кг КК сприяє збільшенню їх передзабійної маси на 2,9%, тушки з нирками на 3,4%, печінки на 3,9%, найдовшого м'яза спини на 1,8%, внаслідок чого забійний вихід підвищується на 0,2%. Зазначено, що в хімічному складі найдовшого м'яза спини істотних відмінностей між групами не було виявлено.

УДК 636.92:619:615.371:619:616–097.3

2015.1.291. ІМУНОБІОЛОГІЧНА РЕАКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗМУ КРОЛІВ ЗА ЩЕПЛЕННЯ АСОЦІЙОВАНОЮ ВАКЦИНОЮ “АКТИНОКОЛІСАН” / Рижено В.П., Рижено Р.Ф., Горбатюк О.І., Андріяшук В.О., Рудой О.В., Жовнір О.М., Уховська Т.М., Тютюн С.М. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2014. — Вип. 24. — С. 189–197. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 543908.

Кролі, щеплення кролів, вакцина асоційована “Актиноколісан”, імунобіологічна реактивність кролів, моновакцини.

Висвітлено результати порівняльного дослідження деяких показників імунобіологічної реактивності організму кролів (К.) — загальних імуноглобулінів, фракцій білка, гетероаглютинінів і ЦІК. Установлено, що за щеплення вакцинами “Актиносан” і “Колісан” та асоційованою вакциною (АВ) “Актиноколісан” проти актинобацильозу та колібактеріозу тварин у всіх К. спостерігається позитивна динаміка щодо вмісту загальних імуноглобулінів, але найбільше вірогідне зростання їх кількості відмічалось за застосування АВ препарату ($P < 0,01$). З'ясовано, що за застосування моно- та АВ проти згаданих хвороб концентрація альбумінів та α - і β -глобулінів у сироватці крові щеплених К. коливалася в межах фізіологічної норми. Встановлено вірогідне зростання кількісного вмісту γ -глобулінів у К. обох контрольних та дослідної груп, проте застосування АВ сприяло найбільшій активності їх синтезу і вірогідному зростанню показників у 2,3 раза порівняно з початковими значеннями ($P < 0,001$). Найшвидша реактивність організму у щеплених К. проявлялась за застосування АВ, про що свідчить вірогідне зростання титрів гетероаглютинінів у 2,5 раза порівняно з початковими даними ($P < 0,001$). Виявлено, що за щеплення К. моновакциною “Актиносан” та АВ “Актиноколісан” рівень ЦІК у сироватці крові обох груп К. варіював на одному рівні та вірогідно перевищував початкові дані на 37,9 і 37,3% відповідно ($P < 0,001$). Результати досліджень підтвердили більшу ефективність застосування кролям асоційованої вакцини “Актиноколісан” проти актинобацильозу та колібактеріозу порівняно з моновакцинами.

УДК 636.932.3:636.082.25/26

2015.1.292. ОСОБЛИВОСТІ ЕНЕРГІЇ РОСТУ І ЗАБІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ЧИСТОПОРІДНОГО І ПОМІСНОГО МОЛОДНЯКУ НУТРИЙ / Полсуй В.В., Боровик В.М., Корж О.В. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-вироб. зб. — Х., 2014. — Вип. 16. — С. 314–317. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 544850.

Нутрія, ріст нутрії, забійні якості нутрії, схрещування нутрій, гетерозис.

Наведено результати схрещування нутрій (Н.) різних порід з метою встановлення прояву та особливостей ефекту гетерозису на енергію росту і приріст живої маси у помісей. Для проведення емпіричних дослідів використовували 4 породи

Н.: Стандартні, Білі італійські, Чорні і Золотисті. Характер наслідкування забарвлення хутра молодняку гібридів Н. засвідчив чистопорідність батьківських особин, використаних для отримання потомства. З'ясовано, що генотипам Н. притаманні особливості динаміки росту і забійних властивостей. Зазначено, що прояв бажаних м'ясних якостей Н. не пов'язаний з бажаними схемами схрещування для одержання певного кольору хутра і потребує власного підбору. Для вирощування молодняку нутрії м'ясної продуктивності рекомендовано як перспективний варіант міжпородного схрещування використовувати батьківську форму — Білу італійську, а материнську — Золотисту.

УДК 636.934.57.087.7:619:615.33

2015.1.293. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ПРЕБИОТИКА БИО-МОС ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ НОРОК / Кровина Е.В., Демина Т.М. // Кролиководство и звероводство. — 2014. — № 3. — С. 6–7. — Библиогр.: 5 назв.

Норка, молодняк норки, пребиотик Био-Мос, интенсивность роста норки, шкурки норки.

Проведено дослідження з метою визначення оптимальної норми введення пребіотичного препарату Біо-Мос, який стимулює ріст молочнокислих бактерій. Вивчався вплив пребіотики на продуктивність молодняку норки (Н.). Результати досліджень засвідчили, що зазначений препарат стимулює ріст щенят Н. З'ясовано, що найоптимальнішою є норма введення Біо-Мос у кормосуміш із розрахунку 150 мг/кг живої маси, оскільки вона забезпечує збільшення останньої в середньому на 3,3%, показника інтенсивності росту — на 2, площі шкурок — на 1,8 і заліку за якістю — на 5%. Розрахунок економічного ефекту від застосування препарату Біо-Мос відсадженому молодняку Н. показав, що додаткова виручка від реалізації однієї шкурки (у цінах 2013 р.) становила 186,12 руб. Досягнуто це, головним чином, за рахунок збільшення такого показника як залік з якості.

УДК 636.934.57:546.23:636.082.13

2015.1.294. ПЕРСПЕКТИВА ВИКОРИСТАННЯ ПРЕПАРАТУ “Е-СЕЛЕН” ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ВІДТВОРЮВАЛЬНОЇ ЗДАТНОСТІ САМОК НОРОК СКАНДИНАВСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Яремич Н.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2014. — Вип. 3, т. 1. — С. 176–182. — Бібліогр.: 10 назв.

Норка, препарат “Е-селен”, селекція скандинавська норок, плодючість норки, щеніння норки.

Проведено дослідження з метою визначення ступеня впливу різних доз селеновмісного препарату “Е-селен” на відтворювальну здатність самок норки (Н.) скандинавської селекції. З'ясовано, що три різні схеми використання селеновмісного препарату мають неоднаковий ефект. Підвищення плодючості на 5,3% спостерігалось у самок Н. групи Д₁, яким перед проведенням сезону парування додатково вводився селеновмісний препарат “Е-селен” у розрахунку 0,04 мг/кг живої маси, що дало змогу одержати на 29,3% більше відлученого молодняку Н. порівняно з контролем ($P > 0,99$). Обґрунтовано необхідність проведення подальших досліджень, спрямованих на розширення порідного складу піддослідних норок скандинавської селекції, а також апробації селеновмісних препаратів на інших хутрових звірях.

УДК 636.934.57:636.084/.085.13(470)

2015.1.295. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СИНТЕТИЧЕСКИХ АМИНОКИСЛОТ В КОРМЛЕНИИ МОЛОДНЯКА НОРОК / Динис М.А., Квартникова Е.Г. // Достижения науки и техники АПК. — 2014. — № 10. — С. 45–47. — Библиогр.: 8 назв.

Норка, молодняк норки, амінокислоти синтетичні, годівля норок, продуктивність норок.

Проводилися дослідження щодо можливості заміни частини протеїну, який споживає молодняк норки (Н.), на синтетичні лімітуючі амінокислоти (L-триптофан і DL-метіонін), оскільки тваринний білок в якості корму для Н. є дуже висококавітетним і дефіцитним. Здійснено спробу заміни 15 і 20% добової норми протеїну раціону молодняку Н. (група II і III) на відповідну кількість лімітуючих амінокислот. Протягом експерименту систематично контролювали загальноприйнятими лабораторними методами поживну цінність, санітарно-хімічну якість раціону та вітамінну годівлю звірів. Співвідношення поживних речовин не повністю відповідало рекомендовано-

му: рівень вуглеводів протягом усього досліджу було нижчим за оптимальний, а рівень протеїну — майже до листопада, проте рівень жиру восени був дещо завищеним. При цьому у зв'язі не спостерігалось ні дефекту "підмокання" на шкурці, ні кетозу. За динамікою живої маси і якістю шкурки звірі контрольної і дослідних груп достовірно не відрізнялися. Кінцева жива маса самців 1-ї групи (контроль) становила 2540 ± 61 г, 2-ї (15% заміни) — 2557 ± 70 , 3-ї (20% заміни) — 2550 ± 50 г; залік за якістю шкурки — $143,4 \pm 2,7$, $145,4 \pm 3,1$ і $138,4 \pm 3,5$; площа шкурки — $1260 \pm 19,5$, $1269 \pm 17,3$ і $1261 \pm 17,4$ см² відповідно. Результати досліджень засвідчили, що скорочення у добовому раціоні молодняку Н. перетравного протеїну на 15 і 20% з компенсацією лімітуючих амінокислот за допомогою синтетичних DL-метіоніну із розрахунку 0,18 і 0,24 г і L-триптофану — 0,05 і 0,06 г на голову норки за добу відповідно не знижує продуктивних показників звірів порівняно з контролем.

УДК 636.934.57:636.82.453

2015.1.296. РЕАЛІЗАЦІЯ ВІДТВОРЮВАЛЬНОЇ ЗДАТНОСТІ САМОК НОРОК СКАНДИНАВСЬКОГО ТИПУ СЕЛЕКЦІЇ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РІВНЯ ВГОДОВАНOSTІ / Яремич Н.В. //

Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 3. — С. 77–81. — Бібліогр.: 7 назв.

Норка, селекція скандинавського типу норки, генотип, плідність норки, відтворювальна здатність норки.

Наведено результати дослідження відтворювальної здатності самок норки (Н.) кольорових типів *Scanglow*, *Scanblack* і *Pearl* різного ступеня вгодованості та визначення оптимальних показників індексів для оцінки й відбору еталонних звірів цих генотипів в умовах вітчизняних звірогосподарств. З'ясовано, що самки Н. різного типу забарвлення в умовах ТОВ "Золотоніське звірогосподарство" залежно від кондиції на початок сезону паруння мали різні показники відтворювальної здатності. Зазначено, що в Н. генотипів *Scanglow* та *Pearl* максимальні значення плідності зареєстровано в самок з індексом вгодованості 23–25, а для звірів кольорового типу *Scanblack* — 26–28. За порівняння значень всередині групи різниця виявилась невірогідною ($P < 0,95$). Установлено також, що збільшення індексу вгодованості в Н. скандинавського коричневого типу забарвлення корелює і зі зниженням показника частки народжених мертвих норчат, а для норки *Pearl* характерним є збільшення розміру гнізда зі зниженням вгодованості самок.

638.1/2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

УДК 638.1:577.118.115:574

2015.1.297. ВМІСТ ЖИРНИХ КИСЛОТ В ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА ЗАЛЕЖНО ВІД ЕКОЛОГІЧНИХ УМОВ ДОВКІЛЛЯ / Ковальчук І.І., Рівіс Й.Ф., Федорчук Р.С. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2014. — Вип. 1. — С. 68–73. — Бібліогр.: 18 назв.

Бджоли медоносні, обніжжя бджолине, стільники, кислоти жирні.

Досліджували вміст жирних кислот у бджолиному обніжжі кульбаби лікарської, гречки посівної та стільників. Дослідження проведені у весняно-літній період в агроекологічних умовах західного регіону України з різною інтенсивністю техногенного навантаження: контролем слугувала пасіка в умовно чистій зоні (с. Перегоноїв Золочівського району), три дослідні пасіки знаходилися у зонах інтенсивного техногенного навантаження Львівщини (1-ша — Львівського нац. ун-ту вет. медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького, 2-га — в м. Червоноград Сокальського р-ну, 3-тя — в с. Ровадів Миколаївського р-ну). Встановлено, що у бджолиному обніжжі кульбаби лікарської, зібраному в зонах підвищеного техногенного навантаження спостерігався нижчий рівень насичених (капронова, лауринова, міристинова, пентадеканова, пальмітинова, стеаринова), моновенасичених і поліненасичених (лінолева, ліноленова) жирних кислот порівняно з обніжжям з умовно чистої екологічної зони. Визначено, що у бджолиному обніжжі гречки посівної, зібраному в зонах підвищеного техногенного навантаження, зростає вміст насичених (каприлова, капринова, лауринова, міристинова, пентадеканові, пальмітинова, стеаринова), моновенасичених (пальмітинова, олеїнова) і поліненасичених (лінолева, ліноленова) жирних кислот порівняно з контролем. Установлено, що в новозбудованих стільниках бджіл дослідних груп вищий відносний вміст був щодо насичених (каприлова, капринова, лауринова, міристинова, стеаринова) жирних кислот порівняно з контролем. Абсолютний і відносний приріст насичених і ненасичених жирних кислот найінтенсивніше змінювався у досліджуваних зразках продукції з пасіки м. Львова, а найменше — з пасіки с. Розвадів, розміщеної в зоні діяльності цементного комбінату, порівняно з рівнем їх у тканинах бджіл контрольної групи з умовно чистої зони Золочівського району.

УДК 638.1:637.074

2015.1.298. ДЖЕРЕЛА НЕБЕЗПЕЧНИХ ПЕСТИЦИДІВ ДЛЯ ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА / Скрипка Г.А. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2014. — Вип. 1. — С. 46–61. — Бібліогр.: 13 назв.

Мед бджолиний, вода питна, ґрунт, пестициди, метод аналізу, газова хроматографія.

Наведено результати досліджень з визначення вмісту залишкових кількостей хлор- та фосфорорганічних пестицидів у воді та ґрунті Одеської обл. Встановлено, що вміст цих токсикантів не перевищує гранично допустимих концентрацій. У ґрунті зі всіх досліджуваних пестицидів було знайдено лише ДДТ та його метаболіти у кількості 0,075–0,088 мг/кг та ГХЦГ (суміш ізомерів) у кількості 0,024–0,03 мг/кг, що не перевищує ГДК, але свідчить про наявність стійких органічних забруднювачів у ґрунтах де ростуть медоносні рослини. Вміст залишкових кількостей пестицидів майже не коливався залежно від періоду та регіону походження зразків. На підставі отриманих результатів досліджень, можна констатувати відсутність залишкових кількостей фосфорорганічних пестицидів у воді та ґрунті; відмічено присутність хлорорганічних пестицидів у воді та ґрунтах у залишковій кількості, що не перевищує ГДК, однак може призвести до накопичення даних токсикантів у медоносних рослинах та організмі бджіл, що негативно позначається на показниках якості і безпечності меду та інших продуктів бджільництва.

УДК 638.12:577.1:661.7:595.7

2015.1.299. ЖИРНОКИСЛОТНИЙ СКЛАД ЗАГАЛЬНИХ ЛІПІДІВ ТКАНИН ГРУДЕЙ БДЖІЛ ЗА РІЗНОГО РІВНЯ ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ДОВКІЛЛЯ / Віщур В.Я., Рівіс Й.Ф. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 68–73. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 545170.

Бджоли, мікроелементи (Fe, Zn, Cu, Ni, Pb), ліпіди, кислоти жирні.

У тканинах грудей медоносних бджіл, які утримуються на територіях із середнім і низьким рівнем техногенного навантаження, порівняно з тканинами черевця медоносних бджіл, вирощуваних на території з високим рівнем техногенного навантаження, зменшується вміст Fe, Zn, Cu, Ni та Pb. Одночасно у них зменшується вміст насичених жирних кислот загальних ліпідів, але зростає — моновенасичених і поліненасичених. Разом із тим інтенсивність перетворень лінолевої кислоти в її більш довголанцюгові та більш ненасичені похідні зростає в тканинах грудей медоносних бджіл, які утримуються на території з низьким рівнем техногенного навантаження, а ліноленової — на територіях із середнім і низьким техногенним навантаженням.

УДК 638.132/138

2015.1.300. СОДЕРЖАНИЕ ЙОДА В ЦВЕТКАХ МЕДОНОСОВ, ТЕЛЕ ПЧЕЛ И ИХ ПРОДУКТАХ / Еськов Е.К., Еськова М.Д., Кекина Е.Г., Выродов И.В. // Пчеловодство. — 2015. — № 2. — С. 10–11. — Библиогр.: 6 назв.

Бджоли, йод, медоносні рослини, тіло бджоли, продукти бджільництва, коефіцієнти біологічного накопичення.

Простежено зв'язок між накопиченням йоду в квітках медоносних рослин, у тілі бджіл і продуктах бджільництва. Визначено коефіцієнти біологічного накопичення цього мікроелемента в трофічному ланцюзі "рослини — бджоли — продукти бджільництва". Встановлено, що за концентрацією йоду квіткі медоносних рослин розрізнялися приблизно в 3 рази: ослинник дворічний (*Oenothera biennis*) — 40 ± 10 мкг/кг; золотарник канадський (*Solidago canadensis*) — 20 ± 5 ; айстра ромашкова (*Aster amellus*) — 47 ± 12 ; гикавка сіро-зелена (*Berteroa incana*) — 61 ± 15 ; гречка сахалінська (*Polygonum sachalinense*) — 30 ± 8 ; конюшина лучна (*Trifolium pratense*) — 22 ± 6 ; люпин багаторічний (*Lupinus polyphyllus*) — 45 ± 12 мкг/кг. Середня кількість йоду в квітках зазначених рослин становила 37,9 мкг/кг. Найбільше йоду було в гикавці сіро-зеленій, найменше — у золотарнику канадському. Визначено, що у бджіл найбільша кількість йоду акумулювалась у грудних відділах — 209 ± 54 мкг/кг — в них вміст йоду перевищував його накопичення в головних відділах (181 ± 47 мкг/кг) в 1,15 раза, черевних (76 ± 20 мкг/кг) — в 2,75 раза. У продуктах бджільництва було виявлено наступну кількість йоду: квітковий пилок — 285 ± 74 мкг/га; мед — 26 ± 7 ; прополіс — 20 ± 5 мкг/кг; віск — сліди. Встановлено, що у продуктах бджільництва особливо високим коефіцієнтом біологічного накопичення йоду відрізнявся квітковий пилок — у межах 7,5; в меду і прополісі ці коефіцієнти були нижчими — відповідно 0,53 і 0,68. Таким чином, квітковий пилок володіє високим коефіцієнтом накопичення йоду. Тому даний продукт бджіл можна рекомендувати для заповнення дефіциту йоду. Прополіс, що характеризується інтенсивним накопиченням важких металів, відрізняється невисоким вмістом йоду.

УДК 638.144:619

2015.1.301. ЗАСТОСУВАННЯ РОСЛИННИХ І ТКАНИННОГО ІМУНОСТИМУЛЯТОРІВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ПОТРЕБ ПАСІЧНОГО ПРОДУКТИВНОГО СЕЗОНУ / Кистерна О.С., Мусієнко О.В. // Зоотехнія. — 2014. — № 12. — С. 24–27. — Библиогр.: 3 назви.

Бджоли, гніздо, тканинні та рослинні імуностимулятори.

Розглянуто застосування рослинних і тканинного імуностимуляторів залежно від потреб пасічного продуктивного сезону. Досліджено вплив рослинних імуностимуляторів ехінацеї, елеутерококу та ПДЕ (плацента денатурована емульгована) на основні продуктивно-корисні показники розвитку бджолиних сімей протягом одного сезону. Встановлено залежність між інтенсивністю розвитку бджолиних сімей з різними періодами та динамікою кількісних і якісних показників гемолімфи. Виявлено вплив стимуляторів на клітинний імунітет бджіл. Доведено можливість корекції патогенезу хвороб медоносних бджіл на пасіці шляхом застосування рослинних та тканинних імуностимуляторів. Дослід проводили на пасіці с. Писарівка (Сумський р-н, Сумська обл.) протягом бджолярського сезону 2013 р. Підготовку та аналіз мазків гемолімфи здійснювали на пасіках і на Кафедрі терапії, фармакології та клінічної діагностики ім. професора А.Б. Байдевлєтова Сумського НАУ. Використовували загальноприйняті зоотехнічні методи оцінювання сили бджолиної сім'ї. Підготовку та аналіз препаратів гемолімфи вивчали за загальноприйнятими методами. Об'єкти досліджень: медоносні бджоли (*Apis mellifera*), слабкі, середньої сили та сильні бджолосім'ї сірої української породи, переважно з матками віком 2 роки; гемолімфа бджіл дослідних і контрольних груп до та після згодовування стимуляторів. Препарати: ПДЕ (плацента денатурована емульгована) російської компанії ООО "МНПК "Біотехіндустрія"; стандартні фармакопейні рослинні препарати: настоянка з коренів і кореневищ ехінацеї пурпурової (1:5 на 52%-му етанолі) та екстракт з коренів і кореневищ елеутерококу (1:1 на 40% етанолі) українського виробництва. Препарати згодовували з вуглеводним кормом (50%-й цукровий сироп). Досліджували загальні продуктивно-корисні показники бджо-

лосімей (інтенсивність яйцекладіння матки, кількість вуличок для визначення сили сімей); кількісні та морфологічні зміни гемолімфи бджіл у сім'ях різної сили до та після згодовування стимуляторів. Згодовування рослинних стимуляторів (ехінацея, елеутерокок) та тканинного препарату ПДЕ сприяє чіткому коригуванню сили бджолиних сімей залежно від потреб бджолярського сезону. Встановлено залежність у змінах гемоцитотормули медоносних бджіл від фізіологічної активності бджоли в певний період бджолярського сезону, яка може посилюватися при застосуванні рослинних та тканинних стимуляторів. Вибір між ними залежить від потреб бджолосім'ї у певний період продуктивного сезону, складу препарату, що здатен задовольнити або корегувати недоліки певного періоду при інтенсивному використанні бджолосім'ї та наявності негативних факторів (недостатність перги, медоносів, екологічні фактори, інше). Використання тканинного препарату ПДЕ рекомендується на етапі весняних обльотів та перед загодовуванням. У ході сезонних експериментів на пасіці виявили варіації з 2–4%-м ступенем ураження, аскосфероз — 3%, гнилець — 2%-м. При використанні схем стимуляції сімей, що були раніш клінічно хворими чи сімей зі строкатим розплідом (умовно хворі) відмічали інтенсивніше їх відновлення: активізацію рівномірного (без строкатості) яйцекладіння матки, збільшення сили, підвищення активності бджіл; за наявності хвороб здійснюються заходи боротьби та профілактики, а також корегуються власні захисні властивості організму бджоли, адаптуються до сучасних умов існування під пресінгом хвороб медоносних бджіл та розплоду.

УДК 638.145.4

2015.1.302. СБОРКА ГНЕЗДА ПЧЕЛИНЫХ СЕМЕЙ НА ЗИМОВКУ В СООТВЕТСТВИИ С ПРИРОДНЫМ СТАНДАРТОМ / Маннаков А.Г., Редькова Л.А. // Зоотехнія. — 2014. — № 12. — С. 24–27. — Библиогр.: 3 назв.

Бджоли, гніздо, зимівля, проміжок Лангстрота, протяги у вуличках.

Описано нову технологію зі збірки гнізда для зимівлі бджолиних сімей, що повинна враховувати природний стандарт, як за якістю і кількістю вуглеводного корму, так і наявністю пергових рамок. Запропоновано інноваційну рамку, що виконує функцію шторки відповідно до льотка і проміжку Лангстрота, виключає протяги у вуличках, підтримує мікрокліматичні параметри в гнізді і забезпечує хорошу зимівлю у будь-якому типі вуликів. При складанні гнізда на зимівлю дотримувалися принципу піраміди (з кількістю рамок у корпусах 7, 9, 11) і закону Рута, так що клуб з бджолами повинен рухатися взимку у верхньому напрямку, а влітку, навпаки, зверху вниз. У вулику системи Рута сім'я на зимівлю йде в трьох корпусах: а) корпус з медом зверху (3-й); б) корпус з розплідом (2-й); в) корпус з пергою (1-й). Після первинної збірки гнізда (в середині серпня або в третій його декаді) проводили одномоментне поповнення кормових запасів розплідної частини гнізда (ставили годівниці великого об'єму і заливали медовою ситою — від 8 до 12 л). Для перевірки основних положень нашої технології у вуликах системи Рута формували три групи бджолиних сімей по 15 в кожній. Так у I групі збірка гнізда була традиційною, з використанням рамок Гофмана і шириною бічної планки 37 мм у верхній третині, а в нижніх двох третинах — 25 мм, що створює ширину вуличок 12 мм. Кількість корму — 28 кг, матки змінювалися в кінці головного медозбору, сила сімей становила 10 вуличок або 2,3 кг бджіл. Аналогічно була II група, але тут кількість вуличок дорівнювала 8, а кормового меду — 24 кг. У III групі збірка гнізда здійснювалася, з використанням інноваційної рамки з шириною бічної планки 34 мм по всій висоті і глухою стеблою, з одним нижнім льотком. Кількість кормового меду, зібраного за принципом піраміди, становила 35–36 кг, перги — 9–11 кг (7 соторамок у верхньому корпусі з 17,5 кг меду + 9 соторамок у другому корпусі з 18 кг меду + 11 соторамок з пергою в третьому корпусі з масою 9–11 кг). Сила сімей становила 11 вуличок або 2,3 кг бджіл. Отже, збірка пірамідою кормових запасів, розташованих у трьох корпусах, де нижній вулик закладається з пергових рамок, при дотриманні параметра вулички в 9 мм та просвіті захисної шторки за рахунок бічної планки інноваційної рамки дає змогу управляти життєдіяльністю бджолиних сімей в процесі зимівлі. Формування гнізда

бджолиних сімей із застосуванням інноваційної рамки дає змогу зменшувати витрати кормових запасів в 2,5–3,19 раз, знижує калове навантаження до кінця зимівлі в 4,5–4,9 раз, робочі особини зберігають параметри жирового тіла, резерви поживних речовин організму. При ширині вулички в 9 мм, створеної запропонованою інноваційною рамкою (порівняно з шириною даної вулички в 12 мм при використанні рамки Гофмана), бджолині особини легко перекидають збільшення змісту CO₂, довівши його концентрацію з 8,0 по 12,0–13,5%, яка, виконуючи санітарну функцію, знижує рівень закисненості по *Varroa destructor* до 1,1%.

УДК 638.147

2015.1.303. ПРОСЛУХОВУЄМО БДЖІЛ УЗИМКУ / Парашкевов І.Х. // Пасіка. — 2014. — № 11/12. — С. 7.

Бджоли, звуки, зимівля, сім'я бджолина.

Описано результати дослідів, проведених для дешифрування звуків спілкування бджіл між собою. Визначено 21 звук, 5 з яких належать до зимового періоду. Визначено звуки характерні для зимового періоду: звук благополуччя (спокійний, рівномірний, бадьорий, тихий); звук, який характеризує, що бджолина сім'я хвора на нозематоз (приблизно через кожні 3–15 секунд чути звук крику окремих бджіл, що дає змогу визначитися, як підгодувати цю бджолину сім'ю, попередньо додавши до кормів відповідні ліки); звук постійного крику (за таких обставин часто вхід буває запрополісованим — можливо, бджіл уразило якесь гнильцеве захворювання); звук постійної сили злагодженого характеру (відокремлюються скорботні звуки — гудіння, при постукуванні бджоли не реагують — найімовірніше сім'я втратила матку; якщо день сонячний, бджоли поведуться неадекватно, не орієнтуються, чужі бджолині сім'ї можуть безперервно атакувати вулик, можливе злодійство); звук підвищений, але при постукуванні дуже повільно згасає (це означає, що кормів залишилося на кілька днів).

УДК 638.15

2015.1.304. ПРИЧИНИ ЗАГИБЕЛІ І ЗЛЬОТУ БДЖІЛ / Руденко Є.В. // Бджоляр. — 2014. — № 12. — С. 14–18. — Бібліогр.: 3 назви.

Бджоли, гніздо, отруєння, зльот бджіл.

Розглядаються випадки несподіваного зльоту бджіл або часткового ослаблення сімей бджіл. Вказані випадки не мають особливих ознак, характерних для гострих отруєнь або інфекційних вірусних хвороб.

УДК 638.15:619

2015.1.305. ЕПІЗООТИЧНА СИТУАЦІЯ ЩОДО ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ БДЖІЛ У ПІВНІЧНО-СХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ / Бойко Т.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2014. — Вип. 1. — С. 31–34. — Бібліогр.: 6 назв.

Бджоли, інфекційні хвороби, господарства фермерські.

Наведено дані епізоотичної ситуації щодо інфекційних хвороб бджіл у північно-східному регіоні України. Дослідження проводились в умовах 18 пасік шести фермерських господарств Сумської та Чернігівської областей у 2007–2013 рр. Об'єктом дослідження були бджоли з неблагополучних за інфекційними захворюваннями роїв. При цьому використовували такі методи дослідження: епізоотологічний, клінічний, патолого-анатомічний, статистичний. Встановлено, що протягом останніх років у фермерських господарствах північно-східної України спостерігається тенденція до зниження кількості хворих бджолиних сімей на американський гнилец від 45,8% у 2007 до 13,8% у 2013 р., під час збільшення випадків парагнільцю від 12,5% у 2007 до 38,9% у 2013 р., а також достатньо високого рівня септицемії у 2013 р. — 48,3%; у 2011–2012 рр. було зареєстровано випадки гафніозу — 13,1–13,8%, європейського гнильця — у 2008–2009 рр. та 2012–2013 рр. на рівні 4,5–8,7%. Під час дослідження патологічного матеріалу (загиблі личинки, скоринки, що висохли, свіжозагиблі личинки, стільниковий мед, перга) виділялися *Ascospora apis* (у середньому 38,76%), *Paenidacallus larvae* (24,26%), *Paenibacillus alvei* (27,24%), *Paenibacillus paraavei* (6,10%) та гриби роду *Aspergillus* (3,55%).

УДК 638.162

2015.1.306. ПРОЛИН — ПРИЗНАК ПОДЛИННОСТИ МЕДА! / Ключко Р.Т., Луганский С.Н., Блинов А.В. // Пчеловодство. — 2015. — № 2. — С. 60–62. — Библиогр.: 9 назв.

Бджоли, мед натуральний, амінокислоти, амін, пролін.

Досліджували вміст амінокислот і амінів у натуральному меду. Виявлено небілкові амініні поєднання цього продукту, представлені переважно амінокислотами — від 6 до 5000 мг/кг. У меду виявлено 23 вільні амінокислоти і аміни. У більшості випадків це аланін, аргінін, аспарагінова кислота, валимо, пролін, метіонін, фенілаланін і т.ін. Спектр вільних амініних поєднань у натуральному меду залежить від його природи (квітковий, падевий або змішаний), ботанічного та географічного походження. Визначено, що основу вільних амінокислот квіткових медів становлять фенілаланін і пролін — 969 і 548 мг/кг відповідно; у випробуваних зразках квіткових медів кількість вільного проліну варіювала від 256 до 6520 мг/кг. У натуральних квіткових медах на пролін припадає 45–85% загального вмісту вільних амінокислот (у середньому 67%). Установлено, що в падевих медах основу вільних амінокислот також становить пролін — 570 мг/кг, кількість фенілаланіну в них досить незначна — 30 мг/кг. Якщо мед відібраний незрілим або містить цукрову підгодівлю, то вільного проліну в ньому досить мало. Концентрація проліну менше 180 мг/кг повинна викликати підозру на можливу фальсифікацію меду цукровмісними продуктами — якщо проліну менше ніж 160 мг/кг, продукт вважають фальсифікатом. Отже, за кількістю проліну можна встановити справжність і зрілість меду.

УДК 638.162:543.92

2015.1.307. ЕФЕКТИВНІСТЬ ОЦІНЮВАННЯ МЕДУ ОРГАНОЛЕПТИЧНИМ МЕТОДОМ / Адамчук Л.О. // Біоресурси і природокористування. — 2014. — Т. 6, № 3/4. — С. 112–117. — Бібліогр.: 5 назв.

Мед, метод контролю меду органолептичний.

Наведено оцінку ефективності органолептичного контролю якості меду різного ботанічного походження. Проведено порівняння результатів органолептичного та фізико-хімічних методів оцінювання. Проаналізовано описані у ДСТУ 4497:2005 органолептичні методи контролю та проведено незалежне оцінювання 10 зразків меду різного ботанічного походження. Випробовування проводили із використанням анкетування оцінювачів за розробленою бальною шкалою. При цьому словесні характеристики окремих органолептичних показників повторювали аби не суперечили встановленим у ДСТУ 4497:2005. За результати досліджень виявлено лише два співпадіння у визначенні якості меду — за зразками №№ 2, 9. В усіх інших випадках результати фізико-хімічних методів оцінювання відрізнялись від органолептичних. При цьому суб'єкти сенсорного аналізу вищий ґатунок присвоїли лише двом медам. За результатами ж фізико-хімічних методів вищий ґатунок було надано шести зразкам меду. Невірно визначено оцінювачами й непридатні до споживання зразки меду. Отже органолептичний метод контролювання за ДСТУ 4497:2005 "Мед натуральний. Технічні вимоги", є неточним і потребує вдосконалення. Поліпшити сенсорний аналіз меду можна шляхом застосування розширеної характеристики продукту за ботанічними сортами, його регіональним походженням та поліфлорністю.

УДК 638.2:612:615.3

2015.1.308. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДИГІДРОФОСФАТІВ МІКРОЕЛЕМЕНТІВ НА ПРОЦЕСИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДУБОВОГО ШОВКОПРЯДА / Трокоз В.О. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2014. — Вип. 1. — С. 74–76. — Бібліогр.: 10 назв.

Шовкопряд дубовий, гусінь, грена, життєдіяльність.

Вивчення впливу низки дигідрофосфатів мікроелементів (Со, Zn, Mn) при обробці корму і грені на фізіологічні показники організму дубового шовкопряда проводилось на Боярській лісодослідній станції НУБІП України та селекційно-відгодівельному пункті ДП "Ківерцівське лісове господарство" Волинської області на дубових шовкопрядах моновольтинної породи Поліський тасар. Для обробки корму гусені І–ІІ віку як кормову добавку було використано 0,01%-ві водні роз-

чини дигідрофосфатів (ДФФ) Mn–Zn та Mn–Co, також ними обприскували облистяні пагони граба (200 мл розчину на 1 кг корму, корм контрольної групи обприскували водою), які негайно згодовували гусені. Застосування подвійних фосфатів мікроелементів (Co, Zn, Mn) як добавки до традиційного (листя дуба) і нетрадиційного корму (листя граба) збільшують кількість сортових коконів, масу шовкових оболонок коконів, життєздатність дубового шовкопряда, а при обробці його греди проявляють віддалену дію — підвищується життєздатність гусені із збільшенням маси лялечок та шовконосності, особливо за використання цинкомісних сполук. Вживання гусені було вірогідно вищим, ніж у контролі при використанні усіх концентрацій препарату з тенденцією до збільшення при застосуванні 0,01% розчину (на 49,3% при $p < 0,001$ відносно

контролю). Обробка греди ДФФ покращувала показники продуктивності комах. Максимальну масу лялечок встановлено при використанні 0,01%-го розчину ДФФ Mn–Zn, він сприяв підвищенню маси лялечок і в концентрації 0,01% (на 24,5% при $p < 0,001$). Шовконосність максимально збільшувалася (на 3,0%; $p < 0,01$) при обробці греди 0,1%-м розчином ДФФ Mn–Co та 0,01%-м водним розчином ДФФ Mn–Zn. Традиційний корм (листя граба) на 2,3–3,2% підвищує кількість сортових коконів, на 10,9% — масу шовкових оболонок коконів, на 3,8–4,5% — життєздатність комах, а при обробці греди — життєздатність гусені із збільшенням маси лялечок та шовконосності ($p < 0,001$), особливо при використанні сполук, які містять Zn.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — Ручко Т.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 539.31

2015.1.309. АДАПТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕПРОДУКТИВНИХ СИСТЕМ РИБ В ЕКОЛОГІЧЕСКИ ТРАНСФОРМОВАНИХ ВОДОЕМАХ: монографія / Шихшабетов М.М., Федоненко Е.В., Маренков О.Н., Абдулаев Н.М., Рабазанов Н.И. — Днепропетровськ: Журфонд, 2014. — 224 с. — Библиогр.: 261 назва. Шифр 545131.

Риба, гаметогенез, нерест, відтворення риб, сперматогенез.

Наведено результати еколого-морфологічних досліджень гаметогенезу, статевих циклів та екології нересту промислових риб південних регіонів на прикладі Аграханської затоки (Республіка Дагестан) та Запорізького водосховища (Дніпропетровська обл., Україна). Описано стан адаптивних реакцій і функціональної діяльності репродуктивних систем риб в умовах погіршення екологічного режиму водойм. Розглянуто такі періоди: минулий та майбутній стан рибпромислових районів досліджуваних водойм; матеріали та методи досліджень; відтворення риб у трансформованих водоймах; функціональні основи розмноження риб (закономірності гаметогенезу; особливості функціонування репродуктивних систем корокових; порівняльний аналіз закономірностей нересту і сезонного цикломорфозу корокових риб у водоймах різних зон; порівняльний аналіз відтворення риб у водоймах південних зон на прикладі роду *Rutilus*; відтворення здатність сріблястого карася і золотого карася в Аграханській затоці після її реконструкції; особливості функціонування репродуктивних систем хижих риб (род. *Siluridae*, *Esocidae*, *Percidae*); особливості порційного відкладення ікри риб; еколого-морфологічний аналіз дегенеративних процесів у гонадах риб (аналіз резорбційних процесів у яєчниках риб; аналіз порушення сперматогенезу у самців риб); зв'язок обміну речовин зі статевим дозріванням і функціонуванням репродуктивних систем риб; річні статеві цикли і шкали зрілості риб; рибницько-меліоративні заходи і рекомендації з відтворення рибних ресурсів (встановлення штучних нерестовищ; гідромеліоративні і рибогосподарські роботи).

УДК 639.2.053.3/.4

2015.1.310. ЕМБРІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК КОРОПА ТА АКТИВНІСТЬ ФЕРМЕНТІВ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ТА ПЛАСТИЧНОГО ОБМІНУ ЗА ДІЇ КОЛИВАНЬ ТЕМПЕРАТУРНОГО РЕЖИМУ ВОДОЙМИ / Водяницький О.М., Потрохов О.С., Зінковський О.Г. // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: матеріали VII Міжнар. іхтіолог. наук.-практ. конф. — Херсон, 2014. — С. 38–42. Шифр 544619.

Короп, ембріони, ікра, температурний режим водойм, активність ферментів, розвиток ембріонів риб.

Визначали вплив зміненого температурного режиму на швидкість розвитку ембріонів коропа та активність ферментативних реакцій в ікрі риб. Дослідження проводилися протягом травня у трьох водоймах, які відрізнялися за температурними умовами і кисневим режимом (штучно запліднену ікру коропа

розміщували у сітчастих контейнерах), контролем була ікра коропа, яка інкубувалась в апаратах Вейса за постійної температури води 20–22°C та вмісту кисню 7,5–10,2 мг O_2 /дм³. У 1-й водоймі температура води (на 4-ту год ранку) становила 23,4–25,4°C і вміст кисню 2,5–3,5 мг O_2 /дм³; 2-й водоймі — 21,7–23,3°C і вміст кисню 2,9–4,2 мг O_2 /дм³; 3-й водоймі — температура води становила 18,6–21,6°C і вміст кисню 2,9–4,2 мг O_2 /дм³. Встановлено, що у контролі вилуплення передличинки відбувалось раніше, ніж у природних умовах при нестабільному температурному режимі, затримка виходу ембріонів з оболонок на нерестовищах дорівнювала 20–24 год. Визначено, що передранкове зниження розчиненого кисню у воді призводить до зниження життєздатності ікри на 6,7–10,5% за першу добу та 8,8–19,3% на другу порівняно з контролем. Відмічено істотну різницю за довжиною та масою передличинки з досліджуваних водойм: при найвищому температурному режимі водойми середня довжина личинки була 7,4 мм, маса 1,1 мг, спостерігалось характерне швидке проходження ембріональних стадій розвитку; при нижчому температурному режимі довжина передличинки — 9,4 мм, маса — 1,3 мг. Визначали активність лактатдегідрогенази (ЛДГ), сукценатдегідрогенази (СДГ) та АТФази. Встановлено, що при підвищенні температури активність ЛДГ збільшується у 1,71–1,89 раза порівняно з рибами із більш прохолодної водойми, також активність цього ферменту зростає на початку ембріогенезу і знижується на заключних етапах у 2 рази. Визначено, що для ембріонів коропа характерна коливальна зміна активності СДГ — протягом 1-ї доби активність цього ферменту максимальна, на другу добу цей показник зменшується у 3–10 разів, а на 3-тю знов зростає, але на меншому рівні. У середньотемпературній водоймі активність СДГ у ікрі коропа завжди була нижчою, ніж у інших досліджених водоймах. Установлено, що найбільш високі рівні АТФази спостерігалися протягом 2-ї доби, а у 1-шу і 3-тю добу значення активності були меншими в 3–5 разів, також активність ферменту різко зростала при максимальному прогріві води до 27,4°C. Отже при нетиповому підвищенні температури води в період нересту риб у природних умовах відбувається зниження вмісту кисню у воді, що в свою чергу викликає затримку проходження ембріональних стадій розвитку, змінює розмірно-масові характеристики личинок, знижує ефективність відтворення риб, має істотний вплив на активність ключових ферментів, зокрема на спрямованість енергетичного обміну з аеробного на анаеробний.

УДК 639.2.09

2015.1.311. ІНДЕКСИ ПЕЧІНКИ І СЕЛЕЗІНКИ ЯК ПОКАЗНИК ГЕРБИЦИДНОГО ОТРУЄННЯ РИБ / Бібчук К.В. // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: матеріали VII Міжнар. іхтіолог. наук.-практ. конф. — Херсон, 2014. — С. 30–32. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 544619.

Риби, індекси печінки і селезінки, короп, щільність посадки, гербіциди.

Досліджували можливість застосування індексів печінки і селезінки для діагностики отруєння риб гербіцидами зенкор і раундап. Риб для лабораторних досліджень відбирали з ставків БАТ "Чернігіврибгосп". Досліди з вивчення впливу різних гербіцидів у концентрації 4 ГДК на дворічках коропа проводили в акваріумах з відстояною водою (постійний гідрохімічний режим) при щільності посадки 1 екземпляр на 40 л води. Для проведення дослідження (тривалість дослідів 14 діб) було виділено 3 групи по шість екземплярів у кожній: 1-ша контрольна; 2-га дослідна — концентрація зенкору у воді 0,4 мг/дм³; 3-тя дослідна — концентрація раундапу у воді 0,08 мг/дм³. Встановлено, що індекс селезінки при 4 ГДК концентрації гербіцидів достовірно знизився на 29,8% під впливом зенкору (зниження відбулося за рахунок зростання маси риби на 35,9%) і на 33,3% під впливом раундапу (причиною стало достовірне зменшення маси селезінки на 23,0%). Визначено, що індекс печінки достовірно зростає на 40,7% під впливом раундапу (зростання маси печінки у 2 рази) і на 27,3% під впливом зенкору. Все це є результатом підвищення у печінці процесів детоксикації з подальшим виведенням метаболітів із організму. Отже, дослідження показало, що індекси печінки і селезінки можуть бути використані як додаткові показники токсичного отруєння риб.

УДК 639.2:576.858

2015.1.312. НАКОПИЧЕННЯ ВІРУСУ ІНФЕКЦІЙНОГО ПАНКРЕАТИЧНОГО НЕКРОЗУ НА КУЛЬТУРАХ КЛІТИН РИБ / Майстренко М.І., Рудь Ю.П., Бучацький Л.П. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 4. — С. 46–52. — Бібліогр.: 11 назв.

Риби, форель райдужна, вірус інфекційного панкреатичного некрозу, культура клітин, ізолят "Карпати", репродукція, інфекційний титр.

Досліджено репродукцію українського ізоляту вірусу інфекційного панкреатичного некрозу (IPNV) "Карпати" у перещеплюваних культурах клітин риб RTG-2, FHM та EPC. Усі три клітинні лінії виявились чутливими до IPNV. Цитопатична дія (ЦПД) вірусу характеризувалася вакуолізацією цитоплазми та округленням клітин. Згодом клітини відшаровувались від поверхні. Для культури клітин RTG-2 та FHM повна деструкція моношару наступала на 7–8-й день після інфікування (д.п.і.). Для культури EPC характерна ЦПД та повна деструкція клітинного моношару наставала на 10–12-й д.п.і. Інфекційний титр IPNV "Карпати" в досліджуваних клітинних лініях становив для EPC $10^{5,5-5,8}$ ТЦД50/мл, а для культур FHM та RTG-2 — $10^{6,2-6,5}$ і $10^{6,9-7,4}$ ТЦД50/мл відповідно. Низький інфекційний титр вірусу в клітинах EPC може бути пов'язаний з його повільною репродукцією у цій культурі. Найвищий інфекційний титр вірусу спостерігався в культурі клітин RTG-2, що є цілком закономірно, оскільки ця клітинна лінія виділена з райдужної форелі, природного хазяїна IPNV. Тому для накопичення українського ізоляту IPNV "Карпати" слід використовувати культуру RTG-2. У цілому для діагностики українського ізоляту IPNV "Карпати" можуть бути використані усі три культури клітин RTG-2, FHM та EPC. Результати електронно-мікроскопічних досліджень очищеної вірусної суспензії показали характерну для бірнавірусів морфологію та ультраструктуру. Віріони українського ізоляту IPNV "Карпати" мали гексагональну форму, їхній діаметр становив 70 ± 5 нм. Для подальшого дослідження ізоляту "Карпати" слід використовувати методи молекулярної діагностики, які дають змогу визначити генотип цього штаму IPNV та його можливе походження.

УДК 639.21.09

2015.1.313. ЕУСТРОНГІЛЬОЗ ХИЖИХ РИБ ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА / Ващенко А.В., Матвієнко Н.М., Назаров О.Б. // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: матеріали VII Міжнар. іхтіолог. наук.-практ. конф. — Херсон, 2014. — С. 36–38. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 544619.

Риби, епізоотичне обстеження, паразитарні захворювання риб, еустронгільоз.

Наведено дані епізоотичного обстеження риби Дніпродзержинського водосховища (весна 2013 р.) в районі Солошинських заплав. Клінічному огляду були піддані наступні види риб: лящ, сазан, плітка, карась, судак, щука, окунь, сом. При

дослідженнях окуня і судака були виявлені личинки паразита червоного кольору, довжиною 35–55 мм, в інших видах риб цього паразита не виявлено. Паразити локалізувались у порожнині тіла, на поверхні печінки, в плавальному міхурі, в еустадах, у мускулатурі стінки черевної порожнини. Личинки еустронгілідеси (*Eusrongylides*) були як у вільному, так і в інкапсульованому стані. Екстенсивність інвазії окуня становила 90% при інтенсивності інвазії 10 екз./рибу, судака — 50% при інтенсивності інвазії 7 екз./рибу. Дане захворювання раніше не реєструвалося у риб з водосховищ дніпровського каскаду.

УДК 639.21:[577.34:597.08]

2015.1.314. ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ДОЗИ ОБЛУЧЕННЯ ПРЕСНОВОДНИХ РИБ ПОСЛЕ ОДНОКРАТНОГО ПОСТУПЛЕННЯ ⁹⁰Sr І ¹³⁷Cs В ВОДОЇМ / Беляев В.В., Волкова Е.Н., Пархоменко А.А., Пришляк С.П., Курганский С.В. // Гидробиологический журнал. — 2014. — Т. 50, № 5. — С. 111–119. — Библиогр.: 12 назв.

Риби, дози опромінення, радіонукліди, ⁹⁰Sr, ¹³⁷Cs.

Проведено дослідження, з використанням методів математичного моделювання, динаміки формування дози опромінення риб після одноразового потрапляння ⁹⁰Sr і ¹³⁷Cs у водойму. Оцінювали дозу опромінення риб, сформовану двоїснучими радіонуклідами у замкнутій модельній водоймі, міграцію яких моделювали окремими системами рівнянь: "вода — донні відкладення" і "навколишнє середовище — риби". Обчислення проводились для наступних видів риб: плітка (*Blicca bjoerkna* L.), плітка (*Rutilus rutilus* L.), лящ (*Abramis brama* L.), карась — сріблястий і золотий (*Carassius auratus gibelio* (Bloch), *C. carassius* L.), лин (*Tinca tinca* L.). Було простежено динаміку формування радіонуклідного забруднення абіотичних компонентів і риб. Визначено, що потужність дози опромінення риб, яка формується ⁹⁰Sr, залежить від його вмісту в організмі, ¹³⁷Cs — від концентрації радіонукліда у воді, донних відкладеннях та організмі риб. Установлено, що за умов моделювання потужність дози опромінення риб, що формується ⁹⁰Sr, буде зростати впродовж 33 місяців і залишиться на такому рівні (з коливанням величин 1%) до 45-го місяця після початку забруднення, але через 10 років після його надходження потужність дози опромінення риб зменшиться відносно максимальної у 2,4 рази. Визначено, що потужність дози опромінення риб, яка формується ¹³⁷Cs, буде збільшуватись упродовж 4–5 міс., але через два роки після його надходження до водойми потужність інтегральної дози зменшиться до 8,2 рази. Проте з часом буде збільшуватись роль опромінення ¹³⁷Cs, яке накопичується у донних відкладеннях. Внесок цього опромінення у потужність інтегральної дози опромінення риб буде експоненціально збільшуватись і через рік після одноразового потрапляння у замкнену прісноводну екосистему становитиме 4,5%, через два роки — 22%.

УДК 639.21:639.312

2015.1.315. ПАЗАРИТОФАУНА РИБ ОКРЕМИХ МАЛИХ ВОДОЙМ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Єсіпова Н.Б. // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: матеріали VII Міжнар. іхтіолог. наук.-практ. конф. — Херсон, 2014. — С. 90–95. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 544619.

Риби, паразитофауна, паразити, гідрохімічний стан водойми.

Дослідження були проведені в 22 ставках, розташованих у різних районах Дніпропетровської обл. Відбір риби на аналіз здійснювали у літній період під час проведення контрольних ловів. При дослідженнях було використано класичний метод повного паразитологічного розтину риб. Ступінь розвитку паразитів оцінювали за екстенсивністю інвазії (EI, %) та інтенсивністю інвазії (II, екз./рибу). Усі стави, що підлягали обстеженню, належать до руслового типу, утворені шляхом зарегулювання малих річок басейну Дніпра. Водопостачання здійснюється переважно за рахунок дощових та талих вод; площа водного дзеркала — від 15,8 до 124 га; заростання вищою водною рослинністю коливається від 5 до 30%. Проведений гідрохімічний аналіз засвідчив, що за показниками газового режиму, pH, вмістом біогенних елементів вода майже всіх ставів не виходить за межі рибогосподарських норм (ОСТ 15.372-87). Визначено, що близько 20% досліджених

водойм мали підвищені значення перманганатної окиснюваності (до 18–22 мгО/л), що вказує на наявність у воді надмірної кількості органічних речовин (визначено, що за основними гідрохімічними показниками вода досліджених водойм придатна для вирощування основних об'єктів аквакультури України). Дослідження проводили на аборигенних видах риб та рибах-вселенцях. Аборигенні види риб було представлено: сріблястим карасем, окунем, верховодкою, пліткою, щукою, гірчаком, в окремих ставах — лящем, плоскиркою, сомом, йоржем. Домінуючим представником аборигенної іхтіофауни майже всіх водойм за іхтіомасою був сріблястий карась (близько 10%). Риби-вселенці були представлені чотирма видами: білий товстолобик, амур білий, короп, судак. Основою промислової іхтіофауни ставів був короп (близько 40%). Частка білого товстолобика становила у загальній іхтіомасі близько 20%, білого амура — від 2 до 10%. Фактична рибопродукція більшості ставів була низькою і становила від 0,8 до 2,8 ц/га, лише в окремих ставах вона досягала 11–15 ц/га. У ході проведення іхтіопаразитологічних досліджень встановлено, що за видовим складом паразитофауна ставових риб нараховувала 22 види паразитів, найбільш різноманітною за видовим складом була паразитофауна коропа — 12 видів, у карася сріблястого, білого товстолобика та плітки — по 5 видів, у плоскирки та ляща — по 3 види, у інших риб було виявлено по 1–2 види паразитів. Визначено, що за кількістю видів паразитів домінував клас війчастих інфузорій — 5 видів, які були представлені переважно триходинами (*Trichodina sp.*, *T. nigra*, *T. reticulata*). Екстенсивність інвазії (EI) коливалась від 8 до 34%, інтенсивність інвазії (II) була низькою — від $2 \pm 0,8$ до $6 \pm 0,5$ екз./рибу. Паразитичні гельмінти були представлені 5 класами, а стрічкові гельмінти були представлені 3 видами. Отже, встановлено, що сучасна паразитофауна риб досліджених ставів Дніпропетровської обл. характеризується незначним видовим різноманіттям (усього 22), широким діапазоном коливання показника EI (від 8 до 75%) та малочисельністю II (за виключенням диплостоматид). Невисока чисельність ектопаразитів пов'язана, очевидно, з розрідженою щільністю посадки риб у ставах внаслідок випасного характеру ведення рибництва. При цьому слід враховувати, що серед виявлених паразитів домінують види з широким колом хазяїв та високим ступенем патогенності — це робить їх небезпечними в епізоотичному плані і може спровокувати спалахи паразитарних хвороб у риб. Крім того, у ставових риб розповсюджені паразити (лігула, постодиплостома, філометра, лернея), які помітно псують товарний вигляд рибної продукції.

УДК 639.212:639.313

2015.1.316. ВИРОЩУВАННЯ ЦЬОГОЛІТКІВ ВЕСЛОНОСА В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Грудко Н.О., Корнієнко В.О. // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: матеріали VII Міжнар. іхтіолог. наук.-практ. конф. — Херсон, 2014. — С. 66–69. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544619.

Цьоголітки веслоноса, вирощування риби, рибопосадковий матеріал, личинки, жива маса.

Наведено результати досліджень з виробництва якісного рибопосадкового матеріалу веслоноса. У ході спеціальних досліджень встановлено, що особливо низьке виживання цьоголіток веслоноса спостерігається при зарибленні непідросшими личинками. Дослідження проводились на базі виробничо-експериментального Дніпровського рибозаводського осетрового заводу в 2013 р. Прийнята у господарстві технологія ґрунтується на комбінованому методі, який передбачає попереднє вирощування життєстійкої молоді в басейнах з наступним зарибленням ставів. Матеріалом досліджень слугували мальки різної маси та цьоголітки веслоноса. У процесі вирощування цьоголіток веслоноса в 2013 р. було сформовано 2 варіанти досліду: в 1-му маса мальків при зарибленні становила 0,59 г, в 2-му — 0,73 г. Щільність посадки в обох варіантах була на рівні 1000 екз./га. Протягом усього періоду досліджень визначались фізико-хімічні умови середовища та забезпеченість відповідною групою кормових організмів (зоопланктон). Середньосезонна біомаса зоопланктону дослідних ставів була на достатньому рівні для забезпечення харчових потреб мальків веслоноса і становила $6,33\text{--}7,84\text{ г/м}^3$ у 1-му варіанті та $6,51\text{--}7,37\text{ г/м}^3$ у 2-му. Встановлено, що зі збільшенням маси посадкового

матеріалу веслоноса від 0,59 г до 0,73 г спостерігається покращання основних рибогосподарських показників. Визначено, що в середньому за варіантами маса одержаних цьоголіток досягла 279,5 г та 310 г відповідно. Виживаність збільшилась на 5,5% та становила 28,1% у 1-му варіанті і 33,6% — у 2-му. Збільшення маси посадкового матеріалу (мальки) позитивно відображається і на показниках рибопродуктивності. Так, у 1-му варіанті вона становила в середньому 78,47 кг/га, в 2-му — 104,21 кг/га. Встановлено, що для досягнення більш високої середньої маси цьоголіток та їх виходу доцільнішим є зариблення підрощеними мальками з середньою масою 0,73 г, що дасть змогу одержувати кращі показники рибопродуктивності.

УДК 639.215:616

2015.1.317. РІЗНОРІДНІСТЬ ВИБІРОК КАРАСЯ ЗА СТИЙКІСТЮ ДО ІОНІВ МІДІ / Глуб Р.А., Зінковський О.Г. // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: матеріали VII Міжнар. іхтіолог. наук.-практ. конф. — Херсон, 2014. — С. 48–52. Шифр 544619.

Карась, іони міді, токсичне навантаження, прояви стресу у риб.

Визначали ступінь впливу генетичної різномірності природної популяції карася сріблястого на його стійкість до дії іонів міді. Для дослідження використовували сульфат міді. Токсичний ефект іонів міді досліджували у концентраціях від 1,0 до 15,0 мг Cu/дм³ протягом 96 год, риби утримувались у басейнах з заданими концентраціями іонів міді по 100 особин. Визначено, що характерними проявами стресу у риб під дією іонів міді є прискорення серцебиття, посилення інтенсивності дихання, підвищена та хаотична локомоторна активність, на останніх стадіях розвитку стресу спостерігається зниження рухливості карася, різке зниження активності дихання та загибель. Встановлено, що при концентрації 15,0 мг Cu/дм³ загибель карася почалася з 8-ї год експозиції, при 5,0 мг/дм³ — на 19-й год, а при 2,5 мг/дм³ — на 35-й годині. Риб, які знаходяться під токсичним навантаженням, поділено на три групи щодо реакції на стресові умови: 1-ша група (18% від загальної кількості карася) — риби найменш стійкі до негативного впливу іонів Cu, поступова загибель (внаслідок проявів неспецифічного хімічного стресу) спостерігається при концентрації 15 мг Cu/дм³ від 7 до 18 год експозиції; 2-га група (79%) — більш витривалі до токсичного впливу іонів Cu, загибель (внаслідок токсикозу, викликаного надходженням Cu в органи та тканини) цих риб спостерігається від 18 до 32 год експозиції (специфічна відмінність цієї групи — колір зовнішніх покривів карася, викликаний присутністю комплексів Cu в слизу шкіри у вигляді блакитного забарвлення); 3-тя група (3%) — життєстійкі особини, які не гинуть при експозиції в розчині протягом 196 год, а при перенесенні їх в чисту воду успішно нерестяться та дають життєздатне потомство. Встановлено, що для природних популяцій карася характерна різномірність вибірок за показником стійкості до токсичного навантаження, зокрема іонів міді. Якщо перша група найменш витривала до стресових чинників (до 18% від загальної кількості риб у популяціях), то друга реагує на специфічні прояви для кожного токсину (до 80%). Також у кожній вибірці риб присутні особини особливо витривалі до токсичного навантаження. Їх кількість невелика, але вони можуть становити основу наступної популяції у разі погіршення екологічних умов середовища.

УДК 639.215:639.312

2015.1.318. АМІНОКИСЛОТНИЙ СКЛАД БІЛКІВ М'ЯЗОВОЇ ТКАНИНИ ЦЬОГОЛІТКІВ КОРОПОВИХ РИБ / Лянзберг О.В., Незнамов С.О. // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: матеріали VII Міжнар. іхтіолог. наук.-практ. конф. — Херсон, 2014. — С. 149–152. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 544619.

Риби коропові, цьоголітки, м'язова тканина, білки, амінокислоти.

Об'єктом досліджень виступала м'язова тканина цьоголіток коропових риб, а саме: коропа, білого та строкатого товстолобиків, білого амура, вирощуваних в умовах ставового господарств Херсонської обл. Для визначення вільних амінокислот відбиралася усереднена проба від 5–10 екз. кожного виду, які мали одну морфологіологічну характерис-

тику, зокрема використовували лише особин, які досягли стандартної індивідуальної маси тіла, тобто в межах від 25 до 30 г. Амінокислотний склад білків м'язової тканини розрізнявся за видами та у розрізі господарств. Так, у цьоголіток зі ставового господарства ОРК "Рибаки Херсону" загальна кількість амінокислот варіювала в межах від 17,532 г / 100 г у строкатого товстолобика до 22,614 г/100 г у білого амура. Найбільшу масову частку займали глютамінова кислота (12,60–18,74%), лізин (8,77–11,39%), аспарагінова кислота (8,13–9,36%), лейцин (7,73–9,84%) та аргінін (6,61–7,40%). У мінімальній кількості знаходилися цистин (0,81–1,13%), триптофан (0,82–1,00%) та метіонін (1,89–2,78%). Установлено, з огляду на забезпеченість незамінними амінокислотами, що найбільшу їх кількість у м'язовій тканині мали цьоголітки строкатого товстолобика (45,54%), а найменшу — білого амура (38,70%). У цьоголіток коропових риб, вирощуваних в умовах Херсонського виробничо-експериментального заводу з розведення молоді частикових риб, кількість амінокислот

знаходилася у межах від 16,696 г/100 г у білого товстолобика до 21,438 г/100 г у білого амура. Максимально представлені у кількісному складі були глютамінова кислота (15,16–18,01%), лізин (9,62–10,86%), аспарагінова кислота (9,10–11,68%), лейцин (8,05–9,23%) та аргінін (6,03–6,94%), мінімально — триптофан (0,61–0,83%), цистин (0,78–1,08%) та метіонін (1,66–2,55%). Незамінних амінокислот у найбільшій кількості виявлено у цьоголіток строкатого товстолобика (41,37%) та коропа (41,11%), у меншій — білого товстолобика (37,80%) та білого амура (38,28%). Таким чином, амінокислотний склад м'язів цьоголіток коропових риб певною мірою залежав від якості споживаної їжі — рослинна їжа містить меншу кількість повноцінних білків збагачених незамінними амінокислотами порівняно з тваринною. Отримані результати дають змогу зробити припущення, що рослиноїдні білий товстолобик та білий амур найменш забезпечені незамінними амінокислотами порівняно з тваринноїдними коропом та строкатим товстолобиком.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 619:578/579:546.56–022.532

2015.1.319. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА СУБСТАНЦІЯ НАНОЧАСТИНОК МІДІ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОЦІНКА АНТИМІКРОБНОЇ АКТИВНОСТІ *IN VITRO* / Резніченко Л.С., Дибкова С.М., Грузіна Т.Г., Риженко В.П., Нічик С.А., Риженко Г.Ф., Горбатюк О.І., Андріяшук В.О. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2014. — Вип. 25. — С. 91–94. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 544551.

Нанопрепарати, мідь, біобезпека нанотехнологій, штами мікроорганізмів.

Акцентовується увага на тому, що неконтрольоване застосування антибіотиків у гуманній та ветеринарній медицині призвело до появи збудників, резистентних до класичних антимікробних засобів. Тому актуальним став пошук нових високоефективних антимікробних субстанцій наночастинок (СН) металів. Дослідженнями встановлено, що СН міді (20 нм) має виражену активність стосовно патогенних тестових штамів мікроорганізмів, а саме: *Staphylococcus aureus* MRSA, ATCC 43300, *Staphylococcus aureus* 209P, *Pseudomonas aeruginosa* ATCC 27853, *Escherichia coli* ATCC 2592, *Shigella sonnei*, *Salmonella typhimurium* 144, *Candida albicans*. Біобезпечність синтезованої СН міді у тестах *in vitro* визначали за показниками цитотоксичності, мутагенності, а також молекулярно-генетичного, фізіологічного та біохімічних маркерів. Аналізовані наночастинок були частинками нуль-валентної міді (Cu⁰NP). Цитотоксичного та генотоксичного впливу на тестові клітини не виявлено. Взаємодія досліджених наночастинок з тестовими еукаріотичними клітинами не спричинила появу первинних ДНК-ушкоджень порівняно з впливом N-нітрозометилсечовини, що є відомим генотоксикантом. Експериментальна субстанція наночастинок міді в умовах *in vitro* виявилася безпечною за всіма досліджуваними маркерами.

УДК 619:614.48:615.28

2015.1.320. КАЛІЙ ГІДРОГЕНПЕРОКСОМОНОСУЛЬФАТ ЯК ДЕЗІНФІКУЮЧА РЕЧОВИНА ПРОТИ МІКОБАКТЕРІЙ / Головка В.О., Кочмарський В.А., Хомутовська С.О., Бондарчук А.О., Блажеевський М.Є. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2014. — Вип. 1(34). — С. 81–83. — Бібліогр.: 6 назв.

Мікобактерії (*M. Fortuitum*), дезінфекція, калій гідрогенпероксомоносульфат, деззасоби.

Дослідження проведено в умовах відділу вивчення бруцельозу та туберкульозу ННЦ "ІЕКВМ". Культуральним методом виявлено бактерицидну активність калію гідрогенпероксомоносульфату (КГ) щодо атипичних мікобактерій виду *M. Fortuitum* N122. Показано, що при концентрації 2%, 2,5 та 3% за експозиції 3, 5 та 24 годин КГ знешкоджує в лабораторних умовах атипичні мікобактерії виду *M. Fortuitum* N122. Зроблено висновок, що його можна рекомендувати для застосуван-

ня як засіб боротьби проти збудників хвороб з підвищеною стійкістю до дезінфекційних засобів.

УДК 619:614.48:637.116

2015.1.321. САНІТАРНИЙ ДОГЛЯД ЗА ДОЇЛЬНИМ УСТАТУВАННЯМ У ТЕХНОЛОГІЇ ОДЕРЖАННЯ МОЛОКА ЗА МІКРОБІОЛОГІЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ ЗГІДНО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ / Кривохижа Є.М., Крижанівський Я.Й., Карпенко М.М., Русенко Я.Г., Кос'янчук Н.І. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2014. — Вип. 25. — С. 44–46. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 544551.

Дезінфекція, доїльні установи, бактеріальна контамінація, стандарти європейські, молоко.

Представлено порівняльний аналіз ефективності мийно-дезінфікувальних засобів для санітарної обробки доїльного устаткування, а саме: лужних — *Hyproclor ED*, Дезмол, Сандез; кислотних — *Hypracid*, КМС, а також дослідного кислотного мийного засобу (азотна і лимонна кислоти, інгібітор корозії), розробленого науковцями Тернопільської дослідної станції ІВМ НААН. Установлено, що за санітарної обробки доїльного устаткування 0,5% розчинами *Hyproclor ED* і *Hypracid*, а також Сандез і дослідним варіантом кислотного мийного засобу за температури +60±5°C зменшується бактеріальна контамінація доїльного устаткування, що дає змогу одержати молоко з мікробним числом до 40 тис. КУО см³ згідно з міжнародними стандартами.

УДК 619:616.155.194:57.083.21:636.1

2015.1.322. АУТОФЛОРА ПОВЕРХНІ ШКІРИ КОНЕЙ ЗА ПРИХОВАНОГО ПЕРЕБІГУ ІНФЕКЦІЙНОЇ АНЕМІЇ / Кривошия П.Ю., Кот Л.Б., Романко М.В., Рудь О.Г. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2014. — Вип. 25. — С. 47–50. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 544551.

Коні, інфекційна анемія, аутофлора шкіри, імунологічні реакції.

Дослідження проведено в господарстві коней західного регіону України. Визначення специфічних антитіл до вірусу інфекційної анемії (ВІА) в коней здійснювали в реакції дифузної преципітації (ПДП). Встановлено, що кількість мікроорганізмів, виявлених на поверхні шкіри коней, істотно не відрізняється у різних вікових групах і знаходиться у межах 7,31±3,0, 10,0±2,17. Лише у групі від 2 до 8 років спостерігалось незначне підвищення, що пояснюється особливостями біохімічного стану організму тварин у цій віковій групі. Кількість виявлених на поверхні шкіри коней гемолітичних штамів мікроорганізмів має тенденцію до збільшення одночасно з підвищенням рівня антитіл до ВІА в організмі хворих тварин. Найбільший індекс аутофлори шкіри (ІАШ) був у коней з найвищим титром антитіл (1:4), а найменший — у яких не виявлено антитіл до вірусу, і становив 0–0,56 ум. од. (у хворих — 5,2–10,0 ум. од.). Це вказує на те, що на по-

верхні шкіри хворих коней з розвитком інфекційного процесу манітпозитивні бактерії поступово витісняють маніт-резистентні. Ймовірно, це пов'язано зі зміною біохімічного середовища організму під впливом вірусної репродукції та його дією на організм хазяїна в цілому. На тлі прихованого перебігу інфекційної анемії ця зміна в популяційному складі мікроорганізмів істотно проявляється. Очевидно, що маніт-розкладаючі бактерії мають імуносупресивні властивості, що посилюють вихідний імунодефіцитний стан хворих на інфекційну анемію коней. Зроблено висновок, що одержані результати дослідження є одним з критеріїв оцінки стану імунітету коней та підставою для включення в курс лікування тварин з високим рівнем індексу аутофлори шкіри препаратів з імунокорегувальною дією.

УДК 619:616.596:615.371:636.2

2015.1.323. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦИФІЧНИХ ЗАСОБІВ У СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ АСОЦІЙОВАНИХ БАКТЕРІОЗІВ КІНЦІВОК ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Улько Л.Г., Фотіна Т.І. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2014. — Вип. 1(34). — С. 98–101. — Бібліогр.: 6 назв.

ВРХ, хвороби копит, бактеріозі кінцівок ВРХ, вакцини асоційовані, штами, препарат "Бровадез+".

Розглянуто застосування асоційованої вакцини (АВ) з епізоотичних штамів *F. necrophorum*, *S. aureus*, *S. pyogenes*, *P. aeruginosa* та *P. vulgaris* для лікування та профілактики асоційованих бактеріозів кінцівок ВРХ. У виготовленні АВ використано виробничі штами, виділені від хворих корів. Показано, що в піддослідних кролів, щеплених АВ, на 15-ту добу у сироватці крові (СК) збільшилась кількість лейкоцитів, Т- та В-лімфоцитів, підвищилась бактеріозна і лізоцимна активність СК, а також фагоцитарна активність нейтрофілів. З огляду на одержані результати провели випробування АВ у виробничих умовах на 636 гол. корів, серед яких 10,7% мали ураження кінцівок різного ступеня. Хворих корів розподілили на 3 групи, з них 1-й — підшкірно вводили АВ у дозі 2,5 см³, 2-й — 5 см³, а 3-й (контроль) лікувальну обробку не проводили. Через 5 місяців від початку досліду у 1- та 2-й дослідних групах налічувалося 15 та 5% хворих тварин відповідно, а в контролі — 20%. Таким чином, застосування АВ у дозі 5 см³ виявилось ефективнішим. У 2-му варіанті досліджень проводили профілактичну обробку здорових корів, яких за принципом аналогів розподілили на 4 групи по 50 гол. Коровам 1-ї гр. щеплювали АВ у дозі 5 см³; 2-ї — застосовували ванни з 1% розчином "Бровадез+" раз на тиждень упродовж 5 міс. досліду; 3-ї — вводили АВ у дозі 5 см³ у комплексі з ваннами як у 2-й дослідній групі. Коров 4-ї групи (контроль) не піддавали профілактиці. За результатами виявилось, що в контролі захворіло 8%, у 1-й дослід. гр. — 4%, у 2-й — 2%, а в 3-й дослід. гр. всі корови були здоровими. Отже, застосування АВ у комплексі з неспецифічними засобами надійно профілакувало асоційовані бактеріозі кінцівок у ВРХ.

УДК 619:616.98:578.824.11:615.371

2015.1.324. ПЕРОРАЛЬНА ІМУНІЗАЦІЯ ПРОТИ СКАЗУ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ПИТАННЯ ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ / Ничик С.А., Зоз О.С. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2014. — Вип. 25. — С. 75–76. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544551.

Сказ, дикі м'ясоїдні тварини, вакцинація (сказ), стандарти європейські.

Наведено порівняльний аналіз програм пероральної імунізації (ПІ) диких м'ясоїдних тварин проти сказу в Україні та європейських країнах, зокрема у Польщі. З огляду на європейський досвід, сформульовано основні принципи ПІ диких тварин проти сказу. При плануванні програми ПІ необхідно чітко визначити територію імунізації, її площу, кількість вакцини (25–35 приманок/км²), вартість програми і пального, строки проведення, оцінку системи ефективності тощо. Кампанію з ПІ найефективніше розпочинати в період спаду епізоотії. Описано особливості широкомасштабної ПІ. Науково обґрунтовано заходи та їх тривалість. Для вивчення епізоотичної та епідемічної ситуації щодо сказу в зоні вакцинації обов'язковим є збір та аналіз даних лабораторно підтверджених випадків сказу серед тварин та людей за

останні 10 років. Не пізніше ніж за 2 тижні до ПІ потрібно проінформувати місцеву держадміністрацію, офіційні служби охорони здоров'я, внутрішніх справ, лісового господарства, спілки мисливців, школи і населення, встановити таблички з попередженням про ПІ у місцях розкладки приманок. Деталізується інформація про розробку плану ПІ та здійснення розкладки вакцини з приманкою. Надзвичайно важливим етапом програми є контроль ефективності ПІ. Він повинен включати: оцінку якості вакцини при прийнятті вантажу; контроль температурного режиму транспортування і зберігання вакцини; кількість розкладених приманок на 1 км², відстань між лініями польоту; оцінку ефективності ПІ. З метою контролю за європейськими вимогами через 1 місяць після кампанії ПІ рекомендується відстріл 4 лисиць на 100 км², а за українськими — 4–8 лисиць. У Польщі для ПІ диких м'ясоїдних тварин проти сказу використовують живі атенуовані вакцини "Фуксорал" (вир. Німеччина, штам SADB 19) та "Лісвульпен" (вир. Чехія, штам SAD Bern).

УДК 619:616.98:578.826.1

2015.1.325. РАСПРОСТРАНЕНИЕ И ГЕНЕТИЧЕСКАЯ ВАРИАбельность ВИРУСА ГЕПАТИТА Е НА ПТИЦЕФАБРИКАХ В СТРАНАХ БЫВШЕГО СССР / Спрыгин А.В., Никонова З.Б., Бабин Ю.Ю., Елаткин Н.П., Пискунов А.В., Ирза В.Н. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2014. — № 6. — С. 59–66. — Библиогр.: 20 назв.

Гепатит Е, патогосподарства Росії, вірусні інфекції, епізоотії, кури.

Акцентовується увага, що гепатит Е, який становить значну небезпеку птахівничим господарствам, зареєстровано в багатьох країнах світу (Австралії, США, Іспанії, Угорщині, Росії та ін.). Зокрема, на території РФ ізоляти вірусу виявлено в господарствах Амурської, Вологодської, Іванівської, Калужської, Московської, Самарської, Саратовської областей, а також Республіки Марій Ел. Частіше вірус детектували в курей кросу Ross 308 (8 із 14). При дослідженні нуклеотидної послідовності гена капсидного білка (ORF2) у 14 російських ізолятів ВГЕ встановлено, що до європейського генотипу 3 можна віднести рос. ізоляти α HEV18198, α HEV19555, α HEV16211, α HEV18479 та α HEV18481. З них α HEV16211, α HEV18479, α HEV18481 виявились генетично наближеними до вірусів з Китаю (China-09-G57 та ін.), США (NV449, Ca697A) та Європи (06-4582 та ін.). Ізоляти α HEV18198 та α HEV19555 були спорідненими з такими з Австралії та США (Guelph01, CA518). При цьому 7 ізолятів формують окрему генетичну групу, до якої приєднується лінія ще з 2 ізолятів — α HEV18381 та α HEV18505. Таким чином, на території РФ циркулює ВГЕ європейського генотипу 3 та ізоляти з російської групи, яка поки що не належить до жодного з відомих раніше генотипів.

УДК 619:616.98:578.833.314

2015.1.326. ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ ПРОБ ДЛЯ ЛАБОРАТОРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИ АФРИКАНСЬКІЙ ЧУМІ СВИНЕЙ / Прискока В.А., Неволько О.М., Свідерський В.С., Даценко Р.А. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2014. — Вип. 25. — С. 82–85. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 544551.

Свині, чума свиней африканська, діагностика АЧС, лабораторні дослідження, правила відбору проб.

Представлено науково обґрунтовані вимоги щодо негайної діагностики і моніторингових досліджень африканської чуми свиней (АЧС). Розраховано кількість проб від тварин, які необхідно здійснити у всіх регіонах України (табл.). Негайну діагностику проводять за несподіваного спалаху АЧС, що супроводжується відповідними клінічними проявами. При цьому можливі 2 варіанти: 1) уражена (загибла) незначна кількість тварин (проби відбирають від усіх хворих чи загиблих), 2) уражена (загибла) значна кількість тварин (досліджують не всіх тварин), вибір особин для відбору проб здійснюють одним із методів — рандомізація, стратометрія або кластеризація. За 2-го варіанта мінімальна кількість тварин для відбору проб мусить бути не менше трьох, а за підозри на змішану інфекцію — не менше 10. Зважаючи, що вірус АЧС в організм свиней проникає різними шляхами (через травні органи, пошкоджену шкіру та слизові оболонки, органи дихання, укуси інфікованих кліщів) і розноситься кров'ю, необхідно

відбирати проби органів, які відображують ці шляхи проникнення. З метою одержання оптимальних чітких результатів досліджують кров, селезінку, лімфатичні вузли (підщелепні, мезентеріальні), легені, кістковий мозок у цілісній трубчастій кістці. Описано також відбір проб при моніторингових дослідженнях за конкретної чисельності популяції (від 10 до 10000). Щодо диких кабанів, то враховуючи обсяг популяції, її превалентність і щільність, необхідна кількість досліджуваних становитиме 121–147 особин (залежно від регіону).

УДК 619:616.98:578.833.314(470)

2015.1.327. ОПЫТ ЛИКВИДАЦИИ АФРИКАНСКОЙ ЧУМЫ СВИНЕЙ В ИВАНОВСКОЙ ОБЛАСТИ / Герасимов В.Н., Мужжавлёв Е.Ф., Слугин А.В., Терентьев С.Н., Курочкин Е.В., Абдуллаев Х.С., Захаров В.Ю. // Ветеринария. — 2014. — № 11. — С. 11–15. — Библиогр.: 12 назв.

Чума свиней африканська, свинарство Росії (досвід), епізоотична ситуація.

За даними державної ветеринарної служби Російської Федерації, у 2007–2012 рр. виявлено 406 спалахів африканської чуми свиней, кількість яких щороку збільшується. Представлено досвід організації заходів ефективної боротьби проти АЧС та її ліквідації в Іванівській обл. РФ. Показано, що виникнення АЧС в екстремальних умовах зимового періоду потребує узгодженої взаємодії всіх виконавчих органів суб'єкта щодо прийняття рішень та реалізації відповідних екстрених і радикальних заходів з локалізації і недопущення поширення інфекції (с. Нікульское, Іванівський р-н). Знищення всіх інфікованих об'єктів і тварин — механічних преносників вірусу АЧС, а також малоцінних приміщень попередило розповсюдження інфекції за межі вогнища, сприяло швидкій ліквідації хвороби та знизило економічні збитки. Цьому допоміг також жорсткий контроль за виконанням нормативних вимог щодо транспортування та використання продукції свинарства.

УДК 619:616.98:578.833.314-07

2015.1.328. ДИАГНОСТИЧНЫЕ СХЕМЫ ВИКОРИСТАННЯ ЛАБОРАТОРНИХ МЕТОДІВ ПРИ АФРИКАНСЬКІЙ ЧУМІ СВИНЕЙ / Неволько О.М., Сушко М.І., Сапачова М.А., Марущак Л.В., П'ятенко С.О. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2014. — Вип. 25. — С. 67–70. — Библиогр.: 3 назви. Шифр 544551.

Чума свиней африканська, свині, діагностика АЧС.

Охарактеризовано переваги та недоліки сучасних методів діагностики африканської чуми свиней (АЧС), а саме: ізоляцію та ідентифікацію вірусу АЧС методом гемадсорбції (ГС), реакцію прямої імунофлуоресценції (РПІФ), реакцію непрямої імунофлуоресценції (РНПІФ), імуноферментний аналіз (ІФА), полімеразну ланцюгову реакцію (ПЛР), імуноблотинг (ІБ), імунопероксидазну реакцію (ІПР), швидкі тести на виявлення антитіл (ШТ). Рекомендовано за надгострої форми хвороби (викликається високовірulentними штамми вірусу, загинуть — через 24–48 год після інфікування) патологічний матеріал досліджувати методами ПЛР, РПІФ, ізоляцію та ідентифікацію на культурі клітин методом ГС, як референт-метод, якщо це первинний спалах АЧС; за гострої (викликається високовірulentним штамом вірусу, загинуть через 6–13 діб, можливо і на 20-ту добу) патматеріал досліджувати аналогічно як і за надгострої форми, сироватки крові — ІФА, ІБ, ІПР, РНПІФ, ШТ. За підгострої форми (викликається ш.в. середньої вірulentності, загинуть через 15–45 діб) патматеріал рекомендовано досліджувати ПЛР, ізоляцією та ідентифікацією на культурі клітин за первинного спалаху АЧС; сироватки крові — ІФА, ІБ, ІПР, РНПІФ, ШТ. За хронічної форми (викликається ш.в. середнього та низького рівня вірulentності) патматеріал рекомендовано досліджувати ПЛР, а сироватки крові — ІФА, ІБ, ІПР, РНПІФ, ШТ. Ті сироватки крові, які досліджені в ІФА, дали “позитивний” або “сумнівний” результат, обов'язково піддаються для їх підтвердження методом ІБ, або ІПР, або РНПІФ. За підгострої та хронічної форм перебігу АЧС важливими є серологічні методи, оскільки тварини перехворівши можуть залишатись носіями вірусу. Тому їх потрібно виявляти і знищувати. Підкреслено, що методи, які спрямовані на встановлення антигенів вірусу (РПІФ та ІФА-антиген), ефективні лише для діагностики надгострої форми. За гострої, підгострої і хронічної чутливості їх різко знижується у зв'язку з формуванням комплексу антиген-анти-

тіло між антигенами вірусу й антитілами, які виробляються в організмі проти них.

УДК 619:616.98:578/579:613.2

2015.1.329. ОЦІНКА ТА УПРАВЛІННЯ ЗООНОЗАМИ В ХАРЧОВОМУ ЛАНЦЮЗІ: монографія / Якубчак О.М., Ко-биш А.І., Таран Т.В. — К., 2014. — 100 с. Шифр 544829.

Епізоотії, епідемії, зоонози, ветсанекспертиза, хвороби інфекційні, біобезпека, харчові продукти тваринництва, мікробіологічні дослідження, контроль безпечності їжі.

Представлено результати аналізу епізоотичної ситуації в Україні стосовно інфекційних хвороб (ІХ) ВРХ, свиней, коней, птиці у 1999–2011 рр. З усього спектра ІХ у ВРХ найчастіше реєстрували лейкоз — 82,7%, серед зоонозів, як високонебезпечних хвороб, що виникали спорадично — сибірку та лістеріоз. Звертається увага на сальмонельоз ВРХ, проте найчастіше спостерігали туберкульоз (3,7%) та лептоспіроз (1,1%). У свинарських господарствах найпоширеніші колібактеріоз і сальмонельоз, збудники яких небезпечні також і для людини. Свиня виконує роль основного джерела збудника бешихи для людини. Загалом на території України у свиней офіційно реєструвалось 32 інфекційні хвороби, серед них із зоонозів значне поширення мав лептоспіроз. У конегосподарствах виявлено найбільшу кількість неблагополучних пунктів щодо лептоспірозу (59%). Значного поширення набули зоонози сказ та некробактеріоз. Серед хвороб птиці найчастіше реєстрували колібактеріоз і сальмонельоз. Стверджується, що галузь птахівництва найбільш небезпечна за масовістю токсикоінфекцій у людини щодо цих хвороб. Проаналізовано динаміку захворюваності населення України на особливо небезпечні інфекції. Особливої уваги з точки зору можливих епідемій потребує високопатогенний грип птиці. У висновках підкреслюється, що проблема харчових інфекцій, у т.ч. і харчових зоонозів, є глобальною, тому вона координується ВООЗ, ФАО, Європейським органом з безпеки харчових продуктів. Для гарантування безпечності їжі в Україні необхідно створити високоефективну систему оцінки та контролю на шляху її виробництва та обігу, зокрема експорту та імпорту. Аналіз мікробіологічних ризиків є найдоцільнішим у цьому ланцюзі безпечності харчових продуктів.

УДК 619:616.98:579.834.115Л:615.371

2015.1.330. РЕЗУЛЬТАТИ ЛАБОРАТОРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ БІВАЛЕНТНОЇ ІНАКТИВОВАНОЇ ВАКЦИНИ ПРОТИ ЛЕПТОСПІРОЗУ М'ЯСОЇДНИХ / Уховський В.В., Скалига М.Л., Пискун А.В. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2014. — Вип. 25. — С. 119–121. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 544551.

Лептоспіроз, профілактика лептоспірозу м'ясоїдних тварин, вакцина проти лептоспірозу.

Констатується, що біологічна промисловість України не виробляє вакцину проти лептоспірозу м'ясоїдних (ЛМ) тварин. Для профілактики ЛМ застосовують лише зарубіжні вакцини. Співробітниками лабораторії ІВМ НААН розроблено і запропоновано 3 серії бівалентної інактивованої вакцини (БІВ) проти ЛМ з урахуванням етіологічної структури захворювання даного виду тварин. При виготовленні трьох серій експериментальних БІВ використано 2 референтних штамми лептоспір: *Icterohaemorrhagiae* та *Canicola*. Наведено характеристику фізичних та біологічних показників цих серій (концентрація водневих іонів, стерильність, повнота інактивації, нешкідливість, залишкова кількість інактиватора). За цими показниками досліджувані серії відповідали нормативам. Визначення імуногенності препаратів провели на кролях, яким ін'єктували внутрішньовенно по 0,75 см³ зразків вакцини. Представлено титри антитіл у РМА щодо різних серогруп лептоспір у сироватці крові вакцинованих кролів на 25-ту добу після імунізації. Аналіз титрів засвідчив, що всі три серії БІВ забезпечують утворення специфічних протилептоспірозних антитіл і відповідають вимогам технічних умов препарату. У варіанті *canis* встановлено, що вони були нешкідливими для мишей при одноразовому підшкірному введенні у дозі 0,3 см³. Зроблено висновок, що дану вакцину можна рекомендувати для випробування на м'ясоїдних тваринах.

УДК 619:616.98:579.842.14C:615.371

2015.1.331. ВИВЧЕННЯ РЕАКТОГЕННОСТІ ТА АНТИГЕННИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ СЕРІЇ “ВАКЦИНИ ІНАКТИВОВАНОЇ ПРОТИ САЛЬМОНЕЛЬОЗІВ ПТИЦІ” / Майборода О.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 2/3. — С. 291–295. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544210.

Вакцини для птиці, сальмонельоз птиці.

Виготовлено 2 експериментальні серії інактивованої вакцини проти сальмонельозів птиці. Кожна містить 30% антигенної основи (інактивована бакмаса штамів *Salmonella Enteritidis* M та *Salmonella Typhimurium* B, не менше ніж 10^9 КУО кожного штаму в дозі) та 70% ад'юванту (Montanide ISA-70). Установлено, що ці серії препаратів стерильні та повністю інактивовані. Серія № 1 недостатньо стабільна (частка водної фази у верхній частині пробірки = 20% від об'єму проби), серія № 2 — стабільна (частка = 8%). Реактогенність вакцини визначали на білих мишах. Тваринам дослідної групи ($n = 20$) вводили препарат підшкірно ($0,3 \text{ см}^2$) двічі з терміном ревакцинації 14 діб, а контрольної ($n = 20$) — його не ін'єктували. Результати дослідження засвідчили, що у лабораторних тварин дослідної групи зростає рівень захисних антитіл до збудників сальмонельозів груп D і B, починаючи від 7-ї доби після вакцинації ($4,9 \pm 0,7 \log_2$) і до 14-ї після ревакцинації ($9,6 \pm 0,9 \log_2$). Визначено, що експериментальна серія інактивованої вакцини проти сальмонельозів птиці є стабільною (частка водної фази у верхній частині пробірки = 8%). Вона не спричинила пригнічення, зниження апетиту, місцевих реакцій на введення препарату, тобто не була реактогенною для лабораторних тварин, забезпечувала синтез специфічних антитіл і може бути застосована у дослідках на птиці.

УДК 619:616.98:579.862.1Cu:636.4

2015.1.332. ВПЛИВ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ *STREPTOCOCCUS SUI* НА ЙОГО ВІРУЛЕНТНІ ВЛАСТИВОСТІ / Тарасов О.А., Сапайко В.П., Галка І.В., Зоценко І.А., Бабкіна М.М., Гайдей О.С. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2014. — Вип. 25. — С. 111–114. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 544551.

*Стрептококоз, свині, ізоляти *S. suis*, антигени.*

Розраховано чотири пари специфічних праймерів на ділянку генів *erf* та *trg* для дослідження молекулярно-біологічних властивостей збудників стрептококозів (ЗС) свиней. Визначено оптимальні умови проведення ПЛР-діагностики. Встановлено, що ізоляти ЗС свиней мають певні відмінності за геном *erf*. Продукт ампліфікації утворювався за наявності матеріалу від високопатогенних та середньопатогенних штамів. У випадку слабопатогенних та авірулентних штамів, ампліфікат був відсутній, що підтверджує відсутність продукування цими ізолятами позаклітинного протеїнового антигену. Одержані результати досліджень допоможуть при створенні засобів специфічної профілактики захворювання свиней на стрептококоз, а також дадуть можливість ефективно контролювати циркуляцію різних типів збудника в господарствах України.

УДК 619:616.98:579.873.21T:636.39

2015.1.333. ДИНАМІКА БІОХІМІЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ КРОВІ ПРИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОМУ ЗАРАЖЕННІ КОЗ *M. BOVIS* / Сошникова Е.М., Устинова Г.І., Найманов А.Х., Толстенко Н.Г., Строгонов В.І. // Ветеринария и кормление (VETKORM). — 2014. — № 5. — С. 75–76. — Бібліогр.: 5 назв.

Туберкульоз, кози, ППД-туберкулін, біохімічні дослідження, сироватка крові кіз.

В експерименті використовували 9 кіз у віці до 1 року. Патолого-анатомічні дослідження заражених *M. bovis* кіз засвідчили характерні для туберкульозу зміни: казеозну пневмонію легень, численні гранулими у печінці та селезінці, тотальне ураження лімфатичних вузлів з утворенням променистого казеозу і туберкулів. Установлено значне підвищення показників сироватки крові (СК) порівняно зі стартовими: сечовина — на 47,2%, креатинін — на 133,5, лужна фосфатаза — на 263,5, загальний білок — на 49,7%. Зменшення концентрації кальцію та заліза вказує на порушення процесу фільтрації нирок. Підвищення кількості азотистих сполук у СК та лужної

фосфатази зумовлює розвиток загальної інтоксикації організму, що посилює загальну реакцію і порушення гемостазу. До кінця експерименту концентрація печінкових ферментів у СК різко зросла (АсТ — на 133,5%, АЛТ — на 122,1%). Збільшення вмісту білірубину у СК на 41,8% засвідчило порушення функції жовчного міхура і жовчних проток, розвиток холециститу, а незначне його зниження до кінця дослідження — про механічне їх закупорення. Початкове підвищення і наступне зниження концентрації холестерину (7,0–0,5%) і тригліцеридів (133–30%) в СК заражених тварин вказує на порушення ліпідного обміну і гіпофункції клітин печінки.

УДК 619:616.98:579.882–07

2015.1.334. ЗООНОЗНІ ХЛАМІДІОЗИ: монографія / Ксьонз І.М., Скрипник В.Г., Нехороших З.М., Загребельний В.О., Меженський А.О., Неволько О.М., Меженська Н.А. — К., 2014. — 229 с. — Бібліогр.: у кожному розділі. Шифр 544800.

Хламідіози, епідемії, ссавці, птахи, орнітоз птахів і людей, збудники хламідіозів, діагностика хламідіозів, вакцинопрофілактика хламідіозів.

Узагальнено сучасні дані вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо проблеми хламідіозів (Х.) ссавців і птахів. Розглянуто актуальні питання епізоотології, патогенезу, клінічних проявів, діагностики, лікування та профілактики. У хронологічному аспекті висвітлено історію вивчення Х. і таксономічне положення збудника. Показано біологічні властивості хламідій, особливості захворювань у ВРХ, овець, свиней, коней, м'ясоїдних, хутрових звірів та ін. Охарактеризовано форми Х.: генітальну, респіраторну, нервову (хламідійний енцефаломієліт), ентеритну, поліартрити хламідійної етіології, кон'юнктивіти. Висвітлено орнітоз птахів, викликаний різними видами хламідійних збудників. Авторами досліджено 719 гол. свійських, декоративних, диких та синантропних птахів. При видовому диференціюванні 294 “позитивних” зразків встановлено, що у 93,5% випадків збудник належав до *Chlamydia psittaci*, 3,1% — *C. pneumoniae*, 2,4% — *C. pecorum*, 0,7% — *C. abortus*, 0,3% — *C. suis*. Велика увага приділяється також аспектам зоонозних Х. у гуманній медицині. Одним з найбільш розповсюджених зоонозних Х. є орнітоз. Окрім орнітозу в гуманній медицині навіть дотепер інші зоонозні Х. недостатньо чітко класифіковані. За сучасною таксономією щонайменше 9 бактерій порядку *Chlamydiales* здатні викликати ураження різних органів та систем у людей. Для зоонозних Х., що передаються людям від інфікованих ссавців, і досі не запроваджено обов'язкову реєстрацію на території України. Акцентується увага на заходах профілактики зоонозних Х., необхідності створення антихламідійної вакцини. Наголошується на нагальній потребі цілеспрямованої стратегії боротьби з зоонозними хламідіозами, збудники яких у сучасних умовах загрози біотероризму є потенційними агентами біологічної зброї.

УДК 619:616.98–07

2015.1.335. ДІАГНОСТИКА ІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ТВАРИН: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА / Прискока В.А., Загребельний В.О., Меженський А.О., Неволько О.М., Гаркавенко Т.О., Київська Г.В. — К., 2014. — 454 с. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 544878.

Діагностика у ветмедицині, мікроорганізми, антитіла, інфекції, тварини, птиця, епізоотії.

Діагностику інфекційних захворювань охарактеризовано як галузь ветеринарної науки, що забезпечує встановлення нозологічної одиниці в інфекційній патології та дає змогу розробляти специфічні засоби лікування і здійснювати протиепізоотичні заходи. Висвітлено особливості окремих захворювань різних видів тварин і птиці та їх діагностичні ознаки. Показано новітні методи діагностики, спрямовані на визначення збудника інфекції та сприяння ліквідації захворювання у вогнищі, а також захист сприйнятливого поголів'я. Розглянуто захисні можливості і властивості тварин і птиці. Проаналізовано механізми інфекційного процесу, ризики поширення збудника та помилки при діагностиці інфекційних захворювань. Зауважується, що в останні десятиліття значно поширились інформаційні автоматизовані системи діагностики (ІАСД) і прогнозування захворювань на основі програм різних рівнів і призначень. Проте ІАСД є лише допоміжним

методом, який не може замінити кваліфікованого фахівця — лікаря-діагноста для встановлення як формального діагнозу, так і для юридичної відповідальності.

УДК 619:616.993.192.6Б:636.2(477.51)

2015.1.336. ОСОБЛИВОСТІ ЕПІЗООТОЛОГІЇ БАБЕЗІОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ / Прус М.П. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 201, ч. 1. — С. 94–99. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544846.

Бабезіоз, ВРХ, кліщі іксодові, інвазії, епізоотії, Чернігівська обл.

Досліджено 1095 голів ВРХ щодо захворювання на бабезіоз у 2013 р. в Чернігівській обл. Інвазованість тварин становила 49%. Зокрема у Менському р-ні — 97,2%, Ріпкинському — 95,6, Щорському — 67,6, Коропському — 53,4, Чернігівському — 41,0, Сосницькому — 25,6, Новгород-Сіверському — 22,0, Борзнянському — 21,5, Бахмацькому — 12,2%. Основна кількість випадків захворювань припадає на весну (59%) та осінь (45,3%). Найвищу (88%) екстенсивність бабезіозної інвазії (БІ) виявлено у квітні. Головним фактором поширення БІ серед ВРХ є оптимальна для розвитку кліщів-переносників температура та вологість навколишнього середовища. Найвищий рівень інвазованості спостерігали за температури 11–21°C у квітні, травні та вересні при вологості 66, 68 та 82% відповідно.

УДК 619:616.993.192:636.2

2015.1.337. ПОШИРЕННЯ ТОКСОПЛАЗМОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ В УКРАЇНІ / Галат М.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 201, ч. 1. — С. 49–52. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 544846.

Токсоплазмоз, ВРХ, хвороби протозойні, метод ІФА, інвазії, епізоотії.

Дослідження проведено в господарствах Київської, Львівської, Житомирської і Хмельницької областей на 72 гол. ВРХ різної статі у віці від 3 місяців до 6 років (2013–2014 рр.). У сироватках крові тварин виявляли антитіла до збудника *Toxoplasma gondii*. Серед досліджених тварин позитивно прореагували 13,89%, сумнівно — 8,33 та негативно — 77,78%. Зауважується, що підвищення екстенсивності інвазії спостерігалось у старших за віком тварин. Так, у ВРХ віком до трьох років “позитивних” було 11,11%, “сумнівних” — 7,94,

“негативних” — 80,95, у старших ці значення становили 33,33%, 11,11 та 55,56% відповідно. Найвищу екстенсивність токсоплазмозної інвазії виявлено у ВРХ на території Київської та Житомирської областей — 26,32 та 25,0% відповідно. При цьому у Хмельницькій обл. “позитивних” тварин було 9,09%, а у Львівській цей показник дорівнював нулю (“сумнівних” — 5,26%). Не виявлено великої різниці між зараженістю токсоплазмами великої рогатої худоби різної статі. Так, позитивно реагували на антитіла збудника 9,09% самців і 14,52% самок.

УДК 619:616:615.37

2015.1.338. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ШТАМІВ ПРОБІОТИКІВ У СИСТЕМІ РОЗРОБКИ НОВОГО ПРЕПАРАТУ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ ВТОРИННИХ ІМУНОДЕФІЦИТІВ У ТВАРИН / Завірюха Г.А., Васильєва Т.Б. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2014. — Вип. 1(34). — С. 132–136. — Бібліогр.: 10 назв.

Ветеринарна мікробіологія, імунотерапія, пробіотики (штами), бактеріотерапія, імунodefіцити у тварин (корекція), шлунково-кишковий тракт.

Досліджено штами пробіотиків (ШП) *Streptococcus Lactis B-2094*, *Lactobacillus acidophilus*, *E. coli M-17*. Охарактеризовано придатність мікроорганізмів щодо вирощування на молоці при конструюванні композицій пробіотиків. Експериментально доведено відсутність антагоністичної дії мікробів вищезазначених ШП до музейних штамів тест-культури та вірулентних штамів *S. thyphissuis*, *S. sholeraesuis*, *S. dublin*, *S. choleraesuis* Кіровоград, *P. multocida Z-84*, *S. thyphimurium*, *E. coli M-17*, *E. coli IBM-1*, *E. coli IBM-2*. Встановлено, що штами *Streptococcus Lactis B-2094*, *Lactobacillus acidophilus*, *E. coli M-17* є придатними для створення композиції пробіотиків у системі розробки нового препарату. Зокрема мікроб *E. coli M-17* виявився непатогенною кишковою паличкою, який постійно перебуває в кишечнику людини і тварин, тобто є представником його нормофлори. Культура штаму *Streptococcus Lactis B-2094* має низький поріг кислотоутворення, завдяки чому можливо одержати культуру пробіотика з низькою кислотністю. Штам *Lactobacillus acidophilus* на звичайних незбагачених поживних середовищах не росте. Активний глибинний ріст спостерігається на гідролізаті молока з додаванням томатного соку та дріжджової води. Бактерія виживає в кислому середовищі з рН 4–5 та оптимально росте за t 30–40°C, ферментує лактозу до молочної кислоти. Активність зброджування молока є важливою властивістю щодо придатності культури для біологічного виробництва. Добова кислотність *Lactobacillus acidophilus* становить 180–200°Т.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 637.33

2015.1.339. ВПЛИВ ТЕМПЕРАТУРИ ЗБЕРІГАННЯ НА ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ СИРУ ТЕРМОКИСЛОТНОГО З ФЕРМЕНТАЦІЄЮ СИРНОЇ МАСИ / Калмикова Г.Ф. // Продовольчі ресурси: зб. наук. пр. — 2014. — № 3. — С. 58–62. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 544857.

Сир термокислотний, зберігання, температура, тривалість технологічних процесів, готовий продукт.

Описуються результати досліджень процесу зберігання сиру термокислотного з ферментацією сирної маси за різних температур. Досліджено температуру і термін зберігання готового продукту. Визначено раціональні режими зберігання сиру термокислотного з ферментацією сирної маси. У результаті досліджень було визначено, що знижені температури зберігання загальмовували процес накопичення в сирі фракції загального розчинного азоту на 20%, фракції небілкового розчинного азоту — на 38% і вільних амінокислот — на 40% відповідно. За результатами досліджень

встановлено, що сир термокислотний з ферментацією сирної маси можна зберігати без істотних змін його якісних показників за температури від 4°C до 8°C не більше 15 діб. Подальше зберігання до 28 діб призводить до погіршення смаку і запаху. Встановлено, що найбільш раціонально зберігати сир протягом 28 діб за температури 0–4°C. Дані мікробіологічного контролю досліджуваних зразків сиру під час зберігання показали, що завдяки високій температурі обробки молока і розвитку молочнокислого бродіння ріст бактерій групи кишкової палички пригнічувався і у готовому продукті вони були повністю відсутні. Під час зберігання їх також не виявили у жодному із досліджуваних зразків сиру, як і патогенних мікроорганізмів (у т.ч. сальмонели). Кулалопозитивні стафілококи були присутні у вигляді поодиноких колоній, *L. monocytogenes* не виявлено зовсім у досліджуваних зразках. Отже, обрані температурні режими доцільно застосовувати під час зберігання сиру термокислотного з ферментацією сирної маси.

УДК 637.334.36

2015.1.340. ВПЛИВ КОНЦЕНТРАТУ СИРОВАТКОВИХ БІЛКІВ НА ВЛАСТИВОСТІ ЗГУСТКУ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ НИЗЬКОКАЛОРИЙНИХ СИРІВ / Машкін М.І., Могутова В.Ф., Волина О.А., Богомолов О.В., Токолов Ю.І., Денисенко С.А. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2014. — Вип. 152. — С. 19–26. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 545146.

Сири низькокалорійні, концентрат сироваткових білків, молочний жир.

Досліджено закономірності зміни структурно-механічних, органолептичних властивостей згустку при заміщенні молочного жиру імітатором на основі концентрату сироваткових білків (КСБ) в технології нежирних сирів. За змінні величини взяті дози КСБ 0...1,5%; масова частка жиру у вихідній суміші була постійною і дорівнювала 0,05%. Визначено, що КСБ впливає на фізико-хімічні і органолептичні властивості молока — незначно змінилася титрована кислотність молока, але підвищилася масова частка білка, термостійкість молока не змінювалась, процес його згортання прискорюється. Встановлено, що кислотність підвищується при збільшенні дози КСБ — це пов'язано з кількістю лактози, яка становить у КСБ 36%. Визначено, що згідно з органолептичними показниками згусток готовий до розрізання після 40 хвилин сквашування. Встановлена закономірність процесу синерезису згустку від дози КСБ та визначений оптимальний термін самопресування сирів.

УДК 637.5'62.031

2015.1.341. ВПЛИВ СПОСОБІВ ЗАКЛЮЧНОЇ ОБРОБКИ ТУШ НА ЯКІСТЬ ЯЛОВИЧИН: монографія / Загребельний В.О., Загребельний О.В. — К.: ДНДІЛДВСЕ, 2014. — 156 с. — Бібліогр.: 266 назв. Шифр 544883.

М'ясо, обробка туш, яловичина, гістологічні зміни, термін зберігання.

Проаналізовано вплив різних способів туалету туш на якість яловичини. Апробовано та запропоновано застосування гострого пару під час первинної переробки туш. Встановлено, що туші, які після сухого туалету обробляли гострим паром, мали органолептичні показники, які відповідають вимогам до свіжого м'яса і зберігання протягом усього терміну дослідження (14 діб); гістологічні зміни, які підтверджують початок псування м'яса, виявлені за умов проведення вологого туалету на 4–7-му добу, а сухого — на 6–8-му добу. Проведено комплексну порівняльну оцінку мікроструктурних змін яловичини залежно від різних способів туалету туш. Визначено, що кількість мікроорганізмів у мазках-відбитках із поверхневих і глибоких шарів м'язової тканини туш, оброблених гострим паром, на кінець досліду становила $72,6 \pm 3,1$ і $8,3 \pm 1,19$ відповідно. У мазках-відбитках із м'язової тканини туш, оброблених способом вологого туалету, під час зберігання у полі зору виявлено найбільшу кількість мікроорганізмів як у поверхневих, так і в глибоких шарах порівняно з такими після обробки туш гострим паром та способом сухого туалету (у глибоких шарах $70,3 \pm 10,5$). За допомогою альтернативних методів, а саме за використання *Tetrahymena pyriformis* та культур клітин людини різного гістогенезу встановлено токсичність водопровідної води. Визначено, що аерація води протягом 3 год або відстоювання протягом 24 год знижує її цитотоксичність. Апробовано та науково обґрунтовано нові підходи щодо відбору проб із туш тварин для мікробіологічних досліджень. Установлено, що обробка парних туш гострим паром на заключному етапі їх туалету знижує МАФАНМ практично до нуля, а обробка за допомогою вологого туалету знижує кількість мікроорганізмів із 37,8 тис. до 16 тис. в 1 г м'яса. Визначено, що найбільш оптимальними ділянками відбору проб для мікробіологічних досліджень із туш ВРХ є місце зрізу ($58,1 \pm 0,36$ КУО/г), грудина ($44,8 \pm 1,05$ КУО/г), пахвина ($34,5 \pm 0,14$ КУО/г) та огузок ($38,7 \pm 0,07$ КУО/г), оскільки вони репрезентують ділянки з високим рівнем контамінації. Розроблено та запропоновано для запровадження у лабораторну практику корисну модель "Спосіб виявлення залишків дезінфекційних та мийно-дезінфекційних засобів на технологічному обладнанні для виробництва продуктів".

УДК 637.521.4

2015.1.342. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА М'ЯСНИХ ВИРОБІВ З ЯДРОМ НАСІННЯ СОНЯШНИКА / Ковтун А.В., Коваль О.А., Галінська О.С. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2014. — Вип. 152. — С. 334–340. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 545146.

М'ясо-рослинні продукти, ядра насіння соняшнику, білки рослинного походження.

Розглянуто питання використання ядра насіння соняшнику (НС), як білків рослинного походження, при виробництві м'ясо-рослинного продукту (м'ясні фрикадельки). Досліджено способи попередньої підготовки НС, визначено оптимальні параметри його диспергування, оптимальні співвідношення масових часток сумішей з м'яса та порошку з ненежиреного НС. Досліджено варіанти додавання НС у вигляді обсушених зерен, крупки, порошку без попередньої гідратації, а також у гідратованому вигляді. Встановлено, що за органолептичними показниками найкращим виявилось додавання в м'ясний продукт борошноподібного не гідратованого порошку, одержаного в результаті подрібнення соняшникового насіння. Для дослідження водопоглинальної здатності було обрано: 1) неподрібнене ядро НС; 2) НС, подрібнене до стану крупки; 3) НС, подрібнене до порошкоподібного стану. Встановлено, що на вологопоглинальну здатність впливає ступінь подрібнення — максимальна кількість вологи, яку може утримати НС, становить 40% до маси сировини подрібненої до порошкоподібного стану. Визначено, що вміст білка в комбінованих продуктах при заміні НС на порошок збільшується щодо контролю — це пояснюється тим, що порівняно зі свининою напівжирною НС містить значно більшу кількість білка — понад 25%. При заміні 5% м'яса вміст білка збільшується на 1,75 г, 10% м'яса — на 3, 47 г, 15% — на 5,2 г, 20% — на 12,12, тобто кожний відсоток заміни м'яса в межах 5–15% на рослинний білок дає додатково 0,35 г білка, при заміні 20% м'ясної сировини — 0,6 г. За результатами сенсорного аналізу найвищу оцінку отримав 3-й зразок з фаршу у вигляді суміші з м'яса свинини напівжирної та порошку з ненежиреного НС у співвідношенні масових часток 85:15. Визначено технологічну можливість раціонального використання подрібненого ядра НС при виробництві комбінованих м'ясних виробів, також завдяки значному вмісту білка у ядрі соняшнику при його сполученні з м'ясом свинини у виробі зростає вміст білка. Отже, встановлено, що удосконалення технології м'ясних виробів з додаванням рослинних компонентів, зокрема НС, не тільки розширить асортимент м'ясної продукції, але й покращить функціональні властивості, збагативши компонентний склад м'ясних виробів білками, ненасиченими жирними кислотами, вітамінами, мікро- і макроелементами. Запропоновано рецептуру м'ясних виробів з додаванням порошку насіння соняшнику (Патент на корисну модель № 85505 від 25.11.2013 р.)

УДК 637.521.42

2015.1.343. ВИКОРИСТАННЯ ФРУКТІВ У МАРИНАДАХ ДЛЯ М'ЯСНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ / Никонець В., Штонда О. // Продовольчі ресурси: зб. наук. пр. — 2014. — № 3. — С. 36–38. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 544857.

Маринад, фрукти, ананас, ківі, ферменти, бромелін, актинідін.

Розглянута можливість застосування фруктів, зокрема ананасу та ківі у маринадах для м'ясних натуральних напівфабрикатів (НФ). Досліджували ефективність впливу фруктів з антиоксидантними властивостями на ліпідну фракцію натуральних НФ для підвищення їх якості, стабільності і вдосконалення технології зберігання. Визначено, що додавання ферментних препаратів у процесі переробки м'яса дає змогу значно прискорити низку біохімічних реакцій та відкриває цікаві перспективи модифікації та інтенсифікації процесів переробки, прискорюючи пом'якшення та збільшуючи ніжність тканин. Дані компоненти багатофункціональні, мають лікувально-профілактичні та технологічні властивості. Використання фруктів для обробки натуральних м'ясних НФ — перспективний напрям, який дає змогу впроваджувати ощадливі та екологічно безпечні технології. Серед протеолітичних

ферментів, які виділяють з рослинної сировини, найбільше розповсюдження отримали бромелін з ананасів, актинідін з ківі (бромелін та актинідін здатні впливати на структуру м'язової та сполучної тканин, прискорюючи процеси дозрівання м'яса, також вони впливають на внутрішньоклітинні білки м'язових волокон, у т.ч. на актоміозин). Установлено, що ферменти з плодів ананасу та ківі мають оптимум дії за рН від 6,0 до 7,0, але активність бромеліну та актинідіну проявляється в широкому діапазоні рН (від 4,5 до 8,5), вони є термостабільними з високим температурним оптимумом активності — це дає підстави використовувати дані фрукти у поєднанні з іншими харчовими добавками, які покращують якість м'ясних продуктів. Отже визначено, що маринади, до складу яких будуть входити сік та шматки м'якоти фруктів, є високоефективними компонентами для м'ясної продукції за фізико-хімічними та органолептичними показниками.

УДК 637.524

2015.1.344. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОВБАСНИХ ФАРШІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МІКРОСТРУКТУРНОГО АНАЛІЗУ / Старосельська А.П. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2014. — № 3. — С. 120–125. — Бібліогр.: 7 назв.

Ковбасні вироби, мікроструктурний аналіз, харчові домішки, ветеринарно-санітарна експертиза.

Представлено результати досліджень стосовно визначення складників фаршів ковбасних виробів виготовлених за державними стандартами і за технічними умовами виробника. Проведено їх порівняльну характеристику щодо відповідності вказаній рецептурі за допомогою мікроструктурного аналізу. Мікроструктурні дослідження дають змогу виявляти компоненти, диференціювати властивості різних тканинних і клітинних структур. Наведено методику виготовлення гістологічних зрізів, яка включає наступні етапи: а) відбір проб; б) підготовка матеріалу, фіксування у нейтральному розчині формаліну; в) уцілювання в парафіні дослідних проб; г) нарізка на мікротомі; д) депарафінування; е) фарбування зрізів гематоксилін-еозин (для диференціації полісахаридних включень у ковбасних виробках використовувалася Шиф-йодна реакція); є) інтерпретація результатів шляхом проведення мікроскопічного дослідження. Стереометричний аналіз проводили за допомогою окулярної вимірювальної сітки. Для дослідження було відібрано зразки ковбас і розглянуто їх склад: ковбаса "Московська" (варено-копчена ДСТУ 4591:2006), "Салямі фінська" (ТУ У 15.1-31806583-004-2002), ковбаса "Кремлівська" (напівкопчена ТУ У 21667547.003-97). Установлено, що продукція виготовлена за ДСТУ відповідала рецептурі, в ній не виявлено сторонніх включень, були дотримані кількісні співвідношення складників сировини, але у зразках досліджуваної продукції виготовленої за ТУ виробника присутні харчові добавки, які не вказані у рецептурі, а саме: високосортне м'ясо було замінено консервованим, замороженим, субпродуктами; були виявлені значні включення харчових добавок (крохмаль, колаген, ферментований рис, тощо).

УДК 637'8:613.262

2015.1.345. ПИЩЕВАЯ И БИОЛОГИЧЕСКАЯ ЦЕННОСТЬ ОВОЩЕЙ ДЛЯ РЫБНЫХ ПАСТ ФУНКЦИОНАЛЬНОГО НАЗНАЧЕНИЯ / Лебская Т., Менчинская А. // Продовольча індустрія АПК. — 2014. — № 3. — С. 12–15. — Бібліогр.: 9 назв.

Харчова та біологічна цінність овочів, морква, буряк, перець, цибуля, гарбуз, амінокислоти.

Проведено теоретичні та експериментальні дослідження харчової та біологічної цінності овочів (морква, буряк, перець, цибуля, гарбуз) в якості інгредієнтів полікомпонентних продуктів функціонального призначення. Досліджено біологічну цінність білка, амінокислотний та вітамінний склад овочів, масово вирощуваних в Україні, для оцінки можливості їх використання при формуванні полікомпонентних пастоподібних харчових продуктів на основі маловикористовуваної рибної сировини — салаки і кільки.

УДК 637'8:639.38

2015.1.346. СТРУКТУРНО-МЕХАНІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ БУЛЬЙОНІВ НА ОСНОВІ ВТОРИННОЇ РИБНОЇ СИРОВИНИ З ТОВСТОЛОБИКА / Іванюта А. // Продовольча індустрія АПК. — 2014. — № 4. — С. 30–32. — Бібліогр.: 2 назви.

Рибні бульйони, структуроутворювачі, в'язкість, гранична напруга зсуву.

Досліджено структурно-механічні властивості — в'язкість рибних бульйонів та граничну напругу зсуву рибних студнів. Установлено оптимальний інгредієнтний склад та раціональний час термічної обробки рибних бульйонів. Граничну напругу зсуву, як одну з важливих реологічних характеристик рибних студнів, що використовується для оцінки міцності їх структури, визначали методом пенетрації, що полягає у визначенні опору продукту проникненню в нього індентора з чітко визначеними розмірами, масою і матеріалом з точно встановленою температурою і за певний час. Дослідження проводили з постійним зусиллям пенетрації, тобто визначалася глибина занурення. Згідно з одержаними результатами дослідження, найменшу пружність виявлено в зразках з мінімальним часом термічної обробки, їх значення коливаються в межах (104,4–105,0 Па). Найбільшу пружність встановлено для рибних студнів з максимальним часом термічної обробки та співвідношенням вторинної рибної сировини і води 1:1,5 (123,42 Па), дещо нижчою пружністю відрізняються зразки з таким же часом варіння при співвідношенні 1:1 (119,12 Па) та 1:2 (119,27 Па). Таким чином, проведена товарознавча оцінка бульйонів на основі вторинної рибної сировини з товстолобика показала, що структурно-механічні властивості дослідних бульйонів залежать, насамперед, від раціонального співвідношення інгредієнтних компонентів та часу термічної обробки.

УДК 663.815:663.125

2015.1.347. ВЛИЯНИЕ ШТАММОВ ДРОЖЖЕЙ НА КАЧЕСТВО ФЕРМЕНТИРОВАННОГО АРБУЗНОГО СОКА / Кантуреева Г.О., Спарбекова А.А., Уразбаева К.А. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2014. — № 9. — С. 42–44. — Бібліогр.: 6 назв.

Сік кавуновий, біофлавоноїди, ферментація, ферментовані напої, штами дріжджів.

На прикладі кавунового соку (*Cucurbita citrullus*) було розглянуто ферментативну здатність штамів дріжджів: *Saccharomyces cerevisiae* (виділених з солодкої картоплі), *Saccharomyces cerevisiae* (з патоки цукрової тростини) та *Saccharomyces cerevisiae ellipsoideus* (з кавунового соку). Якість ферментованого кавунового соку досліджено на основі аналізу кислотності і вмісту біофлавоноїдів. Кавуновий сік було одержано з ягід кавуна сорту *Crimson Sweet* з використанням відомих методів (подрібнення, розминання, вижимання, перемішування, змішування, нагрівання і т.д.) і видалення всього або частини твердих компонентів шляхом фільтрації і центрифугування. Супернатант аналізували на загальну кількість розчинних сухих речовин і значення рН. Виявлено, що значення рН значно знизилося в період проходження ферментації: у кінці процесу воно було 3,55 з *S. cerevisiae* (з солодкої картоплі), 3,52 з *S. cerevisiae* (з патоки цукрової очерету) і 3,50 з *S. cerevisiae ellipsoideus* (з кавунового соку) порівняно з початковим значенням 4,1. Установлено, що якість ферментованих напоїв на основі кавунового соку великою мірою залежить від застосовуваних для ферментації штамів дріжджів. Зріжджі роду *S. cerevisiae ellipsoideus* (з кавунового соку), що зберегли найбільший рівень біофлавоноїдів в готовому ферментованому напої і показали оптимальний рівень використання цукру, можна вважати найбільш придатними для отримання ферментованого кавунового соку як одного з видів функціональних продуктів. Визначено, що *S. cerevisiae ellipsoideus* (з кавунового соку) забезпечують необхідні підвищення кількості органічних (титрованих) кислот і спирту в процесі ферментації кавунового соку.

УДК 664.144

2015.1.348. ПІДВИЩЕННЯ ХАРЧОВОЇ ЦІННОСТІ ЦУКЕРОК ДОДАВАННЯМ ВИНОГРАДНИХ ВИЧАВОК / Оболкіна В., Калиновська Т., Крапивницька І. // Продовольчі ресурси: зб. наук. пр. — 2014. — № 3. — С. 23–27. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 544857.

Цукерки, хімічний склад цукеркових напівфабрикатів, виноградинні вичавки, пектин водорозчинний.

Проведено дослідження хімічного складу напівфабрикатів (НФ) з виноградинних вичавок та їх впливу на структурні властивості драгеподібних цукеркових мас. При проведенні

досліджень було взято вивавки основних технічних сортів винограду, які залишаються при його переробці на винома-теріали. Для використання вивавок при виробництві цукерок розроблено технологію їх переробки з одержанням пюре і виноградної підварки. Наведено фізико-хімічні показники НФ з виноградних вивавок. Установлено, що загальний вміст водорозчинного пектину у НФ з виноградних вивавок становить 0,8–1,1%, кількість вільних карбоксильних груп у вино-градному пектині — 1,5%, кількість етерифікованих груп — 61,0–62,5%, тобто пектини винограду належать до високоете-рифікованих. Досліджувані зразки НФ з виноградних вивавок характеризувалися високим вмістом фенольних речовин (які виявляють антиоксидантні властивості), містили у своєму складі вітаміни групи В, РР, С і каротиноїди, мікроелементи Fe і К. Проведені дослідження показали доцільність викорис-тання НФ з виноградних вивавок та низькометоксильовано-го пектину для формування структури агрегативно-стійких драгледоподібних цукеркових мас з підвищеною харчовою цінністю. На підставі проведених досліджень були розроблені рецептури нового асортименту цукерок “Виноградна перлінка” та “Південний самоцвіт”, які відрізняються оригінальними органолептичними властивостями, яскравим кольором, міс-ять комплекс біологічно активних компонентів.

УДК 664.3.033:66.063.61

2015.1.349. ЖИРОВИЙ НАПІВФАБРИКАТ ДЛЯ ПІНОПО-ДІБНОЇ ДЕСЕРТНОЇ ПРОДУКЦІЇ / Котляр О., Горальчук А., Гинченко О. // Продовольча індустрія АПК. — 2014. — № 4. — С. 21–24. — Бібліогр.: 10 назв.

Напівфабрикат, піноемulsionні системи, порошкоподіб-ний продукт, дисперсність, жировий компонент.

Розроблено принципово нову технологію одержання сухих жирових напівфабрикатів (НФ) шляхом розпилення жирової суміші на основі соняшникової олії на порошкоподібний наповнювач. Даний підхід сприяє зменшенню енерговитрат на виробництво НФ і має забезпечити високі та стабільні показники якості піноемulsionних продуктів на їх основі. За новою технологією, сухий жировий НФ з сипучою порошко-подібною консистенцією одержують із зменшенням енергови-трат шляхом розпилення жирової суміші на порошкоподібний наповнювач за одночасного перемішування та реалізації функціонально-технологічних властивостей казеїнату натрію, лецитину, моно- та дигліцеридів жирних кислот, що забезпе-чує відновлення сухого жирового НФ, емульгування жирової фази та збивання з одержанням піноподібної маси з високою піноутворювальною здатністю, стійкістю піни та високою механічною міцністю. Обґрунтовано інноваційне рішення — розробка науково-технологічних принципів технології одер-жання сухого жирового НФ для піноподібної продукції. Екс-периментально встановлено залежність дисперсності ви-готовленого продукту від температури порошкоподібного наповнювача під час розпилювання жирового компонента та розроблено технологічну схему одержання сухого жи-рового НФ. Ориманий за даною технологічною схемою сухий жировий НФ характеризується високими показниками піно-утворювальної здатності (800±5%) та 100% стійкістю впро-довж 24 год. Встановлено, що піноутворювальна здатність десертної продукції з використанням сухого жирового НФ та смако-ароматичного наповнювача (горіхи, молочна сировина, какао і какао-продукти та ін.), залежить від їх співвідношення. З підвищенням вмісту наповнювача, незалежно від його виду, піноутворювальна здатність зменшується, що зумовлює необхідність її регулювання залежно від виду піноподібної продукції.

УДК 664.65:664.66.03.016/019

2015.1.350. ВРЕДНАЯ МИКРОФЛОРА ЗАКВАСОК И ТЕС-ТА / Ковальчук А. // Хлебный и кондитерский бизнес. — 2015. — № 2. — С. 30–31.

Тісто, закваски, мікрофлора шкідлива, мікроорганізми.

Описано різноманітну шкідливу мікрофлору яка зустріча-ється у борошні, заквасках і тісті. Визначено, що за ступенем впливу на якість готового продукту мікроорганізми сторонньої мікрофлори можна розділити на 3 групи: 1) мікроорганізми, що не роблять помітного впливу на процес бродіння і якість готових виробів (до цієї групи можна віднести мікрококи); 2) мікроорганізми, що порушують нормальне бродіння і

помітно погіршують якість готового продукту (до цієї групи належать “дикі” дріжджі, гнильні неспоріві бактерії, лейко-носток, термофільна бактерія *Vac. Coagulans*); 3) мікроорга-нізми, що викликають псування хліба (збудники картопляної і крейджаної хвороби хліба, “чудесна паличка”, плісняві гриби). Мікроорганізми другої і третьої груп відносяться до шкідливої мікрофлори, їх присутність та активний розвиток у заквасках і тісті вкрай небажані. Наведено ознаки та причини розвитку шкідливої мікрофлори у тісті та заквасках.

УДК 664.653

2015.1.351. ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ВИРОБІВ З ДРІЖДЖИ-ВОГО ТІСТА ПОЛІПШУЮЧИМИ ДОБАВКАМИ / Шаніна О.М., Гавриш Т.В. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2014. — Вип. 152. — С. 250–255. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 545146.

Борошно пшеничне, органічні кислоти, натрієві солі, гліцерин, якість пшеничного хліба.

Розглянуто питання доцільності використання органічних кислот та їх натрієвих солей сумісно з гліцерином для поліп-шення хлібопекарних властивостей пшеничного борошна зі слабкою клейковиною. Вивчали вплив органічних кислот та їхніх натрієвих солей у присутності гліцерину або без нього на структурно-механічні властивості клейковини та якість пшеничного хліба. Об'єктами досліджень були: пшеничне борошно вищого гатунку і слабкою клейковиною, клейковина без добавок і з добавками оцтової та лимонної кислот (0,2% до маси борошна), оцтовокислого та лимоннокислого натрію (0,2%), гліцерину (0,3%), а також хліб подовий лабораторної випічки. Кількість пшеничного борошна визначали стандарт-ним методом, а якість оцінювали за показниками розтяжності над лінійкою і пружності на приладі ІДК-1. Проби випеченого хліба аналізували за питомим об'ємом. Маса визначали зва-жуванням з точністю до 0,1 г, об'єм — на приладі для визна-чення об'єму хліба. Формостійкість хліба розраховували як відношення висоти хліба до його діаметра. Встановлено, що вихід сирової клейковини у присутності оцтової кислоти помітно знижується (від 26,2% на контролі до 22,4%). Однак вихід сухої клейковини (із 4 г сирової клейковини), навпаки, зростає від 1,24 (контроль) до 1,47 г. Визначено, що введення оцто-вої кислоти сприяло помітному покращанню формостійкості хліба, показник якої становить 0,52 (контроль — 0,33), але об'єм хліба з додаванням оцтової кислоти менший, ніж у кон-трольного зразка — 420 та 480 мл відповідно. Встановлено, що введення гліцерину у зразки з оцтовою кислотою сприяє помітному поліпшенню якості виробу: формостійкість досягає показника 0,57, а об'єм хліба збільшується до 530 м; у зразків з додаванням солей без гліцерину та з гліцерином виробу менше піддаються розпливанню; а об'єм такого хліба мен-ше, ніж у контрольного зразка. В ході лабораторних випічок хліба з додаванням оцтової і лимонної кислот встановлено, що концентрацію кислот потрібно знизити до 0,05...0,1% до маси борошна (за більш високих концентрацій з'являється злегка кислуватий присмак хліба), а рекомендована кон-центрація гліцерину становить 0,2–0,3% до маси борошна. Таким чином, ефективним поліпшувачем хлібопекарних властивостей пшеничного борошна зі слабкою клейковиною можна рекомендувати комплексний поліпшувач, до складу якого входять оцтова (або лимонна) кислота і гліцерин у співвідношенні 1:4. Дозування поліпшувача — 0,3–0,4 до маси борошна (додавати його треба на стадії одержання дріжджової суспензії).

УДК 664.684

2015.1.352. ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ПЕКТИНІВ З РІЗНИМ СТУПЕНЕМ ЕТЕРИФІКАЦІЇ ТА ОБґРУНТУВАННЯ УМОВ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРО-БАХ / Йовбак У., Оболкіна В., Карпович І. // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. — 2015. — № 3. — С. 3–5. — Бібліогр.: 3 назви.

Вироби борошняні кондитерські, гідрофільність поліса-харидів, ступінь набухання, пектин.

Досліджено вплив фізико-хімічних властивостей низькоете-рифікованих та високоетерифікованих пектинів на формуван-ня структури драгледоподібних термостабільних напівфабри-катів. Розглянуто відмінність між гідрофільними властивос-

тями гідролізованого та негідролізованого яблучного (ЯП), морквяного (МП) та гарбузового (ГП) пюре. Встановлено, що для усіх зразків пюре ступінь набухання полісахаридів гідролізованого пюре був вищим від звичайного. Так ступінь набухання полісахаридів ГП становив 1,2% (вміст пектину 0,6%); ГП гідролізованого — 1,3% (вміст пектину 1,8%); МП — 0,82%; МП гідролізованого — 0,98%; ЯП — 0,48%; ЯП гідролізованого — 0,58%. Обґрунтовано доцільність використання низькоетерифікованого пектину для термо-стабільних напівфабрикатів драггеподібної структури. Тому для створення напівфабрикатів з драггеподібною структурою полісахаридів, що містяться в гідролізованому пюре, і для одержання бажаної структури, додатково, у якості об'єктів досліджень, було обрано низькоетерифіковані (LM) амідовані (LMA), високоетерифіковані (HM) пектини виробництва компанії "Andrerescktin" (Китай) (табл.). Дослідження з визначення гідрофільності структуроутворювачів здійснювали індикаторно-рефрактометричним методом. Встановлено, що найкращу гідрофільну здатність має пектин LM яблучний APA 300FB — 82,5%; з HM пектинів найкращу гідрофільну здатність показав пектин яблучний буферований APA 167B — 64,5%. Встановлено, що при створенні нового асортименту начинки на основі пектиновмісних овочевих пюре доцільно використовувати LM пектин яблучний APA 300 FB, що буде сприяти створенню термозворотних гелів з тиксотропними властивостями та зменшенню кількості цукру у виробках.

УДК 664.8:664.85(073)

2015.1.353. ТЕХНОЛОГІЇ КОНСЕРВУВАННЯ ПЛОДІВ ТА ОВОЧІВ / Аністратенко О.І., Калайда К.В., Матенчук Л.Ю., Найченко В.М., Токар А.Ю., Харченко З.М. — Умань: Вид-ц "Сочінський", 2015. — 586 с. — Бібліогр.: 56 назв. Шифр 544908.

Консервування, плоди, овочі, висушування плодів, переробка плодів, стерилізування.

Викладено теоретичні основи консервування плодів та овочів, охарактеризовано їхній хімічний склад як сировини для переробки та об'єктів тривалого зберігання, сучасні технології зберігання, заморожування, виробництва солоно-кавшеної продукції; консервованої за теплової обробки у герметично закупореній споживчій тарі продукції з плодів та овочів, а також технології асептичного консервування, висушування та переробки плодів. Розглянуто такі її етапи: рослинна сировина (будова рослинних клітин, вплив складу і властивостей сировини на спосіб її технологічної обробки, класифікація плодів та овочів, характеристика хімічного складу плодів та овочів залежно від технологічного процесу переробки і харчова цінність консервів, стадії стиглості сировини, вплив на якість консервів, поняття якості та характеристика стандартів на сировину); біохімічні, мікробіологічні, біофізичні, теплофізичні основи і правила консервування харчових продуктів (принципи і методи консервування харчових продуктів, теплове стерилізування харчових продуктів, мікробіологічна складова часу стерилізування, теплофізична складова стерилізування, поняття про летальність процесу); технології зберігання плодів та овочів (ріст, формування врожаю плодів та овочів, теоретичні основи зберігання плодів і овочів у свіжому вигляді, технології зберігання овочів і плодів); технології швидкозаморожених плодів та овочів (вплив низьких температур на заморожувані продукти і мікроорганізми, способи заморожування, асортимент замороженої плодовоовочевої продукції); класифікація, асортимент і технологічні процеси виробництва консервів; овочеві натуральні консерви, маринади, соки і напої; перекусні, обідні й томатні консерви; ферментовані продукти; натуральні плоди, компоти і фруктові маринади; плодово-ягідні соки; фруктові концентровані консерви; плодово-ягідне пюре і напівфабрикати; консерви для дитячого і дієтичного харчування; сушіння як один з методів консервування; комплексна переробка сировини і використання відходів виробництва.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.
Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 630*18:[630*23+504.054.062.2]

2015.1.354. ЗЕЛЁНЫЕ НАСАЖДЕНИЯ В АНТРОПОГЕННО ТРАНСФОРМИРОВАННОЙ СРЕДЕ / Левон Ф.М., Заименко Н.В. (отв. ред.) [и др.]. — 2-е изд., перераб. и доп. — К., 2014. — 320 с. Шифр 544687.

Зелені насадження, середовище антропогенно трансформоване, біоіндикація.

Розглянуто проблеми створення зелених насаджень, їх збереження й оптимізації в антропогенно зміненому навколишньому середовищі — одному з провідних на сьогодні напрямків його біологічного захисту. Висвітлено результати фізіолого-біохімічних процесів, явищ патоморфогенезу, накопичення забруднювальних субстанцій у рослинах в умовах урбогенного і техногенного середовища. Наведено нові розробки автора про кардинальні напрями оптимізації кінськокоштанових насаджень селекційно-індукційними методами, про вдосконалення технології насадження дерев у зонах асфальтованих тротуарів з орієнтацією на краще освоєння кореневими системами дерев підасфальтного ґрунтового шару. Проаналізовано результати здійсненої автором оцінки багаторічного досвіду створення лісових культур в умовах посушливого Степу як наукової основи відновлення, збереження і формування лісових і позалісових насаджень у зв'язку з явищами їх трансформації в сучасних умовах на Півдні України. Висвітлено вперше одержані результати щодо використання різних видів деревних рослин як біоіндикаторів стану довкілля. Викладено основні положення розробленої автором концепції формування міських зелених насаджень у сучасних умовах.

УДК 630*18:006.036(477)“737”

2015.1.355. СИСТЕМА ЗАХОДІВ ЩОДО АДАПТАЦІЇ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ УКРАЇНИ ДО ВИМОГ СЕРТИФІКАЦІЇ FSC / Мартинчук І.В. // Збалансоване природокористування. — 2014. — № 3. — С. 44–51. — Бібліогр.: 11 назв.

Лісове господарство, сертифікація FSC, сталий розвиток, екосистеми лісові, деревинна продукція (автоматизація).

Визначено види сертифікатів Ради з управління лісами FSC та критерії сертифікації (С.) лісів. Здійснено аналіз взаємозв'язку між С. лісових екосистем (ЛЕ) та ланцюгом продукції від виробника до кінцевого споживача. Зазначено, що дослідження проблем збалансованого розвитку лісів стають все більш актуальними серед вітчизняних учених-економістів. Водночас, у зв'язку з постійними змінами поточної ситуації у сфері лісового господарства України, система заходів щодо адаптації вітчизняних лісів до вимог сертифікації FSC потребує постійного доопрацювання. Насамперед необхідно розробити систему заходів, які б сприяли формуванню умов для С. за вимогами FSC. Головною метою С. лісів має бути не одержання сертифіката, а забезпечення сталого розвитку лісових ресурсів та виробництво деревинної продукції, яка б відповідала загальноприйнятим екологічним та соціальним стандартам. Важливо також роздержавити лісогосподарські підприємства, щоб уникнути концентрації функцій контролю та ведення лісового господарства в одних руках. Для локалізації обігу деревини та сертифікації ланцюга поставок необхідно створити загальнодержавну систему автоматизації обігу деревини та подальшого оброблення даних обліку.

УДК 630*182:504.03.062(477.87)

2015.1.356. СТАН ТА РОЛЬ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗАКАРПАТТЯ В УМОВАХ АНТРОПОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ / Мартинюк О.А. // Збалансоване природокористування. — 2014. — № 3. — С. 78–83. — Бібліогр.: 20 назв.

Екосистеми лісові, землі лісогосподарські, антропогенне навантаження на ліси, лісокористування раціональне.

Висвітлено соціально-економічну та екологічну роль лісових екосистем Закарпаття в контексті реалізації завдань Кар-

патської конвенції, стандартів еколого-економічного управління природними ресурсами. Охарактеризовано причини, динаміку і стан земель лісогосподарського призначення регіону за такими показниками: лісотористувачі, структура лісів за їхнім цільовим призначенням, лісистість території за групами порід та групами віку деревостанів, не вкриті лісом землі. Карпати є значним орографічним бар'єром, що істотно впливає на екологічну ситуацію суміжних територій. Від стану лісового покриву залежить гідрологічний режим басейнів річок Закарпаття й сусідніх країн. У Закарпатській обл. за 1996–2011 рр. відсоток вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок від загальної площі земель лісового фонду зменшився лише на 0,6%. Зазначено, що площі основних лісоутворювальних порід зменшилися незначно, найбільше — хвойних, — на 2,7%. Негативною зміною структури земельного фонду є збільшення в ньому частки низькобонітетних твердолистяних порослевих насаджень та м'яколистяних, тобто якісний склад насаджень погіршився. Зафіксовано збільшення площі не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок, з яких площа зрубів зростає вдвічі. Вкрай нерівномірною є вікова структура основних лісоутворювальних порід, особливо мало молодняків, площа яких зменшилася майже вдвічі.

УДК 630*228.7:630*17:582.623.2

2015.1.357. ЕНЕРГЕТИЧНА ВЕРБА — РІЧ ПЕРСПЕКТИВНА / Глотова І. // The ukrainian farmer. — 2015. — № 1. — С. 32–34.

Верба енергетична, вирощування енергетичної верби, біоенергетика.

Висвітлено питання щодо перспективності вирощування енергетичної верби (ЕВ) та використання її щепи для опалювання. За теплою згоряння деревної маси ЕВ дорівнює теплоті згоряння хвойних порід дерев (18,5 МДж/кг). Зазначено, що ЕВ має низьку потребу в мінеральних добривах (утричі менша, ніж для зернових). Зауважується, що один гектар плантації повертає в ґрунт 6 т листя восени (60–80% поживних речовин повертаються в ґрунт разом з опалим листям). У ЕВ низькі вимоги до ґрунту (клас III, IV, V). Дерево позитивно впливає на збагачення ґрунту вуглекислим газом і бактеріями, які підвищують родючість. Після вирощування ЕВ плантації можна рекультивувати, зважаючи на неглибоку кореневу систему (80% кореневої системи залягає на глибині 40 см). Ідеально ЕВ підходить для рекультивації забруднених і малопродуктивних земель, виводить із землі важкі метали. Зазначено, що плантації ЕВ можна використовувати як аераційні поля для очищення й утилізації стічних вод, а також ефективно застосовувати в протиерозійних заходах для укріплення ґрунтів. Приріст дерев ЕВ — 2 м/рік, урожайність становить 40–60 т/га біомаси природної вологості за трирічного циклу збирання врожаю, що за теплотвірністю еквівалентно 10–15 тис. м³ газу. Зауважується, що навколо плантацій покращується біологічне різноманіття флори і фауни. Висвітлено технологічний процес вирощування ЕВ. Слід зазначити, що плантації ЕВ живуть досить довго — 25 і більше років, тому садивна техніка застосовується менше, ніж техніка догляду. Незважаючи на те, що ЕВ продовжуватиме рости, плантацію краще розкорчувати, адже з часом вихід урожаю зменшується, до того ж з'являються нові сорти з більшим приростом, стійкістю до спеки й посухи, менш вимогливі до ґрунту. Нині в розробці є сорт ЕВ, що дає вологість щепи при зборі 30%, тоді як сьогодні вона становить 50%. За спостереженнями зроблено висновок про поживність ринку енергетичних культур в Україні.

УДК 630*228.7:630*232.1:630*17:582.623.2(477.5)

2015.1.358. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ГІБРИДНИХ ТОПОЛЬ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ КЛОНУ “ДРУЖБА” (*POPULUS TRICHOCARPA* TORR. L. GRAY × *POPULUS LAURIFOLIA* LDB)) / Висоцька Н.Ю. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.9. — С. 54–60. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 544861.

Тополя гібридна, плантаційне лісовирощування, сортови-пробування, клон тополі “Дружба”, біоенергетика.

Наведено результати досліджень з метою визначення перспектив використання гібридних тополь (ГТ) для створення насаджень різного цільового призначення в умовах Лівобереж-ного Лісостепу України на прикладі клону “Дружба”. Для

клонів, що використовуються для створення плантацій з коротким ротаційним періодом, найважливішою характеристикою є показник швидкості накопичення біомаси. Встановлено, що середня довжина однорічного приросту пагона ТГ клону “Дружба” сягала 116,7^{±6} см, середній діаметр — 6,9^{±0,32} см. Отже, один пагін за умов оптимального зволоження в середньому за рік може продукувати 0,008 м³ дрібнотоварної деревини. Застосовуючи схеми садіння 2,5×2,5 і 3×3 м, які рекомендовано для вирощування плантацій з метою заготівлі балансів для целюлозно-паперової промисловості, а також тонкомірних сортиментів з оборотом рубки 8–12 років, кількість рослин сягатиме тільки 1600 і 1100 шт.·га⁻¹ відповідно. Для потреб біоенергетичної промисловості таку кількість деревини можна одержати на плантаціях із періодом ротації 5 років зі щільністю висаджування рослин 4 тис. шт.·га⁻¹ (2,5×1,0 м). Слід зазначити, що для збільшення обсягів робіт зі створення плантацій ГТ потрібно інтенсифікувати лісове виробництво садивного матеріалу. Для розмноження клону “Дружба” в умовах *in vitro* найкращими серед випробовуваних виявилось середовище MS з додаванням БАП (0,3 мг/л). Завдяки високим показникам інтенсивності росту у висоту та швидкості накопичення біомаси його доцільно рекомендувати для створення культур плантаційного типу з коротким оборотом рубки, зокрема біоенергетичних плантацій.

УДК 630*232.325.5:630*17:582.632.2

2015.1.359. ПРИЖИВЛЮВАНІСТЬ ТА ЗБЕРЕЖУВАНІСТЬ САДЖАНЦІВ У ЛІСОВИХ КУЛЬТУРАХ ДУБА ЗВИЧАЙНОГО / Лялін О.І. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 198, ч. 1. — С. 98–102. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 544648.

Дуб звичайний, приживлюваність саджанців дуба, збережуваність саджанців дуба, коренева система дуба (відкрита і закрита).

Вивчалися питання щодо наявності позитивного ефекту від використання сіянців дуба звичайного (ДЗ) із закритою кореневою системою в лісовідновленні та якою мірою він зберігається упродовж вирощування лісових культур. Поняття позитивного ефекту ґрунтується на значеннях рівня приживлюваності та збережуваності саджанців ДЗ у лісових культурах, створених із сіянців з закритою кореневою системою, порівняно з культурами, створеними сіянцями з відкритою кореневою системою, у перші роки вирощування лісових культур у ДП “Чугуєво-Бабицьке ЛГ” і ДП “Вовчанське ЛГ” у Харківській обл. Результати досліджень засвідчили, що протягом 4 років у середньому приживлюваність у культурах ДЗ, створених сіянцями із закритою кореневою системою, знизилася на 15%, а в культурах, створених сіянцями з відкритою кореневою системою, на 16,8%. Обґрунтовано висновок, що на темпи зниження приживлюваності культур у перші роки росту впливали однаково як абіотичні, так і біотичні чинники, проте завдяки кращій приживлюваності в 1-й рік сіянців, вирощених із закритою кореневою системою, наприкінці 4-го року вирощування збереглася більша частка саджанців у культурах, створених саме таким видом садивного матеріалу.

УДК 630*234:630*17:582.632.2(477)

2015.1.360. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНОГО ПОНОВЛЕННЯ ДУБА ЗВИЧАЙНОГО У ДІБРОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Левченко В.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 198, ч. 1. — С. 53–62. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 544648.

Дуб звичайний, поновлення дуба природне, плодоношення дуба, діброви, зруби дубових насаджень.

Досліджено чинники, які впливають на збереженість природного поновлення дуба звичайного (ДЗ) у дубових насадженнях та на зрубках Правобережного Лісостепу України. Наведено способи, а також головні завдання проведення досліду в дубових молодниках природного поновлення. Зазначено, що в дібрових досліджуваного регіону необхідно збільшувати кількість ділянок, які поновилися природним

шляхом, з перевагою в складі лісопоновлення ДЗ. З метою підвищення його плодоношення слід підтримувати оптимальну зімкнутість крон деревостану шляхом своєчасного й раціонального здійснення рубок догляду. Суцільнолісосічні рубки необхідно проводити в осінньо-зимовий період після опадання жолудів і до початку появи сходів ДЗ. Хімічний догляд у дубових молодняках природного походження слід застосовувати до початку розпускання бруньок у ДЗ. Зауважується, що на зрубках з наявністю густого природного насінневого поновлення дуба, догляд за ним необхідно проводити в намічених смугах завширшки від 1,0 до 1,5 м.

УДК 630*24:504.062(292.452)

2015.1.361. НОВА СТРАТЕГІЯ РУБОК / Парпан В. // Лісовий і мисливський журнал. — 2014. — № 6. — С. 6–8.

Рубки лісів (головні, поступові і вибіркові), ліси гірські, лісівничо-екологічна ефективність систем рубок, лісокористування раціональне.

Обґрунтовано першочергову актуальність широкого застосування вибіркової і поступової системи рубок як екологічно ефективного господарювання в лісах Карпат. Зазначено, що на частку головних вибірових рубок (ГВР) в Українських Карпатах припадає не більше 1% обсягу річної заготівлі деревини, зате на головні рубки — близько 50%. Третя система рубок, яка застосовується в Карпатах, — поступові, переважно двохприймні рубки. Причому, на перший прийом припадає 21%, а на кінцевий — 29% площі. Дослідження Українського НДІ ім. П.С. Пастернака показують високу екологічну продукційну ефективність ГВР. Система рівномірної-поступових рубок є основним способом головних рубок в ялищевих і букових лісах регіону (67–73% обсягів головних рубок). Для широкого застосування вибірових і поступових рубок у Карпатах, як складових наближеного до природи лісівництва, доцільно впроваджувати покрокові стратегічні й тактичні заходи, а саме: забезпечити планомірний і поступовий перехід на вибірові та поступові системи рубок і створення ефективної транспортної інфраструктури як основних завдань стратегічного розвитку лісового господарства гірських регіонів з визначенням базових лісгоспів у межах водозборів головних карпатських річок; здійснити організаційно-технічні заходи, спрямовані на оснащення лісових підприємств сучасними системами машин, включаючи мобільні канатні лісотранспортні установки, та навчання працівників для їх експлуатації; розробити перспективні схеми будівництва лісових автодоріг у гірських лісах у межах водозборів головних карпатських річок; забезпечити виконання наукових досліджень щодо лісівничо-екологічної ефективності різних систем рубок та вдосконалення технології лісозаготівлі; забезпечити проведення навчання працівників лісової галузі з сучасних методів ведення лісового господарства. Наведені пропозиції — це стратегічний план дій для виробничих структур галузі у впровадженні в практику вибірових і поступових рубок як ефективних природоохоронних заходів до складовою європейської орієнтації на природне відновлення лісів і збереження довкілля.

УДК 630*41:5:630*17:582.475.4(477.42)

2015.1.362. РОЛЬ СТОВБУРОВИХ ШКІДНИКІВ У РОЗПОВСЮДЖЕННІ КОРЕНЕВОЇ ГУБКИ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ В УМОВАХ КОРАБЕЛЬНОГО ЛІСНИЦТВА ДП “ЖИТОМИРСЬКЕ ЛГ” / Левченко В.Б., Власюк В.П. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.8. — С. 67–71. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 544860.

Коренева губка, сосна звичайна, короїд, златка, вусач, довгоносик, усихання сосни.

Наведено результати вивчення видового складу стовбурових шкідників (СШ) в осередках *Heterobasidion annosum* з визначення ступеня заселеності сосни звичайної (СЗ) в умовах корабельного лісництва ДП “Житомирське ЛГ” у віці 40–80 років. Основні види СШ представлено родинami: короїди, вусачі, златки і довгоносики. Розглянуто вплив СШ на всихання СЗ в осередках кореневої губки. З’ясовано, що насадження віком від 40 до 60 років формують епізодичні осередки, які є найнебезпечнішими. Ці насадження характеризуються високим ступенем ослаблення від кореневої губки (41 і 60% відповідно) та належать до згасаючих осередків цієї

хвороби. Зазначено, що комахи здатні регулювати середній приріст рослин аж до максимального рівня для конкретних умов зростання, проте цей природний процес часто суперечить короткостроковим лісгосподарським цілям людини. З погляду лісівника, комахи завдають великих збитків лісові, що досяг максимальної товарної цінності, в сенсі придатного для реалізації об’єму ділової деревини. Щоб використати деревину, яка може бути надалі знищена шкідниками, потрібно вирубати ці дерева заздалегідь, ніж вони стануть сприйнятливими до ураження. Найефективнішим вирішенням проблеми є здійснення доглядових рубань, коли приріст починає сповільнюватись. Отже, вдається зберегти максимальний приріст дерев, що залишаються, а від реалізації заготовленої після доглядових рубань деревини одержати прибуток, не чекаючи поки вони будуть знищені шкідниками.

УДК 630*43(477.81)

2015.1.363. ТЕНДЕНЦІЯ ВИНИКНЕННЯ ПОЖЕЖ У ЛІСАХ РІВНЕНЩИНИ / Ткач О.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.9. — С. 84–89. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544861.

Пожежа лісова, горимість лісів, пожежний максимум.

Проаналізовано дані щодо виникнення лісових пожеж (ЛП) у державних підприємствах (ДП) лісового господарства Рівненської обл. Результати досліджень стосовно ЛП за період з 2002 по 2012 р. у ДП Клесівське, Остіківське, Рокитнівське та Сарненське ЛГ засвідчують, що кількість ДП, площа пошкоджена вогнем, середня горимість можуть істотно змінюватися в часі (різні роки, місяці, дні тижня) і в просторі. Періодом пожежного максимуму є квітень–вересень, а пожежний пік — у травні. Зазначено, що частота й негативні наслідки ЛП підвищуються в посушливі роки. Небезпека виникнення ЛП є високою протягом усього тижня, але день тижня з найбільшою їх кількістю в ДП різний. Найбільший відсоток пожеж припадає на групу лісів з площею від 0,11 до 0,5 га. Зауважується, що в радіусі до 0,5 км від населених пунктів ЛП бувають рідко, а помітне їх збільшення спостерігається на відстані 1,1–2 км. Найбільшу кількість і площу ЛП зафіксовано на відстані 2,1–3 км. При віддалі понад 4 км від населеного пункту кількість і площа пожеж помітно зменшуються і при збільшенні відстані не зростає. Встановлені особливості виникнення лісових пожеж свідчать про необхідність постійного контролю і вжиття заходів щодо зменшення негативного впливу вогню на ліси.

УДК 630*431:630*17:582.475.4(477.81)

2015.1.364. ОСОБЛИВОСТІ ПОШКОДЖЕННЯ СОСНЯКІВ ПОЖЕЖАМИ В ПОЛІСІ / Ворон В.П., Ткач О.М., Сидоренко С.Г. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.10. — С. 45–50. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 544862.

Пожежа лісова, сосняки, пошкодження коріння дерев, пожежами, едатою, пожежа низова.

Вивчалися особливості післяпожежного розвитку сосняків (С.) Рівненщини в різних едатопах з різним періодом після пожежі та типом пошкодження. Досліджено роль різної величини пошкодження С. внаслідок низових пожеж та їх санітарний стан. Установлено погіршення стану С. у післяпожежний період залежно від його тривалості й величини пошкодження. У разі тривалості періоду після пожежі понад рік практично всі С. у регіоні дослідження відносяться до категорії всохлих та усихаючих. Зазначено, що для дуже сухих, сухих і свіжих гігروتопів основними будуть пошкодження стовбура тепловипромінюванням, а у вологих — кореневої системи. Післяпожежні наслідки для насаджень з різними гігروتопами будуть істотно відрізнятися. Для гігروتопів 1–2 — менш серйозні, 3–4 — катастрофічні. У С. вологого й сирого гігروتопів зменшується вплив теплового випромінювання на стовбур і зростає вплив теплопровідності, внаслідок дії якої пошкоджується коріння дерев. З’ясовано, що за пошкодження кореневих систем можлива загибель дерева навіть у разі незначного пошкодження стовбура.

УДК 630*432(477)

2015.1.365. ЛІСОВІ ПОЖЕЖІ І СИСТЕМА ЗАХОДІВ СТВОРЕННЯ ПРОТИПОЖЕЖНИХ ЗАСЛОНІВ У ЛІСАХ УКРАЇНИ / Яворовський П.П. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України:

зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 198, ч. 1. — С. 62–71. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544648.

Пожежа лісова, протипожежні заслони, пожежостійкість узлісся.

Висвітлено дані за 2006–2010 рр. щодо кількості та площі лісових пожеж (ЛП) і насаджень, що загинули від вогню, та лісової продукції, яка згоріла чи була пошкоджена ЛП, а також площі ЛП й об'єму пошкодженої вогнем на корені деревини за 1990–2010 рр., що знаходились у підпорядкуванні Державного агентства лісових ресурсів України станом на 01.01.2014 р. Рекомендовано для підвищення рівня пожежостійкості лісів України провести тривалі лісівничі заходи: для уникнення поширення ЛП на значні площі, територію лісових насаджень I–III класів природної пожежної небезпеки розбивати на основні та додаткові блоки системою протипожежних заслонів із листяних порід, або з їх переважанням, шириною 120–150 м або з хвойних — 260–320 м, уведення в соснові насадження листяних деревних видів, видалення пожежонебезпечного підросту і підліску та прибирання лісових горючих матеріалів на їх території, а також створення пожежостійких узліс'я шириною 200–300 м, якими відокремлюються пожежонебезпечні лісонасадження від населених пунктів, дачних ділянок і лісових кордонів.

УДК 630*53(477)

2015.1.366. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ МОРТМАСИ ЛІСІВ / Білоус А.М. // Біоресурси і природокористування. — 2014. — Т. 6, № 3/4. — С. 134–145. — Бібліогр.: 15 назв.

Мортмаса лісів, фітомаса лісів, сухостій, деревна лама, лісова підстилка.

Наведено теоретичні основи класифікації компонентів мортмаси (М.) лісів за просторово-параметричними показниками та висвітлено їхні морфологічні особливості. Розроблено методичні підходи до комплексної оцінки кількісних показників компонентів М. — сухоостою, деревної ламани, грубих гілок та лісової підстилки, узгоджені з методикою оцінки фітомаси лісів в Україні. Тимчасові пробні площі (ТПП) закладали в модальних насадженнях Українського Полісся, де протягом останніх 5 років не проводилися рубання, зокрема санітарні, не відбувалися пожежі і не було виявлено осередків шкідників та хвороб. Зазначено, що ТПП віддалені від населених пунктів і мінімально відвідуються населенням. Для оцінки М. з урахуванням особливостей стану деградації здійснювався поділ М. сухоостою, деревної ламани та гілок на класи розкладання. Наведено зональні морфологічні ознаки М. різних класів деградації. Розроблена методика дає можливість здійснювати оцінку загальної М. насаджень, визначати запас органічної речовини мертвих дерев у лісових фітоценозах депонованого вуглецю та вміст енергії в мортмасі, що є необхідним для оцінки екологічного та енергетичного потенціалу лісів.

УДК 630*56:630*17:582.475.4:630*231(477.4/8)

2015.1.367. ОСОБЛИВОСТІ ДИНАМІКИ ТАКСАЦІЙНИХ ПОКАЗНИКІВ СОСНОВИХ ДЕРЕВОСТАНІВ ПРИРОДНОГО ПОХОДЖЕННЯ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Лакида П.І., Терентьев А.Ю., Алексіук І.Л. // Збалансоване природокористування. — 2014. — № 3. — С. 10–14. — Бібліогр.: 13 назв.

Сосна, таксація лісу, сосняки природного походження, моделювання таксаційних показників, бонітет.

Висвітлено результати моделювання основних таксаційних показників модальних соснових деревостанів природного походження Полісся України, що підтверджується статистичними критеріями оцінювання точності проведення експерименту. Слід зазначити, що порівняння одержаних величин таксаційних показників природних модальних деревостанів сосни з модальними деревостанами сосни штучного походження цієї природної зони свідчить про певні відмінності в динаміці росту цих насаджень. Одержані таблиці повноцінно відображають особливості росту модальних деревостанів сосни природного походження Полісся України, що дає змогу використовувати їх як нормативи. Зроблено висновок, що проаналізована система нормативів цієї категорії деревостанів може бути використана для опрацювання алгоритму та моделей актуалізації таксаційних показників росту природних соснових деревостанів Полісся України.

УДК 630*56:630*17:582.632.2(477)

2015.1.368. ТАКСАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЕВОСТАНІВ ДУБА ЗВИЧАЙНОГО ВЕГЕТАТИВНОГО ПОХОДЖЕННЯ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Бала О.П., Хань Є.Ю. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 198, ч. 1. — С. 9–13. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 544648.

Таксація лісу, дуб, модальні деревостани, вегетативне пошкодження деревостанів, продуктивність дубових насаджень.

Проведено аналіз сучасного стану модальних деревостанів дуба звичайного (ДЗ) Лісостепу України вегетативного походження, що в подальшому може бути використано для проведення моделювання динаміки росту та прогнозу за основними таксаційними показниками. У досліджуваній вибірці за площею найменшу частину займають молодняки, тобто насадження віком до 20 років, що становлять 0,1% загальної площі, середньовікові займають 1,6, пристиглі — 3,6, стиглі — 23,0, а перестійні насадження — 71,7% від загальної площі. За запасом найменша частина припадає на молодняки — 0,02%, середньовікові становлять 0,9, пристиглі — 2,7, стиглі — 21,1 і перестійні насадження займають 75,3% від загального запасу. Середній вік насаджень — 89 років. Такий віковий розподіл площ та запасів ДЗ є наслідком недостатньої кількості рубок у минулому. Результати досліджень засвідчили, що серед насаджень дуба звичайного Лісостепу України значну частину (26,8%) становлять деревостани вегетативного походження, які за своїми біологічними властивостями і таксаційними характеристиками істотно відрізняються від насінневих.

УДК 630*56:630*582.475.4

2015.1.369. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ ДЕРЕВ СОСНИ КРИМСЬКОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ЇХ РОЗТАШУВАННЯ У НАСАДЖЕННІ / Левін С.В., Фучило Я.Д., Сбитна М.В., Рябухін О.Ю. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 198, ч. 1. — С. 86–89. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 544648.

Сосна кримська, ріст дерев сосни, мутівка, висота сосни, сосна звичайна, осередок кореневої губки.

Висвітлено результати вивчення впливу віддаленості від узлісся насаджень дерев сосни кримської (СК) на середні показники їх висоти, діаметра та поточної приросту за висотою в Східнобайрачному степу України. Встановлено, що на відміну від сосни звичайної, СК в умовах свіжого субору досліджуваного регіону не уражується кореневою губкою, тому в таких лісорослинних умовах доцільно створювати лісові культури з переважанням СК. Дерева віком 27 років на узліссі (1- і 2-й ряди) на час досліджень відзначалися меншими показниками середньої висоти порівняно з деревами, які зростають у глибині насадження. Чіткої залежності середніх діаметрів від розташування дерев від узлісся не встановлено. З'ясовано, що дерева в глибині насадження на час досліджень знижують інтенсивність росту за висотою, а в узлісних рядах інтенсивність приросту, навпаки, збільшується. Не виявлено достовірних відмінностей між таксаційними показниками декапітованих і недекапітованих дерев.

УДК 630*82:330.341.1:630*36

2015.1.370. ВІСНИК ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ім. П. ВАСИЛЕНКА. Вип. 155: Інноваційні технології деревообробної промисловості та механізації процесів у лісовому комплексі: зб. наук. пр. / редкол.: Тищенко Л.М., Овсянніков С.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Х., 2014. — 197 с. Шифр 544555.

Деревообробна промисловість, інновації в деревообробній промисловості, механізація лісового господарства.

Наведено результати наукових теоретичних й експериментальних досліджень з інноваційних технологій, методів та матеріалів деревообробки; розробки, експлуатації, а також підвищення ефективності використання машин і технологічних процесів у лісовому комплексі. Розглянуто питання щодо переробки біомаси в тверде біопаливо другого покоління, використання личкувального матеріалу з відходів лісозаготівлі, технології й агротехніки створення біоенергетичних плантацій тополь і верб в Україні (досвід та напрацювання УкрНДІ лісово-

го господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького). Обґрунтовано конструкції малогабаритного трельовального засобу для первинного транспортування деревини на заболочених лісосіках. Досліджено й оцінено екологічні наслідки пошкодження лісовозних автомобільних доріг. Висвітлено закономірності впливу технологічних параметрів на властивості композиційних матеріалів із деревних відходів і термопластичних полімерів, а також методи технічного обслуговування машин тощо.

УДК 630*97(4+477)

2015.1.371. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ / Полякова Л. // Лісовий і мисливський журнал. — 2014. — № 6. — С. 8–11.

Лісове господарство збалансоване, управління лісами стале, охорона лісів, міжнародна співпраця у лісовій сфері.

Висвітлено шляхи розв'язання лісівничих проблем на засадах збалансованого розвитку з активною участю країн Європи, що зумовлено глобальним характером екологічної ситуації, істотним впливом на ліси зміни клімату, вигодами від міжнародного обміну досвідом. Зазначено, що 2014 р. для Держлісагентства був багатий на цілу низку міжнародних подій та заходів, які матимуть безпосередній вплив на розвиток лісового господарства України. Тривало обговорення Стратегічного плану щодо впровадження Протоколу про

стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат. Упродовж останніх років робота у рамках процесу "Ліси Європи" була зосереджена на двох напрямках — розробка юридично обов'язкової угоди щодо лісів Європи (Угода) та виконання домовленостей, досягнутих у рамках процесу "Ліси Європи". Під час підготовки 11 сесії Форуму ООН щодо стану лісів, яка відбудеться у травні 2015 р. Держлісагентством розроблено для Секретаріату Форуму звіт України щодо прогресу в запровадженні лісового інструменту та досягненні глобальних цілей щодо лісів. Завершується процес підготовки міжнародної звітності відносно лісів та лісового господарства, зокрема в Україні. У 2014 р. у Парижі під головуванням нашої країни було проведено XIII засідання технічного комітету, де було розглянуто перспективи подальшої роботи технічного комітету, стан та перспективи розгляду й підготовки стандартів за різними напрямками. У листопаді 2014 р. Держлісагентством здійснено експертну місію TAIEХ "Забезпечення прозорості реалізації необробленої деревини". За фінансової підтримки Продовольчої та с.-г. організації ООН (ФАО) у 2013 р. Державним агентством лісових ресурсів України за підтримки Міністерства агрополітики України розпочато реалізацію проекту міжнародної технічної допомоги "Консолідація лісової політики в Україні" тощо.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	довід.	довідник	НАН	Національна	с	секунда
аграр.	аграрний	доп.	доповідь		академія наук		(при цифрах)
акад.	академія	дослід.	дослідний	НУБіП	Національний	с.	сторінка
АПК	агропромисловий	д-р	доктор		університет	с.-г.	сільсько-
	комплекс	ДСДС	Державна с.-г.		біорізноманіття		господарський
бібліогр.	бібліографія	екон.	дослідна станція		і природо-	сер.	серія
бух.	бухгалтерський	журн.	економічний	наук.	користування	сіл.	сільський
бюл.	бюлетень	зб.	журнал	нац.	науковий	ст.	стаття
вет.	ветеринарний	зем-во	збірник	НДІ	національний	т. (тт.)	том (и)
вид-во	видавництво	зерн.	землеробство		Науково-		(при цифрах)
вип.	випуск	ін.	зерновий		дослідний	тез.	тези (си)
вир-во	виробництво	ін-т	інший	НТБ	інститут	темат.	тематичний
відп.	відповідальний	інформ.	інститут		науково-	техн.	технічний
вісн.	вісник	К.	інформаційний		технічний	тис.	тисяча
вод.	водний	канд.	Київ	О.	бюлетень	у (в) т. ч.	(при цифрах)
ВРХ	велика рогата	конф.	кандидат	обл.	Одеса	НААН	у (в) тому числі
	худоба	КСП	конференція	перероб.	область		Національна
г	грам (при цифрах)	Л.	колективне с.-г.	підгот.	переробка (ний)		академія
генет.	генетичний	м	підприємство	пр.	підготував		аграрних
год	година	машино-	Львів	пр.	посібник	УДК	наук
госп-во	(при цифрах)	буд.	метр	пром-сть	праці		універсальна
грн	господарство	метод.	машино-	р. (рр.)	промисловість		десятикова
Д.	гривня	міжвід.	будування	ред.	рік (и)	уклад.	класифікація
ДАУ	Дніпропетровськ	міжн.	методичний	редкол.	(при цифрах)	укр.	укладач (и)
	Державний	міс.	міжвідомчий		редактор	ун-т	український
	аграрний	млн	місяць		редакційна	упоряд.	університет
	університет	млрд	мільйон		колегія	Х.	упорядник
держ.	державний	н.-д.	(при цифрах)	РЖ	(редколегія)	хв	Харків
дис.	дисертація		мільярд	РНК	реферативний	ч.	хвилина
ДНК	дезоксирибо-		науково-		журнал		(при цифрах)
	нуклеїнова		дослідний		рибонуклеїнова		частина
	кислота				кислота		(при цифрах)

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ "АПК УКРАЇНИ"

1. **Індекс УДК** — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).

2. **Бібліографічний опис (БО) документа** — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.

Приклад:

УДК 633.416:631.527.5:631.543.2

СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ / Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.

3. **Ключові слова (5–10 слів)** — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).

4. **Номер реферату** — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.

5. **Текст реферату** подається українською мовою і складається за таким планом: об'єкт роботи, якщо це неясно із заголовка; основні питання, які розглядаються в первинному документі; результати, висновки, галузь застосування. Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.

6. **Результати роботи** викладаються точно і гранично інформативно.

7. **Висновки** подаються так, як вони представлені в документі.

8. Викладати текст реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.

9. У рефераті не вживати складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.

10. У тексті реферату формули наводяться у таких випадках: без формул неможлива побудова тексту реферату; формули виражають результати роботи; формули значно полегшують розуміння змісту роботи. Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СІ) згідно з ГОСТом 8.417–81.

11. **Обсяг реферату:** для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків; для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Абдулаев Н.М. 309
Абдуллаев Х.С. 327
Абилов А.И. 244
Авдос'єва І.К. 263
Авксент'єва О.А. 181
Авраменко С.В. 99, 148
Адамовська В.Г. 182
Адамчук В. 42
Адамчук Л.О. 307
Акініна Г.Є. 136
Алексіук І.Л. 367
Амерханов Х.А. 244
Андрійчук Т.О. 125
Андріяшук В.О. 291, 319
Аністратенко О.І. 353
Антановська-Маслюк О.Й. 249
Антіпов А.А. 267
Антол Т.В. 158
Артеменко О.Б. 279

Б

Бабаянц О. 133
Бабин Ю.Ю. 325
Бабич А.О. 112
Бабич-Побережна А.А. 112
Бабінцева Н.О. 195
Бабіцький В. 95
Бабкіна М.М. 332
Бабушкіна Т.В. 165
Багринцева В.Н. 78
Баєр Г.Я. 144
Байдевятова О.М. 279
Бала О.П. 368
Балаєв А.Д. 64, 106
Балацький В.М. 143
Бальвінська М.С. 142
Бандалак А.В. 216
Барановський В.М. 43
Басюркіна Н.Й. 19
Батко М.Г. 216
Баштан Н.О. 205
Бащенко М.І. 146
Беляев В.В. 314
Белоусов А.О. 138
Бигун О.Н. 54
Бикін А.В. 98
Бикіна Н.М. 206
Бібчук К.В. 311
Білецький Є.М. 286
Білик Р.І. 289
Білоус А.М. 366
Білоцерківець Т.І. 103
Білявський Г.О. 119
Білявський С.Г. 115
Блажеевський М.Є. 320
Блинов А.В. 306
Бмом Я.Б. 144
Бобров О. 148
Бова Т.О. 124
Богач Г. 196
Богач О. 196
Богданович Р.П. 51, 106
Богомолів О.В. 340
Бойко О.А. 218
Бойко Т.В. 305
Бойчук Ю.Ю. 188
Болотін В.І. 146
Бомба М. 68
Бондарчук А.О. 320
Бордюжа Н.П. 103
Борзих О.І. 130
Борисенко Н. 139
Боровик В.М. 292

Бородіна О.М. 1
Бортнік А.М. 76
Борщевського В.В. 10
Братишко Н.І. 277
Бреус Н.Ю. 220
Брода Н.А. 266
Брошак І. 168
Бугрин Л.М. 170
Будзанівська І.Г. 124
Булгаков В. 42
Булігін Д.О. 82, 84
Булігін С.Ю. 121
Бунас А.А. 211
Бурлов В.В. 137
Буценко Л.М. 123
Буцацький Л.П. 312

В

Вакуленко Ю.О. 276
Васильєва Т.Б. 338
Васильціва Т.Г. 10
Васильченко М.С. 181
Васько Н.І. 67, 165
Васюта В.М. 190
Ващенко А.В. 313
Вдовенко Л.О. 13
Вдовиченко Ю.В. 235, 255
Вельбік А. 95
Вергунов В.А. 4, 7
Верестун Н.О. 115
Вигера С.М. 128
Висоцька Н.Ю. 358
Вінничук Д.Т. 27
Віценя Т.І. 205
Віщур В.Я. 299
Віщур О.І. 262, 266
Власов В.В. 201
Власюк В.П. 362
Вовк С. 284
Водяницький О.М. 310
Вожегова Р.А. 82, 90
Войтович Н.В. 11
Войтюк Д.Г. 40
Воліна О.А. 340
Волкова Е.Н. 314
Волкогон В.В. 272
Волянський М.С. 40
Ворон В.П. 364
Выродов И.В. 300

Г

Габріель А.Й. 52
Гавілей О.В. 277
Гаврилов С.О. 63
Гавриш Т.В. 351
Гадзало Я.М. 201
Гайдей О.С. 332
Галат М.В. 337
Галінська О.С. 342
Галка І.В. 332
Галушка С. 105
Гаманова О.М. 131
Ганчук М.М. 119
Гаркавенко Т.О. 335
Гарт О.Ю. 205
Генгало Н.О. 103
Генгало О.М. 103
Герасимов В.Н. 327
Герілович А.П. 146
Германович О.М. 52
Гинченко О. 349
Гладкіх Є. 105
Глова В. 168
Глотова І. 357
Глуб Р.А. 317
Глубокий О. 73

Гнатюк Н.О. 48
Говоров О.Ф. 38
Гойсалюк Я. 163
Голинська О.В. 14
Головач І. 42
Головко В.О. 320
Голотюк Л.С. 225
Голуб Г.А. 46
Гончар С.Г. 98
Гончаренко І.М. 2
Гончаров В.М. 18
Горальчук А. 349
Горбатюк О.І. 291, 319
Горбенко З.Г. 280
Гордійчук Н. 180
Горелов О.М. 222
Грановська Л.М. 89
Григора Т.І. 49
Григорашева І.М. 263
Гримак Х.М. 251
Грищенко Н.П. 257
Грищенко С.М. 257
Громова О.П. 222
Грудко Н.О. 316
Грузіна Т.Г. 319
Гузєєв Ю.В. 247
Гуменюк Ю.О. 40
Гусєв І.В. 244
Гуцаленко Л.В. 225
Гуцуляк Г. 116
Гуцуляк Ю. 116
Гущак В.І. 243

Д

Давидюк В. 30, 31
Данчук О.В. 271
Даценко Р.А. 326
Дворак К.П. 123
Дем'янчук В.В. 21
Дем'янчук О.С. 118
Демиденко О.В. 6
Демидова А.Г. 173
Деміна Т.М. 293
Демко А. 39
Демко О. 39
Денисенко С.А. 340
Дерев'яно Д.А. 41
Деркач С.М. 272
Десенко В.Г. 50
Дєдова Л.О. 240
Джабурія Л.В. 201
Дзіцюк В.В. 229
Дибкова С.М. 319
Дидів А. 212
Динис М.А. 295
Дмитрук О.О. 124
Добровольський В.А. 271
Добрянська Н.А. 175
Довгаль О.В. 261
Доменська Н.М. 252
Доценко О. 105
Дубравіна Л.І. 18
Дубчак О.В. 184
Дудар І. 68
Дудченко К.В. 89, 93
Дутов О.І. 121
Дяченко О.М. 126
Дячук О. 88

Е

Егоров Б.В. 231
Елаткин Н.П. 325
Емец А.И. 144
Ермантраут Е.Р. 156
Ескин Г.В. 244
Еськов Е.К. 300

Еськова М.Д. 300
Ефремова Е.Н. 69

Є

Євтушенко М.Д. 129
Єгорова Т.М. 120
Єжов В.М. 200
Єсіпова Н.Б. 315
Єфремов Д.В. 252, 253

Ж

Жаворонкова Н.В. 244
Жадан Б.І. 50
Жейнова Н. 287
Жигайло О.Л. 188
Жигайло Т.С. 188
Жила А.І. 264
Жила М.І. 265
Жовнір О.М. 291
Жукорський О.М. 236
Жулінська О.С. 250
Журавель М.П. 238
Журавльов О.В. 107

З

Завірюха Г.А. 338
Загорець Н.М. 285
Загребельний В.О. 334, 335, 341
Загребельний О.В. 341
Заименко Н.В. 354
Замлинська В.М. 49
Занько М.Д. 40
Заришняк А.С. 185
Засуха Ю.В. 257
Захаренко М.О. 224
Захаров В.Ю. 327
Захарова О.О. 142
Захарченко О.П. 273, 274
Зінковський О.Г. 310, 317
Зоз О.С. 324
Зоценко І.А. 332
Зуза В.О. 58
Зуза С.Г. 58

И

Ильєв П.Б. 216
Ильєва И.К. 216
Ирза В.Н. 325

І

Ібатуллін І. 290
Іваніна О.В. 248, 250
Іванців Р.Є. 75
Іванюта А. 346
Івченко Т.В. 205
Ігнатовська М.В. 289
Ікальчик М.І. 32
Ільчук Р.В. 207, 209
Ільчук Ю.Р. 207, 209
Іовенко В.М. 248, 255
Іоніцій Ю.С. 185
Ісаков М.М. 146

Й

Йовбак У. 352

К

Кавалер Н.Є. 268
Калайда К.В. 353
Календар Р.М. 142
Калетник Г.М. 20

Калиновська Т. 348
 Калинчик Н.В. 25
 Калмикова Г.Ф. 339
 Канарський Є.Р. 202
 Канівець В.І. 57
 Канівець С.В. 57, 65
 Кантуреева Г.О. 347
 Канюка О.Ю. 270
 Карпенко М.М. 321
 Карпович І. 352
 Карповський В.В. 271
 Карповський П.В. 271
 Карпук Л.М. 61
 Катеринич О.О. 274
 Катеринчук І.М. 157
 Катюха С.М. 243
 Квартникова Е.Г. 295
 Кебко В.Г. 240
 Кекина Е.Г. 300
 Кизь Т.В. 283
 Київська Г.В. 335
 Кириєнко Г.С. 102
 Кирик М.М. 126
 Кириленко І.Г. 4, 21
 Кириленко І.Г. 4
 Кириченко В.В. 135, 136
 Кирпа М.Я. 152
 Кистерна О.С. 301
 Кіщак О. 197
 Кіщак Ю. 197
 Клопенко Н.І. 237
 Клочко Р.Т. 306
 Кобець А.С. 35
 Кобиренко Ю.О. 172
 Кобиринка Б. 167
 Кобиш А.І. 329
 Коваленко А.М. 83
 Коваленко В.О. 224
 Коваль О.А. 342
 Ковальова І.А. 201
 Ковальова Т.М. 233
 Ковальчук А. 350
 Ковальчук І.І. 297
 Ковбасенко В.М. 130
 Ковтун А.В. 342
 Козаченко М.Р. 67, 165
 Козаченко О.В. 34
 Козлова Л.В. 193
 Коковіхін С.В. 90
 Комбарова Н.А. 244
 Конаков Б. 95
 Кондратенко Т. 191
 Коник Г.С. 175
 Корж В. 9
 Корж О.В. 292
 Корнбергер В.Г. 89, 93
 Корнієнко В.О. 316
 Коропець Л.А. 238
 Корчагіна І. 208
 Коршунов А.Б. 241, 242
 Коршунов Б.П. 241, 242
 Кос'янчук Н.І. 321
 Космідайло Т.В. 218
 Костюк В.І. 100
 Костюк С. 68
 Кот Л.Б. 322
 Котик А.М. 280
 Котляр О. 349
 Котяш І.О. 171
 Кохан А.В. 70
 Коханюк Н.В. 183
 Кочмарський В.А. 320
 Кошевський І.І. 202
 Кравець С. 74
 Кравчук В. 30
 Крапивницька І. 348
 Кривохижа Є.М. 321

Кривошапка В.А. 200
 Кривошия П.Ю. 322
 Крижанівський Я.Й. 321
 Крикунова О.В. 61
 Криленко В.І. 16
 Кровина Е.В. 293
 Кролівець Г.П. 260
 Кружель Б. 284
 Крючковський В.В. 111
 Ксєнз І.Н. 258
 Ксьонз І.М. 334
 Кулибаба Р.А. 281, 282
 Кулик Н.А. 57
 Купріянова Т.М. 210
 Кургак В.Г. 176
 Курганський С.В. 314
 Курилов О. 148
 Курочкин Е.В. 327
 Курта Х.М. 141
 Кутіщева Н.М. 189
 Кучерявенко О.О. 124

Л

Лавренко С. 79
 Лавриненко Ю.О. 90
 Лаврова Г.Д. 182
 Лакида П.І. 367
 Ландсман А.О. 271
 Латка О.М. 234
 Лебеденко Є.О. 135
 Лебедь В.Н. 25
 Лебская Т. 345
 Левін С.В. 369
 Левон Ф.М. 354
 Левченко В.Б. 362
 Левченко В.В. 360
 Лень О.І. 70
 Леонов В.Ю. 99
 Лепета Л.В. 258
 Лепеха О.П. 104
 Лешовська Н.М. 266
 Лившиц І.З. 127
 Липчук В.В. 25
 Лисанюк В.Г. 195
 Литвин О. 68
 Литвиненко Н. 159
 Лікар С.П. 103, 130
 Лінник М.К. 38
 Ліщук А.М. 62
 Лобачова І.В. 250
 Ловейкин В.С. 44
 Логуш І.В. 47
 Лопушняк В.І. 56
 Луганський С.Н. 306
 Лупенко Ю.О. 29
 Лутак І.А. 157
 Луценко М.В. 232
 Луценко Н.В. 272
 Лучна І.С. 155
 Лысенко Е.А. 25
 Лютий Ю.С. 273
 Лялін О.І. 359
 Ляпзберг О.В. 318
 Ляшенко Г.В. 203
 Ляшенко Ю.В. 281
 Ляшко А.П. 44
 Ляшук І.А. 239

М

Мазур Г.А. 49
 Мазур Г.Ф. 26
 Майборода О.В. 331
 Майовець Є.Й. 15
 Майстренко М.І. 312
 Максимова Л.О. 162
 Малиновська І.М. 63

Малишева О.О. 141, 145
 Малярчук М.П. 91
 Маннаков А.Г. 302
 Манько К. 73, 148
 Маренков О.Н. 309
 Маринин Е.І. 203
 Маріуца А. 139
 Мартинчук І.В. 355
 Мартинюк І.М. 260
 Мартинюк О.А. 356
 Марущак Л.В. 328
 Марцінко Т. 167
 Марьяхин Ф.Г. 241, 242
 Марютін О.Ф. 215
 Масберг І.В. 117
 Маслак О. 153
 Маслиєв С.В. 66
 Масловата С.А. 3
 Маслюк А.М. 255
 Матвієнко Н.М. 313
 Матенчук Л.Ю. 353
 Материнська О.А. 26
 Матус С. 81
 Матухно Ю.Д. 57
 Махно К. 290
 Мацера А.В. 97
 Мацкевич В.В. 221
 Машкін М.І. 340
 Мащак Я.І. 170, 172
 Медведев В.В. 54, 55
 Медведев В.В. 60
 Медведев О. 108
 Меденець В.Д. 150
 Меженська Н.А. 334
 Меженський А.О. 334, 335
 Мельник О.В. 229, 283
 Мельничук С.Д. 141, 145
 Менчинская А. 345
 Метелева І.Д. 14
 Минеев В.Г. 8
 Митрофанов В.І. 127
 Михайлович Н.В. 109
 Мізик В.П. 262
 Мірошнікова О.С. 260
 Мірошніченко М. 105
 Мірошніченко Т.М. 205
 Місніченко О.В. 49
 Мішукова Л.С. 92
 Міщенко Д.А. 17
 Могутова В.Ф. 340
 Мозговська Г.В. 205
 Мозоль Н. 94
 Мойсієнко В.В. 160
 Молдован Ж. 166
 Молодченкова О.О. 182
 Мороз Н.П. 49
 Морозов В.В. 82, 84, 89
 Морозов О.В. 89, 93
 Мудрак Д.І. 266
 Мудрак О.В. 114
 Мужжавлєв Е.Ф. 327
 Музика В.П. 256
 Мулюкіна Н.А. 201
 Мунтян Е.М. 216
 Мусієнко О.В. 301
 М'яка М.В. 272

Н

Нагорнюк О.М. 115
 Надикто В.Т. 33
 Надточій О. 39
 Назаров О.Б. 313
 Найдено К.А. 238
 Найдьонов В.Г. 90
 Найдьонова В.О. 91

Найманов А.Х. 333
 Найченко В.М. 353
 Накльока О.П. 217
 Налобіна О.О. 37
 Науменко М.М. 35
 Наумов О.Г. 67, 165
 Неволько О.М. 326, 328, 334, 335
 Незнамов С.О. 318
 Нехороших З.М. 334
 Нижоголенко В.М. 90
 Никонєць В. 343
 Никонова З.Б. 325
 Ничик С.А. 269, 319, 324
 Нікітін М.М. 47
 Ніколенко А.В. 186
 Ніценко В.С. 22
 Новохатин В.В. 149
 Носов А.М. 140

О

Оболкіна В. 348, 352
 Огородник Н.З. 262
 Одиєць С.І. 189
 Олійник В.С. 51, 106
 Олійник О.О. 12
 Оліфір Ю.М. 52
 Омельченко Л.О. 235
 Орлов А.А. 241
 Осетрова О.П. 28
 Отченашко В. 226

П

Пабат В.О. 27
 Павкович С. 284
 Паламарчук А. 159
 Палапа Н.В. 61
 Панасенко Є.В. 101
 Панахид Г.Я. 171
 Панікар І.І. 269
 Панченко П.П. 4
 Панишин В.З. 160
 Паньків М.Р. 43
 Панькова С.М. 273, 275
 Парашкевов І.Х. 303
 Парпан В. 361
 Пархоменко А.А. 314
 Пастух Н.Р. 49
 Перга Т.Ю. 110
 Перебойчук О.П. 223
 Передрій М.М. 240
 Петренкова В.П. 155
 Петрів М.Д. 285
 Петрушко М.П. 232
 Петрушов А.З. 127
 Печеніжська Т.Б. 273
 Пилярчик Б. 284
 Пилярчик Р. 284
 Пиріг О.В. 124
 Пирожено Ю.В. 224
 Писаренко П.В. 82, 90, 92
 Пискун А.В. 330
 Пискунов А.В. 325
 Питель Я.О. 49
 Підгурський М.І. 43
 Піковський М.Й. 126
 Плиско І.В. 54, 55
 Погорілий С.П. 45
 Погромська Я.А. 58
 Поліщук В.М. 248
 Поліщук І.С. 97
 Полякова Л. 371
 Полякова Л.Л. 277
 Поляшенко Н. 53

Пономар З.С. 267
Пономар С.І. 267
Пономаренко Н.О. 35
Попов В.М. 136
Попов С.І. 99, 156
Попсуй В.В. 292
Порхун М.Г. 240
Потрохов О.С. 310
Приймачук Л.С. 199
Прискока В.А. 326, 335
Присяжний В.Г. 45
Притуленко О.В. 277
Пришляк С.П. 314
Проневич В. 86
Проневич В.А. 174
Прус М.П. 336
Пуць В.С. 37
Пучков М.Ю. 178
П'ятенко С.О. 328
П'ятничко О.М. 264

Р

Рабазанов Н.И. 309
Радченко А. 151
Радченко Л. 151
Расторгуев О.Б. 190
Ратошнюк В.І. 177
Рацький М.І. 266
Ревтьо О. 79
Редькова Л.А. 302
Ретьман С.В. 130
Решетников В.Н. 140
Резніченко Л.С. 319
Риженко В.П. 291
Риженко В.П. 319
Риженко Г.Ф. 319
Риженко Р.Ф. 291
Рівіс Й.Ф. 297, 299
Ровна Г.Ф. 102
Рожков А.О. 77
Рокочинський А. 81, 88
Роман Б.В. 50
Романко М.В. 322
Ромашенко М.І. 96, 107
Россоха В.В. 28
Россоха В.І. 233
Рубан С.Ю. 240
Руда С.В. 278
Руденко Є.В. 227, 304
Руденко О.П. 227
Рудик Г.В. 268
Рудой О.В. 291
Рудь О.Г. 322
Рудь Ю.П. 312
Русенко Я.Г. 321
Рыбалко В.П. 258
Рябініна О.В. 283
Рябухін О.Ю. 369

С

Саблук В.Т. 123
Савченко Ю. 105
Савчук Л.Б. 271
Саєнко А.М. 143
Самойленко О.А. 70
Самохвалова В.А. 58
Сапачова М.А. 328
Сапейко В.П. 332
Сбитна М.В. 369
Свідерський В.С. 326
Свістула М.М. 252
Седіло Г.М. 285
Семен О.Т. 213, 214
Семеняка І. 161
Семеняка О.І. 80, 161

Семьяшкіна А.О. 70
Сеник М. 168
Сергієнко В. 134
Середа В.О. 189
Сивак Л.М. 52
Сиволап Ю.М. 137, 138, 142
Сидоренко О.В. 245
Сидоренко С.Г. 364
Сикало О.О. 128
Сичкарь В.И. 182
Сівірін О.М. 34
Сігалова І.О. 61
Сідашова С.О. 263
Скаліга М.Л. 330
Скляр Л.А. 260
Скорейко А.М. 125
Скрипка Г.А. 298
Скрипкіна В.М. 271
Скрипник В.Г. 334
Слобода Л.Я. 285
Слугин А.В. 327
Сметана С.І. 170
Смолінський С.В. 40
Смолянinov К.Б. 266
Сободош О.І. 264
Собчик В.Т. 115
Соколов В.М. 138
Соколова Н.А. 111
Соловодзінська І.С. 266
Солоденко А.Є. 137
Солодушко М.М. 154
Солонечний П.М. 164, 165
Сорока Н.М. 267
Сошникова Е.М. 333
Спарбекова А.А. 347
Спиридович Е.В. 140
Спиридонов В.Г. 141, 145, 229
Спрыгин А.В. 325
Ставецька Р.В. 237
Стадник А.П. 221
Старосельська А.П. 344
Стегній Б.Т. 146
Стратон Г. 204
Стратула О.Р. 142
Стригун О.О. 131
Стрижак Т.А. 260
Строгонов В.И. 333
Стюрко М.О. 152
Суслик Л.О. 123
Сусол Р.Л. 259
Суханов С.В. 132
Сушко М.І. 328

Т

Тагіров М.Т. 279
Таран Т.В. 329
Таранухо Ю.М. 126
Тараріко О.Г. 6
Тарасенко О.О. 232
Тарасов О.А. 332
Тарасюк С.І. 254
Терентьев С.Н. 327
Терентьев А.Ю. 367
Тереняк Ю.М. 136
Терещенко О.В. 277, 279, 286
Терлецька М.І. 170
Тернавський А.Г. 217
Тесак Г.В. 285
Тимошенко О.П. 104
Тирсін Р.В. 261
Тирсіна Ю.В. 261

Тищенко О. 87
Тіщенко Л.М. 370
Ткач О.М. 363, 364
Ткаченко М.А. 49
Ткачик Т.Е. 278
Тодосюк Є.А. 199
Токар А.Ю. 353
Токарева О. 5
Токолов Ю.І. 340
Толстенко Н.Г. 333
Толстушко М.М. 36, 37
Толстушко Н.О. 36
Томашівський З. 71
Томашівський О. 71
Томілін О.О. 23
Тонха О.Л. 6, 64
Топішко О.І. 15
Трибель С.О. 131
Трокоз В.О. 308
Троц В.Б. 169
Троцюк В. 85
Трускова Т.Ю. 227
Труфанов О.В. 280
Труфанова В.О. 280
Тулаєва М.І. 201
Тур Г.М. 233
Турбина І.С. 244
Тучапський О. 68
Тютюма Н.В. 69
Тютюн С.М. 291

У

Уваров Г.И. 173
Улько Л.Г. 323
Уразбаева К.А. 347
Усов О. 73, 148
Устинова Г.И. 333
Уховська Т.М. 291
Уховський В.В. 330
Учеваткин А.И. 241, 242

Ф

Фатєєв А.І. 58
Феделеш-Гладинець М.І. 202
Федоненко Е.В. 309
Федорова Е.В. 244
Федорчук Р.С. 297
Федун І.Л. 24
Фесенко Н.А. 273
Філіпов Г.Л. 162
Філіпова Л.М. 221
Фльонц І.В. 47
Фотіна Т.І. 323
Фрунзе Н.И. 59
Фурдичко О.І. 118
Фурман В. 85
Фурса Н.Н. 246
Фурсова Г.К. 99
Фучило Я.Д. 369

Х

Хайліс Г.А. 36
Хань Є.Ю. 368
Харченко З.М. 353
Хвостик В.П. 274
Хисматов М.М. 169
Хмельовський В.С. 32
Ходаков В.Е. 111
Хокесфорд М.Дж. 147
Хомутовська С.О. 320
Хомяк В.В. 125
Хоник М.М. 285
Храмцов В.Л. 122

Храмцов Л.И. 122

Ц

Цвігун А.Т. 239
Цимбал Я.С. 176
Ципляк О.В. 283
Цюк Ю.В. 157
Цюндык А.Г. 231

Ч

Чабанюк Я.В. 211
Чалий Б. 94
Чвартацький І.І. 47
Чепернатий Є.В. 132
Чепурна В.А. 271
Черевичний Ю.О. 107
Чернобай С.В. 77
Черняєва І.М. 155
Черчель В.Ю. 162
Чехова І.В. 187
Чісніков В.С. 201
Човнюк Ю.В. 44
Чокан Т.В. 254
Чорна Г.В. 280
Чуба В.В. 46
Чугаєв С.В. 155
Чугай Є. 88
Чумак П.Я. 128
Чумаченко І.П. 238

Ш

Шаніна О.М. 351
Шаповал А.В. 157
Шаповалов С.О. 227
Шаран М.М. 251
Шатковський А.П. 96, 107
Шевченко І.В. 113
Шевчук Н. 198
Шевчук Р.В. 102
Шита О. 134
Шихшабетов М.М. 309
Шкарівський Г.В. 45
Шкодяк Н.В. 264
Шкрегель О.М. 34
Шлапак В.П. 3
Шоміна Н.В. 279, 288
Шпикуляк О.Г. 26
Штонда О. 343
Шубала Г. 72

Щ

Шудря Л.І. 189
Щебарекова З.С. 178

Я

Яворовський П.П. 365
Язловецький І.Г. 216
Якименко Л.П. 176
Якимів Р. 39
Яковенко Р. 194
Якубчук О.М. 289, 329
Якубчук Б.М. 261
Яновський Ю.П. 132
Яремич Н.В. 294, 296
Яремчук О.С. 224
Ярещенко О.М. 200
Ярмолук М.Т. 171
Яровий Г.І. 215
Яцик М. 94
Яцкевич І.В. 14
Яцук І.П. 62
Ящук В.У. 211

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

- авіаційний гас 47
аграрна продукція 21
аграрна сфера 13, 29
аграрний сектор 16
аграрний сектор економіки 12, 17
агрегат орний 33
агровиробництво 15, 118
агроекологічне оцінювання ґрунтів 62
агроекологія 119
агрокліматична зона 189
агроландшафт 119, 120
агрономія 7
агропродовольча сфера 22
агропродовольчий комплекс 17
агропромисловий комплекс 19, 23
агротехніка вирощування кукурудзи 78, 163
агротехнологія 122
агрохімічне обстеження ґрунтів 50
агрохімія 8
агрохолдинги 15
адаптація 269, 271
адаптивність 164
адаптивність ячменю 165
адаптовані коренезбиральні машини 43
адаптовані транспортно-технологічні системи 43
азот 213, 224
айва 195
активність ферментів 310
актинідієві 204
актинідін 343
Алексєєв Є.В. — фундатор лісогосподарської освіти 5
алелі 238, 278
алельні варіанти 141, 145
альтернативні джерела енергії 225
аміачна селітра 103
амін 306
амінокислоти 59, 277, 289, 306, 318, 345
амінокислоти синтетичні 295
амінокислотне живлення овець 252
амінокислотний склад м'язової тканини свиней 270
ананас 343
анізотропність 60
антагонізм мікотоксинів 280
антиген Be 248
антигени 332
антиоксидантна система 256
антиоксидантний захист 251
антитіла 335
антропогенна еволюція ґрунтів 60
антропогенне навантаження на довкілля 113
антропогенне навантаження на ліси 356
армерія дерниста 223
ауксин 221
аутофлора шкіри 322
- Б**
- бабезіоз 336
багаторічнікни трав'янисті низькорослі 223
багаторічні насадження 96
базові маточники 201
бактерицидна дія 123
бактеріальна контамінація 321
бактерії 123
бактеріози кінцівок ВРХ 323
- бактеріотерапія 338
банк клонів 201
банківське кредитування 13
барани-плідники 250, 251
бджоли 299–306
бджоли медоносні 297
безпека харчових продуктів 227
бестер 141
бичачий сироватковий альбумін 251
білки 318
білки рослинного походження 342
біоактивні речовини 218
біобезпека 329
біобезпека нанотехнологій 319
біогаз 225
біогенне поглинання 120
біодобрива 272
біоенергетика 357, 358
біозахист 261
біозахист кісточкових 196
біоіндикація 117, 354
біологічна активність 64
біологічне землеробство 6
біологічні особливості 132
біологія 127
біологія сої 179
біопаливо 225
біопаливо дизельне 46
біопрепарати 76, 162, 210
біорізноманіття 114
біостимулятор росту 69
біотехнологія 205, 218
біотехнологія рослин 140
біофлавоноїди 347
біохімічний аналіз білка 182
біохімічні дослідження 333
бобово-злакові травосуміші 168
Бондаренко М.І. — вчений декоративний садівник 3
бонітет 367
борозна 33
борошнеста роса 186
борошно пшеничне 351
ботанічний сад 109
ботанічний склад травостою 170
брасиностероїди 130
брилистість 55
бромелін 343
бугаї-плідники 146, 238, 244
будова втулкового вулика 9
буйволи у світі 247
буряки 184, 345
буряки цукрові 123, 185, 186
бур'яни 71
- В**
- важкі метали 58, 212
вакцина асоційована "Актиноколісан" 291
вакцина проти лептоспірозу 330
вакцинація (сказ) 324
вакцини асоційовані 323
вакцини для птиці 331
вакцинопрофілактика хламідіозів 334
вапнування 49, 52, 57
вапнування ґрунту 243
вегетативне походження деревостанів 368
великотоварне виробництво 19
верба декоративна 222
верба енергетична 357
ветеринарна мікробіологія 338
ветеринарно-санітарна експертиза 344
- ветсанекспертиза 329
взаємозв'язок з білковістю 182
види і представники 127
видовий склад бур'янів 72
видовий склад фітофагів 131
використання ДНК-маркерів 137
використання сої 179
використання травостою 171
виноград (ННЦ "ІВІВ ім. В.Є. Таїрова") 201
виноград (Причорномор'я) 203
виноград Рислінг (Закарпаття) 202
виноградні вичавки 348
винос 185
випаровування 92
вироби борошняні кондитерські 352
виробництво агропромислове 24
виробництво біологічно активних речовин 140
виробництво біопалив 20
виробництво зерна 26
виробництво кормів 173
виробництво молока і м'яса 27
виробництво свинини 18
виробництво сої 179
вирощування гарбуза 213
вирощування гливи 219
вирощування грибів 218
вирощування енергетичної верби 357
вирощування моркви 206
вирощування риби 316
вирощування сої 180
високочистий натрій гіпохлорид 268
висота рослин 97, 124
висота сосни 369
висушування плодів 353
витрати 26
витрати азоту непродуктивні 105
витрати палива 46
витрати поливної води 82
вихід олії ріпаку 102
вишня (сорт) 197
вишня 196
вища нервова діяльність 271
вібраційний викопувальний робочий орган 42
вівці 228
вівці аскан. тонкорунні 250
вівці аскан. тонкорунні тавр. типу 248, 252, 253
вівці аскан. чорноголові 249
вівці гірськокарпатські 254
відгодівельний молодняк свиней 257
відгодівля качок 284
відлучення 262
відтворення риб 309
відтворення родючості чорноземів 64
відтворювальна здатність норки 296
відходи птахівництва 272
відходи тваринництва 224, 225
вірус інфекційного панкреатичного некрозу 312
вірусна інфекція 124
вірусна та бактеріальна контамінація 146
вірусні інфекції 325
вітамін Е 289
вміст білка і клейковини в зерні 99
внутрішньогосподарські зв'язки 18
вовна (забавлення) 254
вода питна 298

води мінералізовані 83
 водний баланс смородини 200
 водний режим 85
 водний режим ґрунтів 87, 90
 водоспоживання 92, 107
 вологість 186
 вологість ґрунту 82
 ворсинки кишечника 265
 врожай 101
 врожайні властивості 157
 врожайність 66, 71, 76, 77, 79, 80, 103, 149, 154, 160, 166, 172
 врожайність вівса 75
 врожайність зерна 70
 врожайність кукурудзи 74, 78, 163
 врожайність насіння 178
 врожайність пшениці 73, 147, 156, 159
 врожайність ріпаку 102
 врожайність соняшнику 188
 врожайність ячменю 67
 ВРХ 224, 228, 323, 336, 337
 ВРХ волинська м'ясна 236
 ВРХ (генофонд України) 245
 ВРХ голштинізована 237, 238
 ВРХ зебуподібна 246
 ВРХ південна м'ясна 235
 ВРХ Рівненщини 243
 ВРХ різних порід 244
 вторинна карбонізація 65
 вуглецевий комплекс 86
 вуглець 48
 вузлики лімфоїдні 265
 вусач 362
 в'язкість 346

Г

газова хроматографія 298
 галузеві показники 23
 галузь меліорації 88
 гаметогенез 309
 гамма-глобуліни 266
 гарбуз 345
 гарбуз мускатний 213, 214
 гарноквітучі кущі 220
 гелі агарозні і поліакриламідні 281
 гемоглобін 269
 ген Rf₁ 136
 ген капа-казеїну 238
 генеалогічна структура коней 234
 генеалогія ВРХ племзаводу "Асканійське" 246
 генетика сої 179
 генетична мінливість 143
 генетична мінливість (коні) 233
 генетична оцінка курей 275
 генетична структура плідників 141
 генетична структура популяцій 139
 генетична трансформація 144
 генетичні маркери 229, 274, 282
 генетичні маркери курей 278
 генетичні маркери овець 254
 гени дозрівання сої 181
 генотип 296
 генотипи ВРХ 238
 генотипування 281
 генофонд коней 229, 233
 генофонд курей 274
 геохімічні зони 244
 гепатит Е 325
 гербіциди 74, 311
 гербіциди вибіркової дії 134
 гетерогенність 143
 гетерозиготність 278

гетерозиготність овець 248
 гетерозис 292
 гібрид 68
 гібриди Діалог і Діалог 300 138
 гібриди кормово-цукрових буряків 184
 гібриди кукурудзи 78, 163
 гібриди соняшнику (пластичний, олійний) 189
 гібриди цукрових буряків 185
 гібридизація курей 278
 гідрофільність полісахаридів 352
 гідрохімічний стан водойми 315
 гірчиця 129
 гісоп 48
 гістологічні зміни 341
 гістоструктура 265
 глива звичайна 219
 гліцерин 351
 гліцинін 182
 глобальне екологічне управління 110
 глутатіон 251
 гнилі кореневі 104
 гнилі кореневі нуту 126
 гниль цибулі 211
 гніздо 301, 302, 304
 гній 224
 годівля ВРХ 240
 годівля коней 231
 годівля курей 277
 годівля норок 295
 годівля овець 249
 годівля поросят 264
 годівля свиней 263
 годівля тварин і птиці 226
 горизонт гумусоаккумулятивний 51
 горимість лісів 363
 горіх волосський 198
 господарства фермерські 305
 господарські комплекси 10
 готовий продукт 339
 грамініциди 134
 гранична напруга зсуву 346
 гранулювання 231
 грена 308
 гриби *Fussarium* (симптоми, поширення, розвиток) 126
 грибівництво 218
 групи стиглості кукурудзи 161
 груша в Криму 195
 гумідна зона 94
 гумус (утворення і нагромадження) 51
 гумус 49, 62, 106
 гумусовий горизонт 53, 57
 гумусовий стан 64
 гумусоутворення 52
 гуси оброшинські 285
 гусінь 308
 гуски 286
 густина посіву 68
 густина стояння рослин 82, 84, 162

Г

ґрунт 298
 ґрунт прибережний 117
 ґрунт темно-каштановий 83
 ґрунт темно-сірий опідзолений 56
 ґрунт техногенно забруднений 58
 ґрунти еродовані 53
 ґрунти осушувані торфові 85
 ґрунти торфові 174

Д

деградаційні процеси 54
 деградованість орних земель 61
 дегуміфікація 61
 деззасоби 320
 дезінфекція 320, 321
 декоративність рослин 220
 дендрологічний парк 3, 109
 деревинна продукція (автоматизація) 355
 деревна ламань 366
 деревообробна промисловість 370
 державна підтримка 16
 державна підтримка інвестування 11
 державна підтримка с.-г. підприємств 14
 державне регулювання 17, 19
 детермінант 221
 деформація 30
 джерела фінансування 11
 дзвоник Портеншлага 223
 диблок-кополімер 289
 дизельне паливо 47
 дикі м'ясоїдні тварини 324
 динітроанілінові гербіциди 144
 дискові знаряддя 31
 дисперсність 349
 діагностика 127
 діагностика АЧС 326, 328
 діагностика у ветмедицині 335
 діагностика хламідіозів 334
 діброва 360
 діючі речовини гербіцидів 134
 ДНК 145
 ДНК-маркери 138, 139, 142
 добір 205
 добір у птахівництві 275
 добрива (органічні, фізіологічно кислі) 50
 добрива 98, 103
 добрива азотні 105, 147
 добрива калійні і фосфатні 243
 добрива мінеральні 35, 66, 69, 79, 158, 160, 161, 168, 171, 213
 добрива мінеральні та бактеріальні 175
 добрива на хелатній основі 97
 добрива органічні 176
 добрива органічні і мінеральні 100
 довгоносик 362
 доза добрив 185
 дози опромінення 314
 доїльні установки 321
 доїльно-молочне устаткування 241
 домогосподарства 15
 допоміжні галузі тваринництва 27
 досвід країн-лідерів 180
 досвід Польщі 192
 дослідна справа 7
 дощування дерев 193
 дренажно-скидні води 93
 дуб 368
 дуб звичайний 359, 360

Е

едатоп 364
 екологічна безпека 119
 екологічна культура селян 115
 екологічна політика 113
 екологічна ситуація 61
 екологічна стратегічна оцінка 113
 екологічне випробування 164
 екологічне рослинництво 122
 екологічний моніторинг 114

екологічно безпечна продукція 214
 екологія 110
 екологія с.-г. 118, 218
 екологія соціальна 111
 еколого-геохімічні процеси 120
 еколого-меліоративний стан 88
 екомережа регіональна 114
 економіка м'ясного скотарства 236
 економіка пасовищного утримання 228
 економіка регіональна 111
 економіка тваринництва 225
 економічна безпека 16
 економічна ефективність 68, 71
 економічна ефективність вирощування сортів 158
 економічна ефективність вирощування ячменю 67
 економічна ефективність (свині) 257
 економічний механізм 14
 економічний простір 24
 екосистеми водні 117
 екосистеми лісові 355, 356
 екосистеми природні 116
 екотоксикологія 212
 експлант 221
 екструзія 231
 електронні таблиці Excel 240
 електрофорез 281
 елементи біогенні 48
 елементи живлення 185
 елементи продуктивності 149, 183
 ембріони 310
 ембріони курей 279
 енергетика 225
 енергетична безпека 20
 енергоощадні технології 242
 епідемії 329, 334
 епізоотична ситуація 327
 епізоотичне обстеження 313
 епізоотії 325, 329, 335–337
 еритроцитарні антигени 274
 еритроцити 269
 ерозія 53, 61
 еустронгілоз 313
 ефективність засобів захисту 123
 ефективність застосування добрив 105

Є

європейське співтовариство 113
 Єнкен Б.К. — вчений-селекціонер 7

Ж

жатка 40
 жива маса 316
 живлення вівса 75
 живлення мінеральне 101
 живлення моркви 206
 живлення рослин 52
 жирні кислоти 279
 жирні поліненасичені кислоти 277
 жировий компонент 349
 жито 130
 життєдіяльність 308
 жовток яйця 279

З

забій кролів (показники) 290
 забійні якості нутрії 292
 забруднення ґрунту 76
 забруднення капуста важкими металами 212
 забур'яненість 135

забур'яненість посіву 74
 забур'яненість посіву пшениці 72
 закваски 350
 закрита чекова рисова система 89
 заморозки 203
 заплілювач буряків 184
 засолення ґрунтів 89
 захворювання листя 104
 захворювання респіраторні свиней 256
 захист верби від шкідників 222
 західний квітковий трипс 128
 збереження генофонду буйволів 247
 збереження генофонду овець 254
 збережуваність саджанців дуба 359
 зберігання 339
 зберігання картоплі 210
 зберігання цибулі 211
 збудник фітофторозу (виявлення і ідентифікація) 125
 збудники хвороб 165
 збудники хламідіозів 334
 звуки 303
 згінний гребінь 33
 зеараленон 280
 зебу кубинські 235
 зелена маса 160, 166, 169
 зелений конвеєр 176
 зелені насадження 354
 землеробство зрошуване 108
 землеробство органічне 49
 землеустрій 116
 землі зрошувані 91
 землі лісгосподарські 356
 зерно 280
 зерновий ворох 41
 зернозбиральний комбайн 44
 зернозбиральний комбайн Сampo-Україна 300 40
 зимівля 302, 303
 зимостійкість пшениці озимої 150
 златка 362
 зльот бджіл 304
 зміни клімату 188
 значення у сільському господарстві сої 179
 зоонози 329
 зразкові меліоративні об'єкти 87
 зрошення 83, 90, 92, 93, 95
 зрошення краплинне 96, 107, 194
 зрошення у садах 193
 зрошувальні системи 91, 93
 зруби дубових насаджень 360

Й

йод 300

І

ідентифікація 142
 ізогенні лінії сої 181
 ізолят "Карпати" 312
 ізоляти *S. suis* 332
 ікра 310
 імовірність врожайності 188
 імунна система 266
 імунобіологічна реактивність кролів 291
 імуногенетика овець 248
 імунодефіцити у тварин (корекція) 338
 імунологічні реакції 322
 імуноterapia 338
 інбредні лінії 138

інвазії 336, 337
 інвестиції 11, 111
 інвестиції у розвиток горіхоплідних 198
 індекси 183
 індекси печінки і селезінки 311
 індики 283
 індички 282
 інкубація перепелів 288
 інноваційна діяльність 29
 інноваційна продукція 29
 інноваційно-інвестиційна активність 24
 інноваційно-інвестиційне забезпечення 11
 інновації в деревообробній промисловості 370
 інокулянти 180
 інокуляція насіння 168
 інсектициди 129, 133
 інституційна база 24
 інституційний механізм 17
 інституційні дисфункції 10
 інструментарій оцінки вартості 28
 інтегровані підприємницькі структури 22
 інтенсивність росту норки 293
 інтенсифікація 25
 інфекційна анемія 322
 інфекційний титр 312
 інфекційні хвороби 305
 інфекції 261, 335
 інформаційне забезпечення 29
 інформаційні технології 240
 іони міді 317
 історія буйволів 247

К

калій 213
 калій гідрогенпероксомоно-сульфат 320
 калусоутворення 181
 капуста білоголова 212
 карась 317
 карбонатні утворення 65
 картопля 96, 97, 100, 124, 207–210
 качани кукурудзи 78
 качки мускусні і муларди 284
 квочки 282, 286
 Київський с.-г. ін-т 5
 кислоти жирні 297, 299
 кислоти органічні 226
 кислотність 57
 ківі 343
 ківі в Україні 204
 кількісні ознаки 183
 кількість стебел 97
 кісточкові культури 196
 кліматичні зміни 154
 кліщі 127
 кліщі іксодові 336
 клон тополі "Дружба" 358
 клонова селекція винограду 201
 кнури 260
 кобальт 253
 ковбасні вироби 344
 коефіцієнт агрономічної стабільності 156
 коефіцієнт варіації 174
 коефіцієнти біологічного накопичення 300
 кози 228, 333
 козівництво в Україні і світі 255
 колекція порічок Ін-ту сіл. госп-ва Карпат. регіону 199

колієнтеротоксемія 266
 комбікорм 290
 комбікорми для коней 231
 комерціалізація 29
 комплексний економічний механізм 14
 комплексні добрива 77
 компоненти злакові 177
 компости 272
 конгліцінін 182
 коні 231, 232, 322
 коні (верхові і гуцульська) 229
 коні укр. верхові 233, 234
 конідії гриба збудника 186
 конкурентне середовище 25
 консервування 353
 консервування кормів 226
 консолідованість груп птиці 278
 контроль безпечності їжі 329
 контроль здоров'я тварин і людей 227
 контроль молока 241
 концентрат сироваткових білків 340
 концентрація хлорофілу 124
 конярство 230
 копито 232
 корегування 101
 кореляція 183
 коренева губка 362
 коренева система дуба (відкрита і закрита) 359
 коренезбиральні машини 43
 коренеплід 42
 коренеплоди буряків 43
 корми 226, 240
 корми для коней 231
 корми коровам 239
 корми с.-г. тварин 227
 кормова добавка 265
 кормова добавка аліосепт 268
 кормова продуктивність 175
 кормова продуктивність травостоїв 167
 кормові добавки птиці 286
 кормові одиниці 171
 кормові сівозміни 86
 кормові трави 228
 корови лактуючі 239
 короїд 362
 короп 310, 311
 кредитна підтримка агробізнесу 12
 кредитний портфель 12
 кредитні ризики 13
 криволінійна форма леза 34
 кризові дисбаланси 24
 кріобанк (BPX) 245
 кріоконсервація 251
 кріостійкість сперми 250
 кров 266
 кров периферична 269
 кролі 289–291
 кукурудза 68, 74, 78, 79, 138, 153, 161–163, 169
 кукурудза розлусна 80
 кукурудза цукрова 69
 кукурудза цукрова/розлусна 66
 культиваторний агрегат 34
 культура *in vitro* 181
 культура клітин 312
 культура клітин і тканин вищих рослин 140
 культури баштанні 96
 культури зернові колосові 131
 культури кормові 166, 173, 174
 культури польові 54
 культури просанні 107

культури рентабельні 153
 культури ягідні 199
 кури 278–280, 325
 кури м'ясо-яєчні 273, 274
 кури яєчні 275
 кури-несучки 276, 277
 курячий послід 272

Л

лабораторні дослідження 326
 лактація корів 240
 лактація овець 253
 ландшафти урбанізовані 220
 ландшафтний дизайн 223
 лапи культиваторні стрілочасті 34
 лептоспіроз 330
 личинки 316
 ліпіди 279, 299
 ліпідний обмін 264
 ліси гірські 361
 лісівництво 2
 лісівничо-екологічна ефективність систем рубок 361
 лісова підстилка 366
 лісове господарство 5, 355
 лісове господарство збалансоване 371
 Лісовий ін-т 2
 лісокористування раціональне 356, 361
 локус 145
 локуси генів 143
 локуси овоглобулінів 278
 локуси SSR 138
 льонозбиральні машини 36, 37
 льонокомбайн 36
 люпин вузьколистий 177
 люцерна 178

М

магній 48
 макро- і мікроелементи 244
 мальва мелюка 169
 маринад 343
 маркери (SCAR, HRG01, HRG02) 136
 маркери біохімічні 233
 маркування генів 142
 маса яєць 275
 математичне моделювання 46
 математичні вирази 35
 машини ґрунтообробні 45
 машини дощувальні 95
 машини зерноочисні 41
 меганіт нірбатор 209
 мед 307
 мед бджолиний 298
 мед натуральний 306
 медоносні рослини 300
 меліоративний режим 89
 меліорації структурні 85
 меліорація с.-г. 108
 меліоровані поля 81
 метаболізм у BPX 244
 метан 224
 метастронгільоз 267
 метастронгільозна бронхопневмонія 267
 метод BLUP 275
 метод аналізу 298
 метод аналізу ДНК ISSR–PCR 139
 метод ІФА 337
 метод контролю меду органолептичний 307
 метод ПЛР 281
 методи боротьби 127

методи визначення 152
 методи удобрення 102
 механізація лісового господарства 370
 механізми розвитку 22
 міграція цинку 120
 мідь 319
 міжнародна співпраця у лісовій сфері 371
 міжнародні стандарти 227
 міжфазні періоди 69
 мікобактерії (*M. Fortuitum*) 320
 мікотоксини 280
 мікробіологічна екологія 224
 мікробіологічні дослідження 329
 мікробіологічні процеси 63
 мікробіопрепарати 129
 мікробіота 272
 мікробні препарати 124
 мікробні угруповання 59
 Мікрогумін 104
 мікродобрива 206, 209
 мікроелементи (Fe 299, Zn, Cu, Ni, Pb)
 мікроелементи 98
 мікроклімат пташників 283
 мікроклональне розмноження 221
 мікронізація 231
 мікроорганізми 335, 350
 мікросателіти ДНК 229
 мікросателітні локуси 137
 мікросателітні маркери 141, 145
 мікроструктурний аналіз 344
 мікрофлора шкідлива 350
 мінералізація 86
 мінералізація гумусу 63
 мінеральна підгодівля тварин 243
 мінеральні добрива 106
 мінеральні синтетичні речовини 122
 мінімальні та максимальні ціни на соняшник 187
 мінливість ознак трипса 128
 місцеллярний запліснявілий горизонт 65
 модальні деревостани 368
 модель розрахунку раціонів 240
 моделювання таксаційних показників 367
 молекулярно-генетичні дослідження 281
 молекулярно-генетичні маркери 248
 молодняк норки 293, 295
 молоко 321
 молоко сиропридатне 238
 молотарка 40
 молотильний барабан 44
 молотильно-сепарувальний пристрій 39
 молочне скотарство 237–241, 243
 молочний жир 340
 молочні ферми 242
 моніторинг соціально-екологічний 115
 моніторинг чисельності трипсів 216
 моновакцини 291
 морква 345
 морква столова 98, 206
 морозостійкість вишні 197
 мортмаса лісів 366
 морфологія 127, 265
 мул 117
 мульчування ґрунту 31
 мутантний α -тубулін 144
 мутівка 369
 м'язи кролів 289, 290

м'язова тканина 318
м'ясна продуктивність 236, 270
м'ясне скотарство 235
м'ясні якості свиней 259
м'ясо 341
м'ясо-рослинні продукти 342

Н

нанопрепарати 319
напівфабрикат 349
напрями споживання
соняшнику 187
насіннєві компанії 163
насінництво картоплі 208
насіння кукурудзи 152
натрієві солі 351
наукова агрохімічна школа 8
наукова школа лісівництва 2
наукова школа М. Шикіли 6
наукова школа Юрчишина 1
наукові здобутки 1
наукові праці Б.К. Єнкена 7
неоконвергенція екологічна 110
нерест 309
несправжня борошниста роса 137
несучість 275
несучість курей 277
несучість перепелів 287
нітрати 213
норка 293–296
норма висіву ячменю 77
норми висіву насіння 167
норми годівлі корів 239
норми і корми овець 253
норми і раціони 240
норми удобрення 148
нут 126
нутрія 292

О

обґрунтування технології
подрібнювача-розподільювача 38
обладнання для молочних
ферм 241
облік виробництва 225
обмолочування 41
обніжжя бджолине 297
оборотний цикл
водокористування 89
обрізування дерев 192
обрізування яблуні 191
обробіток ґрунту 63, 69, 70
обробіток ґрунту
поверхневий 34
обробка бульб 210
обробка ґрунту 66
обробка туш 341
обслуговуюча кооперація 25
обстеження 125
овес 75, 76, 160
овочі 96, 353
овочівництво 205
огірок 215
однонасінність 184
озеленення урбанізованих
ландшафтів 220
озими та ярі зернові колосові
культури 154
оїдіум винограду 202
окиснення ліпідів пероксидне 271
оленка волохата 132
олійність насіння 101
омега-6 і омега-3 277
оранка 33, 46, 55
органи внутрішні 265

організаційно-економічне
забезпечення 18
органічна речовина 86, 106
органічні кислоти 351
орний шар 57
орніоз птахів і людей 334
освіта 4
осередок кореневої губки 369
осипання зерна 39
основне удобрення 97
основний обробіток ґрунту 54
особливості чорноземів 57
осушені торфові ґрунти 86, 88
осушувальні системи 88
осушувально-зволожувальна
система 81
осушувані землі 87, 94
отримання СПФ-стад свиней 258
отруєння 304
охолодження молока 242
охорона геологічного
середовища 108
охорона лісів 371
охорона природи 116
оцінка агроекологічна 119
оцінка викидів 224
оцінка відновлювальних
якостей 260
оцінка генотипу коней 229
очищення зерна 40

П

паливо альтернативне 47
пальчасте просо 144
паразитарні захворювання риб 313
паразити 315
паразитофауна 315
параметри рушія колісного
трактора 45
параметри чорноземів 54
парк-пам'ятка садово-паркового
мистецтва 109
парникові гази 224
пасовища 228, 236, 243
патентування 218
патогени грибів 218
пектин 352
пектин водорозчинний 348
первинна коренева система 149
первоцвіт 223
перекисне окиснення ліпідів 256
перекос стебел льону 37
перепели 287, 288
переробка плодів 353
перетравний протеїн 160
перець 345
перець солодкий 216, 217
період молочний 269
персик 196
перспективи вирощування
соняшнику 187
пестициди 122, 298
печінка качок 284
печіночниця звичайна 223
пивоваріння 67
питома енергоємність 32
підживлення позакореневе 206
підживлення позакореневі
ячменю 77
підкислення ґрунтів 50
підкислювачі 226
підкова для коня 232
підприємницька діяльність 13
підприємства аграрні 11
підприємства молокопереробні 28
підрівнювальні пристрої 37

підрівнювально-розстилочний
пристрій 36
підщепа груші 195
підщепа яблуні М.9 190
підщепи вишні (сумісність) 197
піноемультсінні системи 349
післяжнивні залишки 38
плантаційне лісовирощування 358
плацента овець 250
племінна цінність курей 275
племінні господарства коней 234
плоди 353
плодівництво 2
плодоношення дуба 360
плодоношення яблуні 191
плодючість норки 294, 296
плодючість овець 248
площі посіву 159
ПЛР 146
плуг оборотний 33
плющення 231
побічна продукція рослинництва 49
поверхня листкова 160
повітря атмосферне 117
погодні умови 78, 133, 174
поголів'я тварин 173
пожежа лісова 363–365
пожежа низова 364
пожежний максимум 363
пожежостійкі узлісся 365
поживні елементи 54
поживність корму 168
позакореневе підживлення 97
показники морфологічні 269
показники якості 103
покоління 260
полігенетичні утворення 60
поліморфізм 139, 142, 143, 145
Полісся 76
політика екологічна 110
політика регуляторна держави 16
полтавський експеримент 6
помідор 216
поновлення дуба природне 360
попередник 66, 70, 80, 99, 154
попередник пшениці 73
популяції 138
популяції свиней 143
порічки 199
порода ландрас 260
порода свиней велика біла 259
поросята 262–268
поросята безмікробні 258
порошкоподібний продукт 349
посіви весняні і літні 178
посіви смугові 170
послід 224
постгельмінтизаційні зміни
в організмі свиней 267
посуха 151
посухостійкість 155
посухостійкість смородини
в Лісостепу 200
поширення 126
пошкодження коріння дерев
пожежами 364
ППД-туберкулін 333
правила відбору проб 326
пробиотик Біо-Мос 293
премікси 240
препарат "Бровадез+" 323
препарат "Е-селен" 294
препарат ліпосомальний 262
препарат мікробіологічний
"Мікосан В" 202
препарат тканинний 250
препарати бактеріальні 75

препарати біополіцид та екотон (цибуля) 211
 препарати мікробіологічні 283
 прибирання гною 32
 прибуток культури 153
 привод 44
 приживлюваність саджанців дуба 359
 принцип мінімуму взаємодії елементів 30
 природне зволоження 95
 природно-заповідний фонд 109
 природно-заповідні території 114
 природно-кліматичні фактори 111
 природокористування збалансоване 115
 природокористування раціональне 113, 114
 природоохоронна діяльність 110
 природоохоронні заходи 62
 прискорення молотильного барабана 44
 пріоритети інноваційного розвитку 10
 пробіотики (штами) 338
 пробіотики поросят 264, 265
 пробіотики свиням 263
 проблеми регулювання та забезпечення 16
 програмно-інформаційний комплекс 90
 продовольча безпека 19, 118
 продукти бджільництва 300
 продукти переробки соняшнику 187
 продуктивне довголіття корів 237
 продуктивність 151, 164, 174
 продуктивність гусей 285
 продуктивність дубових насаджень 368
 продуктивність картоплі (багатокритеріальна оптимізація) 100
 продуктивність комбайнів зернозбиральних 39
 продуктивність кукурудзи 161, 162
 продуктивність норок 295
 продуктивність одновидових посівів та сумішей 176
 продуктивність перцю 217
 продуктивність свиней 257
 продуктивність сої 84
 продуктивність сортів потенційна 148
 продуктивність травостою 171
 продуктивність травосуміші 177
 Прокопович — фундатор бджолиного вулика 9
 пролін 306
 промислові насадження горіха 198
 промислові системи 96
 проміжок Лангстрота 302
 пропускна здатність 39
 просапні культури 96
 протеїн перетравний 169
 протипожежні заслони 365
 протирадіаційні заходи 121
 протруйники насіння 133
 протяги у вуличках 302
 профілактика захворювань у поросят 263
 профілактика лептоспірозу м'ясоїдних тварин 330
 прояви стресу у риб 317
 Прянишников Д.М. 8
 птахи 334
 птахогосподарства Росії 325
 птахофабрика СТОВ "Авіс" 276

птахофабрики 224
 птиця (стать) 281
 птиця 224, 335
 пшениця 130, 148
 пшениця м'яка 147
 пшениця м'яка озима 72
 пшениця озима 70, 92, 99, 105, 150, 151, 155–157
 пшениця тверда озима 159
 пшениця тверда яра 73, 158
 пшениця яра м'яка 149

Р

радіоактивне забруднення ґрунту 121
 радіоактивність ґрунтів і кормів 243
 радіоактивно забруднена с.-г. продукція 121
 радіоекологія 121
 радіонукліди 76, 314
 рамки вулика 9
 раціони вівцематок 253
 раціони ВРХ (корекція) 244
 реакція ґрунтового розчину 50
 реакція імунофлуоресценції 146
 регенерант 221
 реградований ґрунт 65
 регулювання міжгалузевих відносин 23
 режим зрошення 82, 84, 90, 107
 рекомбінація 136
 рельєфна диференціація 81
 ремедіація ґрунту 58
 Ренет Симиренка 193
 репродуктивні якості гусей 285
 репродукція 312
 речовина органічна 51
 речовини лабільні гумусові 52
 речовини поживні 53
 риби 309, 311–315
 риби — бестер 145
 риби коропові 318
 рибні бульйони 346
 рибонуклеаза 124
 рибопосадковий матеріал 316
 ризики пошкодження винограду 203
 ринкова теорія 19
 ринкове середовище 26
 ринок збуту 25
 ринок продукції 153
 рис 93
 ритміка ґрунтоутворення 60
 рівень ґрунтових вод 89
 ріпак озимий 102
 ріпак ярий 129
 ріпакова олія 47
 ріпаковий квіткоїд 129
 ріст дерев сосни 369
 ріст нутрії 292
 робочий елемент машини 30
 родючість 62
 родючість ґрунтів 49, 83, 98, 60, 61, 94, 121
 родючість чорноземних ґрунтів 53
 розвиток ембріонів риб 310
 розвиток рослин 151
 розкидач відцентровий 35
 розповсюдження 127
 розсада перцю 217
 розсіювач добрив дисковий 35
 розстиральні пристрої 36
 розтягнутість стрічки льону 37
 рослини ароматичні 48
 рослинна сировина 30
 ростові процеси 181

рубки лісів (головні, поступові і вибіркові) 361
 Рудзький О.Ф. 2
 рухомі гумусні речовини 106

С

саджанці дворічні 190
 сади інтенсивні 190
 сальмонельоз птиці 331
 свинарство Росії (досвід) 327
 свині (м'ясо) 270
 свині (репродуктивні, відгодівельні) 259
 свині 224, 256, 258, 262, 265–267, 269, 271, 326, 328, 332
 свиноферма 261
 світлодіодні світильники 276
 світовий ринок продовольства 21
 с.-г. дослідна справа 4
 сексування птиці 281
 селекційно-генетичний моніторинг 274
 селекція 136
 селекція буряків (стерильність) 184
 селекція ВРХ 235, 238
 селекція гусей 285
 селекція індиків 282
 селекція клітинна овочевих культур 205
 селекція коней 233, 234
 селекція курей (прогноз) 275
 селекція курей 273, 278
 селекція овець 248, 249, 254
 селекція свиней вітчизняна та зарубіжна 259
 селекція скандинавська норок 294
 селекція скандинавського типу норок 296
 селекція соняшнику 135
 середовище антропогенно трансформоване 354
 сертифікація FSC 355
 сидерати 106
 синергізм мікотоксинів 280
 сир термокислотний 339
 сири низькокалорійні 340
 сироватка крові кіз 333
 сироватка крові поросят (біохімічні показники) 264
 сировина для комбікормів 231
 сировинний потенціал 20
 система захисту 131
 система механічна 30
 система сертифікації винограду 201
 система удобрення 56, 70, 99, 104
 системи двосторонньої дії 87
 системи землеробства 91
 системи удобрення 52
 сівозмінна 66, 70, 174
 сік кавуновий 347
 сільське господарство 4
 сім'я бджолина 303
 сказ 324
 скреперна установка 32
 смілка Шафта 223
 смородина 200
 солома 38, 106
 соняшник (виробництво) 187
 соняшник 101, 135, 136, 153, 188, 189
 сорт 97, 151, 155, 157, 164, 165
 сорт вівса 75
 сорт гарбуза 214
 сорт ячменю ярого 77
 сорти картоплі 207, 210

сорти пшениці 73, 156, 159
 сорти тополі й жоржини 3
 сорти яблуні 191
 сорти ячменю 67
 сортове пропонування
 картоплі 208
 сортовипробування 358
 сортотразки 183
 сосна 367
 сосна звичайна 362, 369
 сосна кримська 369
 сосняки 364
 сосняки природного
 походження 367
 соціально-економічні системи 111
 соя 82, 103, 134, 153, 180, 182, 183
 соя (походження та історія) 179
 сперма 260
 сперма заморожена 146
 сперматогенез 309
 спермопродукція баранів 250, 251
 спермопродукція бугаїв 244
 спермопродукція бугаїв-
 плідників 238
 спермопродукція ВРХ 245
 споживання азоту 147
 спосіб обробітку ґрунту 71, 72
 спосіб сівби 74, 169
 способи сівби 178
 ссавці 334
 стабільність агропромислового
 комплексу 20
 сталий розвиток 355
 стандарти європейські 321, 324
 стандартизація с.-г. продукції 118
 статус санітарно-гігієнічний 261
 стерилізування 353
 стерлядь 141
 стиглість сортів картоплі 207
 стійкість до гербіцидів 135
 стійкість рослин 130
 стійкість соняшнику 137
 стійкість ходу 34
 стільники 297
 стратегічні пріоритети розвитку 23
 стратегія аграрного експорту 21
 стрептококи 332
 стрес 262
 стрес технологічний 271
 стрічка льону 36
 строки висаджування розсади
 перцю 217
 строки збирання 160
 строки збирання вівса 75
 строки сівби 80, 154, 166
 строки сівби кукурудзи 161
 структура популяцій трипсів 128
 структура посівних площ 173
 структуроутворення ґрунту 55
 структуроутворювачі 346
 ступінь кислотності 62
 ступінь набухання 352
 ступінь пластичності (пшениця) 156
 субстанція ґрунту 122
 субстрат солом'яний для гливи 219
 сульфат амонію (з гуматами) 103
 сульфонілсечовина 135
 суміші препаратів бакові 134
 суха маса 172
 суха речовина 169
 сухостій 366
 схеми садіння груші 195
 схожість 152
 схрещування ВРХ 237
 схрещування нутрії 292
 сценарії змін клімату 188

Т

Т-2 токсикоз 268
 Т2-токсин 280
 таксація лісу 367, 368
 ТБК-активні продукти 271
 тварини 335
 тваринництво 27, 117
 тваринницькі ферми 224
 творчі дослідної справи 4
 температура 186, 339
 температурний режим водойм 310
 теплиці блокові 215
 теплиці весняні з плівковим
 укриттям 215
 теплиця 216
 теплохолодильні системи 242
 території сільські 10
 термін зберігання 341
 технічні нормативи
 у конярстві 230
 технології екологічні (птиця) 283
 технології енергоощадні 276
 технологічна надійність 40
 технологічно-конструкційна
 схема 38
 технологія 107
 технологія вирощування 79, 98,
 175
 технологія вирощування
 ячменю 67
 технологія захисту 133
 тимофіївка лучна 175
 тимоцити 265
 тимчасовий зрошувач 95
 тип свиней заводський 259
 типування 142
 тіло бджоли 300
 тісто 350
 тканинні та рослинні
 імуностимулятори 301
 товстолобик
 (білий і строкатий) 139
 токсиканти 62, 119
 токсичне навантаження 317
 токсоплазмоз 337
 томати 103
 тополя гібридна 358
 трави багаторічні/однорічні 176
 трави бобові і злакові 167, 172
 травостій (бобові і злакові
 компоненти) 170
 травостій бобово-злаковий 171
 травостої вироджені 172
 травосуміші 166, 172, 177
 трактор колісний 45
 тракторний дизель 47
 тренування коней зимові 232
 тривалість технологічних
 процесів 339
 трипси 128, 216
 тритикале 148
 туберкульоз 333

У

ударна взаємодія 42
 удобрення 101
 удобрення гарбуза мускатного 214
 удобрення капусти 212
 удобрення саду 194
 удобрення сої 180
 Уманський с.-г. ін-т 3
 умови вирощування 149
 умови годівлі свиней 257
 універм 267
 управління вартістю 28
 управління лісами стале 371

управління якістю продуктів 227
 ураження цукрових буряків 123
 урожай 130
 урожай перцю ранній 217
 урожайність 68, 107
 урожайність гарбуза 214
 урожайність гливи 219
 урожайність картоплі 207, 209
 урожайність соняшнику 189
 урожайність ячменю 165
 усихання сосни 362
 утримання м'ясної худоби 236
 утримання птиці
 на підстилці 283
 ущільнення ґрунту 45

Ф

фактори імунітету 269
 фенологічний період 220
 ферментація 347
 ферменти 343
 ферментовані напої 347
 ферицин 243
 фертигація у саду 194
 фізична деградація 55
 фізіологія сої 179
 фільтрат культуральної
 рідини 205
 фінансове забезпечення 13
 фінансовий стан 12
 фінансово-кредитна система 12
 фітомаса лісів 366
 фітопатогени 196
 фітосанітарний стан 125
 фітосанітарний стан посівів 104
 фітофаги 132, 196
 фітофаги внутрішньостеблові 131
 фітофтороз 125, 207
 фітоценози 128
 фловет 256
 флорикол 256
 форель райдужна 312
 формування крони 192
 формування крони груші 195
 фосфатний режим ґрунту 56
 фосфор 213
 фрагменти стебел кукурудзи 31
 фракційний склад насіння 157
 фрукти 343
 фунгіциди 123, 133
 функціональна діагностика 101
 функціонування фермерських
 господарств 25

Х

харчова та біологічна цінність
 овочів 345
 харчові домішки 344
 харчові продукти
 тваринництва 329
 харчування дитяче 118
 хвороби інфекційні 329
 хвороби кісточкових 196
 хвороби копів 323
 хвороби корів 237
 хвороби огірка грибні 215
 хвороби протозойні 337
 хвороби рослин 130
 хімічний склад цукеркових
 напівфабрикатів 348
 хламідіози 334
 хлорофіл 215
 хоста 221
 хрестоцвіті блішки 129
 хром у годівлі кролів 290

Ц цезій-137 у молоці 243 цибуля 345 цибуля ріпчаста 211 цинк 120 цинку сульфат 286 цитокінін 221 цінність продукції біологічна 270 цукерки 348 цьоголітки 318 цьоголітки веслоноса 316	чума свиней африканська 326–328 Ш швидкість кутова 44 швидкість руху 46 Шикула М.К. — вчений-ґрунтознавець 6 шкідник суниці 132 шкідники верби декоративної 222 шкідники кісточкових 196 шкодочинність 127, 131, 132 шкурки норки 293 шлунково-кишковий тракт 338 шовкопряд дубовий 308 шпалерні рослини 204 штам гливи 219 штами 323 штами дріжджів 347 штами мікроорганізмів 319	щеплення кролів 291 щільність посадки 311 Ю Юрчишин В.В. — вчений аграрно-економічної науки 1
Ч час відновлення весняної вегетації 150 частки крові свиней 259 частота коливань 42 черешня 196 Чернігівська обл. 336 чорнозем типовий 59, 103, 106 чорноземи типові (гумусовий стан) 51	Щ щеніння норки 294	Я яблуневі насадження (кніп-баум) 190 яблуневі сади 192, 194 яблуневі сади інтенсивні 191 яблуня 193, 253 ядра насіння соняшнику 342 якість зерна 99, 147 якість зерна пшениці 159 якість пшеничного хліба 351 якість роботи 32 яловичина 341 яровизаційна потреба 150 ячмінь 130 ячмінь ярий 67, 71, 77, 104, 164, 165

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

- Агроєкологічний журнал. — 2014. — №№ 1, 3, 4.
- Агроном. — 2015. — № 1.
- Агрохимія. — 2014. — № 11; 2015. — № 1.
- Бджоляр. — 2014. — № 12.
- Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 4; Т. 17, № 1.
- Біоресурси і природокористування. — 2014. — Т. 6, №№ 1/2, 3/4.
- Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2014. — № 6; 2015. — № 1.
- Ветеринария и кормление (Vetkorm). — 2014. — № 5.
- Ветеринария. — 2014. — № 11.
- Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2014. — Вип. 3, т. 1; Вип. 3, т. 2.
- Вісник аграрної науки. — 2014. — №№ Спецвип. (вересень), 1, 2, 5, 6, 7, 10, 11, 12.
- Вісник Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського. — 2014. — № 3.
- Вісник Одеського державного екологічного університету. — 2014. — Вип. 17, 18.
- Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 3, 4.
- Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Ветеринарна медицина. — 2014. — Вип. 1, 3.
- Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Механізація та автоматизація виробничих процесів. — 2013. — Вип. 10.
- Водне господарство України. — 2014. — № 6.
- Гидробиологический журнал. — 2014. — Т. 50, № 5.
- Ґрунтознавство. — 2014. — Т. 15, № 1/2.
- Достижения науки и техники АПК. — 2014. — № 10.
- Економіка АПК. — 2014. — № 12; 2015. — № 1.
- Ефективне тваринництво. — 2014. — № 8.
- Ефективні корми та годівля. — 2014. — № 8.
- Животноводство России. — 2014. — № 11.
- Защита и карантин растений. — 2015. — № 1.
- Збалансоване природокористування. — 2014. — № 3.
- Зерно і хліб. — 2014. — № 1.
- Зерно. — 2014. — № 11; 2015. — № 2.
- Зоотехнія. — 2014. — № 12; 2015. — № 3.
- Інтродукція рослин. — 2014. — № 3.
- Карантин і захист рослин. — 2014. — №№ 9, 10/11, 12.
- Квіти України. — 2015. — № 1.
- Кормопроизводство. — 2014. — № 11.
- Кроlikоводство и звероводство. — 2014. — № 3.
- Лісовий і мисливський журнал. — 2014. — № 6.
- Напитки. Технологии и инновации. — 2015. — № 1/2.
- Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2014. — Вип. 7.
- Наше птахівництво. — 2015. — № 1.
- Пасіка. — 2014. — № 11/ 12.
- Почвоведение. — 2014. — №№ 10, 12.
- Продовольча індустрія АПК. — 2014. — №№ 3, 4.
- Пропозиція. — 2014. — № 3; 2015. — № 1.
- Пчеловодство. — 2014. — № 10; 2015. — № 2.
- Садівництво по-українськи. — 2014. — № 4; 2015. — № 1.
- Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2014. — № 6.
- Тваринництво України. — 2014. — №№ 5, 6.
- Физиология растений и генетика. — 2014. — Т. 46, № 1.
- Хлебный и кондитерский бизнес. — 2015. — № 2.
- Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. — 2015. — № 3.
- Хранение и переработка сельхозсырья. — 2014. — № 9.
- Цитология и генетика. — 2014. — Т. 48, № 3.
- Цукрові буряки. — 2015. — № 1.
- Agroexpert. — 2015. — № 1.
- The ukrainian farmer. — 2015. — №№ 1, 2, 3.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. **Аграрна історія України: еволюція соціально-економічних відносин** [Текст] / Панченко П.П., Кириленко І.Г., Вергунов В.А. — Вид. доп. і перероб. — К.: Аграр. наука, 2014. — 535 с. Шифр 1930-С.
2. **Агрохімія і ґрунтознавство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського"; редкол.: Балюк С.А. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків: Аграр. наука, 1966 —
Вип. 81. — 2014. — 138 с. Шифр 06 543702
3. **Ветеринарна біотехнологія** [Текст]: бюлетень / НААН, Держ. комітет вет. медицини України, Ін-т вет. медицини, Держ. наук.-контрольний ін-т біотехнології і штамів мікроорганізмів; редкол.: Ображей А.Ф. і Ушкалов В.О. (голов. ред-ри) [та ін.]. — К.: Дорадо, 2001 —
№ 24. — 2014. — 301 с. Шифр 543908
№ 25. — 2014. — 150 с. Шифр 544551
4. **Вівчарство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т тваринництва степових районів "Асканія-Нова" — Нац. наук. селекційно-генетичний центр з вівчарства ім. М.Ф. Іванова; редкол.: Вдовиченко Ю.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Нова Каховка, 1965 —
Вип. 37. — 2014. — 201 с. Шифр 06 544983
5. **Вісник Львівського національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; ред. рада: Снітинський В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 2000 —
№ 18: Агрономія. — 2014. — 282 с. Шифр 544986
6. **Вісник Степу** [Текст]: наук. зб. / НААН, Кіровоград. ДСГДС Ін-ту сіл. госп-ва степової зони; редкол.: Савранчук В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 2002 —
Вип. 10: Агропромислове виробництво України — стан та перспективи розвитку: матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 28–29 берез. 2013 р. — 2013. — 208 с. Шифр 544628
7. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Бобро М.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків, 1997 —
Вип. 3 (33). — 2014. — 117 с. — (Сер. Біологія). Шифр 544834
8. **Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Козаченко О.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 2000 —
Вип. 152: Сучасні напрями технології та механізація процесів переробних і харчових виробництв. — 2014. — 354 с. Шифр 545146
9. **Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області** [Текст]: наук.-виробн. зб. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва — Центр наукового забезпечення АПВ Харківської обл.; редкол.: Попов С.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2011 —
Вип. 14. — 2013. — 343 с. Шифр 544840
Вип. 16. — 2014. — 340 с. Шифр 544850
Вип. 17. — 2014. — 247 с. Шифр 544851
10. **Досягнення та перспективи розвитку водогосподарської галузі: до 100-річчя від дня народження Гаркуші М.А. — першого міністра меліорації і водного господарства України** [Текст]: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 верес. 2014 р. / Держ. агентство водних ресурсів України; редкол.: Сташук В.А. [та ін.]. — К.: ДІУЕВР, 2014. — 156 с. Шифр 544879
11. **Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Калетнік Г.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Вінниця, 1997 —
Вип. 1 (87). — 2014. — 136 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 544841
Вип. 2 (88). — 2014. — 154 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 544842
Вип. 6 (83). — 2014. — 152 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 544852
12. **Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН"** [Текст] / редкол.: Камінський В.Ф. (голов. ред.) [та ін.]. — К.: Екмо, 1996 —
Вип. 1/2. — 2014. — 164 с. Шифр 544555
13. **Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — "Національного центру насіннізнавства та сортовивчення"** [Текст] / НААН; редкол.: Соколов В.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Одеса, 2002 —
Вип. 22 (62). — 2013. — 149 с. Шифр 544317
Вип. 23 (63). — 2014. — 170 с. Шифр 545211
14. **Науковий вісник ветеринарної медицини** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
Вип. 14 (114). — 2014. — 186 с. Шифр 545169
15. **Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України** [Текст]: зб. наук.-техн. пр. / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищої освіти, Нац. лісотехн. ун-т України; редкол.: Туниця Ю.Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1994 —
Вип. 24.5. — 2014. — 416 с. Шифр 544857
Вип. 24.6. — 2014. — 400 с. Шифр 544858
Вип. 24.8. — 2014. — 404 с. Шифр 544860
Вип. 24.9. — 2014. — 396 с. Шифр 544861
Вип. 24.10. — 2014. — 404 с. Шифр 544862
16. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Ніколаєнко С.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ, 1997 —
Вип. 190. — 2013. — 232 с. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). Шифр 544639
Вип. 194, ч. 1. — 2014. — 253 с. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). Шифр 544641
Вип. 195, ч. 1. — 2014. — 204 с. — (Сер. Агрономія). Шифр 544644
Вип. 196, ч. 1. — 2014. — 448 с. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). Шифр 544645
Вип. 196, ч. 3. — 2014. — 260 с. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). Шифр 544844
Вип. 198, ч. 1. — 2014. — 244 с. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). Шифр 544648
Вип. 201, ч. 1. — 2014. — 191 с. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). Шифр 544846
Вип. 202. — 2014. — 367 с. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). Шифр 544856
Вип. 204. — 2014. — 155 с. — (Сер. Біологія. Біотехнологія. Екологія). Шифр 544634
17. **Науково-технічний бюлетень** [Текст] / НААН, Ін-т тваринництва; редкол.: Іонов І.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків, 1971 —
Вип. 111. — 2014. — 311 с. Шифр 543636
Вип. 112. — 2014. — 216 с. Шифр 544995
18. **Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок** [Текст] / НААН, М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Влізлю В.В. і Коцюмбас І.Я. (голов. ред-ри) [та ін.]. — Львів: Оброшине, 1967 —
Вип. 15, № 2, 3. — 2014. — 372 с. Шифр 544210
Вип. 15, № 4. — 2014. — 287 с. Шифр 545170

19. **Передгірне та гірське землеробство і тваринництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства і тваринництва західного регіону; редкол.: Седіло Г.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Львів: Оброшине, 1967 — **Вип. 56, ч. 1.** — 2014 — 221 с. Шифр 06 544654 **Вип. 56, ч. 2.** — 2014 — 261 с. Шифр 06 545000
20. **Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства** [Текст]: матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 25 верес. 2014 р. / М-во агрополітики та продовольства України, Держ. агентство ліс. ресурсів України, Уман. нац. ун-т садівництва; редкол.: Непочатенко О.О. (ред.) [та ін.]. — Умань, 2014. — 366 с. — (3 нагоди 105-ї річниці від дня народження М.І. Бондаренка, випускника Уман. с.-г. ін-ту, зав. каф. лісівництва, меліорації і декор. садівництва). Шифр 545106.
21. **Продовольчі ресурси** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Сичевський М.П. (голов. ред.) [та ін.]. — К.; **№ 3.** — 2014. — 160 с. — (Сер. Техн. науки). Шифр 544857
22. **Птахівництво** [Текст]: міжвід. темат. наук.-виробн. зб. / НААН, Ін-т птахівництва; редкол.: Терещенко О.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 — **Вип. 71.** — 2014. — 208 с. Шифр 06 544870
23. **Регуляція росту і розвитку рослин: фізіолого-біохімічні і генетичні аспекти** [Текст]: тези доп. III міжнар. конф., м. Харків, 11–12 листоп. 2014 р. / М-во освіти і науки, молоді і спорту України, Харків. ун-т ім. В.Н. Каразіна, Укр. т-во фізіологів рослин. — Харків, 2014. — 184 с. Шифр 545114
24. **Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України** [Текст]: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 15–16 трав. 2014 р. / НААН, Тернопіл. ДСГДС [та ін.]; редкол.: Кулик С.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Тернопіль: Крок, 2014. — **Ч. 1.** — 294 с. Шифр 544514
25. **Роль часу відновлення весняної вегетації в житті зимуючих рослин** [Текст]: тези міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю ювілею д-ра с.-г. наук Мединця Василя Дмитровича, 14 січня 2014 р. / Полтав. держ. аграр. академія. — Полтава: ФОП Корзун Д.Ю., 2014. — 162 с. Шифр 543291
26. **Садівництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т садівництва; редкол.: Бублик М.О. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ: Серж, 1964 — **Вип. 68.** — 2014. — 378 с. Шифр 06 544102
27. **Сільськогосподарська мікробіологія** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т с.-г. мікробіології; редкол.: Волкогон В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Чернігів, 2005 — **Вип. 20.** — 2014. — 96 с. Шифр 06 544872
28. **Сільськогосподарські машини** [Текст]: зб. наук. ст. / М-во освіти і науки України, Луцький держ. техн. ун-т; редкол.: Швабюк В.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Луцьк: ЛДТУ, 1997 — **Вип. 29/30.** — 2014. — 196 с. Шифр 544849
29. **Сучасні досягнення у тваринництві та птахівництві** [Текст]: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених, м. Харків, 16–17 жовт. 2014 р. / НААН, Ін-т тваринництва, Держ. дослід. станція птахівництва. — Харків, 2014. — 100 с. Шифр 544904
30. **Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології** [Текст]: матеріали VII Міжнар. іхтіологічної наук.-практ. конф., м. Мелітополь — Бердянськ, 10–13 верес. 2014 р. / Мелітопол. держ. пед. ун-т, НДІ Азовського моря, Ін-т морської біології [та ін.]; редкол.: Демченко В.О., Пилипенко Ю.В., Демченко Н.А., Ткаченко М.Ю. — Херсон, 2014. — 286 с. Шифр 544619
31. **Техніко-технологічні аспекти розвитку та впровадження нової техніки і технологій для сільського господарства України** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, НВО “Сільгоспмашсистема”, Держ. нац. ун-т УкрНДІ прогнозування і впровадження техніки та технологій для с.-г. вир-ва ім. Л. Погорілого; редкол.: Іванишин В. (голов. ред.) [та ін.]. — Дослідницьке, 1999 — **Вип. 18 (32), кн. 1: С.-г. техніка та інформаційно-керуючі засоби: випробування, прогнозування, конструювання.** — 2014. — 368 с. Шифр 544656 **Вип. 18 (32), кн. 2: Новітні технології в АПК: програмування, управління, оцінювання. Енергозбереження та альтернативна енергетика в АПК.** — 2014. — 387 с. Шифр 544657

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ, БІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ (1998–2014 рр.)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АКАДЕМІКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (63 кн.)

1. АВІДЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БОГДАНОВ Г.О. (2010)
6. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
7. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
8. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
9. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
10. ГОЛІК В.С. (2007)

11. ГОЛОВКО А.М. (2011)
12. ГУДКОВ І.М. (2005)
13. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005)
14. ЄЖОВ В.М. (2009)
15. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008)
16. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
17. КИРИК М.М. (2008)
18. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
19. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
20. КОЗИРЬ В.С. (2007)
21. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
22. КУЧКО А.А. (2006)
23. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
24. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
25. ЛУКІНОВ І.І. (2007)

26. МАЗУР Г.А. (2006)
27. МАЛІК М.Й. (2014)
28. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
29. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008, 2013)
30. МУСІЄНКО М.М. (2008)
31. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
32. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
33. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
34. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
35. РИБАЛКО В.П. (2006)
36. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
37. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
38. САЙКО В.Ф. (2001)
39. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
40. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
41. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
42. СТЕГНІЙ Б.Т. (2011)
43. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
44. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
45. ТРИШИН О.К. (2012)
46. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
47. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
48. ФУРДИЧКО О.І. (2012)
49. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
50. ЦИКОВ В.С. (2006)
51. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
52. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (12 кн.)**

1. БЕРЕЗОВСЬКИЙ М.Д. (2011)
2. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
3. GERMAN В.В. (2011)
4. ГОЛОВКО А.М. (2006)
5. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
6. МАЗОРЕНКО Д.І. (2011)
7. МАЛІК М.Й. (2005)
8. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
9. СЛАВОВ В.П. (2007)
10. СОБКО О.О. (2009)
11. УШКАЛОВ В.О. (2013)
12. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2009 р. (1 кн.)**

ГРАБОВЕЦЬ А.І. (2009)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (1 кн.)**

НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2005)

**СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (57 кн.)**

1. КУЛЕШОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)

6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТИН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)
44. КУЛЖИНСЬКИЙ С.П. (2011)
45. КОБЕЦЬ А.С. (2012)
46. СТЕПЧЕНКО Л.М. (2012)
47. РОЖЕСТВЕНСЬКИЙ Б.М. (2012)
48. ШАРАПА Г.С. (2013)
49. ВОЗНЯК Р.П. (2013)
50. ПРОКОПОВИЧ П.П. (2013)
51. НАБОКИХ О.Г. (2013)
52. ОНИСЬКО С.М. (2013)
53. ЗОСИМОВИЧ В.П. (2013)
54. ВЛАСОВ В.І. (2014)
55. ОСЬМАК К.І. (2014)
56. ПОГГЕНПОЛЬ В.О. (2014)

**ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ”**

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2001 р. (75 кн.)

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006, 2011)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. АЛЕШО О.Г. (2011)
9. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2012)

Монографії:

1. *Вергунов В.А.* Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).
3. Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).
4. Коломийський дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).
5. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1. — 2006; ч. 2. — 2008; ч. 3. — 2010).
6. *Вергунов В.А.* Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. *Вергунов В.А.* Професор СЛЪОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. *Супіханов Б.К.* Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1920-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. *Вергунов В.А.* Академік К.К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. *Вергунов В.А.* Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII — 1917 р.): моногр. (2009).
18. *Вергунов В.А.* Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. *Вергунов В.* Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мировского ин-та пшеницы имени В.М. Ремесло): моногр. (2010).
20. *Вергунов В.А.* Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).
22. *Сінченко В.М.* Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. *Коваленко С.Д.* Історія Ботанічної секції С.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. *Білоцерківська А.С.* Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. *Приходько Ю.О.* Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. *Радченко Л.С.* Академік І.І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. *Герук С.М.* Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. *Черныш О.А.* Академик Василий Николаевич Ремесло — ученый и организатор сельскохозяйственной науки (1907–1983) (к 100-летию Мировского института пшеницы им. В.Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. *Вергунов В.А.* Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. автореф. дис. (2011).
31. *Корзун О.В.* Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
32. *Вергунова І.М.* Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
33. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
34. *Присяжнюк М.В.* Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
35. *Радченко Л.С.* Наукова школа академіка І.І. Лукінова (1927–2004) (2011).
36. *Зубець М.М.* Київська дослідна станція тваринництва “Терезине”: історія, здобутки, вчені (2011).
37. *Бородай І.С.* Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки (2012).
38. *Вергунова І.М.* Математичні методи для вирішення наукових завдань вітчизняної агрономії першої половини XX ст. (2012).
39. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2012).
40. *Діденко О.М.* Розвиток водного права в контексті науково-освітньої діяльності В.А. Григор'єва (1872–1927) (2012).
41. *Войтюк В.Д.* Мобільні засоби технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки в Україні (XX — початок XXI ст.) (2013).
42. *Присяжнюк М.В.* Розвиток сільськогосподарської дослідної справи УСРР у 20-х рр. XX ст.: науково-організаційні засади (2012).
43. *Вергунов В.А.* Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект (2012).
44. *Піпан Х.М.* Селекція озимої пшениці в Україні: історія та здобутки (2013).
45. *Гриценко Н.Ф.* Історія наукової думки про класифікацію ґрунтів (до 130-річчя виходу кн. проф. В.В. Докучаєва “Російський чернозем”) (2013).
46. Ерозія ґрунтів України: еволюція теорії та практики: монографія (2014).
47. *Вергунов В.А.* Професор Борис Карлович Єнкен (1873–1943): нарис життя та творчої діяльності (2014).

Збірки документів і матеріалів:

48. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
49. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матер. (2005).
50. Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ – забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матер. (2006).
51. Всеукраїнська академія с.-г. наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матер. (2006).
52. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матер. (2006).
53. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матер. (2007).
54. Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матер. (2008).
55. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матер. (2008).
56. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.): зб. док. і матер. (2010).
57. Південне відділення ВАСГНІЛ: зб. док. і матер. (2011).
58. *Присяжнюк М.В.* Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927) : зб. док. та матер. (2011).
59. Сільське господарство УРСР та його наукове забезпечення у роки Другої світової війни (1940–1945) (2012).
60. Сівозміни в системах землеробства України (1958–1984 рр.): зб. док. і матеріалів (2012).
61. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1941 рр.): зб. док. і матеріалів (2013).
62. Науково-організаційні засади розвитку аграрної науки та її управління в УРСР (1962–1969): зб. док. і матеріалів (2014).
63. Організація наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УРСР у 1946–1956 роках: зб. док. і матеріалів (2014).

**СЕРІЯ “ВІДОМІ
ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ
ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”
засн. проф. В.А. Вергуновим
у 2004 р. (8 кн.)**

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
5. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ О.Г. (2012)
6. ДЕРЛЕМЕНКО В.В. (2013)
7. ЗЛЕНКО В.А. (2014)

**СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ
ТА ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ
НАН УКРАЇНИ
ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА”
засн. НБУВ НАНУ і ННСГБ НААН
у 2007 р. (2 кн.)**

1. Академік НАН України ЛУКІНОВ І.І. (1927–2004): біо-бібліогр. покажч. (2009).
2. Академік АН УРСР і ВАСГНІЛ Оппоков (Опоків) Євген Володимирович (1869–1937): біобібліогр. покажч. (2014)

**СЕРІЯ “НАУКОВІ
ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ”
заснована ННСГБ НААН
у 2001 р. (8 кн.)**

1. ЯНАТА О.А. (2001)
2. ШІНДЛЕР К.Г. (2005)
3. НОВИКОВ М.М. (2008)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2011)
5. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
6. КОСТЕНКО В.С. (2013)
7. АНГЕЛІНА П.М. (2014)
8. АНТОНЕЦЬ С.С. (2014)

**СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ДІЯЧІВ НАУКИ, ОСВІТИ,
КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ”
заснована ННСГБ НААН
у 2014 р. (1 кн.)**

1. ДЕРЛЕМЕНКО Т.Ф. (2014)

**БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ
ННСГБ НААН ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ
УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”
засн. проф. В.А. Вергуновим
у 2009 р. (5 кн.)**

1. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
2. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
3. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
4. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (1822–2010).
5. Чеські сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (2012).

**НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ
РЕТРОСПЕКТИВНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ,
БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ
(24 кн.)**

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях: біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, «Бюлетені», «Вісті», Наукові записки, «Збірники наукових праць», «Труди»: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ЦНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ЦНСГБ УААН (2002).

6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип.3. (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Фонд видань, випущених у ХІХ столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об'єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
10. Сільськогосподарські періодичні видання в Україні. 1918–1940 (2012).
11. Українська академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2004 рр.: біогр. довід. (2006).
12. Національна академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени), 1990–2011 рр. (2012).
13. Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2014 рік (2013).
14. Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2015 рік (2014).

**СЕРІЯ ТЕМАТИЧНИХ
НАУКОВО-ДОПОМІЖНИХ
БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ
ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ
З ФОНДІВ ННСГБ НААН
“ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНІ
РЕСУРСИ АГРОПРОМИСЛОВОМУ
ВИРОБНИЦТВУ УКРАЇНИ”,
засн. ННСГБ НААН
у 2013 р. (2 кн.)**

1. Бджільництво: наук.-доп. бібліогр. покажч. вітчизн. та зарубіж. видань з фондів ННСГБ НААН (2013).
2. Ґрунтознавство = Soil Science : темат. наук.-доп. бібліогр. покажч. вітчизн. та зарубіж. видань з фондів Нац. наук. с.-г. б-ки НААН (2013).

УДК 631.145 (051.6) (477)